

T.C

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**KONSTANTINOS PORPHYREGENITUS, DE ADMINISTRANDO
IMPERIO**

(AÇIKLAMA ve DEĞERLENDİRME)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Zerrin GÜNAL

**Hazırlayan
Mevlüt AKDERE
051907004**

Çanakkale 2008

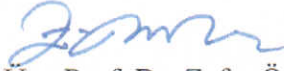
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Mevlüt AKDERE'ye ait *Konstantinos Porphyrogenitus, De Administrando Imperio*
(Açıklama ve Değerlendirme) adlı
Çalışma, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Zerrin GÜNAL
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı
(Danışman)

Üye Prof. Dr. Sevinç ÖZER
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

Üye Prof. Dr. Zafer Önler
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

Üye Yrd. Doç Dr. M. Fatih YAVUZ
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

Üye Yrd. Doç Dr. Burhan SAYILIR
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Bizans imparatoru Konstantinos Porphyrogenitus'un, "İmparatorluğun İdare Usulü" (De Administrando Impreio) adlı eseri, kendisinden sonra tahta çıkacak olan oğlu Romanos II.'ye itafen yazılmış, daha ziyade dış siyaset ile ilgili bir nasihatname özelliği taşıyan X.yüzyıl Bizans kaynaklarından.

Eserde imparator, kuzey milletlerinden olan Bulgarlar, Macarlar, Peçenekler, Hazarlar, Ruslar; batı da Dalmaçyalılar, Franklar, Slavlar, Hırvatlar, Sırlar; doğu da Araplar, Gürcüler, Ermeniler, İranlılar hakkında bilgiler vererek, imparatorluğun komşu olduğu milletleri tanıtmayı ve selefine devleti yönetirken izlenmesi gereken yolu göstermektedir. Bunun yanında değişik zamanlarda imparatorluk içerisinde meydana gelmiş olaylardan da bahsetmektedir.

ABSTRACT

De Administrando Impreio, an important work by the 10th-century Byzantine emperor Constantine VII Porphyrogenitus. It was written between 948 and 952, as an internal and foreign policy manual for the use of his son and successor, the Emperor Romanus II. It contains advice on running the ethnically-mixed empire as well as fighting external enemies.

The work describes various nations, *intere alia*, the Pechenegs, Kievan Rus', Hungarians (under the name Turkoi), Bulgarians, Tatars, and Khazars to the north; the Arabs to the east and south and their expansion as far as Spain; and the Germans, Lombards, Venetians, Dalmatians, Croats, Serbs, and Moravians to the west. As well as historical and geographical information, Constantine gives information on how to manipulate each nation against each other, rather than use imperial money and resources to wage war against them directly. Constantine also provides information about imperial provinces, including Armenia, Iberia, Cyprus, and the Peloponnese, with recent diplomatic events which were considered useful for Romanus' instruction.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
HARİTALAR LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ	ix
GENEL TAKDİM	xi
METİN	
1. Genel Giriş	1
2. İlk Baskıya Önsöz	9
Prroem (Giriş)	11
1. Roma İmparatorunun Peçenekler İle Barış İçinde Olmasının Sağladığı Avantajlar Hakkında	12
2. Peçenekler ve Ruslar Hakkında	13
3. Peçenekler ve Türkler Hakkında	14
4. Peçenekler, Ruslar ve Türkler hakkında	14
5. Peçenekler ve Bulgarlar Hakkında	15
6. Peçenekler ve Kersonlular Hakkında	15
7. İmparatorluk Temsilcilerinin Kerson'dan Peçenek Ülkesi'ne Gönderilmesi Hakkında	16

8. Tanrının Koruduğu Şehirden Tuna, Dinyester ve Dinyeper Nehri Boyunca Uzanan Peçenek Ülkesi'ne Savaş Gemileriyle İmparatorluk Elçilerinin Gönderilmesi Hakkında	16
9. Rusların, Kanolarıyla (Monoxyla) Rusya'dan Konstantinople'e Gelmeleri Hakkında	18
10. Hazarlara Nasıl ve Kim Tarafından Savaş Açılmalı	22
11. Kerson ve Bosphorus Şehirleri Hakkında	22
12. Kara Bulgarlar ve Hazarlar Hakkında	23
13. Türklere Komşu Olan Milletler Hakkında	23
14. Muhammed'in Şeceresi Hakkında	29
15. Fatımiler Kabilesi Hakkında	30
16. Yıldız Bilimci Stephen'in, Arapların Ortaya Çıkışıyla İlgili Yıldızlara Bakması. Dünyanın Kuruluşu Hangi Yılda Meydana Geldi ve Sonra Kim Romalıların İmparatorluk Asasını Eline Aldı.	31
17. Theophanes'in Kroniğinden, Kutsanmış Anılardan	31
18. Arapların İkinci Şefi Ebubekir İle 3 Yıl	32
19. Arapların Üçüncü Şefi Ömer	32
20. Arapların Dördüncü Şefi Osman	33
21. Theophanes'in Kroniğinden: Dünyanın Yaratılışında Beri 6171 Yıl	33
22. Theophanes'in Kroniği Kutsanmış Anılardan, Aynı Olaylar ve Muaviye'nin Klaniyla İlgili Olarak Onların İspanya'ya Nasıl Geçtikleri Hakkında. Romalıların İmparatoru, Justinian Rhinotmetus.	38
23. İberyaya ve İspanya Hakkında	41
24. İspanya Hakkında	42
25. Sigrianeli Aziz Theophanes'in Kroniğinden	42
26. Meşhur Kral Hugh'ün Şeceresi	45
27. Lombardiya Eyaletindeki Prenslik ve Hükümetin Hakkı	48

28. Şimdi Venedik Denilen Yerin Yerleşimi Hakkında	51
29. Dalmaçya ve Civarındaki Milletler Hakkında	52
30. Dalmaçya Eyaletinin Hikâyesi	60
31. Hırvatlar ve Onların Halihazırda Buldukları Ülke Hakkında	64
32. Sırp lar ve Şimdiki Yaşadıkları Ülke Hakkında	67
33. Zakhlumiler ve Onların Şimdiki Yaşadıkları Ülke Hakkında	71
34. Terbounialılar, Kanaliler ve Onların Hâlihazırda Oturdıkları Yerler Hakkında	72
35. Diokletianlar ve Onların şimdiki Yerleştikleri Yerler Hakkında	72
36. Arentani de Denilen Pagani ve Hâlihazırda Oturdıkları Yerler Hakkında	73
37. Peçenek Milleti Hakkında	74
38. Türk Milletinin Şeceresi ve Nereden Ortaya Çıktıkları Hakkında	76
39. Kabarlar Milletinin Şeceresi Hakkında	78
40. Türk ve Kabar Klanları Hakkında	79
41. Moravia Ülkesi Hakkında	81
42. Selanik'ten Tuna'ya ve Belgrat'a Kadar Olan Yerlerin Coğrafi Betimlemesi; Türkiye [Macaristan] ve Peçenek Ülkesi'nden Hazar'daki Sarkel Şehrine Kadar. Rusya ve Nekrophyla'ya Kadar Olan Bu Yerler Karadeniz Kıyısında ve Dinyeper Nehri Yakınlarındadır. Bosporus Dâhil Kerson'a Kadar Olan Yerlerin Arasında Bu Bölgelerin Şehirleri Vardır. Daha Sonra Maetois Gölüne Kadar -ki Büyüklüğünden Dolayı Deniz Olarak da Adlandırılır- Tamatarcha Denilen Şehir ve Zichia Üzerine Dahası Sotirioupolis Şehrine kadar Papagi, Kazachia, Alan ve Abasgia Şehirleri Hakkında	82
43. Taron Ülkesi Hakkında	85
44. Apachounis Ülkesi ve Malazgirt, Perkri, Chliat, Chaliat, Arzes, Tibi, Chert, Salamas ve Tzermatzou Şehirleri Hakkında	90
45. İberyalılar Hakkında	93

46. İberyalıların Şeceresi ve Ardanoutzi Şehri Hakkında	98
47. Kıbrıslı Göçmenlerin Hikâyesi	102
48. Bölüm 39, Altıncı Kutsal Toplantının Kubbeli Muhteşem Sarayda Yapılması Hakkında	103
49. Slavların Nasıl Hâkimiyet Altına Alındığını ve Patras Kilisesinin Ele Geçirilmesini Araştıran Kişiler Bu Bölümden Öğrenir	104
50. Mora Eyaletindeki Slavlar Hakkında ve Milingoi, Ezertai Kabileleri Tarafından Ödenen Vergi ve Aynı Şekilde Maina Sakinleri ve Ödedikleri Vergiler Hakkında	106
51. İmparatorluk Kalyonunun Yapılması, Kalyon Dümencileri ve Kalyondaki Protospatharius Hakkında	113
52. Hükümdar Romanos'un Zamanında, Yukarıda da bahsedildiği gibi Mora Eyaletinden Talep Edilen Atlar Hakkında	118
53. Kerson Şehrinin Hikâyesi	119
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	126
KAYNAKLAR	137
HARİTALAR ve RESİMLER	

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
Bkz.	Bakınız
ODB	Oxford Dictionary of Byzantium
D.A.I	De Adminstrando Imperio
Vol	Volume
s.	Sahife
ev.	Çeviren
ayn. mlf.	Aynı Müellif
krş.	Karşılaştırmız
İA	İslam Ansiklopedisi
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları

RESİM VE HARİTALAR LİSTESİ

RESİM I	Ruad Adası
RESİM II	Dinyeper Nehri Çağlayanları
RESİM III	St. Gregor Adası
HARİTA IV	Dalmaçya Bölgesi
HARİTA V	Peçenek Boylarının Yerleşim Yerleri

Önsöz

Bizans Devleti'nin X. yüzyıl kaynaklarından olan bu eser üzerinde çalışırken, eserin Gy. Moravcsik ve R. J. H. Jenkins'in Yunanca'dan İngilizceye çevirisini yaptıkları 1967 yılı nüshasını kullandık. Eserin hangi şartlarda ve nasıl İngilizce edisyonunun yapıldığının anlaşılabilmesi için de, eserin İngilizce versiyonunun genel giriş ve ilk baskıya önsözünü aynen verdik. Ancak bunlardan önce bir “önsöz” ile “genel takdim” başlıkları altında kendi çalışma ve değerlendirmelerimize yer verdiğimiz gibi metin çevirisinin sonuna “değerlendirme ve sonuç” başlığı altında bir kısım ilave ettik.

İmparator Konstantinos VII. bu eseri hazırlarken, özellikle IX. yüzyıla kadar Bizans dünyasını derinden etkilemiş olan Arap fetihleri ve Bizans'a olan etkilerini Theophanes (813'e kadar), Nicephoros (769'a kadar) gibi tarihçilerden alıntılar yaparak eserine koymuştur. 948 ya da 952 tarihleri arasında yazılan eser 53 bölümden oluşmaktadır. Bizans Devleti'nin kuruluşundan itibaren meydana gelen belli başlı siyasi ve sosyal olaylar hakkında önemli bilgiler verilen eserde imparator, kendi dönemi ile ilgili olarak, Balkan milletleri, Kuzey milletleri, Doğu milletleri ve Arap dünyasındaki önemli gelişmeler hakkında bilgiler vermektedir. Eser bir yönüyle Bizans Devleti'ne komşu olan milletler hakkında orijinal bilgiler içerirken, bir yönüyle de babadan oğula bırakılan bir vasiyet özelliği taşır. Bu sebeple Konstantinos VII. eserine başlarken bilginin, öğrenmenin ve çalışmanın önemi üzerinde durmuş, imparatorluk makamına oturacak olan kişide bulunması gereken vasıfları vurgulamıştır. Eser, X. yüzyıl Bizans devlet politikasını, imparatorluk müessesinin özelliklerini, dini, sosyal ve siyasi yaklaşımlarını açıklaması açısından önemli bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

Bilindiği gibi göçebe kültürün etkisiyle çok fazla yazılı kaynak bırakmamış olan Türk kavimleri hakkında bazı detaylı bilgiler, onların siyasi ve kültürel ilişkilerde buldukları devletlerin yazılı kaynaklarında yer almaktadır. Nitekim, Türk kavimlerinden olan Peçenekler, Macarlar, Hazarlar ve Bulgarlar hakkında 'İmparatorluğun İdare Usulü' içeriğiyle bize bir çok detaylı bilgi sunmaktadır. Karadeniz'in kuzeyindeki Türk kavimleri üzerindeki araştırmaları ile bilinen A. N. Kurat, Konstantinos Porphyrogenitus'un bu eserinin önemine dikkat çekerek bir gün

Türk literatürüne kazandırılması temennisiyle: “..*Peçeneklere dair en çok malûmat bırakan müellif olarak İmparator Konstatnine VII. Porphyrogenetos ile Aleksî Komnenos'un kızı Anna Kommena'dır. Türk tarihi bakımından değerleri yüksek olan bu her iki eserin dilimize çevrilmesini temenni ederim..*” demiştir. Öte yandan bu eser sadece Türk tarihi açısından değil, Balkan milletlerinden olan Sırp'ların, Hırvatların, Dalmaçya kıyısında yaşayan halkların ve Slavların ilk dönemleri açısından da fevkalade önem taşımaktadır. Bu eser olmasaydı bu milletlerin ilk dönemlerine ait pek çok nokta karanlıkta kalabilirdi.

Eserin İngilizce Edisyonunda orijinal metinden kaynaklanan eksik noktalar (****) şeklinde verildiği için biz de bu yerlerde aynı işareti kullandık. Bunun yanı sıra eserde verilen özel isimler aynı şekilde bırakılarak dipnotlarda gereken açıklamalar yapıldı. Çeviriyi yaparken, metnin daha akıcı olması için “[]” köşeli parantezler içerisinde anlamı tamamlayıcı ifadeler kullandık. Tüm çabalarımıza rağmen bazı özel isimleri bulamadık. Eserde bahsi geçen bazı bölgeler (Balkanlar, Karadeniz'in kuzeyi v.b.) X. yüzyıla kadar pek çok milletin hareket sahasında olduğu ve sık sık istilalar, göçler yaşadığı için bu yerler hakkında verilen bir çok nehir ve şehir isimleri bulunamamıştır. Bunlar olduğu gibi verilmiştir. Eser üzerinde çalışırken sadece İngilizce çevirisini değil aynı zamanda Grekçesine bakmaya ve karşılaştırma yapmaya da özen gösterdik.

“İmparatorluğu İdare Usulü'nün Tercümesi ve Değerlendirmesi” adlı çalışmamızda, beni böyle bir çalışma için cesaretlendiren ve hiçbir konuda yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Prof. Dr. Zerrin Günel'a sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca Sayın Yrd. Doç. Dr. M. Fatih Yavuz'a ve çalışmamızda kullandığımız haritaların çizimi ve düzenlenmesindeki yardımlarından dolayı Hüseyin Türksever'e teşekkür ederim.

Mevlüt AKDERE

Mayıs 2008

ÇANAKKALE

Genel Takdim

X. yüzyıl başlarında Doğu Roma imparatoru olarak bu devletin tarihinde yerini alan Konstantinos VII. Porphyrogenitos, esasen imparator vasfından çok kaleme aldığı eserlerle devrin tarihine damgasını vurmuştur denilebilir.

Konstantinos VII. Porphyrogenitos, 912 yılından 959 yılına kadar Bizans tahtında hüküm sürdü. O, Makedonya sülalesinin kurucusu Basil I.'in torunu, "Bilge" adıyla anılan Leon VI.'nın oğluydu. Konstantinos VII., baş imparator olmasına rağmen 945 yılına kadar, yalnız ismen hükümdarlık yaptı. Yönetim, 919'dan 944'e kadar kayınpederi Romanos Lekapenos'un elinde kaldı. Lekapenos, oğulları tarafından tahtan indirildikten sonra (944), onun yerini bir yıl süreyle oğulları işgal etti, nihayet Konstantinos, 945 yılında tek başına hükümdar olabildi ve ölüm tarihi olan 959 yılına kadar 14 yıl bu tek başına iktidarı yaşayabildi. İşte bu dönemde kaleme aldığı "De Administrandi Imperio" adlı eserine "*Bilge evlat babasını memnun eder ve şefkatli baba da sağgörülü olan evladından keyif alır*" Sözleriyle başlar. Kanaatimizce o, bilge babasının etkisiyle çok şeyler yapmak istemiş ama Bizans Sarayı içinde yer almanın koşullarıyla yüzleşirken öyle anlaşılıyor ki sadece sağ görülü bir şekilde sabırla beklemeyi tercih etmişti. Ama onun entelektüel zekası, yerine geçecek oğlunun edindiği tecrübelerden yararlanması konusunda "*Sürpriz! Ben senin için senden önce bir doktrin hazırladım..*" diyecek kadar sabırsızdı.

Konstantinos'un hüküm sürdüğü dönemde Bizans İmparatorluğu oldukça sakin bir devre içinde idi. Devleti tehdit eden herhangi bir dış tehlike yoktu. Kayınpederi Lekapenos gibi kuvvetli bir adamın tahta ortak olması ve daha sonra yönetime el koymasıyla ülke içerisindeki düzenin sağlanması kolaylaşmıştı. Yönetimden uzaklaştırılan Konstantinos durum böyle olunca devlet işleriyle uğraşmaktan ziyade bilim ve edebiyat alanında çalışmalara yöneldi. Sarayda bulunmanın ve imparatorluk tahtının vermiş olduğu avantajlarla çok daha rahat bir çalışma ortamı buldu.

Bizans tarihinde pek az imparatora nasip olan bu donanım ve ortam içinde Konstantinos VII.,'nin ortaya koyduğu arasında; Themalar hakkında önemli bir çalışması olan "De Themabitus", devlet törenlerinin anlatıldığı "Cerimoniis", ziraat

alanındaki ansiklopedik çalışma, büyük babası Basil I.'in biyografisi ve oğlu Romanus II'ye itafen yazdığı vasiyetname niteliği taşıyan “De Administrando Imperio” bulunmaktadır. Ayrıca döneminde Konstantinopolis'in ünlü bilim yuvası olan meşhur “Bardas Üniversitesi”nin eski günlerde olduğu gibi canlandırıldığını görmekteyiz. Nitekim, G. Osrtoğorsky “devletin fikri kuvvetlerine bu taçlı yazar ve yazar hamisi kuvvetli bir hamle gücü aşlamış ve emsalsiz bir bilimsel faaliyet devresi açmıştır” demektedir.

Bu “Taçlı yazarın” eserleri arasında yer alan ve bizim çalışmamızı teşkil eden “De Administrando Imperio”, Gy. Moravcsik ve R. J. H. Jenkins tarafından 1967 yılında Yunanca'dan İngilizceye çevrilmiştir.

Tercüme ve değerlendirmesini yaptığımız bu eser 53 bölümden oluşmaktadır. İmparator eserine, oğluna bilge olmanın ve yaptığı uyarıları dikkate almasının kendisine sağlayacağı yararları anlatarak başlar. 1 ve 13. bölümler arasında kuzey milletlerinden olan ve Bizans siyasetinde önemli rol oynayan Peçenekler, Ruslar, Macarlar ve Hazarlar hakkında önemli bilgiler vermeye gayret etmiştir. Bununla birlikte 13. bölümde, imparatorluğa komşu milletleri ve bu milletlerin yaşadıkları yerleri, örf ve adetlerini oğluna tanıtmak isteyen imparator: *“Ama şimdi sevgili oğlum, her şeyden önemlisi aşağıda belirttiklerimi de bilmelisin. Seni en büyük kılacak husus geniş bilgi avantajıdır. Yani bir daha tekrar ediyorum, ‘milletler arasındaki farklılıkları, soyları, adetleri, yaşam biçimleri, yaşadıkları yerin konumunu, iklimleri, coğrafi konumları ve bir birlerine olan uzaklıkları’ gibi konulardaki bilgiler. Bunlar hakkındaki daha fazla açıklamayı bundan sonra vereceğim”* dedikten sonra, 14 ve 22. bölümlerde özellikle Theophanes'in Kroniğinden yola çıkarak Hz. Muhammed, Abbasiler ve Emeviler dönemine ait önemli bilgiler verip, 23 ve 36. bölümlerde de Dalmaçya kıyılarında, Balkanlarda, İtalya'da ve İspanya'da yaşayan halklar hakkında bilgiler aktarmıştır. Geri kalan bölümlerde ise, imparatorluğa komşu bölgeler hakkında coğrafi betimlemeler ve ticaret yolları ile ilgili pek çok değerli bilgi bulunmaktadır.

Konstantinos'un tarih yazıcılığının dikkate değer bir yönü de özellikle kendisinden önceki tarihçilerin eserlerini okuma ve değerlendirme gayreti içerisinde olmasıdır. Bu durum söz konusu ettiğimiz esere de yansımış olup ağırlıklı olarak

Theophanes'in Kroniği başta olmak üzere Yıldız Bilimci Stephen'in eserlerinden yararlanmıştır. Hatta günümüzde hakkında çok fazla bilgi bulunmayan ve eserleri zamanımıza intikal etmemiş Charax, Apollodorus, Artemidorus, Partheneus, Dionysius Periegetes, Aesopus, Apollonius Dyscolus, Aristophanes, Asinius Quadratus, Athenaeus, Babrius, Cratinus, Draco, Habro, Herodianus, Herodorus, Herodotus, Homerus, Marcianus, Menander, Parthenius, Plutarchus, Ptolemeus, Simonides, Strabo, Tucydides gibi Kaynakları da görüp yararlanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Bütün bu sıralamaya çalıştığımız yönleriyle ayrı bir değer taşıyan eser Yunanca-İngilizce çevirisine azami ölçüde sadık kalınarak okuyucunun ilgisine sunulmaktadır.

Mevlüt AKDERE

Genel Giriş

İmparator Konstantinos VII. Porphyrogenitus¹ (905–959) ‘Bilge’ lakaplı imparator Leo VI.’nin (866- 912) ikinci ve hayatta kalan tek oğludur². Konstantinos’un annesi, Leo VI.’nin metresi ve dördüncü eşi olan Zoe Carbunopsina’dır³. Konstantinos, hayatının ilk başlarında bazı talihsizlikler yaşamıştı ve bunda onun yapabileceği pekte bir şey yoktu. Konstantinos hastalıklı bir yapıya sahipti ve doğrusu hayatı boyunca da hastaydı⁴. Babasının doğumu şüphelidir; onun doğumu da nikâh dışı olduğu için yasallığı istemeden de olsa sonradan kabul edilmiştir. Sekiz yaşından onaltı yaşına kadar kötü niyetli amcası Alexander, annesi, patrik Nicholas ve Lord amiral Romanos Lakepananos tarafından piyon olarak kullanıldı. 920 tarihi sonlarında egemenliği ele alsa da gelecek 24 yıl boyunca onur kırıcı biçimde bütün güçleri elinden alındı. Konstantinos VII, tahtını gasp edenin kızı Helen ile evlenmesine rağmen imparatorluk hiyerarşisinde ki derecesi peş peşe önce ikinci sıraya ya da üçüncü sıraya ve ardından da beşinci sıraya kadar gerilemişti. Ocak 945 tarihinde 40 yaşına yaklaşmışken kendisine bağlı sadık muhafızları sayesinde, tahtını gasp eden Lakepanoslardan kurtularak tek başına imparator olarak hak ettiği tahta oturdu.

Gelecek on dört yıl boyunca ülkeyi o yönetti ya da yönetiyor gibi göründü: fakat gerçekte gücü elinde tutan Augusta Helen, hetaeriarch Basil Peteinos, eparch Theophilus, sacellarius Joseph Bringas ve imparatorun gayri meşru kayın biraderi protovestiary Basil idi⁵. Bu iç düzen ya da evlilik – geleneklerle çeliştiği için⁶- yönetim içinde yapılmıştı. Bizans dış siyasetinde de bu dönemde önemli olaylar

¹ Kaynak için bkz. A. Rambaud, *L’Empire grec au Dixieme siecle*, (Paris, 1870), s. 1-4. Doğum tarihi için bkz. *Vita Euthymii*, (Boor, Berlin, 1888), s. 116-118; R. J. H. Jenkins, *Dumbarton oaks Papers* 19 (1965), s. 108-109.

² Konstantinos VII.’nin büyük kardeşi Basil’dır. Babasının üçüncü evliliği Eudocia’dan doğan oğludur, henüz bebek iken ölmüştür. Bkz. De Ceromines (Bonn basımı), I, s. 643.

³ Ailesi için bkz. Theoph. Cont., (Bonn serisi), s. 370; D. A. I., 22⁷⁹, *Vita Euthymii*, s. 58; ve G. Kolias, *Leon Choerosphactes*, (Atina, 1939), s. 18.

⁴ Theoph. Cont., s. 212, 379, 459, 464, 465.

⁵ Cedrenus, (Bonn edisyonu), II, s. 326.

⁶ F. Hirsch, *Byzantinische Studien*, (Leipzig, 1876), s.286ff.

yaşanmaktaydı. Kayıtlara göre 949 tarihinde Girit'e yapılan bir sefer imparatorluğun dış siyasetine olumsuz etkiler yapmıştı⁷.

İmparator Konstantinos VII. kendisini, yıllar boyunca bitmez tükenmez bir şevkle yönetimle ilgili ayrıntılara ve imparatorluk törenlerinin yöntemine adanmıştı. Özellikle diplomasi⁸ alanında ve yüksek eğitim⁹ konusunda imparatorluğun kültürel zenginliğine katkısı büyük çalışmalar yapmıştı. İmparator Konstantinos VII.'nin en büyük eğlencesi inzivaya çekilerek -kalbinde olan- uzun yıllar boyunca yorulmadan edebiyat, tarih ve antika¹⁰ alanında yaptığı çalışmaları olmuştur. Aile içi mutluluğu ise üç kızında bulmuş¹¹, farklı bir mizaca sahip olmasına rağmen karısına karşı aynı derece sevgi hissettiğine dair bir kanıt yoktur¹². Tek oğlu Romanos ise gelecekte yüksek bir mevkide tutunabilecek kadar bilgili bir genç değil, savurgan bir yapıya sahipti¹³. Söylendiği gibi bu çocuk zayıf ve ahlakı bozuk bir şekilde yetişmiş ve 24 yaşında da ölmüştü.

İmparator 54 yaşına geldiği zaman artık yaşlanmış ve yıpranmış bir haldeydi. 14 yıllık saltanat devri ite kaka devam etmiş bu arada hastalığı da durmadan artmıştı. Patrik Poyeuctus ile olan kavgasından sonra, tahtan indirilen imparator Bitinya'da ki Olympus keşişlerinin yanına sürülmüş¹⁴ ve orada sefil bir hayat sürmeye başlamıştı. İmparator tekrar tanrının koruduğu şehre kaçmış ve burada 15 Kasım 959 tarihinde ölmüştü¹⁵. Konstantinos VII., uzun boylu, geniş omuzlu, dik başlı, uzun yüzlü, kemerli bir buruna, mavi gözlere ve açık renkli bir tene sahipti¹⁶. Son derece dinine düşkün, ahlaklı ve görevlerinin sorumluluğunu bilen birisiydi. Halkının kalbinde daima şefkatiyle anılacak olan bir imparatordu.

⁷ Leo Diac., (ed. Bonn.), s. 7; Cenderus, II, s. 336.

⁸ Theop. Cont., s. 448, 455; De Cer., I, s. 570.; Liutprand, Antapodosis, VI, 5.

⁹ Theoph. Cont., s. 446.

¹⁰ Bkz., A. Stransky, 'Constantino VII Porfirogenito, amante dele arti e collezionista', Atti del V Congresso Internazionale di Studi Bizantini, (Rome, 1940), II, s. 412.

¹¹ Theop. Cont., s. 459.

¹² Theop. Cont., s. 458.

¹³ Theop. Cont., s. 458.

¹⁴ Cedrenus, II, s. 337; Theop. Cont., s. 463.

¹⁵ Onun zehirlendiğine dair (Theop. Cont., s. 464) bir takım iddialar olsa da buna bir kanıt yoktur.

¹⁶ Theop. Cont., s. 468.

Konstantinos VII.'nin karakteri ile ilgili olarak beğenilen ve beğenilmeyen özellikleri bir biriyle çelişmektedir¹⁷. Deliller onun, zayıf ve utangaç bir kişiliğe sahip olduğunu gösterirken, aynı zaman da çalışkan, sanatçı bir kişiliğe sahip olduğunu da göstermektedir. Aşırı miktarda şarap içmesi onun utangaçlığının panzehiriydi. Eğer o gerçekten sert, ve acımasız biri idiyse bu yönünü onun utangaçlığına bağlayabiliriz. Onun öğrenme sevgisi ise babasından geçmiş bir özelliğidir. Bu nedenle bir köşeye çekilmiş ve kendini öğrenmeye adanmıştır. Özgüveni tam olmadığı için uzun yıllar Lakapenosların etkisi altında kalmıştı. Fakat bu yıllarda doğu Roma imparatorluğunun idare sistemini anlamamızda bize yardımcı olan çok faydalı çalışmalar yapmıştı. Hazırlamış olduğu el kitapları ve ansiklopedik çalışmanın değeri çok büyüktür.

Kültürel alanda da çok başarılı çalışmaları mevcuttur. El sanatlarını koruma adına yaptıklarını ise söylemeye gerek yoktur. Fakat öğrenme isteği ve araştırma hevesi zikredilmesi gereken özelliğidir. Klasik bilgiye ulaşip öğrenmek için çok çaba sarf etmiştir¹⁸. Bir adamın hayatında ki sorunlarının çözümlenebilmesi ve amaçlarına ulaşabilmesi için klasik bilginin ne kadar gerekli olduğunu anlamıştır¹⁹. Konstantinos VII. çalışmalarını çoğunlukla tarih alanına ayırmış²⁰ ve Caesar Bardas'tan sonra ikinci kurucusu olduğu üniversitesinden mezun olanlar arasından bürokratlar ve kilise sorumluları atamıştır²¹. Aynı zamanda bu pratik eğitimi oğlu Romanos'a da zorunlu kılmıştır. Eğer bilgi devlet yönetiminde rol alan bireyler için bu kadar önemliyse, hepsini kontrol eden ve yöneten imparatorun hayatında ki önemi daha büyük olmalıdır!²² Burada temel olan tüm dünyayı etkileyecek olan kararları verebilmek için geçmişteki deneyimlerden ve benzer olaylardan dersler çıkarmaktır.

De Administrando Imperio'nun önsözünün tamamında öğrenmenin ve eğitimin önemi anlatılmış ve eserin muhtelif bölümlerinde de tekrardan vurgulanmıştır. Eğitim konusunda ki bu bakış açısı Plutarch²³ ve Aristotle'den

¹⁷ Rambaud, *op. cit.*, s. 41, 42.

¹⁸ Zonaras, (ed. Bonn.) III, p. 483.

¹⁹ Theop. Cont., s. 446; D.A.I., P₆ff.

²⁰ Theop. Cont., s. 211.

²¹ Theop. Cont., s. 446, 447; Cedrenus, II, s. 326.

²² D.A.I., s.1.

²³ Plutarch, De Virtue Morali, (ed. Bernardakis, Leipzig, 1891), s. 154, 155.

etkilenmeyle olmuştur. Ortaçağ kroniklerinde bu şekilde örnekler vererek açıklama yönetmi Pseudo-Isocrates'in Ad Demonium²⁴,una, kadar iner. Ortaçağ ve Rönesans boyunca Avrupa'nın temel eğitimine şekil vermiş olan Latin Distica of Cato'dur. Fakat Konstantinos bunu yeniden canlandırarak Bizans'a vermiş olmalıdır; pratik bilgiler öğretmek, eğitimde gerekli olan malzemeler o dönem için rahatlıkla bulunabilen şeyler değildi. Yorulmak nedir bilmeden çalışan imparator bu gerekli materyalleri toplamaya gayret etmişti. İşe üç yoldan başlamıştır. İlk olarak eksik olan konuları tamamlamak için özenle, kitap koleksiyonlarını taramış²⁵; ikinci olarak var olan ama sıkıcı ya da incelemesi zaman alacak olan, ama ancak bir alimin okuyabileceği²⁶ antoloji ve ansiklopedik eserleri derlemiş; üçüncü olarak da yazılı tarihleri ya da el yazmalarındaki son dönem olaylarını alıp inceleyerek yönetim²⁷, ticaret ve değişik alanlarla ilgili eğitici sonuçlar çıkartmıştır. Onun okulunda, tarihçiler eserleri bazen onun bakış açısıyla bazen de direk onun emriyle yazmışlardır²⁸. Yönetim hakkında, dış ilişkiler hakkında, hazine hakkında, resmi törenler hakkındaki tüm yazılı vesikalar dikkatle incelenmiş ve hepsinin özeti çıkarılmıştır²⁹. Eyalet valileri ve imparatorluk elçileri görev yaptıkları bölgelerle ilgili olarak tarihi ve coğrafi raporlar yazmışlardır³⁰. Yabancı elçilerde kendi ülkeleriyle ilgili sorulan sorulara özenle cevaplar vermişlerdi³¹. Toplanan her bilgi eşit bir şekilde kağıda dökülmüştü. Öğrenme dünyevi ilerlemenin anahtarı olarak kabul edilmişti³². Bu konunun, torunu için prensip haline getiririz de en büyük pay Basil I³³'e aittir. Bu Porphyrogenitus'un övüldüğü gerçek bir şereftir. Bizans imparatorları arasında, 843- 1204, Bizans mirasını Konstantinos VII. kadar zenginleştiren, dünya görüşünü evrensel düzeye çıkartan bir başka imparator daha

²⁴ Cf. Ad Demonium, s. 9 c; D.A.I., 46¹⁶⁷; Ibid. 13¹³.

²⁵ De Cer., I, s. 456; Theop. Cont., s. 212; Prooemium ad Excerpta de Legationibus (M. P. G., vol. CXIII), c. 633.; Exc. De leg., ed. de Boor, I. s.1.

²⁶ Ibid, s. 633, 636.

²⁷ Theop. Cont., s. 3, 4,; D. A. I., P₂₅. Konstantinos'un kendi çalışması için bkz. Rambaud, op. cit., s. 73. Ibid., s. 78.; birde Moravcsik, Atti del V Congresso Internazionale di Studi Bizantini, (Rome, 1939). I, s. 514-516, ve Byzantinoturcia, (Budapest, 1942), I. s. 207 ff. (2th ed. s. 358 ff.)

²⁸ Rambaud, op. cit., s. 65.

²⁹ Burry, in Byzantinische Zeitschrift, XV, 1905, s. 539.

³⁰ Theop. Con., s. 448.

³¹ Burry, op. cit., s. 553, 556.

³² Theop. Cont., s. 447.

³³ Basilii Imp. Paraenesis and Leonem filium (M. P. G., vol. CVII), p. XXI, D. A. I., ch. 1) ibid., p. XLIX (Theop. Cont., s. 314)

yoktur. Hayatının sonlarına doğru büyük babası hafızasında yaptıklarıyla hatırlanması gereken tek isim olarak kalmıştı. Kendisini takip edenlerin öğrendiği, Konstantinos VII.'nin kütüphaneler dolusu bilgiler biriktirdiğidir. Onunla birlikte Byzantium'da süratle, askeri şan şeref hikayeleriyle birlikte entelektüelliğin zirveye çıktığı anlaşılmaktadır. Kaydı yapılan bu başarılar ve çalışmalar sonunda hemen hemen XIII. Yüzyıla kadar devam etmişti.

De Administrando Imperio³⁴, nun, bizim içerisinden öğrendiğimize göre 948 ya da 952³⁵ tarihleri arasında yazılmış olan, isimsiz bir incelemesi Latince bir başlık altında Meursius³⁶ tarafından yazılmış ve tamamlanmıştır. Eser imparatorun genç oğlu Romanos'a bir el kitabı olarak yazılmış, diğer pek çok eserden alıntılar yaparak didaktik bir anlayışla hazırlanmıştır. Eserin amacı genç Romanos'u bilge bir hükümdar yapabilmek için eğitmektir³⁷; ilk olarak geçmişte ve o anda yaşanmış olan olaylar, ikinci olarak yaşanmış olan tecrübelerin özetinin sunulmuştur. Böylece geçmişteki hangi politikalar başarılı olmuş ya da hangileri başarısız olmuş, bunları öğrenecek olan genç imparator gelecekte daha dikkatli ve bilgece hareket edebilecekti. Bu öğretme işi politik ve tarihi olayların geçtiği yer bakımından çok geniş bir zaman diliminden ve geniş bir sahadan bahsetmekte böylece bütün dünyayı yönetmeye aday bir imparator için iyi bir deneyim olmaktadır. Özsöz dört kısma bölünmüştür, buna göre ilk olarak dönemin gözüyle dış politikanın anahtarı olan ve hem çok karışık olan hem de en tehlikeli bölge olan “Kuzey milletleri ve İskitler”. İkinci olarak bu coğrafyada yaşayan milletlere karşı diplomasi yoluyla nasıl bir yol izlenmesi hakkında yöntemler; üçüncü olarak da en uzun ve en geniş olarak anlatılan imparatorluğun etrafındaki milletlerin coğrafi konumları ve tarihleri hakkında verilen bilgilerdir. Üçüncü kısım Araplarla başlayıp, Akdeniz civarı ve Karadeniz bölgesi civarı anlatıldıktan sonra doğu sınırındaki Ermenistan eyaletleriyle bitirilir. Dördüncü olarak da son zamanlarda imparatorluk içerisinde ve sınırlarında meydana

³⁴ Full Bibliyografya için bkz. Moravcsik, Byzantinoturcia I, s. 215-221 (2th baskı. s. 367-380)

³⁵ Burry, op. cit., pp. 522ff.

³⁶ Johannes van Meurs (1579- 1639)

³⁷ D. A. I., I₁₃.

gelen olayların özeti yapılmıştır³⁸. Tüm bu sıraya biz sadık kalarak ona göre hazırladık³⁹.

Derleme metodu konusunda nasıl bir yöntem izlediğimiz genel tanıtım başlığı altında ele alınmıştır⁴⁰. Bunu burada biraz açıklarsak; en eski çalışmaya uyarak 14–42 arası bölümleri bizde aynı şekilde koyduk. İlk çalışmada bölüm başlarına $\pi\epsilon\rho\iota \epsilon\theta\nu\nu\omicron\nu$ konulmuştu. Fakat imparator çalışmasını bitirdiği zaman bu bölüme $\pi\epsilon\rho\iota \theta\epsilon\mu\alpha\tau\omega\nu$ demişti. Bu kavram orijinalinde imparatorluk eyaletlerini, antik yerleri ifade etmek için kullanılmış, o dönemki imparatorluğun etrafındaki milletleri (Araplar, Lombardlar, Venedikliler, Slavlar, Macarlar, Peçenekler) kastetmek için ise $\pi\epsilon\rho\iota \epsilon\theta\nu\nu\omicron\nu$ demiştir. Bu tarz D. A. I.'nın ilk bölümlerinde vardı. Fakat kitabın kalan kısımlarındaki (23, 25, 48, 52, 53 ve belki 9 ve 30 dışında farklı bir yöntem var) farklılık ayırt edilebilir. Bu bölümlerdeki izlenen yöntemler farklı olup daha çok çağdaş betimlemeler yapılmaktadır. 1–8, 10–12. bölümlerde Peçeneklere ve Türklere karşı nasıl bir politika izlenmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. 13. Bölüm tamamıyla imparatorun kaleminden çıkmış ve dış politikada izlenmesi gereken genel yöntemlerden bahsetmektedir. 43–46. bölümlerde de kuzey doğuda Gürcülere ve Ermeniler karşı izlenmesi gereken politikadan bahseder. 49–52. bölümlerde bazı yerel idarelerden denizcilikle uğraşan themalardan alınan vergilerle ilgili bilgiler verilir. Geri kalan pasajlarda ise genç imparator Romanos II'ye pratik bilgiler öğretmeyi amaçlar ve tahminen 951–952 yıllarında $\pi\epsilon\rho\iota \epsilon\theta\nu\nu\omicron\nu$ metne eklenmiştir. Tüm bu son eklemeler Romanos II'nin doğum gününde (952) yapılmıştır. Kitabın içinde bir takım tutarsızlıklar vardır; ilk olarak tarihsel gerçeklerle örtüşmeyen çağ dışı olaylar, ikinci olarak da politika ve diplomasi alanındaki tutarsızlıklardır.

Eserde işaret edilen bazı bölümlerin dayandırıldığı kaynaklar, şimdiki nüshasında da gösterilmiştir. Yine eserdeki bir takım çelişkiler ve yanlışlıklar İngilizce tercümesinde düzeltilmiştir. Eserin önemli olduğu en büyük nokta ise kimsenin vermemiş olduğu bilgileri vermesidir, yani X. yüzyıl Bizans sınırlarında,

³⁸ Ibid., P₁₄₋₂₄.

³⁹ Bury, op. cit., s. 574.

⁴⁰ Bkz. D. A. I. Vol II, Yorum (London, 1962) pp. 1-8; ayrıca Moravcsik, Byzantinoturcia (ikinci baskı) I, pp. 361-367.

bu günkü bizim bölgemiz, siyasi oluşunlar kuran milletler hakkında verdiği bilgilerdir. Bu konuda verilen bilgiler gerçekten çok değerlidir. Konstantinos VII.'nin çok da dikkat etmeden, rast gele verdiği bu bilgiler iyi irdelenecek olursa önemi ortaya çıkacaktır. Mesela 39. Blm⁴¹ bu konuda gze çarpan önemli bir blmdr⁴²; fakat bunun gibi başka bölümlerde mevcuttur. İmparatorun verdiği bu bilgiler, farklı milletlerin bilim adamları tarafından tartişılmış ve tartişılmaya da devam edecektir. Bu yüzden biz tercümanların görevi, neye mal olursa olsun doğrularını olduğu gibi çevirmektir. Yorumlamayı ise yorumculara bırakmak gerekmektedir.

Eserdeki tüm yanlış bilgilere ve yanlışmalara rađmen⁴³ De Adminstrando Imperio, komşu milletler hakkında verdiği bilgilerle ortaçağ Bizans tarihi açısından en önemli eserdir. Hatta bu eser imparator Konstantinos'un meşhur Seremoniler kitabından bile daha önemli bilgiler içermektedir. O dönemdeki Bulgar ya da Arap gücünü bizlere aktaran kendi tarihçilerinin olmamış olması büyük eksikliktir. Esere birinci elden bilgiler en çok İtalya'dan, Balkanlardan, Steplerden ve Ermenistan'dan gelmiştir. Ermeni bölgesinde Bizans diplomasisinin ilerlemesi, gelişmesi bu bölgenin doğu sınırlarındaki prenslikler arasında kıskançlık ve rahatsızlıklar çıkmasına neden olmuştur. Charlmagne ve Otto imparatorlarının zamanında, bu imparatorlukların ara sıra İtalya'daki etkileri azalınca Bizans son defa askeri gücünün etkisiyle bölgede diplomasi alanında etki yapmaya çalışmıştı. Bizans imparatorluğunun durumunu, dikkatli gözlerle izleyen Macarlar, Slavlar, Ruslar, Peçenekler, Alanlar ve Hazarlar Kafkaslar ve Karpatlar arasından karmaşık ilerlemeleriyle Bizans'ı endişelendirmişlerdir.

Hiç şüphe yoktur ki De Administrando Imperio gizli ve gizli kalması gereken bir doküman idi. imparatorluğun izlediği dış politikası ve politik anlayışı hakkında çok şeyler verir. Özellikle ilk 13 bölüm gizli tutulmalı herkese gsterilmemeliydi. Bu ilk bölümlerden edinilen bilgi kimseyle paylaşılmamış bir bilgidir, buna göre burada Peçeneklerin Bizans'a yaptıkları şantajların izini bulmak kolaydır. Bunun yanında

⁴¹ D. A. I., 39₃₋₅₋₇₋₁₀.

⁴² D. A. I., 34

⁴³ Burry, op. cit., s. 574.

her ne kadar Bizans açığa vurmamak istemese de Ermenistan ile ilgili bölümlerde gizli servislerin faaliyetlerinin izini bulmak mümkündür⁴⁴. Sözünü esirgemeyen imparator Konstantinos VII. ve meslektaşları, imparatorun kayın pederinin [Romanos I.] yaptığı bazı şeyleri göz ardı etmemişlerdir. Bu tenkitlerin amacı, Konstantinos'un tahtının gasp edilmesi ve onun görevden uzaklaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Fakat imparator kayın pederine olan kızgınlığını yazdığı eserine de koymuş ve bunun bütün dünya tarafından bilinmesini sağlamıştır. Eserin gizli kalması ve kimsenin bilmemesi gereken bölümlerinin daha sonra, imparatora ihanet edencesine açıklanması, gizli bilgilerin ifşa edilmesi, eserin değerini arttırmıştır⁴⁵. Bu eser bir propaganda belgesi değil, tamamıyla iç işlerle ilgili olan etkileyici bir çalışmadır. Doğrusu o dönemki politik düşüncü, siyasal durumu yansıtan ve bu konuda gündem güne dış siyasetle ilgili doğru bilgiler aktaran bir eserdir. Bu konuda da tektir.

R. J. H. JENKINS.

⁴⁴ İbid., 13₁₄₉₋₁₇₅, 51₁₈₄₋₁₈₆.

⁴⁵ Bkz. s. 32.

METİN

Mor Purpurular İçinde Doğan ve İsa'nın taçlandığı Romalıların Ölümsüz İmparatoru Konstantinos'tan Oğlu Romanos'a

Giriş (Proem)

Bilge evlat babasını memnun eder ve şefkatli baba da sağgörülü olan evladından keyif alır. Tanrı bizi onurlandırarak herkesin üzerinde taht bahşetti ve sonsuz hediyeler sundu. Bu yüzden beni dinle sevgili oğlum, sana öğrettiğim bilgiler arasında sağgörülü ve mahir olmalısın. Böylece insanlar seni kutsayacak ve tüm milletler sana 'kutsanmış olan' diyeceklerdir. Saltanat dümenini ele geçirdiğinde, başkaları neler yapacağını söylemeden senin yol gösterici olman gerekir. Şimdi bu anlattıklarımı öğren ve olması gereken şeyler konusunda kendini eğit. Böylece karşılaşacağın sorunlar konusunda edineceğin tecrübelerle sağlam kararlar vermeyi öğrenebilirsin. Sürpriz! Ben senin için senden önce bir öğreti hazırladım, böylece bu deneyimler ve bilgiyle zekânı geliştirecek, en iyi tavsiyelerle ve müşterek faydalı bilgiler sayesinde tökezlemeyeceksin. İlk olarak, Romalılara faydalı olacak olan milletleri, nelerin onlara zarar verdiğini ve bu milletlerin nasıl birbirlerine düşürülebileceğini ve onların her şeyi talep eden aç gözlü doğalarını öğreneceksin. Daha sonra bu milletler arasındaki farkları, kökenlerini, adetlerini, yaşam tarzlarını, yaşadıkları yerlerin konumunu, iklimini, coğrafi tanımını öğreneceksin. Bununla birlikte değişik zamanlarda Romalılar ile farklı milletler arasında meydana gelen olayları da öğreneceksin. Bundan başka bizim ülkemizde değişik zamanlarda ortaya konan reformları ve bir de Roma imparatorlarının yaptıklarını öğreneceksin. Sevgili oğlum, tüm bu anlattıklarımı ben kendi bilgeliğimle keşfettim. Senin bu milletler arasındaki farkları öğrenerek, onlara karşı nasıl bir politika izlemene yardımcı olmaya çalıştım. Bu yüzden senin bilgeliğin karşısında titreyecekler ve senden ateşten kaçır gibi kaçacaklar ve senin sözlerinle ölümcül yaralar alacaklardır. Onlara korkunç görüneceksin ve senin siman onları korkudan titretecektir. Her şeye gücü yeten yüce yaratıcı seni kalkarıyla koruyacak ve bilgeliğe ulaşmanı sağlayarak, adım adım sağlam bir otorite kurmana yardımcı olacaktır. Senin tahtın güneş gibi ondan [İsa] önce olacak ve onun gözleri daima sana bakıyor olacak ve seni annesinin

karnına yerleştirmeyi seçeceği için başına hiç bir zararlı iş gelmeyecek. Seni, altından bir heykel gibi en yüksek tepelerdeki şehrine koyacak ve seni havaya kaldıracak. Sana tüm milletlerden hediyeler getirenler olacak ve sana çılgınca tapınacaklar. Fakat sen, O Tanrım! Belki hükümranlığı zarar görmeden sonsuza kadar sürecek olanla [İsa] yüz yüze geleceksin ve onun yakarışlarını kulaklarınla duyabileceksin, elinle onu sarabileceksin. Sende onun [İsa] simasının görecek olan düşmanların yere kapanacaklar ve tozları yalayacaklardır. Onun krallığı senle canlanacak ve senin krallığın sonsuza kadar devam edecektir.

1

Roma İmparatorunun Peçenekler⁴⁶ İle Barış İçinde Olmasının Sağladığı Avantajlar Hakkında.

Şimdi, söyleyeceklerimi iyi dinle oğlum. Böylece hüküm sürmeye başladığında akıllı olacağın ve hata yapmayacağın kanaatindeyim. Bence öğrenmek senin dışındakiler için, halk için de iyi bir şeydir ama özellikle senin için daha önemlidir. Dünya bir gemi ve sende bu gemide halkını koruyan, yol gösterici kaptan olmalısın. Ve ben konuyu ortaya koyarken basit sözlerin ve üzerinden defalarca geçilmiş patikalardan geçiyorsam ve demek istiyorum ki, tembelce bu patikada koşuyor, basit bir nesirle konuşuyorsam, buna şaşma oğlum. Çünkü ben Atina üslubunun o ağdalı ve abartılı sözcüklerle şişirilmiş yazı biçimini sergilemeye çalışmaktansa, daha çok günlük konuşmaların anlatımından yararlanarak, cahil kalmaman gerektiğini düşündüğüm şeyleri sana öğretmeye çalışıyor ve uzun yılların deneyiminin bir semeresi olan zekâ ve temkinli olma hasletlerini, sana güçlük çekmeden aktarmak için uğraşıyorum.

Peçenek milleti ile barış içinde olmanın, Roma imparatoruna daima büyük avantajlar sağladığının farkına vardım. Yani, her sene bizim tarafımızdan o millete yakışan uygun hediyelerle bir elçi yollamanın ve onların tarafından tanrının

⁴⁶ Πατριστακισμός: IX-XII. yüzyıllar arasındaki Türk kavimlerinden. Bkz., Gyula Moravcsik, **Byzantinoturcica II**, Verlag Akademie Berlin 1958, s. 246.

koruduğu şehirdeki⁴⁷ yöneticinin sorumluluğu altında toplanıp, imparatorun ihsan ettiği uygun hediyelerden yararlanıp sefasını sürecektir olan rehinelere ve elçilere alınmasıyla, Romalıların imparatorunun onlarla barışı korumaya özen göstermesinin pek çok avantajı olduğunu kavradım.

Peçenek milleti Kerson⁴⁸ bölgesine komşudur. Eğer onların bize [Bizans'a] karşı olan dostlukları yerleşmezse, Kerson'a karşı sefere çıkıp baskın yaparak yağmalarda bulunup Kerson'u ve civarını yakıp yıkabilirler.

2

Peçenekler ve Ruslar⁴⁹ Hakkında

Peçenekler, komşu oldukları Ruslar ile beraber seferler düzenleyip, aralarında barış olmadığı zaman da sık sık Ruslara saldırarak, onları epeyce zarara ve yıkıma uğrattırlardı.

Ruslar, Peçeneklerle iyi geçinmeye gayret ederlerdi. Ruslar, Peçeneklerden öküz, at ve koyun satın alırlar ve bunlar sayesinde daha rahat bir hayat geçirirlerdi. Zira bu söylediğimiz hayvanlardan hiçbiri Rusya'da bulunmamaktaydı. Ayrıca Ruslar, Peçeneklerle barış içinde olmadıkça sınır ötesine sefere çıkamazlardı; çünkü Ruslar ülkelerinden uzakta iken Peçeneklere rastlayabilirler ve mallarıyla birlikte yok edilebilirlerdi. Ve böylece Ruslar, bu milletin [Peçeneklerin] gücü karşısında can ve

⁴⁷ Tamara Talbot Rice (**Bizans'ta Günlük Yaşam**, Özne Yayıncılık, Ankara s.15), “Konstantinopolis baştan beri Teslis (üçlü birlik) ve Meryem Ana'ya bağlıydı. V. Yüzyılda Eudoxia, İmparatoriçe Pulkheria'ya Aziz Lukas'ın resmettiği Bakire Hodigithria, diğer bir deyişle Yol Gösterici ikonasını gönderdiğinde, bu pano başkentini koruyucu meleği olduğunu” belirtmektedir.

⁴⁸ Kerson (Χερσώνος): Kırım yarımadasında Sivastopol yakınında M.S II. Yüzyılda kurulmuş bir Grek kolonisi. Bkz., **The Oxford Dictionary of Byzantium, (ODB)** vol:1, ed. A. Kazhdan, Cambridge University Press, Cambridge 1991, s. 418; Ayr.bkz., Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitapevi, Ankara 2006, s. 126; Bizans için her zaman çok önemli bir ticaret şehri olan Kerson, Karadeniz'in kuzeyinde yürütülen ticarete önemli bir rol oynamaktaydı. Sasanilerle yapılan mücadelelerin sonunda doğudan gelen ticaret yolları bazen kapanmakta böylece Bizanslıların ihtiyaç duyduğu malların ithalatı kesilmekteydi. Bu yüzden Bizans doğu ile olan bağlantısını Kırım'daki Kerson, Bosporos ve Kafkaslardaki Lazika üzerinden sağlamaya çalışmıştır. Georg Ostrogorsky, **Bizans Devlet Tarihi**, çev. Fikret İşıltan, TTK, Ankara 1999, s. 68; Kerson'un Bizans için ne kadar önemli olduğu eserin 53. bölümünde tefaruhıyla verilmiştir. Bkz. **D. A. I.**, bölüm 53.

⁴⁹ Rus (Ρῶς): Bu millet hakkında ilk bahseden 839 tarihinde Annales Bertiniani'dir. Erken dönem Bizans kaynaklarında Ruslar diye bahsedilen milletler İskandinavlardır (Vikingerler, Varaglar). Konstantinos VII. Bu milleti diğerlerinden ayırmış, yani Rusların yaşadıkları bölgeleri ayrıntılı bir şekilde tarif etmiştir. Bkz., “Rus”, **O.D.B.**, III., s. 1818.

mal kaybına uğramamak için onlardan kaçınırlar ve onlarla barış içinde olmayı, onların desteğini sağlayarak düşmanlıklarından kurtulmayı ve onların yardımının sağladığı avantajların sefasını sürmeyi tercih ederlerdi. Ruslar, Peçeneklerle barış yapmadıkça; ne savaş için ne de ticaret için Romalıların imparatorluk şehrine gelebilirlerdi. Çünkü Ruslar kanolarıyla ırmak çağlayanlarına geldiklerinde bu noktaları, kanolarını kaldırıp omuzlarında taşımadan geçemezlerdi⁵⁰. Daha sonra Peçeneklerin adamları bunların üzerine saldırınca, Ruslar iki şeyi aynı anda [Hem Kano⁵¹ taşımak hem de savaşmak] yapamazlar ve Peçenekler kolaylıkla Rusları bozguna uğratıp kanolarını parçalarlardı.

3

Peçenekler ve Türkler⁵² Hakkında

Türk [Macar] kabilelerinin de Peçeneklerden fazlasıyla korkudan titrediği söylenir. Çünkü Türkler [Macarlar] sık sık onlar tarafından bozguna uğratılıp, yok omanın eşiğine getirilmiştir. Bu yüzden Türkler [Macarlar] her zaman Peçeneklere korkuyla bakmışlar ve onlar tarafından baskı altında tutulmuşlardır.

4

Peçenekler, Ruslar ve Türkler [Macarlar] Hakkında

Roma İmparatoru, Peçeneklerle barış içinde olduğu sürece ne Ruslar ne de Türkler askeri güçleriyle Roma topraklarına saldırabilir ve Romalılardan para, mal ve ganimet alabilirlerdi. [Bu milletler] Romalılara karşı seferdeyken imparatorun Peçeneklerle kendilerine karşı ittifak yapmasından ve bu halkın [Peçeneklerin] gücünden çekinirlerdi. Zira Peçenekler, eğer İmparator ile birlikte dostluk içinde hareket ederler veya mektuplarla ya da hediyelerle onun [İmparatorun] tarafına

⁵⁰ Rusların ticaret için Baltık denizinden başlayarak nehirler boyunca kanolar içinde Bizans şehirlerine doğru yaptıkları zahmetli yolculukları için bk. 9. bölüm.

⁵¹ Kuzeyden nehirler boyunca güneye gelen Ruslar için Bizans ile yapılan ticaret son derece önemliydi. Nehirlerde 5–6 kişilik kanolarıyla (μονόξυλα= Monoxyla) ilerleyen Ruslar, akıntının yoğun olduğu bazı noktalarda yolculuklarına karadan devam etmek zorundaydılar. Karaya çıktıkları noktalarda hem mallarını hem de kanolarını taşımak zorunda oldukları için herhangi bir baskıda çaresiz duruma düşmekteydiler. Bu yüzden Peçeneklerle barış içinde olmadan böyle bir yolculuğa çıkmak tehlikeliydi.

⁵² Eserde Türkler (Τούρκων) diye bahsedilen millet Macarlardır.

geçmeye ikna edilirlerse, imparator hem Rusların hem Türklerin [Macarların] ülkelerini ele geçirebilir, onların eşlerini ve çocuklarını köleleştirip ülkelerini istila edebilirdi.

5

Peçenekler ve Bulgarlar Hakkında

Eğer Bulgarlar, Peçeneklerle barış halinde olurlarsa, Roma imparatorunun Bulgarlar üzerindeki sükûneti sağlaması çok zordur. Zira söylendiği üzere, Peçenekler, Bulgarlara komşudurlar ve ne zaman isterlerse ya kişisel çıkarları için ya da Roma imparatoruna iyilik yapmak için kolaylıkla Bulgarlara karşı ilerleyip, ağır basan kalabalık ve güçleriyle istilalar yapıp onları bozguna uğrattırlardı. Bu yüzden, Bulgarlar sürekli Peçeneklerle barış ve uyum içinde kalmak için çaba sarf ederlerdi. Zira sık sık Peçeneklerin yağma ve bozgununa uğrayan Bulgarlar, onlarla barış içinde olmanın avantajlarını birçok tecrübelerden sonra öğrenmişlerdi.

6

Peçenekler ve Kersonlular Hakkında

Peçeneklere mensup bir başka halk⁵³ ise, Kerson bölgesinin karşısında oturur. [Bu halk] Kersonlular ile ticaret yapar ve ayrıca hem onlar için hem de imparator için Rusya⁵⁴, da, Hazarya⁵⁵, da, Zichia⁵⁶, da ve tüm bu yerlerin de ötesinde hizmette bulunurlar. Yani onlar, emekleri karşılığında hizmetleriyle orantılı olarak önceden belirlenmiş miktarda mor kumaş parçaları, kurdeleler, yumuşak dokumalar kıyafetler, altın brokar⁵⁷, biber, kırmızı deri ya da Part derisi ve diğer ihtiyaç

⁵³ Peçeneklerin 8 boya ayrıldığını söyleyen Konstantin'e göre, Kerson şehrinin karşısındaki topraklarda, Dinyeper nehrinden itibaren doğuya Hazarya'ya kadar olan bölgede, Peçeneklerin *Boulatzopon* [Βουλατζοπών] boyu ikamet etmektedir. Diğer Peçenek boylarının coğrafi konumları hakkında bk. 37. Bölüm; Ayrıca bu bölgedeki Peçenek boyu için bkz., Moravcsik, **a.g.e.**, s. 98.

⁵⁴ Rusya (Ρωσία): Rusların yaşadıkları Kiev ve çevresine o dönemde verilen ad.

⁵⁵ Hazarya (Χαζαρία): 630'dan 970 yılına, Kiev hükümdarı Sviyatoslav'ın istilasına kadar Karadeniz'in doğusundan batıya, Rus steplerine kadar hakim olan Hazarların topraklarına verilen isimdir. Bkz., Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, s. 265.

⁵⁶ Zichia (Ζιχία): Karadeniz kıyısının doğusunda Kuban Nehrine (Elbruz dağından doğan ve Azak denizine dökülen 870 km uzunluğunda bir nehir) kadar uzanan bölgeye verilen isim. Bkz., "Zichia", **ODB, III.**, s. 2226.

⁵⁷ Sırma veya gümüş işlemeli bir tür ipekli kumaş.

duydukları malzemelerini Kersonlularla yaptıkları anlaşmalara göre temin ederlerdi. Peçenekler, özgür yani bağımsız insanlar olduklarından karşılığını almadan asla hiçbir hizmette bulunmazlardı.

7

İmparatorluk Temsilcilerinin Kerson'dan Peçenek Ülkesine Gönderilmesi

Bir imparatorluk görevlisi, elçilik göreviyle Kerson'a gittiği zaman, ilk önce Peçenek ülkesine haber yollayarak onlardan rehineler ve kılavuz talep ettikten sonra, Kerson şehrine ulaştıklarında bu rehineleri şehir muhafızlarına bırakarak kılavuzla birlikte direktifleri yerine getirmek için Peçenek ülkesine doğru yola çıkmalıdır⁵⁸. Peçenekler arasında az da olsa utanmazca ve açgözlülükle; rehineler kendileri ve eşleri için, kılavuz da kendi zahmeti ve sürülerinin masrafları için cömert hediyeler talep ederlerdi. Nitekim imparatorluk elçisi Peçenek ülkesine ulaştığında [Peçeneklerin] ilk sordukları soru, imparatorun hediyeleri olup, daha sonra kendi kabile üyeleri ile birlikte yemek yerken yine eşleri ve aileleri için hediyeler olup olmadığını sorarlardı. Bir de her kim, elçiye Kerson'dan geri dönerken kılavuzluk ederse, o da elçiden kendi zahmeti ve sürülerinin masrafı için ücret talep ederdi.

8

Tuna, Dinyeper ve Dinyester nehirleri boyunca uzanan Peçenek Ülkesi'ne [Peçenekya] Tanrının Koruduğu Şehirden [Kosntantinopole] Savaş Gemileriyle İmparatorluk Elçilerinin Gönderilmesi Hakkında

Bulgarya bölgesinde⁵⁹ Peçeneklerin bir kolu bulunuyordu⁶⁰. Bunlar, Dinyeper ve Dinyester nehirleri ile buralara dökülen diğer nehirlerin civarına doğru

⁵⁸ Bahsi geçen dönem şartları itibariyle bir elçinin tek başına yolculuk etmesi mümkün değildi. Elçiler, güvenli bir şekilde seyahat edebilmek için, gönderildikleri bölgede yaşayanların kılavuzluğuna ihtiyaç duymaktadırlar. Bu sebeple, Bizans elçileri Peçenek ülkesine hareket etmeden önce can güvenlikleri için Peçeneklerden rehinler alırlar ve onları Kerson şehrinde tutarlardı. Dönüşlerinde bu rehinler serbest bırakılırdı. İmparator eserinde bu rehinlerin kimler olduğunu belirtmemekle birlikte, Kerson'da tutulan rehinlerin soylu kişiler yani önemli kişiler olması ihtimal dâhilindedir.

⁵⁹ Bulgarların hâkim oldukları topraklar.

⁶⁰ Charaboi (Χαραβόη): Dinyeper ile Dinyester nehirleri arasında bulunan Peçenek boyu. Bkz. 37. bölüm; Gy. Moravesik, a.g.e., s. 340.

yerleşmişlerdi. Ve bir imparatorluk elçisi savaş gemisiyle buradan [Konstantinopole'den] yola çıktığında Kerson'a gitmeden de kısa bir zamanda ve süratle aynı Peçenekleri yukarıda bahsedilen nehirler arasında bulabilir. Elçi onları bulduğu zaman, kendisi ile beraber taşıdığı imparatorluk hediyelerini korumak için savaş gemisinde kalarak bir adamıyla onlara mesaj yolları. Peçenekler kendisiyle görüşmeye gelince, elçi onlara kendi adamlarından rehinelere verir ve karşılığında Peçeneklerden rehinelere alır ve onları savaş gemilerinde tutarak, daha sonra anlaşma yapardı. Bunun ardından Peçenekler, elçiye kendi adetlerine göre [ζάκανα =Zakana] yemin ederlerdi ve elçi de karşılığında onlara imparatorluk hediyelerini takdim ederdi. Elçi daha sonra, Peçenekler arasından uygun gördüğü birkaç "dost"u alarak geri dönerdi⁶¹. Bu koşullar altında yapılan antlaşma şu şartlarda olurdu: İmparator, onları her nereye çağırırsa- Ruslara veya Bulgarlara veya tekrar Türklere [Macarlara] karşı- imparatorun hizmetinde olacaklardı. Peçenekler sık sık Ruslara, Türklere [Macarlara] ve Bulgarlara karşı gelip bu milletlerin tümüyle aynı anda savaşabildikleri için bu milletler artık onlara korkuyla bakmaktaydılar. Nitekim meydana gelen olaylardan bu açıkça görülmektedir. Bir defasında Papaz Gabriel⁶², imparatorluk fermanıyla Türklere [Macarlara] gönderildiğinde onlara:

“İmparator, sizin gidip Peçenekleri yaşadıkları yerden çıkarmanızı ve oraya yerleşmenizi bildirdi (Eski günlerde olduğu gibi, daha önce oralarda yaşardınız⁶³) böylece imparator majestelerimin yanında olabileceksiniz ve ne zaman istersem adam gönderip sizi hızlı bir şekilde bulabileceğim” demişti. Bunun üzerine Türklerin [Macarların] reisleri hep bir ağızdan haykırarak:

⁶¹ Konstantinopolis' e gelerek imparatorla dost olmak isteyen ve onun bahsettiği hediyelerle rahat vakit geçirmek isteyen Peçenekler elçiyle birlikte dönerlerdi.

⁶² Eserde Peçeneklere gönderilen elçiler arasından sadece Papaz Gabriel'in ismi veriliyor. Gönderilen diğer elçilerin kim oldukları ya da hangi rütbeyle yollandıkları hakkında bilgi yoktur.

⁶³ Macarlar, Peçenekler gelmeden önce onların ikamet ettikleri arazilerde yaşamaktaydılar fakat İtil ve Yayık nehirleri arasında yaşayan Peçenekler, Hazarların ve Oğuzların baskısıyla yurtlarından ayrılmak zorunda kalmışlardı. Kendilerine yeni yurtlar arayan Peçenekler batıya ilerlemiş ve Macarları yaşadıkları bu yerlerden atarak daha batıya doğru itmişlerdi. Peçeneklerin bu bölgelere ilerleyişi hakkında daha teferruatlı bilgi için bkz. **D.A.I.** 37. Bölüm.

“Kendimizi savaşmak için Peçeneklerin önüne atamayız; çünkü onların ülkesi büyük ve halkı çok sayıdadır. Ayrıca onlar şeytanın çocuklarıdır; bize istemediğimiz bu şeyi bir daha söylemeyin⁶⁴” dediler.

Bahar sona erdiği zaman, Peçenekler Dinyeper nehrinin uzak yakasına geçerler ve yaz mevsimini daima orada geçirirlerdi.

9

Rusların Kanolarıyla (Monoxyla) Rusya’dan Konstantinopol’e Gelmeleri Hakkında

Ruslar kanolarıyla, Rusya dışından Igor⁶⁵’un oğlu Rus Prensi Sviatoslav⁶⁶’ın oturduğu Novgorod⁶⁷’dan gelir. Diğer kanolarda Smolensk⁶⁸, Teliatza⁶⁹, Chernigov⁷⁰ ve Vyshegrad⁷¹ gibi şehirlerden Konstantinopol’e gelir. Onların hepsi Dinyeper nehrinden aşağı gelirler ve aynı zamanda Sambatas denilen Kiev şehrinde toplanırlardı. Rusların Slav kabilelerinden olan Krivichianlar, Lenzenenler ve geri kalan Slav bölgelerinde ki kabileler, kış vaktinde dağlardan kestikleri “tek parça büyük ağaçları (monoxylaları)⁷²” hazırladıklarında bahar yaklaşmış ve buzlar erimiş

⁶⁴ ..ὁὐ γὰρ δυνάμεθα πολεμεῖν πρὸς αὐτούς, ὅτι καὶ χώρα μεγάλη καὶ λαὸς πολὺς καὶ κακὰ παῖδια εἰσι.: Konstaninos VII. Eserinde, Türklerin [Macarların] Peçenekler hakkında Papaz Gabriel’e söylediklerini bu sözlerle anlatmaktadır. Bu hususta, A.N.Kurat (**Peçenek Tarihi**, İstanbul Devlet Basımevi, 1937 s.113), eserinde bu bölümü şöyle aktarmıştır: “*Biz Peçeneklerle harp edemeyiz; onların hem memleketi büyük, hem halkı çok ve pek yaman delikanlılardır, bir daha bize böyle bir teklifte bulunmayın, bu gibi sözler bizim hoşumuza gitmiyor!*”; Hüseyin Namık Orkun (**Peçenekler**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1933 s.13) da eserinde bu konuda: “*Biz Peçeneklere hücum etmeyiz. Çünkü onlara karşı harp etmek iktidarına malik değiliz. Onların arazisi büyük, kavmi çok ve cesurdur. Bundan önümüzde bir daha bahsetme, çünkü biz ölmeyi sevmeyiz*” demektedir.

⁶⁵ Kiev Rusyası Prensi Igor 912–945.

⁶⁶ 945 dolaylarında Kiev prensi (945–972); 972 baharında Dinyeper nehrinde boğularak ölmüştür. Igor ve Ol’ga’nın oğludur. Svjatoslav, iç işleri Ol’ga’ya bırakarak zamanını askeri seferlerle geçirmiştir. 960’larda Hazar ülkesini yok etmiş, Sarkel ve İtil kalelerini yerle bir etmiştir. Bkz., “Svjatoslav”, **DOB., III.**, s. 1979.

⁶⁷ Rusça’da “Yeni Şehir” (Νεμογαρδάς) demek olan Novgorod, yukarı Volga’da bir şehir olup XV. Yüzyılın sonlarına kadar Ruslar için zengin bir ticaret üssü olmuştur. Bkz., “Novgorod”, **DOB., III.**, s. 1499.

⁶⁸ Smolensk: (Σφενδοσθλάβος): Yukarı Dinyeper’de bir kent ve Rus prensliğinin merkezi. Konstantinopol ile olan ilişkisinin izleri X. Yüzyıla kadar iner, erken Bizans dönemine ait sikke, cam ve ipek bölgede bulunur. Konstantine VII. Rusların, Konstantinopol’e yolculuk öncesi toplandıkları ve hazırlık yaptıkları yer olarak bahseder. Bkz., “Smolensk”, **DOB., III.**, s. 1919.

⁶⁹ (Τελιούτζαν): Bu günkü modern Lubetch şehrinin olduğu yerde bulunan bir yerleşim.

⁷⁰ (Τζερνιγώγαν): IX. yüzyılda kurulmuş kuzey Ukrayna’da bulunan eski bir şehir.

⁷¹ Busegrad şehri (Βουσεγραδέ).

⁷² Tekne yapımına uygun tek parça büyük ağaç.

olup, bunları komşu göllere getirirler. Ve ondan sonra göller taşarak Dinyeper nehrine karıştığı zaman aynı nehirle oradan Kiev'e gelirler ve kanolarını yaparak bunları satarlardı. Ruslar sadece bunların altlarını alırlar, bunları, kürekler, ıskarmoz⁷³ ve parçalamış oldukları eski kanolarından söktükleri diğer palangalarla [parçalarla] donatarak, yeni bir tekne haline getirirler. Ve haziran ayında Dinyeper nehrinden aşağı hareket ederek, Ruslara bağlı bir başka şehri olan Vitichev'e gelirler. Orada iki ya da üç gün süresince bütün kanolar toplandıktan sonra yola çıkarak, yukarda da söylendiği gibi Dinyeper nehrinden aşağı inerler (bkz. resim 1).

Ve böylece onlar ilk olarak Rusça ve Slavca 'Uyuma' manasına gelen Essoupi denilen birinci çağlayana gelirler; bu çağlayanın genişliği polo-zemini gibi dar olup, ortasında adalar gibi kök salmış kayalar göze çarpar. Su, bu kayalara karşı güçlü ve müthiş bir gürültüyle çarparak diğer tarafa aşar. Bu yüzden Ruslar kayaların arasından geçmeye cesaret etmediklerinden zorlukla da olsa kıyıya yanaşırlar ve karaya çıkan adamlarına kanoların üzerindeki malları teslim ederler. Geri kalanlar soyunarak suya girerler ve kanolarının kayalara çarpmasını önlerler ve kayaya çarpmaktan kurtulduklarını ayaklarıyla hissederek***** Bunlardan bazıları kanonun kışında ellerinde sııklarla kanoyu ileri doğru iterken, bazıları kanonun başında bazıları da ortasındadır. Tüm bu dikkatli yöntemlerle ırmak kıyısını, ilk çağlayanı geçerler. Bu çağlayanı geçtikten sonra karadaki adamları tekrar tekneye alırlar ve açılarak Rusçada Oulvorsı, Slavca da Ostrovouniprach yani, "barajın adası" manasına gelen ikinci çağlayana gelirler. Bu da ilki gibi zordur ve doğrudan geçmek mümkün değildir. Tekrar karaya adam çıkartırlar ve adamlar ilk geçişteki gibi kanolarının geçişini sağlarlar. Benzer yöntemle Gelandri denilen ve Slovence "gürültülü çağlayan" anlamına gelen üçüncü çağlayanı ve sonra da pelikanların bentteki kayalara yuva yapmasından dolayı Rusça Aeifor, Slovence Neasit denen dördüncü ve en büyük çağlayanı da geçerler. Dördüncü çağlayandaki tüm karaya çıkış işinin başında, onların gidiş gelişlerini dikkatli gözleyen görevliler bulunur. Bu görevliler, özellikle Peçenekler için tetikte dururlar. Geri kalanlar kanolarındaki malları da yanlarına alırlar ve zincirli kölelerle birlikte karadan altı mil boyunca ta ki çağlayanı geçene kadar kanolarını taşırlar. Ardından kanolarını kısmen sürükleyerek,

⁷³ Kürek takmak için kayık ve sandalın yan kenarına dikine yerleştirilmiş ağaç çubuk.

kısmen de omuzlarında taşıyarak çağlayanın karşı tarafına naklettikten sonra kanolarını nehre koyarlar, eşyalarını yükleyip, kendileri de binerek nehre açılırlar. Büyük göl şeklinde olduğu için Rusça Varouforos ve Slavca Voulniprach denilen beşinci çağlayana geldiklerinde tekrar kanolarını nehrin kenarından birinci ve ikinci çağlayanda olduğu gibi taşırlar ve altıncı çağlayana ulaşırlar. Bu çağlayana Rusça Leonti, Slavca Veroutzi denir. Bu da “Kaynayan Su” manasında olup bunu da aynı şekilde geçerler. Ve oradan da Rusça Stroukoun, Slavca Naprezi denilen ve “Küçük Baraj” manasına gelen yedinci çağlayana doğru nehre açılırlar. Nehirden geçtikleri yere Vrar geçiti denir. Kersonluların Rusya’dan karşıya ve Peçeneklerin de Kerson’a geçtikleri bu geçit, hipodrom genişliğinde olup derinliği dipten kayaların su üstüne çıktığı yere kadar ok atışı uzunluğundadır. Bu yüzden tam bu noktada Peçenekler, Rusların üzerine hücum ederlerdi. Burayı geçtikten sonra St. Gregory⁷⁴ denilen adaya ulaşip (bkz. Resim 2), adada kurbanlarını sunarlar. Çünkü burada kocaman bir meşe ağacı bulunur. Bu ağaca horozları kurban ederek bırakırlar. Ağacın etrafına oklar da asarlar ve bazıları ekmek ve et, bazıları da neyi varsa onu asar. Bu onların âdetidir. Aynı zamanda horozları yemektense ya da canlı bırakmaktansa kesip parçalarını fırlatırlar. Bu adadan hareketle ilerleyen Ruslar, Selinas⁷⁵ nehrine ulaşınca kadar Peçenek korkusu duymazlar. Böylece yola çıkarlar ve nehir ağzının şekillendirdiği göldeki St. Aitherios⁷⁶ adasına kadar dört günlük bir yolculuk yaparlar. Bu adaya ulaşınca iki veya üç günlüğüne dinlenirler ve kanolarını yanlarında getirdikleri ihtiyaçları olan yelkenler, gemi direkleri ve dümenlerle yeniden donatırlardı. Bu göl nehir ağzında olduğundan, yukarıda söylendiği gibi, denize kadar ilerler ve St.Aitheros adasına, denize doğru uzanır. Ruslar, Dinyester nehrine güvenli bir şekilde gelerek burada dinlenirler. Ancak hava uygun olduğu zaman denize açılırlar ve Aspros denilen nehre gelirler ve orda da bu şekilde dinlendikten sonra tekrar yola çıkarlar ve Tuna nehrinin kolu da denilen Selinas’a gelirler. Ve Ruslar, Selinas nehrini geçene kadar Peçenekler onlarla olan barışı korurlardı. Ve eğer barış olursa kanolarını muhalif Peçenek birliklerine sunmak için

⁷⁴ Ukrayna’daki Berezan şehrinde buluna büyük Khortytsia Adası (Αγίος Γρηγόριος); Dinyeper nehri üzerinde bulunan büyük bir adadır. Uzunluğu 12 km den fazla ve 2.500 m genişliğinde bir adadır. Ada üzerinde büyük meşe ağaçlarının bulunduğu bir orman vardır.

⁷⁵ Romanya’da bulunan bu günkü Şumita nehrinin eski adı.

⁷⁶ Dinyeper’in Karadeniz’e döküldüğü yerdeki Brezan adasının eski adı.

deniz kenarına yöneltirler ve hepsini karaya çekerler. Selinas'tan sonra kimseden korkmazlar, fakat Bulgar bölgesine girdikten sonra Tuna ağzına gelirlerdi. Ruslar Tuna'dan Konopas'a ilerlerler ve Konopas'tan da Constantia⁷⁷'ya ve Constantia'dan da Varna Nehrine ve Varna'dan da Ditzia Nehrine gelirlerdi ki, tüm buralar Bulgar bölgesidir. Ditzina'dan Mesembria⁷⁸ bölgesine [Mıntıkasına] ulaşırlar ve sonunda burada zahmet ve tehlikelerle dolu olan yolculukları sona erer.

Yaşam biçimleri güç olan bu Rusların hayatı kış vakti aynı şekilde devam eder. Kasım ayı başladığında, şefleri bütün Ruslarla birlikte Kiev'i terk ederek 'yuvarlak' manasındaki 'Poliudia'ya, yani Slavonik bölgeler olan Vervians, Drugouvichians, Krivichians ve Severians'ın (Slav kabileleri) bölgelerine ve Ruslara bağlı geri kalan Slav bölgelerine geçerler. Onlar kış boyunca bunu sürdürürler ama sonra nisan ayından başlayarak bir defa daha, Dinyeper nehrinin buzları eridiğinde Kiev'e geri dönerler. Sonra yukarıda da söylendiği gibi kanolarını tedarik edip Romanya'ya inerler.

Uzlar Peçeneklere saldırabilir.

10

Hazarya'ya Nasıl ve Kim Tarafından Savaş Açılmalıdır

Uzlar, Hazarların komşusu olduğundan onlara hücum edebilir ve böylece Alan⁷⁹ ülkesinin hâkimi olabilirler.

Hazarya'nın dokuz bölgesi Alan ülkesiyle bitişiktir. Hazar ülkesinin bolluk ve geçim yolu bu dokuz bölgeden gelmektedir. Eğer Alanlar isterlerse bu bölgeleri yağmalayabilir ve Hazarlar arasında büyük zararlara ve kıtlıklara neden olabilirler.

⁷⁷ Romanya'nın Karadeniz'de ki Constanta limanı.

⁷⁸ Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısındaki bu günkü Nesebar.

⁷⁹ (Αλανία) Bu günkü Gürcistan'ın olduğu bölgede yaşamış bir halk, M.S I. yüzyılda Ammianus Marcellinus'un aktardığı bilgiler sayesinde varlıkları hakkında bilgi edinilmiştir. Kafkas dağları eteklerinde Hazarlara bağlı olarak yaşamışlardı. Justinianus II. zamanında Araplara karşı ittifak yapmak için elçiler gönderilmiştir. Bkz., "Alans", **ODB., I.**, s. 51.

11

Kerson ve Bosporus⁸⁰ Şehirleri Hakkında

Alan hükümdarının, Hazarlar ile dostluğundan ziyade Roma İmparatoru ile barış içinde olması fikri daha iyidir. Ve eğer Hazarlar İmparatorla olan barış ve dostluğu korumaya özen göstermezlerse, Alanlar tarafından, Kerson'dan Sarkel⁸¹'e kadar olan bölgelerde ki geçitlerde korumasız ilerlerlerken pusuya düşürülerek büyük zararlara uğratılabilirler. Eğer bu hükümdar [Alan hükümdarı] gayretli çabalarıyla onları [Hazarları] durduracak olursa, Kerson ve bu bölgeler büyük ve derin barışın zevkine varırlar. Hazarlar, Alanların saldırısından korktukları ve Kerson ile civarındaki bölgelere askeri seferler yapacak kadar serbest olmadıkları ve askeri güçlerini aynı anda toplayamayacakları için mecburen Alanlarla ve dolayısıyla bizimle barış içinde kalacaklardır.

12.

Kara Bulgarlar ve Hazarlar Hakkında

Sözde Kara Bulgarlar da Hazarlara saldırabilir.

13

Türlere [Macarlara] Komşu Olan Milletler Hakkında

Türlere [Macarlar] komşu olan milletler şunlardır: Batı tarafında Frank ülkesi (Francia), Kuzey tarafında Peçenekler, Güney tarafında ise Türkler tarafından

⁸⁰ (Βοσπόρου) Kerç boğazı, Karadeniz'i Azov denizine bağlayan boğaz. Bkz., “Bosporos”, **ODB., I.**, s. 313.

⁸¹ Sarkel (Σάρκελ): Hazar hükümdarının ricası üzerine Bizans imparatoru Theophilos tarafından 833 dolaylarından yaptırılmıştır. “Beyaz Ev” ya da “Beyaz kule” diye de adlandırılan Sarkel, Don nehri yakınlarında inşa ettirilmiştir. Bkz., “Sarkel”, **ODB., III.**, s. 1844.

yıkıma uğratılıp işgal edilmiş olan Sphendoplokos'un ülkesi Büyük Moravia⁸² bulunur. Dağların tarafında ise Hırvatlar, Türklerle komşudur.

Yukarıda Peçenek bölümünde de bahsedildiği gibi, Peçenekler de Türklere [Macarlara] saldırabilir ve onlara pek çok zarar verip yağmalarda bulunabilirler.

Oğlum, akıl gözünü söyleyeceklerim üzerine topla ve sana buyurduğum bu şeyleri öğrenip kafana iyice yerleştir. Böylelikle atalarına ait hazinelerin ve bilgeliğin zenginliğini fark edip bunları ileri taşıyarak yaratıcılığını rahatlıkla gösterebileceksin. O yüzden bil ki kuzeyin bütün kavimlerinin hepsi, doğaları gereği kuzgunlar gibi para hırsıyla asla doymazlar. Bu yüzden her şeyi isterler. Bu milletlerin arzularının - her şeye sahip olsalar bile- isteklerinin bir limiti olmayıp, her zaman daha fazlasını isterler ve istediklerini elde etmek için az bir hizmetleri karşısında bile kârlı değiş tokuş yapmayı düşünürler. Şimdiye kadar bizim deneyimlerimizle onlar üzerinde makul olanı yaptığımız gibi sen de bu ısrarlı talepler ve boyun eğdirme iddialarını makul konuşmalar, tedbirli ve akıllı mazeretlerle geri çevirip çürütmelisin. Bu konuda aşağıda az çok özetle belirttiğim ilahi içerikli konuşmaları yap.

Eğer onlar senden bir şey isteyecek olursa -ki bunlar sık sık olduğu gibi Hazarlar, Türkler [Macarlar], Ruslar ya da kuzeyin diğer milletleri ve İskitler olabilir- onlara bazı hizmetleri ya da memuriyet görevleri karşılığında imparatorluk kıyafetleri veya diademleri ya da devlet elbiseleri gönderebilirsin. Bunları yolladıktan sonra onlara: “Sizin ‘Kamelaukia⁸³’ dediğiniz o imparatorluk kıyafetleri ve diademler ne bir insan tarafından yapılmış ne de insanlığın bir sanatıdır. Biz bunu eski tarihin gizli hikâyelerinde yazılmış bulduğumuza göre Tanrı, ilk Hıristiyan imparator Büyük Konstantinos’u imparator yaptığı zaman, ona imparatorluk kıyafetleri ve sizin ‘Kamelaukia’ dediğiniz tacı, meleğiyle gönderdi ve melek elleriyle bunları Konstantinos’a verdi. Konstantinos da bunları, adı büyük bilgelik demek olan, Aya Sofya denilen kutsal büyük kilisesine koyması için bizzat tanrı

⁸² Büyük Moravya (μεγάλη Μοραβία): 830- 906 yılları arasında Macaristan ovasında kurulmuş bir prensliktir. Prensleri Svyatopluk öncülüğünde Slovakya, Silezya ve Bohemya’ya kadar topraklarını genişletmişler ama 906 yılında Macar akınlarından sonra varlıkları sonra ermiştir. Bkz., John Haldon, **The Palgrave Atlas of Byzantine History**, Palgrave Macmillan Press 2005, U.S.A., s. 102 ; Marc Bloch, **Feodal Toplum**, çev: Memet Ali Kılıçbay, Ankara 1997, s. 48.

⁸³ Kamelaukia (καμελαύκια): Doğu kilisesi papazlarının taktığı uzun, siyah kenarlı bir başlık.

tarafından meleği aracılığıyla görevlendirmiştir. Konstantinos bunları her zaman giymezdi, sadece tanrının büyük halk festivalinde giyerdi [Yortu]. Ve böylece tanrının emriyle o, kilisenin süsü olarak aynı kilisedeki sunağın üzerine bunları astı, ayrıca diğer imparatorluk kıyafetleri ve pelerinleri bu kutsal sunağın üzerine uzatılarak koyuldu. Efendimiz ve tanrımız İsa Mesih'in festivali geldiğinde Patrik bu giysilerden ve diademlerden uygun olanları alarak imparatora gönderir ve imparator sırayla bunları giyerdi. Sadece bu süreçte tanrının elçisi ve hizmetkârı olarak kullanıldıktan sonra kiliseye gönderilir ve yerlerine koyulurdu. Bunun ötesinde tanrının kilisesinin kutsal sunağının üzerinde, Kutsal ve Büyük İmparator Konstantinos'un kazıdığı bir lanet vardır. O, tanrı tarafından meleği aracılığıyla görevlendirildiğine göre, eğer herhangi bir imparator, herhangi bir kullanımı için ya da arzu ve isteklerine kulak asarak zamansız bu kutsal eşyaları alır, kötüye kullanır ya da bir başkasına verirse, tanrının buyruğuyla günahkârlar ve düşmanlar gibi lanetlenmeli ve kiliseden aforoz edilmelidir. Hatta bununla birlikte, eğer o diğerlerini onlar gibi yapmak isteseydi, senatonun ve başpiskoposların onayıyla serbestçe onların da tanrının kilisesine alınması gerektiğini ifade ederdi. Bu kıyafetleri ya da taçları tanrının kutsal kilisesinden almaya kimsenin, ne imparatorun ne patriğin ne de diğer herhangi birinin, yetkisi olmayacaktı. Böylece bu ilahi düzeni ihlal etmeyi düşünenlerin üzerine güçlü bir korku salındı. Yalnız İmparatorlardan biri hariç, bu imparator Hazaryalı bir kadınla evlenen Leo⁸⁴ idi. Hazaryalı bir kadınla evlenen Leo, Tanrının festivali olmadığı bir zamanda patriğin onayını almadan, budalaca ve düşüncesizce bu taçlardan bir tanesini aldı ve başına taktı. Ardından alnında çıbanlar çıktı ve böylece bu hatası onun acılar ve ızdırap içinde kötü ve şeytanca yaşamının zamansız sona ermesine neden oldu. Kısacası bu düşüncesizce başlayan hareketin intikamı alındı. Ondan sonra bir kanun yapıldı, buna göre: bir imparatora taç giydirileceğinde, imparator ilk olarak eskiden beri emredilen ne ise ona uyacağına ve ne bu düzene karşı bir plan ne de eylem yapmayacağına dair yemin ederse, o zaman

⁸⁴ Konstantinos VII. bu konuyu ya karıştırmış ya da oğluna daha etkili bir örnek olması için uydurmuştur. Çünkü imparatorun kastettiği Leon IV., babası Konstantinos V.'in Hazaryalı bir kadınla evliliğinden dünyaya geldiği için Hazar Leon olarak tanınmıştır. Leon'un ölümü hiçte Konstantinos'un anlattığı gibi olmamıştır. Bu konuda da yine babası Konstantinos V.'in sonuyla karıştırmaktadır. İkona kırıcılığı devresindeki faaliyetleri sonucu Konstantinos V. Ölümünden sonra bile rahat bırakılmamış kemikleri mezarından çıkartılarak Havariyun kilisesinden uzaklaştırılmıştı. Bkz., Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 163.

patrik tarafından taçlandırılabilir ve kurulan festivaldeki ayinlere katılabilirdi” demelisin.

Tüplerden boşaltılan sıvı ateş meselesinde de benzer kaygı ve düşüncelere sahip olmalısın. Böylece, bu konuda da, sık sık daha önce bizden böyle taleplerde bulunulduğu gibi, cüretkâr bir talepte bulunulacak olursa bunu reddedip, şu sözlerle bu istemi de boşa çıkartmalısın:

“Bu dahi Tanrı tarafından meleği aracılığıyla ortaya çıkarılıp, ilk Hıristiyan imparator, kutsal ve Büyük Konstantinos’a öğretilmiş. Ve yine aynı meleğin bu büyük görevlendirmesiyle ilgili olarak bunu alması karşılığında, sadık atalarımızın ve büyük babalarımızın şahitliği ile garanti altına alınmıştır. Buna göre bu ateş sadece Hıristiyanlar arasında ve onların yönetimindeki şehirde, onlar tarafından imal edilmeli ve başka hiçbir yere ne gönderilmeli ne de diğer milletlerden herhangi birine öğretilmelidir. Kutsal ve büyük imparator Konstantinos kendisinden sonra gelenlerin bu düzeni korumaları için kutsal sunağa laneti kazıdı. Kim bu ateşi diğer bir millete vermeye cesaret ederse ne Hıristiyan diye anılmalı ne de saygıdeğer herhangi bir rütbede ya da makamdaysa orada tutulmalıdır. Bu emri ihlal etmeye çabalayan her kim olursa olsun ister imparator ister patrik ya da bir yönetici ya da vatandaş, ilelebet örnek teşkil etmesi için -makamı ne olursa- kovulmalı aforoz edilmelidir. Bir defasında böyle bir şey gerçekleşti. Kötü ruhluların hak ettiği yeri bulacakları gibi, askeri valilerimizden biri, bazı komşularımıza, büyük oranda rüşvet karşılığında bir miktar bu ateşten verdi. Tabii ki Tanrı böyle bir günahın cezasız kalmasına tahammül edemezdi ve onun [Askeri valinin] Tanrının kutsal kilisesine girmesiyle cehennemden gönderilen ateşle bütünüyle yakılıp mahvetmişti. Ve bundan sonra bütün herkesin kalbine güçlü bir korku ve dehşet yayıldı ve o andan itibaren ister imparator olsun ya da soylu ya da özel vatandaş ya da askeri vali ya da her kim olursa olsun böyle bir olaya cüret edemez.” demelisin.

Fakat oğlum şimdi gel, dön ve bir başka yersiz ve korkunç taleple yüzleş. Bu duruma uygun olan kelimeleri arayıp bul. Eğer kuzeyin kâfir ve alçak kabilelerinden herhangi bir millet, Roma imparatorundan evlilik yoluyla ittifak talebinde bulunur ya da imparatorun kızını kendisine eş olarak isterse ya da kendi kızlarını imparatora ve

ya imparatorun oğluna vermek isterlerse, onların bu korkunç tekliflerini de boşa çıkartmalısın. Bu konuda talepte bulunanlara: “Bu konuyla ilgili olarak da Kutsal ve Büyük Konstantinos’un gerçek ve korkutucu bir yasaı olup, Konstantinos bunu Hıristiyanların evrensel kilisesi Aya Sofya’daki kutsal sunağa kazınmıştır. Konstantinos, Franklar ve Romalılar arasında akrabalık ilişkileri olduğundan dolayı kendi kökeninin buralara dayandığına işaret ederek Frankları bu konuda istisna tutmuştur. Roma imparatoru asla kendisine müttefik olarak farklı geleneklerden olan milletlerle, özellikle vaftiz olmayanlarla evlilik yapamaz. Peki, niçin Konstantinos, Roma imparatorlarının sadece Franklarla evlenmeleri gerektiğini emretmiştir? Çünkü onların ve memleketlerin soyluluğu ve geleneksel şöhretlerinden dolayı böyle buyurmuştur. Fakat diğer hiçbir millet ile ne olursa olsun evlilik olmazdı ve bunu yapmaya kimsenin gücü yetmezdi. Bunu yapmaya cesaret eden kişi, imparatorluk emirlerinin ve kanunlarının bozguncusu olarak bir ecnebi gibi kınanıp Hıristiyanlıktan ve vatandaşlıktan aforoz edilen kişi olurdu. Tıpkı İmparator Leo’un aforoz edildiği gibi zira Leo daha önce bahsedildiği gibi pervasızca ve kanunsuzca Patriğin rızası olmadan kiliseden diademi alarak kafasına koymuş ve bu davranışı yüzünden, Kutsal imparatorun [Konstantinos I.] daha önce açık bir şekilde kutsal sunağa kazındığı emirlerini hafife alıp, hiçe sayarak kötü ruhuyla giriştiği bu olaydan sonra cezalandırılmıştı. Böylece tanrı korkusu olmadan onun emirlerine karşı gelmiş, bu yüzden Hazar kağanı ile bir anlaşma yaparak onun kızını eş olarak almış, bu durum Romalıların imparatorluğuna ve kendisine büyük bir utanç olmuştu. Atalarının kararlarını önemsemeden bozmasıyla artık bir Ortodoks Hıristiyan sayılmıyor, imajı yıkan bir sapkın sayılıyordu. Kutsal ve büyük Konstantinos ve tanrının buyruğunu yanlış yola saptıran bir bozguncu olarak tanrının emirlerine karşı çıkışı nedeniyle Leo tanrının kilisesinden süresiz olarak aforoz edildi. Kilisenin tüm fermanlarında, Hıristiyanlar dışındaki yabancılar hakkındaki yasakları ve emirleri böyleyken, bir Hıristiyan’ın evlilik yoluyla bir kâfirle ilişki kurması ve kendisine müttefik yapması nasıl kabul edilebilir? Ya da hangi şerefli kişi ya da soylu ya da Romalıların bilge imparatoru bunu nasıl kabul eder ki?” Fakat onlar şöyle cevap verirlerse: “O zaman Hükümdar Romanos⁸⁵ – İmparator- nasıl oluyor da torununu

⁸⁵ Romanos I. Lakapenos 920- 944.

Bulgar hükümdarı Peter'a vererek, Bulgarlarla evlilik yoluyla ittifak yapmıştır⁸⁶ Bu soruya şöyle bir savunma yapmalısın: “Hükümdar Romanus, -İmparator- adi, kara cahil adamın biriydi ve başlangıçtan beri Roma ulusunun geleneklerini takip edenlerden, sarayda yetişenlerden biri değildi; imparatorluk soyundan ya da soylu mezhebenden de değildi. Bu nedenle onun pek çok hareketi de küstahça ve despotçaydı. Buna örnek olarak da, o ne kilisenin yasaklarına ne de Büyük Konstantinos'un yasa ve emirlerini dikkate alırdı. Ne iyi ve doğru olanı takip eder nede atalarımızdan gelen düzene boyun eğdi. Küstah mizacının dışında inatçı ve eğitimsizdi. O, şu şeyi yapmaya cesaret etti; torununu Bulgarlar Peter'a vermesiyle pek çok Hıristiyan mahkûm fidye karşılığında serbest kaldı ve Bulgarlar da Hıristiyanlara, yani bize güven duydular. Bu koşullarda onun verdiği kız, yasal imparatorun en önemli kızı değil, üçüncü ve en küçük kızıydı yani devlet yönetiminde söz sahibi olmayan ve önemli bir otorite paylaşmayan kızıydı. Ama yinede bu olayın imparatorluk ailesinden herhangi bir kadının verilmesinden bir farkı yoktur. İmparatorluk soyundan uzak olsun ya da olmasın, isterse ulusal çıkarlar için hizmet edecek, yönetimde söz hakkı olmayan küçük bir kız olsun, hiçbir farkı yoktur. Çünkü onun yaptığı bu şey Büyük ve Kutsal Konstantinos'un emir ve yasaklarının ve dini geleneklerin aksineydi. Yukarıda da söylendiği gibi Lord Romanus-İmparator-hayatı boyunca görevini kötüye kullanmış ve bunun için senato konsülü ve kilise tarafından kendisinden nefret edilmiş ve kendisine iftiralar atılmıştır. Ve böylece bu kin, onun hayatının sonuna doğru son derece aşikâr hale geldi. Romalıların soylu politikasında yapmış olduğu bu uygunsuz değişikliklerle tanındığından dolayı

⁸⁶ Romanos I. Lakapenos, Konstantinos'un kayın pederidir. Leon VI.'nın ölümünden kısa bir süre sonra amirallikten imparatorluğa yükselen Romanos, özellikle devletin doğu sınırında önemli hizmetlerde bulunmuş ve Balkanlarda da Bulgarlar ile mücadele etmişti. Bulgar hükümdarı Symeon'un ölümünden sonra yerine geçen oğlu Peter, savaş taraftarı bir hükümdar değildi. Bizans ile barış yolları aradı ve imparator Romanos'un torunu -oğlu Khristophoros'un kızı- prenses Maria Lakapene ile evlendi. Bkz. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.249; İmparator Konstantinos VII., tahtını gasp eden kayın pederi Romanos'un sarayda yetişmediği için cahil, saray terbiyesi almamış biri olarak gösterir ama evliliğin sonuçlarına bakıldığı zamanda bir çok mahkumun kurtulduğunu, aslında Maria'nın gerçek bir hanedandan gelmediğini de söyleyerek biraz daha olumlu bakmaya çalışır. Kendi adına ve ününe karşı daha iyi davranarak, Tsar Peter ile evlenen Maria Lekapenes'in, Konstantin'in kanunlarını çok da ihlal etmediğini savunarak bahaneler bulur çünkü ona göre Maria gerçek bir imparatorluk prensesi değildi çünkü babası yasal bir imparator değildi ve İmparatorluk gücünden aşağıda kalmaktaydı. Konstantinos bunları yazarken kendi eşi Helena, Maria'nın teyzesidir. Bkz., Arnold Toynbee, *Constantine Porphyrogenitus and His World*, Oxford University Press 1973, s. 16.

ölümünden sonra da aynı yolla onun saygınlığını azaltacak kararlar çalınıp kınanmıştır.”

Her bir milletin farklı bir kültürü ve ayrı yasaları vardır. Yerleşmiş bu gelenekler uygun olanlarla pekiştirilmeli ve oluşturulup geliştirilen bu kültür aynı millet tarafından hayatı içerisinde eritilmelidir. Her bir hayvanın kendi türünden biriyle çiftleştiği gibi her insanın da başka ırklardan ve dillerden biriyle değil, aynı dili konuştuğu kendi kabilesinden biriyle evlenmesi doğru olur.

Ama şimdi sevgili oğlum, her şeyden önemlisi aşağıda belirttiklerimi de bilmelisin. Seni en büyük kılacak husus geniş bilgi avantajıdır. Yani bir daha tekrar ediyorum, ‘milletler arsındaki farklılıkları, soyları, adetleri, yaşam biçimleri, yaşadıkları yerin konumunu, iklimleri, coğrafi konumları ve bir birlerine olan uzaklıkları’ gibi konulardaki bilgiler. Bunlar hakkındaki daha fazla açıklamayı bundan sonra vereceğim.

14.

Muhammed'in Şeceresi Hakkında

Arapların [Sarasenlerin]⁸⁷ kendi peygamberleri olduğunu iddia ettikleri, Tanrıyı inkâr eden günahkâr Muhammed'in şeceresinin izleri, en yaygın soy olan İbrahim'in oğlu İsmail'in soyuna kadar iner. Nizar⁸⁸'ın (Nizaros) soyu hepsinin babası olan İsmail'in soyuna dayanır. Nizar'ın Mudar (Moundaros) ve Rabia (Rabias) adlı iki tane oğlu vardır. Mudar'ın da Kureyş (Kousaros), Temîm (Themimes), Gatafan (Kaisos) ve Hevâzin (Asondos) isimli ve isimleri bilinmeyen, Yemen çöllerine dağılmış ve oralarda sürülerini yetiştirip çadırlarda yaşayan pek çok çocukları vardır. Homeres'in Iektan⁸⁹ dediği aynı kabilenin içinden olmayan diğerleri vardır ki bunlar Amanitesler'dir. Hikâye yukarıda böyle yazılmıştır[anlatılmıştır]. Yoksul ve öksüz olan bu Muhammed, akrabası olan Hatice adındaki zengin kadını, develerinin bakımıyla ilgilenmek, onun için Mısırdaki yabancılar arasında ve Filistin'de ticaret yapıp, ücretle çalışmak için kendisine uygun gördü. O [Muhammed], zamanla kendini dul olan kadının gözüne soktu ve onu eş olarak aldı. Muhammed Filistin bölgesine olan ziyaretlerinde Yahudiler ve Hıristiyanlarla olan görüşmelerinde, onların belirli öğretilerini ve kutsal yazılarının yorumlarını öğrenmişti. Ama o sara hastasıydı. Bu durum karşısında, zengin ve soylu olan karısının, hasta ve fakir bir adam olan Muhammed ile hem evlenmiş olmaktan hem de iş anlaşması yapmış olmaktan fazlası ile canı sıkındı. Bu yüzden o [Muhammed], kadını kandırdı ve ona; “Cebrail denilen meleğin korkunç hayalini gördüm ve onun görünüşü karşısında bir şey yapamaz hale gelip, dayanamadım ve baygınlık geçirerek düştüm.” diye iddiada bulundu ve mal mülk düşkünlüğünden dolayı iddiasını kanıtlamak için keşiş numarası yapan bu sapkın adam, bu iddiaya

⁸⁷ Saracens (Σαρακηνοί): Bizans kaynaklarında Araplar için kullanılan bir diğer kavram Saracani/Sarakinoidir. Anlamı ve etimolojisi hakkında çeşitli görüşler ileri sürülen bu ismin, Hz. İbrahim'in hanımı Sare'ye izafetle verildiği veya “çadır sakinleri” anlamına gelen skenitai kelimesinden türediği belirtilmektedir. Bizanslı yazarlar özellikle bedevi Arapları ifade etmek üzere Arabes Skeniati tabirini kullanmaktadırlar. Bununla birlikte Arabes, Sarakinoi ve Skeniati kavramlarının birbirlerinin yerine kullanıldıkları da görülür. Bkz.,Casim Avcı, **İslam Bizans İlişkileri**; Klasik Yayınları, İstanbul 2003, s. 20,21.

⁸⁸ Hazreti İsmail'in oğulları: Adnan, Maad, Nizar ve Nizar'ında Mudar ve Rabia adlı iki oğlu vardı. Mudar'ın oğulları ise, Kureyş, Temîm, Gatafan, Hevazın. Rabia'nın oğulları ise, Hanîfe, Tağlib, Bekr, Abdu'l-Kays'dır. Bkz. **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, Çağ Yayınları, I., İstanbul 1986, s. 108.

⁸⁹ Yemen

kendisi de inandı. Kadın, bu tarz bir etki ile kabilenin diğer kadınlarına onun peygamber olduğunu ilan etti. Aynı zamanda bu yalan ve aldatma haber Ebu Bekir (Baoubacher) adındaki kabile şefinin de kulağına ulaşır. Pekâlâ, Kadın öldü ve arkasında mallarının mirasçısı olarak kocasını bıraktı ve böylece o, ileri gelen çok zengin bir adam oldu. Sahtekâr kötü ruhu ve sapkınlığı Medine (Ethribos) bölgesinde devam etti. Kendisine inananları yanıltan kaçık adam onlara, kim bir düşman öldürür ya da düşman tarafından öldürülürse cennete gireceklerini ve diğer bir sürü saçma sapan şeyler öğretti. Bununla birlikte onlar, Kaubar⁹⁰ dedikleri Aphrodite'nin yıldızına dua ederler ve onların bağıarak yalvarışı “Alla wo Kaubar” idi ki bu da “Tanrı ve Aphrodite” ’dir. Onlar Tanrıya ‘Alla’ derler ve ‘wa’ yı ise bağlaç olarak ‘ve’ yerine kullanırlar ve yıldıza ise ‘Kaubar’ derler ve böylece onlar ‘Alla wa Kaubar’ [Allahû ekber] derler.

15.

Fatımiler⁹¹ Kabilesi Hakkında

Fatma, Muhammed'in kızı olup, Fatımileri meydana getirmiştir ama onlar [Fatimi'leri oluşturan halk] Fatma'nın soyundan olmayıp, Libya'nın şehirlerindendirler; bundan başka Mekke'nin kuzeyindeki bölgeye, Muhammed'in mezarının arkasındaki yerlere yerleşmişlerdir. Onlar Arap milletinden olup, savaş ve mücadele için özenle eğitilmişti; Muhammed'in kabilesine yardım için savaşa girmişler, birçok şehirler alıp ve birçok memleketi de zor kullanarak hizaya getirmişlerdi. Cesur ve savaşçı adamlar oldukları için, onlardan oluşan ve sayıları bini bulacak bir ordu kurulacak olursa, bu ordu yenilemez ya da alt edilemez. At yerine deveye binerler ve savaş vakti korse ya da palto zırh giymezler, onun yerine pembe renkli pelerinler takıp, uzun mızraklar, insan boyunda kalkanlar, az ve güçlkle eğilebilen ağaçtan devasa yaylar kullanırlardı.

⁹⁰ Casim Avcı (a.g.e. s. 129) “..Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'in soyundan gelen Arapların, zamanla putperestliğe sapıp sabah yıldızı ve 'Ekber' (büyük) dedikleri tanrıça Afrodite'ye taptıklarını, Herakleios dönemine kadar böyle devam ettikten sonra bu dönem ortaya çıkan Muhammed adlı 'yalancı' peygamberin Ariuşu bir rahiple de dostluk kurarak Eski ve Yeni Ahid'e dayanmak suretiyle kendi mezhebini oluşturduğunu ifade etmektedir... Hristiyanlara göre Müslümanlar Kâbe'de bulunan Haceru'l-Esved'e karşı takındıkları tavır İslam öncesi dönemdeki ibadetlerin bir uzantısı” olduğunu belirtmektedir.

⁹¹ Fatımiler (Φατεμιτῶν) Hz. Muhammed'in kızı ve Hz. Ali'nin eşi Fatma'dan ismini almış, Tunus'ta kurulduktan sonra merkezi Kahire'ye taşınmış bir devlettir. (909–1171)

16.

**Yıldızbilimci Stephen⁹²'in, Arapların Ortaya Çıkışıyla İlgili Yıldızlara Bakışı.
Dünyanın Kuruluşu Hangi Yılda Meydana Geldi ve Sonra Kim Romalıların
İmparatorluk Asasını Eline Aldı.**

Arapların ortaya çıkışı, onuncu yaradılış yılının Eylül ayının üçüncü gününde, Herakleisos'un (610–641) on ikinci yılında, dünyanın 6130. yaradılış yılında meydana gelmiştir. Yıldız falına göre; bu aynı Arapların ortaya çıkışı eylül ayının üçüncü gününde ve haftanın beşinci gününe atfedilir. Bu aynı zamanda Arapların Muhammet dediği Maumeth, ilk şefleri ve aynı zamanda onların peygamberi olup, Araplar üzerinde dokuz yıl hüküm sürmüştür.

17

Theophanes⁹³'in Kroniğinden, Kutsanmış Anılardan

Arapların şefi ve sahte peygamberi Muhammed 6139⁹⁴ tarihinde ölünce, onun yerine aynı aileden Ebubekir (632–634) ya da Boupaktor tayin edilmişti. Onun ilk görünüşü Yahudileri [İbraniler] aldatmış ve onu bekledikleri Mesihleri zannetmişlerdi. Böylece Yahudilerin bazı liderleri ona yaklaşmış ve onun dinini seçerek, tanrıyı gören [Tanrı ile konuşan] Musa'ya yüz çevirmişlerdi. Ama onu deve eti yerken görünce, onun düşündükleri kişi olmadığını farkına vardılar⁹⁵. Ama onlar, onun Hıristiyanlara karşı çok kötü cürümlerde bulunacağını ve bunu kendi topluluğunda da devam ettireceğini düşündüler. Bunlar [Yahudiler] Arapların yerine getirdiği hem sünnet hem de diğer bazı durumları kabul etmeyi düşündüler. Ondan [Muhammed] sonra ilk gelen, onu arkasında bıraktığı için onun peygamber

⁹² ἑθελμάτισεν Στέφανος.

⁹³ Bizans tarihçileri arasında önemli bir yere sahip olan Theophanes'in Kroniği 602- 813 yılları arasındaki olaylar hakkında önemli bilgiler vermektedir. Theophanes 760 tarihinde varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babası İsaac ve annesi Theodote'dir. Ailesi Makedon hanedanına yakınlığı ile bilinmektedir. Bizanslı bir soylunun kızı olan Megalo ile evlenmiş ve kısa bir süre sonra da eşyle birlikte Marmara denizinin Asya kıyıları yakınında (Megas Argos) bir manastırda inzivaya çekilmiştir. V. Leon tarafından sürgüne gönderildiği 818 tarihinde ölmüştür. Khronographia adını verdiği bu eser VII. ve VIII. yüzyıllar arası vukuu bulan olayları içermektedir. Bkz., Harry Turtledove, **The Chronicle of Theophanes**, Philadelphia, 1982, s. 1-2; Ostrogorsky, **a.g.e.**, s.167- 168.

⁹⁴ (1 Eylül 647, 31 Ağustos 648)

⁹⁵ Yahudiler oruçlu oldukları dönemlerde et, mayalı ekmeğe gibi gıdaları tüketmemekteydi. Muhammed'in deve eti yemesi üzerine bekledikleri Mesihleri olmadığını farkına varmaları buna bağlanabilir.

olduğunu duyurmuş ve bu nedenle onu takip etmiş olan Ebubekir'dir. Ve onun sapkınlığı, gizli olarak ilk on yıl boyunca ve sonunda savaş süresince devam eden 10 yıl boyunca ve açıktan açığa dokuz yıl boyunca Medine bölgesinde üstün gelmiştir. Ve o [Muhammed] halkına, her kim bir düşman öldürür ya da düşman tarafından öldürülürse, bu eylemin cennete girmelerine mani olmayacağını öğretti. Bundan başka, cennette yiyip içip kadınlarla yatabileceklerini, orada şarap, bal ve süt akan nehirlerin olduğunu ve eşsiz güzellikte görünen, bizim bu dünyada gördüklerimizden daha güzel kadınlar olduğunu öğretti. Ve kadınlarla olan ilişkinin sürekli olacağını ve alınan zevkin devamlı olacağından bahsedip, bunun gibi daha birçok çılgınlıklarla dolu hikâyeler anlatıp, kim günah işlerse işlesin her birinin bağışlanacağı masallarını anlattı.

18

Arapların İkinci Şefi Ebubekir ile 3 Yıl

Bu Ebubekir ilk olarak Gaza⁹⁶ şehrini ve etrafındaki bütün bölgeyi aldı. Ve aynı Ebubekir emir olarak 3 yıl yöneticilik yaptıktan sonra öldü ve Ömer⁹⁷ onun varisi olarak yönetimi aldı ve 12 yıl Arapları yönetti.

19

Arapların Üçüncü Şefi Ömer

Bu aynı Ömer Filistin'e doğru hareket etmiş ve Kudüs'ü kuşatma altına alarak, iki yıl süresince abluka altında tuttuktan sonra, şehri kurnazlıkla almıştır (638). Kudüs Piskoposu Sophronius⁹⁸ ilahi bir şevkle hareket etmiş ve Filistin boyunca uzanan kiliselerle ilgili olarak ondan [Ömer'den] en emin sözünü [Yeminini] almıştır ki böylece kiliseler ne yok edilmiş ne de yağmalanmıştır. Sophorius onu gördüğünde "Peygamber Daniyal vasıtasıyla sözü edilen tahribatın

⁹⁶ 634 yılı.

⁹⁷ 634-644 yılı.

⁹⁸ Sophronius (Σωφρόνιος): Hz. Ömer komutasındaki İslam orduları M.S 638'de Kudüs'ü kuşattığında şehir patriği olan Sophrorios, teslim şartlarını bizzat kendisi yürütmüştü. Bkz. S.Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi**, c. I, çev. Fikret İşıltan, TTK, 1998 , s.3-4; Bkz., "Sophronios", **ODB.**, III., s. 1928.

dehşeti şu an Kutsal Yerde duruyor⁹⁹ dedi. O [Ömer], sapkınlığının tapınma yeri olarak ki bu günde olduğu gibi, Süleyman'ın inşa ettirdiği Yahudilerin tapınağını istedi.

20.

Arapların Dördüncü Şefi Osman¹⁰⁰

O [Osman] Afrika'yı savaşıyla aldı ve Afrikalıların vergilerini düzenleyerek geri döndü¹⁰¹. Onun generali, Rodos'un Kolosos'unu¹⁰² yıkan, Kıbrıs adasını ve buradaki şehirleri alan Muaviye¹⁰³ idi. O, [Muaviye] Arados¹⁰⁴ adasını (bkz. Resim 3) aldı ve şehri yakıp bu adayı terk edilmiş bir hale getirdi. Muaviye Rodos adasına geldiği zaman, 1360 yıl sonra inşa edilen adanın kolosos'unu yıktı ve Urfalı Yahudi bir tüccar bunu satın aldı. Tüccar 900 deveye bu bronzları yükledi, bir de Muaviye Konstantinopolis'e karşı bir yolculuk yapmış ve Efes'i Bodrum civarını (Halikarnassus), İzmir'i (Symrna) ve geri kalan Ege kıyılarındaki (İonia) şehirleri yakıp yıkmış ve Osman'ın ölümünden sonra Arapların beşinci şefi olarak 22 yıllığına¹⁰⁵ görev yapmıştı.

⁹⁹ “İmdi, Daniyal peygamber vasıtasıyla sözü edilen tahribatın dehşetinin Kutsal Yer’de olduğunu gördüğünüzde...”. Meta, XXIV, 15

¹⁰⁰ 644–656

¹⁰¹ Mekke'nin alınmasından sonra müşrik olduğu halde Hz. Osman'ın sütkardeşi olduğu için bağışlanan Abdullah b.Sa'd b. Ebi Serh 645 yılında Amr b. As'ın yanına gönderilerek orduda bir görev verilmişti. Halife Osman, Amr b. As'ın yerine Abdullah'ı Mısır valisi atadı. 649/650 yıllarında Afrika üzerine ilerleyen Abdullah 15 ay süren ilerleyiş sonunda Afrika'dan birçok ganimetler alarak dönmüştür. Bkz. Neşet Çağatay, **İslam Tarihi**, TTK, Ankara 1993, s. 375.

¹⁰² Makedonya Kralı Demetrios, Rodos'u uzun süre kuşatma altında tutmuştu. Dor'lar, Demetrios'la yaptıkları bir savaşı kazandıktan sonra, kuşatmanın kalkması anısına zafer anıtı olarak ve ilahları Helios'a şükran borçlarını ödemek için, Rodos limanının girişine büyük bir Helios heykeli yaptılar. M.Ö. 281-280 yılında yapılan 32 metre yüksekliğindeki bu tunç heykel, elinde bir meşale tutuyordu. Bkz., P. Clayton- M. Price, Martine Price, çev. Betül Avunç, **Antik Dünyanın Yedi Harikası**, İstanbul 2000, s. 121- 133.

¹⁰³ I.Muâviye b. Ebî Süfyan 661–680.

¹⁰⁴ Arados Adası (νήσος τῆν Αραδον): Suriye'nin Akdeniz'deki tek adasıdır. Aynı zamanda Ruad adası da denilmektedir.

¹⁰⁵ 661–680

Theophanes'in Kroniğinden: Dünyanın Yaratılışında Beri 6171 Yıl

Arapların şefi Muaviye¹⁰⁶, nin yaşamının sonlarında, Merdeîler¹⁰⁷ Lübnan'a girdiler ve Kara Dağdan kutsal şehre kadar olan yerleri alarak kendilerini Lübnan zirvelerinin efendileri yaptılar. Sayıları kısa bir zamanda binleri bulan köleler ve yerliler sığınacak bir yer bulmak için onlara koştular. Muaviye ve danışmanları bunu öğrenince büyük bir telaşa düştüler ve Muaviye, barış görüşmeleri için elçilerini İmparator Konstantinos¹⁰⁸, a gönderdi. Bunun üzerine Ortodoks Pogonatus'un oğlu imparator Konstantinos, Pitzikaudis soyadlı Ionnes¹⁰⁹, i elçisi olarak Suriye'ye gönderdi. Elçi Suriye'ye vardığı zaman, Muaviye kendisini büyük bir saygıyla karşıladı. Arapların (Agarenes¹¹⁰), Roma İmparatoruna yıllık 3.000 altın 800 savaş esiri ve 50 tane safkan at vermeleri¹¹¹ koşuluyla hazırlanan anlaşma metni taraflarca ant içilerek kabul edildi. Bu sırada Arap İmparatorluğu ikiye bölündü. Medine'de Ali'nin yönetimi ele almasına karşın, Muaviye de Mısır'ı, Filistin'i ve Şam'ı ele geçirdi. Ve Medine'de oturanlar Ali'nin oğullarıyla birlikte Muaviye'ye karşı harekete geçtiler. Bunun üzerine Muaviye onlara karşı silahlanıp, Fırat (Euphrates) nehri yakınında savaşa girişti ve Ali'nin partisini bozguna uğratarak Medine ve bütün Suriye topraklarını ele geçirdi¹¹². Ve onun ailesi [Emeviler] 85 yıl yönetimi elinde tuttu. Onun ardından İran (Pers) ülkesi içlerinden Abbasiler [Black-roben= Black-

¹⁰⁶ I. Muâviye b. Ebî Süfyan 661–680.

¹⁰⁷ Merdeîler (Μαρδαῖται) (Ceracime/Mardaitler/Merditler): Amanos ve Toros dağlarının sarp bölgelerinde ve Antakya'nın bataklık kısımlarında yaşayan dağ insanlarıdır. Hıristiyan olan bu göçebeler çıkarları doğrultusunda bazen Araplarla Bizans'a karşı, bazen de Bizanslılar ile Araplara karşı savaşmışlardır. Bkz., H. Lammens, "Merdeîler", **İA**, VII, s. 757-758; El-Belâzurî, **Fütûhu'l-Büldân**, çev. Mustafa Fayda, 1987, s.228; ayn. mlf., M.Fayda, "Cerâcime", **TDVİA**, VII, s 389-390.

¹⁰⁸ IV. Konstantinos.

¹⁰⁹ Diplomat (patrik) Ioannes Pitzigaudis.

¹¹⁰ Roma ve Bizans kaynaklarında Araplar için Arabes, Saraceni/Saraceni, İsmaelitae ve Hagarenoi/Hagareni gibi terimler kullanılmıştır. Bu kavramlarla ilgili olarak bkz., Shaid, **Rome and the Arabs: A Prologomenon to the Study of Byzantium and the Arabs**, Washington D.C 1984, s. 123.

¹¹¹ İmparator eserinde bu bölümü Theophanes'in Kroniğinden aktardığını yazmıştır ama verilen bilgiler konusunda tutarsızlıklar vardır. Theophanes bu anlaşmada 3.000 altın, 50 savaş esiri ve 50 safkan at alındığını yazarken Konstantine'nin verdiği bu sayılar farklıdır. Theophanes ayrıca iki taraf arasındaki anlaşmanın 30 yıl süreyle yapıldığını yazarken Konstantine'nin bundan bahsetmez. Krş., **The Chronicle of Theophanes**, ed. Harry Turtledove University of Pennsylvania Press, 1982, s.54.

¹¹² 26 Temmuz 657'de Muaviye ve Ali arasında Rakka yakınındaki Sıffin adlı yerde yapılan savaş sonunda Ali taraftarları yenilgiye uğratılmış ve 'hakem olayı' diye bilinen olaydan sonra Muaviye hilafeti ele geçirmişti.

cloaks=Abbasiler]¹¹³ ortaya çıktı. Ki bu günde yönetime Abbasiler hâkimdir. Nitekim bu Abbasiler Muaviye'nin klanı ile savaşarak ve onları tamamen ortadan kaldırmışlardır. Hatta Emevilerin başındaki Mervan¹¹⁴'ı (Marouam)'ı dahi öldürdüler. Böylece çok az muaviye taraftarı bırakıldı ve onlarda Muaviye'nin bir torunu ile birlikte Abbasiler tarafından Afrika içlerine kadar kovalandı. Şimdilerde, Muaviye'nin bu aynı torunu ve az bir takipçisi İspanya içlerine kadar geçmiştir. Bu, Pogonatus zamanında değil de Justinianus Rhietmetus'un (685–695/705–711) zamanında İspanya içlerine geçti. Faka bizim tarihçilerimiz bundan bahsetmez. Eski Roma'nın Gotlar tarafından ele geçirilişinden beri Roma'nın, sahip oldukları elinden alınmaya [malları budanmaya] başlamış ve tarihçilerin hiç biri ne İspanya bölgesi ne de Muaviye'nin klanı hakkında bir şeyden bahsetmiştir. Fakat Theophanes'in tarihinde, kutsanmış anıdan, takip eden olaylar şöyle anlatılmıştır¹¹⁵:

“Ve böylece 26 yıl generallik yapan ve 24 yıl da emirlik yapan Arapların şefi Muaviye öldü¹¹⁶. Oğlu Yezid¹¹⁷, Araplar üzerinde 6 yıl hâkimiyet sürdü. Onun ölümüyle Medineliler Araplar arasında karışıklık çıkınca Zübeyr'in oğlu Abdullah¹¹⁸ idareyi ele aldı. Filistin emiri Hasan'ın geldiğini duyan Fenike (Phoenicia), Filistin ve Şam'da oturan Araplar Filistin emiri Hasan'ın geldiğini duyunca Mervan'ı başa geçirirler. Onun ölümü üzerine oğlu Abdülmelik 22 yıl 6 ay hükmetmeyi ve yönetimi elinde tutmayı başardı. Zübeyr'in oğlu ve halefi Abdullah'ı öldürerek isyancıların üstesinden geldi. Bu arada Roma'yı 17 yıl yöneten, Pogonatus'un oğlu, İmparator Konstantinos (Konstantinos IV. 668–685) öldü ve oğlu Justinian (Justinianos II.) onun yerine hüküm sürdü.

¹¹³ Konstantinos VII. 'Black-Roben' derken, Theophanes'in Black-Cloaks diye bahsettiği siyah bayraklar taşıyan Abbasilerdir. Peygambere olan akrabalıkları ile özellikle Horasan eyaletinde birçok taraftarlar toplamışlardır. Emevi hanedanına son verdikten sonra 750 de Abbasi hanedanını inşa etmişlerdir. Bkz. R.Basset, “Abbasiler, **İA**, I, s. 18.

¹¹⁴ II. Mervan b. Muhammed 744–750.

¹¹⁵ Krş., Theophanes s. 59.

¹¹⁶ 18 Nisan 680 N.Çağatay, **a.g.e.**, s. 441.

¹¹⁷ I. Yezid b. Muaviye 680–683.

¹¹⁸ Abdullah b. el Zübeyir (622/624–692): Kureyş kabilesine mensup kumandandır. Rivayete göre İslamiyet döneminde Medine'de doğan ilk çocuk olduğu belirtilmektedir. Muaviye'nin oğlu Yezid'in halifeliğini tanımayarak, isyan etmiştir. Mekke'de kendisini halife ilan ettirmiş ve emir el-mümîn unvanını almıştır (680-681). Medine haklıda Emevi halifesine isyan etmiş olduğundan Abdullah b. Zübeyr bütün Hicaz halkı tarafından halife ilan edilmiştir. Yezid'in 683'de ölümü üzerine Arapların çoğunluğu Abdullah'a biat etti ve Irak, orta Arabistan ve Suriye'nin büyük bir kısmında halife ilan edildi. Bkz. M.Seligsohn, “Abdulllah”, **İA**, I, s. 87.

Muhammed'den sonra Arapların şefi olan ve Arapları yöneten beşinci kişi, Muhammed'in ailesinden değil, başka bir kabiledendi. Başlangıçta o [Muaviye] Arapların lideri Osman¹¹⁹ tarafından general ve amiral olarak atandıktan sonra, Romalıların devletine karşı ve 1.200 parça gemilik bir donanma donatılmış gemi ile gönderildi. O Rodos'a çıkarak sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra Konstantinople'ye geldi. Burada uzun süre kalarak Byzantium civarlarını yakıp yıktı fakat amacına ulaşmadan geri döndü. Rodos'a geldiğinde burada bulunan Kolosos¹²⁰'u yıktı. Kolosos, başından ayağına kadar yaldızlı, genişliği ile orantılı 80 cubit¹²¹ yüksekliğinde bronz bir güneş heykeli idi. Kaidesinde aşağıda belirtilen bir kitabe yazılıydı:

“Rodos Kolossus'u sekize on

Cubit yüksekte, Lindoslu Laches yaptı”

Muaviye, heykelin bronzunu alarak Suriye içlerine taşıdı ve kim alırsa alsın diye satışa koydu; Urfalı bir İbrani bunları satın aldı ve denizden 980 deve yükü götürdü¹²². Osman'ın ölümü üzerine Arapların yönetimini ele geçiren Muaviye Filistin bölgesini, kutsal şehre (Mekke), Şam'a, Antakya ve bütün Mısır şehirlerinde hükmetti. Fakat Muhammed'in kızı Fatma ile evli olan damadı Ali Medine üzerinde ve bütün Arap bölgesinde hüküm sürmekte idi. O günlerde Ali ve Muaviye Suriye'nin efendisi olabilmek için yönetim konusunda münakaşalar yapıp, birbirlerini kışkırtmaktaydılar. İki taraf Fırat Nehri yakınında¹²³ şiddetli bir savaşa tutuştular. Fakat tam savaşın zirvesinde birçoğu yere yıkılırken, Arapların her iki partisinden de kalabalıklar haykırarak:

¹¹⁹ Osman b.Affân 644–656 Hz. Osman'ın öldürülmesiyle başlayan olaylar İslam tarihi açısından önemli neticeler doğurmuştur. Bkz.G. Levi Della Vida, “Osman” **İA**, IX, s.427–431.

¹²⁰ Meşhur heykel tıraş Lysippos'un öğrencisi Lindos'lu Khares tarafından İ.Ö 294–282 yılları arasında 70 kübit (yaklaşık 33 m, 110 ayak) yüksekliğinde bronzdan yapılmış bir heykeldir. Dünyanın yedi harikası olarak biri olarak gösterilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Peter Clayton, Martin Price, **a.g.e.**, s. 121.

¹²¹ Cubit: Genellikle 18 inç eşit ama bazen 21 ya da daha fazla olabilen, orta parmağın uç kısmından dirseğe kadar olan bir çeşit antik uzunluk birimi.

¹²² Rodos Kolosos'unun bronzunun Araplar tarafından götürülmesi hakkında değişik görüşler vardır. Krş. P.Clayton- M.Price, (**a.g.e.**, s. 133) “ İ.S. 654'de Rodos'u yağmalayan Araplar, Kolosos'un kırık parçalarını karşıdaki Küçük Asya'ya taşıyarak, onları Emesa'lı (Humus'lu) bir Yahudiye sattılar. Bu adamın, parçaları 900devenin sırtında Suriye'ye götürdüğü söylenir.” demektedir.

¹²³ Sıffin

“Niye böyle öldürüp, öldürülüyoruz ve kabilemizin insanlarını ellerimizle helak ediyoruz? Bırakalım her iki partiden de seçilmiş iki yaşlı, her kimi seçerse yönetime o sahip olsun.” dediler. Her iki partiden iki yaşlı (Hakem) savaş meydanının ortasında ordular arasındaki boşlukta yüz yüze geldiler. Ali'nin yaşlısı [Adamı] Arap milletine göre dindar bir adamdı. Araplar ona sadık dinene bağlı demek olan “Kadı (Cadi)” derlerdi¹²⁴. Muaviyenin adamı ise sadece dindar gözükten fesatlıkta herkesi geride bırakan hilekâr küstah bir adamdı¹²⁵. Muaviye'nin ihtiyarı Ali'nin ihtiyarına dönerek:

“Dindarlık ve sağgörülükte benden daha üstün birisin, ne diyeceksen ilk önce sen konuş ” dedi. Bunun üzerine Ali'nin yaşlısı şöyle cevap verdi: “Ali'nin elindeki yüzüğü çıkarıp kendi parmağıma takarak onu liderlikten çıkardım, şimdi de Ali'nin yüzüğünü parmağımdan çıkartarak bununla onu hükmetme yetkisinden dahi uzaklaştırdım” dedi. Bunun üzerine Muaviye'nin ihtiyarı: “Parmağıma Muaviye'nin yüzüğünü takarak onu lider yaptım, şimdi de yüzüğü Muaviye'nin parmağına takarak onu halife yapacağım” dedi. Bundan sonra onlar birbirlerinden ayrıldılar. Böylece Muaviye, emirlerin: “Yaşlılar ne dediyse onların sözlerine uyacağız.” diye yemin etmeleriyle tüm Suriye bölgesinin yönetimini ele aldı. Bunun üzerine Ali ordusunu alarak tüm akrabaları ile birlikte Medine'ye doğru hareket etti ve orada hayatı sona erdi¹²⁶. Ali'nin ölümünden sonra oğulları, babalarının saçma nasihatleriyle Muaviye'ye karşı isyan ederek onunla şiddetli bir savaşa giriştiler ve başarısız olarak daha onunla karşılaşmadan savaş meydanından kaçtılar. Muaviye onların arkasından adamlarını göndererek onları öldürttü. Ve tüm bunlardan sonra bütün Araplar üzerindeki yönetme yetkisi Muaviye'nin eline geçti.

Bu Muaviye¹²⁷, Sophiam¹²⁸,ın erkek torunuydu. Ve Muaviye'nin erkek torunu da, Konstantinople'e yolculuk yapan ve imparatorluk kampını olduğu yere Araplara ait cami yapılmasında ricada bulunan Meslemedir. Arapların şefi Mesleme

¹²⁴ Bu kişi Ebu Musa el-eş,ar'i. Bkz., N. Çağatay, **a.g.e.**, s. 395.

¹²⁵ Amr B. El-âs.

¹²⁶ Hz Ali 24 ocak 661'de Kufe'de öldü. Bkz., N. Çağatay, **a.g.e.**, s. 412.

¹²⁷ II. Muaviye b. Yezid 683.

¹²⁸ I.Muaviye b. Ebî Süfyan .

değil Süleyman¹²⁹ [Souleiman] idi ve Mesleme general rütbesinde idi. Süleyman, Konstantinople' e karşı donanmasıyla birlikte geldi ve Mesleme karadan Lapseki [Lampsacus] üzerinden karşıya, yanında getirdiği 80 bin birlikle beraber, Trakya [Thrace] bölgesinin içlerine kadar ilerledi. Tanrının ilahi takdiriyle hem Süleyman'ın donanması hem de Mesleme'nin rezilce geri çekilen piyadeleri, imparatorluk donanması ve askerleri tarafından bozguna uğrattıldılar. Şehrimiz bozulmamış kutsal imaj tanrının annesi bakire Meryem'in koruyuculuğu ve yol gösteriliği sayesinde uzun zamandan beri huzur vardı. Süleyman bu bozulmamış kutsal imaj tarafından utanç içinde bıraktı ve Süleyman atından düştü.

22

Theophanes'in Kroniği Kutsanmış Anıdan, Aynı Olaylar ve Muaviye'nin Klanyla İlgili Olarak Onların İspanya'ya Nasıl Geçtikleri Hakkında.

Romalıların İmparatoru, Justinian Rhinotmetus.

Bu onun [Justinian Rhinotmetus'un] saltanatının başlangıcıydı: Leontius¹³⁰ tarafından kovulduktan sonra geri geldiğinde, Leontius'u ve Apsimar¹³¹'u kovarak, hipodromda her ikisine karşı parlak bir zafer elde ederek onları ölüme yolladı¹³². Bu yıl Abdülmelik¹³³, Justinian'a barış şartlarını onaylamak için bir elçisini yolladı. İki taraf arasındaki antlaşma koşulları şöyleydi: İmparator, Merdeî lejyonunu Lübnan'dan çekip onların akınlarını engelleyecek ve Abdülmelik, Romalılara günlük 1000 nomismata, bir safkan at, bir Etiyopyalı [Habeşî] köle¹³⁴ ve Kıbrıs, Ermenistan ve Gürcistan'ın (İberya) vergilerinin iki taraf arasında eşit bir şekilde paylaşılması hakkını verecekti. İmparator, Abdülmelik'e imparatorluk elçisi Paul'u antlaşma şartlarını onaylaması için yollamış ve antlaşma yazılı hale getirilip tasdik edilmiştir.

¹²⁹ Süleyman b. Abdülmelik.

¹³⁰ Maviler partisi Hellas thema'sı strategos'u Leontius. Bkz., Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 131.

¹³¹ Afrika'ya gönderilen Bizans filosunun mağlubiyeti üzerine çıkan isyandan sonra Kibyraioton deniz thema'sı amiral'i Apsimar, II. Tiberios unvanıyla tahta hakim olur. Bkz., Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 131.

¹³² Bizans tahtından M.695 tarihinde uzaklaştırılan Justinianus Kerson'a sürgün yollanmış ve daha sonra 705 tarihinde tekrar tahta hakim olmuştur. Justinianus II'nin taht mücadelesi için bkz. Ostrogorsky, **a.g.e.**, s.131-134.

¹³³ Abdülmelik b. Mervan 685-705.

¹³⁴ Konstantinos VII.'e göre bu köle Habeş'tir ama Theophanes kölenin milliyeti ya da niteliği hakkında bilgi vermez sadece "bir köle verilecekti" diye yazmıştır. Krş. **The Chronicle of Theophanes**, s.61.

İmparatorluk temsilcisi hediyeleri takdim ederek geri döndü. Ve imparator adamlarını yollayarak bölgede Roma gücünü aksatan 12.000 Merdeî'yi ele geçirmiştir. Roma içlerine kadar çekilen Mardaitlerin akın ve saldırılarından ıssız ve savunmasız kalan Mopsouestia¹³⁵ ve Ermenia Dört¹³⁶, e kadar olan sınır şehirleri Araplar tarafından iskân edilmişti. Bu şehirler Arapların elinden korkunç acılar çekmiş ve hala bugün de çekmektedirler. Ve aynı yıl imparator Ermenistan'a giderek Lübnanlı Merdeîleri ele geçirdi ve onların sağlam sur duvarlarına yıktı¹³⁷. Bununla birlikte kendi babasının yaptığı anlaşmayı yok sayıp Bulgarlara verilen barış sözünü bozdu.

Aynı zamanda Abdülmelik'in saltanatı sırasında Araplar, Afrika'ya doğru ilerleyip buraları ele geçirdiler ve oraya bir garnizon birliği yerleştirdiler. Bu sırada Leontius, Justinian'ı Roma idaresinden uzaklaştırarak Kerson'a göndermek suretiyle imparatorluğun sahibi oldu. Fakat daha sonra Apsimorus Tiberius onu tahtan indirerek, Romalıların imparatorluk esasına sahip oldu. Bu arada Arapların şefi Abdülmelik öldü ve oğlu Velid¹³⁸ 9 yıl Arapları yönetti. Aynı yıl Justinian bir kere daha tahtına geri döndü¹³⁹ ve onun gevşek ve bilgisiz idaresi sırasında Araplar Afrika'nın kontrolünü tamamen elde etti. Ardından Muaviye'nin torunu çok az sayıda adamıyla İspanya'ya geçti ve kabilesinin tamamı burada toplanarak İspanya'yı kontrol altına aldılar hatta bu yüzden bu gün bile İspanya'ya yerleşen Araplara Muaviyîler (Mauiates) denir. Onların torunları Girit'te yaşayan Araplardır. Michael Lisper¹⁴⁰ Romalıların hâkimiyetini ele geçirdiğinde, Thomas¹⁴¹'in isyanı

¹³⁵ Mopsouestia (Μομψουεστία): Antik Misis şehri, Ceyhan nehri yakınında, Adana'dan sonra kurulmuş önemli bir kenttir, antik ipek yolu üzerinde bulunan ve Toroslar üzerinden Bizans topraklarına geçmek için kullanılan önemli bir güzergâhtır. Bkz., John Haldon, **a.g.e.**, s. 13; "Mopsuestia", **ODB.**, **II.**, s. 1408.

¹³⁶ Armenia IV. (τετάρτης Ἀρμενίας): Thema sistemine geçilmeden önce var olan *Diocesis* lerde Orients genel valiliğine bağlı Armenia dört valiliği. Van gölünün doğusunu Divine kadar olan bölgeyi idare eden valilik. Bahsi geçen dönemde Bizans devletindeki tüm valiliklerin sınırları için bkz., John Haldon, **a.g.e.**, s. 34.

¹³⁷ Bizans devletinin Araplarla yapmış olduğu anlaşmayı dikkate almayan Mardaitler bölgeden göç ettirilmeye mecbur tutularak imparatorluk içerisinde değişik yerlere yerleştirilmiştir. Merdailerin yerleştirildiği bölgeler için bkz., Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 123; Levchenko, **Bizans Tarihi**, s. 117.

¹³⁸ I. Velid b. Abdülmelik. 705–715.

¹³⁹ Justinianus'un ikinci defa tahta çıkması 705–711.

¹⁴⁰ Mikhail II. Amorion hanedanının kurucusu.

¹⁴¹ Mikhail II. zamanının en önemli olayı Anadolu bir Slav olan imparatorun eski arkadaşı Thomas'ın çıkardığı iç savaştır. Arap, İranlı, Ermeni, Gürcü ve Kafkas kabilelerinin desteğiyle ayaklanmıştı. Ayrıntılar için bkz. Ostrogorsky, **a.g.e.**, 191.

hâkimiyetini böldü ve 3 yıl sürdü. Sonra imparator meydana gelen bu sorunlarla uğraşırken İspanya'da yaşayan Araplar şanslarının döndüğünü gördü ve büyük bir filo tedarik ettiler ve Sicilya bölgesinden başlayarak bütün Kiklad (Cyclades)¹⁴² Adalarını harap ederek, Girit'e geldiler. Burayı gayet zengin ve iyi korunmayan bir yer olarak buldular ve hiç kimse onlara direnmediğinden ya da çarpışmadığından burayı aldılar ve bu güne kadarda ellerinde tutular. Velid'in yerine Süleyman¹⁴³ geçmiş ve 3 yıl hükmetmiştir. Onun zamanında Mesleme, Süleyman'ın generali, ordusuyla karadan, Ömer de denizyoluyla sefere çıktılar ve Tanrının yardımıyla amaçlarına ulaşmadan utanç içinde geri döndüler. Süleyman'ın yerine Arapların yönetimini 2 yıl elinde tutan Ömer¹⁴⁴ geçti. Ömer'in yerine de yönetimi 4 yıl elinde tutan Yezid¹⁴⁵ geçti. Onun yerinede yönetimi 19 yıl elinde tutan Hişam¹⁴⁶ geçer. Onun ölümüyle de Mervan¹⁴⁷ 6 yıl yönetimi ele aldı. Mervan'ın ölümünden sonra da Abbas¹⁴⁸, Araplar efendisi olarak 21 yıl yönetime hâkim olmuştur. Onun ölümüyle de Musa¹⁴⁹ Arapların şefi olmuş ve yönetimi 9 yıl boyunca elinde tutmuştur. O öldüğünde de, Harun¹⁵⁰ efendileri olarak Arapların yönetimini ele geçirdi ve 23 yıl hükmetti.

Bu yıl, yani, dünyanın yaradılışının 6288. yılında Romanın yönetimi ***** Irene ve Constantine'de idi. Aynı yıl Arapların şefi Harun, İran içlerinde öldü. Buraya Horasan denir ve oğlu Muhammed onun yerine yönetime geçer ama dengesiz ve aptal biri olan bu kişi, kardeşi Abdullah'a karşı Horasan'da babasının kuvvetleri ile isyan eder ve iç savaş çıkartır. Ve daha sonra Suriye, Mısır ve Libya'da yaşayanlar, beraber yaşamaktan vazgeçip Hıristiyan vatandaşlara karşı her çeşit yağmacılarda bulunup, haklarını çiğneyerek ve katliamlarda bulunarak toplum refahını yok etmişler ve farklı yönetimler altında birbirlerinden ayrılmışlardı. Sonra, Tanrımız İsa'nın kutsal şehirdeki kiliseleri ve SS'lerden [Azizlerden] Charito ve

¹⁴² Bu gün Yunanistan'da Güney Egede bulunan Kiklad adları

¹⁴³ Süleyman b. Abdilmelik. 715–717.

¹⁴⁴ Ömer b. Abdilaziz. 717–720.

¹⁴⁵ II. Yezid b. Abdilmelik. 720–724.

¹⁴⁶ Hişam b. Abdilmelik. 724–743.

¹⁴⁷ II. Mervan b. Muhammed 744–750.

¹⁴⁸ Ebu'l-Abbâs es-Seffâh. 750–754.

¹⁴⁹ Mûsâ el-Hâdî 785–786.

¹⁵⁰ Harun er-Reşîd 786–809.

Cyriac'ın iki büyük manastırı harap edildi. St. Sabas ve diğer münzevilerin manastırları ve SS. Euthymius ve Theodosius'un manastırları da harap edildi. Birbirlerini ve bizden olanları öldürdükleri bu anarşi dönemi 5 yıl sürdü.

Bu noktaya kadar, Megas Agros denilen manastırı kuran ve anne tarafından Roma imparatorluğunun esasını elinde tutan, büyük ve en dindar Hıristiyan olan Leo'nun oğlu, Basil'in torunu en bilge ve erdemli imparator Kostantine'nin dayısı olan ve onun için kutsanmış anılarla birlikte Arapların tarihi St. Theophanes'in Kronolojisi ile başlar.

23

İberya ve İspanya Hakkında

İki tane İberya vardır. İlki Apollodorus'un 'Dünyayla İlgili' adlı eserinin II. kitabında bahsettiği "Pirene dağlarını da içine alan ve içeriye doğru büyük bir nehrin aktığı yer" dediği ve Herkül Sütunların olduğu yerde bulunan ve bu nehirden dolayı İberya denen yerdir. Bu ülkede çok farklı millerin yaşadığı söylenmektedir. Herodorus'un 'Herakles ile ilgili Tarih' adlı eserinin X. kitabında da yazdığına göre: "Boğazın kıyısında yaşadıklarını söylediğim bu İberyalıların soyunun tek ırk olmasına rağmen kabile isimlerine göre ayırt edilirler. İlk olarak batı kısımlarının uzak uçlarında yaşayanlara Kynetes'ler denir (onlardan sonra eğer birisi kuzeye doğru yolculuk edecek olursa Glete'lere ulaşır), daha sonra Tartessian'lılar; sonra Elbusinian'lılar; sonra Mastien'ler; sonra Kelkiano'lar ve daha sonra da Rhone vardır." Artemidorus, 'Coğrafya'sının ikinci kitabında bu ülkenin şöyle bölündüğünden bahseder: "Pirene dağlarının içinden ve Granada (Gadara) bölgesine kadar başka bir İberya ve İspanya vardır. Romalılar tarafından burası 2 eyalete bölünmüştür **** Pirene dağlarından Yeni Kartaca'ya ve Baetis'in kaynaklarına kadar uzanır ve ikinci eyalet Gadar ve Lusitianları kapsar." Ayrıca İberya'nın şekli verilmiştir. Parthenius, 'Leucadiae' adlı eserinde: " İberya sahilleri boyunca ilerleyebilirsiniz" demiştir. Diğer İberya ise Pers bölgesine doğru uzanmaktadır. Burada yaşayanlara İberyalılar denir, tıpkı Pers ülkesinde yaşayanlara Persliler dendiği gibi. Dionysius: " Sütunlara yakın yerlerde bulunan milleteler çok yüreklidirler" demektedir. Aristophanes ise 'Triphales'inde : "Bu İberyalılar

hakkında Aristarchus'undan bilgiler edinmekteydi" demektedir. Artemidorus, 'Coğrafya' adlı eserinin ikinci bölümünde: " Kıyılarda yaşayan bu insanlar İtalyan alfabeti kullanmaktadır" der. Bu kelimenin erili 'İberos'dur, dişili ise 'İberis'dir. Menander ise 'Apsis' adlı eserinde: "Bir grek kadın İberis değildir" demektedir. Marcian ise 'Circumnavigation' adlı eserinde: "İberia eskiden Romalılar tarafından ikiye bölünmüştü ama şimdi: Baetic İspanyası, Lusitian İspanyası ve Tarragonese İspanyası şeklinde üçe bölünmüştür" der. 'İberos'un –in halinden Apollonius'a göre nominative elde edilir, tıpkı 'Phylakos'un –in halinden 'Phylakos'un elde edildiği gibi. 'Paronyma' adlı eserinde şöyle der: " yalın haldeki sözcükler –in halinden hecelenerek türetilir bunlar da basit ya da birleşik halde bulunurlar. Basit olanlar şöyledir: martyr, martyros, martyrosun yalın hali ise: Charops, charopos'dur. Yalın halde ise charopos 'Kral Charopos'dur. Troezen, Troezenos, yalın halde Troezeros ise 'Troezenos'un oğlu' demektir. Iber, Iberos, yalın hali ise Iberos'dur." Quadratus ise 'Roma Milenyum'u V'de –e halinin 'Iberioisin' olduğunu aktarır. Şöyle ki bir defasında Ligurianslar ile 'Iberoisi' lerin savaşından bahseder. Ayrıca Habro aynı 'Paronyma'sında şöyle der: " 'İberosdur kendisi' keçisakallı ve Cratinus'un efemine halidir. Söylendiğine göre İberyalılar su içerler ve Athenaeus'un 'Deipnosophists' II. adlı kitabından şu aktarılmaktadır: "Phylarchus'un VII. kitabında bütün İberyalıların su içtiklerini ve bütün insanlar içinde sahip oldukları altın ve gümüş sayesinde en zenginleri olduklarını belirtir ve bunların cimriliklerinden dolayı günde bir kere yemek yediklerini söyleyerek, ihtişamlı kıyafetler giydiklerini söyler."

24

İspanya Hakkında

İspanya ismi nerden geliyor? [Bu isim] Dev gibi kocaman demek olan Hispanus'tan gelir. İtalya'nın İspanya'da iki eyaleti vardır: biri büyük İspanya diğeri küçük İspanya'dır. Charax¹⁵¹,ın X. Kroniğinde bu ülke şöyle anlatılmıştır: "Küçük ya da dışarıdaki İspanya'da Lusitanlar¹⁵² tekrar ayaklandılar ve Romalılar onlara

¹⁵¹ Charax'lı (Χάραξ) I. Isidorus: 1. Erken yüzyılın coğrafyacı ve tarihçilerindendir. Roma, Grek ve Part dünyasıyla ilgili yapılmış çalışmaları vardır. Bkz., **The American Encyclopedea**, 1874, s. 426.

¹⁵² İspanya'da yaşayan yerli halkı. Roma devletinin İspanya'daki isyanlarla ilgili mücadelesi için bkz. Samuel Taylor Coleridge, **History of Rome**, London, 1852, s. 495.

karşı generalleri Quintus¹⁵³,u gönderdiler.” Aynı yazara göre iki eyaletle ilgili olarak: “Romalı komutan Quintus her iki İspanya’nın da şefiydi. Quintus, Viriathus¹⁵⁴ tarafından yenilgiye uğratıldı ve onunla bir ateşkes anlaşması yaptı.” Charax, bu ülkeye İberia dendiğini söyler ve ‘Yunan Tarihi’ III. Kitabında : “İber nehrinden dolayı, bütün ülkeye değil ama sadece bu nehir civarında yaşayan İspanyollara İberyalı denir” der. Sonradan onlar bu ismin değişerek ‘İspanya’ dendiğini söylerler.

25

Kutsal Sigrianeli Theophanes¹⁵⁵,in Tarihinden

Bu yıl Valentian¹⁵⁶, Britanya’yı, Galya’yı ve İspanya’yı geri alabilecek kadar güçlü değildi. Bunun yanında Afrikalıların ülkesi olarak da bilinen Batı Libya’yı kaybetti. Bu olay şöyle gerçekleşmiştir: Valentinian’ın ricası üzerine Theodosius¹⁵⁷,un Roma’ya gönderdiği iki general vardı bunlar; Aëtius¹⁵⁸ ve Boniface¹⁵⁹ idi. Batı Libya’nın komutanlığı Boniface’ye verilmişti ve Aëtius da kıskançlığından Libya’yı ele geçirebilmek için bölgede isyana aracılık ederek Boniface’i iftirayla suçladı ve Valentian’ın annesi Placidia ile irtibata geçti. Fakat aynı zamanda Boniface’ye de yazarak şöyle dedi: “İftira ile suçlandığın için, eğer gönderilmediysen gelme, İmparator ve imparatoriçe seni hile ile avuçlarının içine almaya çalışıyorlar.” Boniface bu mesajı aldı ve gerçek bir dostuymuş gibi Aëtius’a güvendi ve gönderildiği zaman gitmedi. Sonra, İmparator ve İmparatoriçe sadık bir hizmetkârları olarak Aëtius’u kabul ettiler. Bu sırada Gotlar ve birçok kalabalık millet kuzeyden Tuna’nın aşağısına kadar olan bölgelere yerleşmişlerdi. Onların en çok göze çarpanları Gotlar, Vizigotlar, Gepitler ve Vandallardı; bunların isimlerinden başka birinin diğerinden bir farkı yoktu ve aynı lisanı konuşmaktaydılar, hepsi de

¹⁵³ İ.S 64 yılında İspanya’daki Romalı General Quintus Fabius.

¹⁵⁴ İspanya’daki Lusitanların lideri, İ.S 65 yılındaki yapılan savaşta Romalı General Quintus’u yenilgiye uğratmıştır. İspanya’daki dönem mücadeleler için bkz. Horace White, **Roman History The Foreign Wars I**, London, 1899, s. 85.

¹⁵⁵ The Chronicle of Theophanes Confessor, 284–813 yılları arası geçen olayların anlatıldığı bir eserdir.

¹⁵⁶ Valentinianus III. 419–455 Batı Roma imparatoru.

¹⁵⁷ Theodosius II. 408–450.

¹⁵⁸ 454–496 yılları arasında Roma generali (Αέτιος).

¹⁵⁹ Afrika’da askeri valilik yapan Romalı General (Βονιφάτιος).

Arius'un sapkın inancına mensup idiler. Bunlar Arcadius ve Honorius zamanında Tuna'yı geçmişler ve Roma topraklarına yerleşmişlerdi. Gepitler, Lombardların ve Avarların sonradan bölünmesiyle, yaklaşık Singidunum¹⁶⁰ ve Sirmium¹⁶¹ civarındaki bölgelerde yaşarlardı. Vizigotlar, Alarich'in kumandası altında, Roma'yı aldıktan sonra (410) Galya eyaletlerine geçmişler ve bu bölgelere kendileri sahip olmuşlardı. Gotlar ilk Pannonia¹⁶²,yı ele geçirdiler fakat daha sonradan Genç Theodosius¹⁶³,un izniyle, saltanatının 19. yılında, Trakya bölgelerine yerleşmişler ve orada 58 yıl kaldıktan sonra Zenon¹⁶⁴,un izniyle, soylu konsül Theodorich'in önderliğinde ilerleyip, kendilerine ait batı krallığına sahip oldular¹⁶⁵. Şimdi ki adıyla Franklar diye bilinen Vandallar, Alanlar ve Germenlere katılarak onlarla birlikte Ren Nehri'ni geçmişler ve Gogidiscus'un önderliğinde Avrupa'nın batı okyanus tarafındaki ilk ülkesi olan İspanya'ya yerleşmişlerdi. Roma imparatoru ve imparatoriçesinden korkan Boniface, Libya'yı geçerek İspanya içlerine ilerleyip Vandallara geldi ve Gogidiscus'un öldüğünü öğrendi. Oğulları Gotthanus ve Gezerichus yönetimi ele almışlardı. Boniface onları kışkırtıp, batı Libya'yı 3 parçaya bölerek beraber yönetmeyi ve kim olursa olsun kendilerine saldırırsa, saldırganlara karşı birleşmeyi teklif etti. Bu dönem antlaşmayla başladı ve Vandallar boğazı geçerek okyanustan Cyrene¹⁶⁶ yanındaki Tripolis'e kadar Libya'ya yerleştiler. Ayrıca Vizigotlar, Galya'dan ilerleyerek İspanya'ya sahip olmuşlardı. Boniface'nin bazı Romalı senatör arkadaşları, Aetius'un Boniface'e gönderdiği mektupları İmparatoriçeye göstererek Placidia'yı yalancılıkla ve hilekârlıkla suçlamışlardı. Placidia, büyük bir şaşkınlıkla Aetius'a bir şey yapmayıp onu bağışlayarak, Boniface'ye bir mesaj göndererek yeminlerini hatırlatarak onu tekrar göreve çağırdı. Gottharius'un ölümüyle, Gezerichus Vandalların tek şefi oldu. Sonra, Boniface imparatoriçe'den

¹⁶⁰ Singidunum (Σιγγιδῶνα): Tuna nehri üzerinde önemli kent olan Belgrad. Bkz., "Singidunum", **ODB., III.**, s. 1904

¹⁶¹ Günümüzde Sırbistan'daki Sremska Mitrovica şehrinin antik ismi.

¹⁶² Pannonia (Παννονία): Orta Tuna'nın güneyinde yer alan bu günkü Modern Avusturya ve Hırvatistan'ı içine alan bölge. Bkz., "Pannonia", **ODB., III.**, s. 1572.

¹⁶³ Theodosius II.

¹⁶⁴ Zenon 474–475, ikinci saltanatı 476–491.

¹⁶⁵ 410 tarihinde İtalya'nın büyük bir bölümüne sahip olan Vizigotlar Galya'ya yönelmişler ve Bordeaux ile Toulouse arasında 100 yıla yakın bir zaman yaşadıkları Frankların ezici gücü karşısında tutunamayıp İspanya'ya ilerlemişler ve burada kurdukları krallıkları 711 yılına kadar devam etmiştir. Bkz. R. H. C. Davis, **A History of Medieval Europe**, England 2006, s. 32–44.

¹⁶⁶ Günümüzde Libya yakınlarında İ.Ö 630 da kurulmuş bir antik Grek Kolonisi.

haber alınca, Aspar komutasında Roma'dan ve Bizans'tan gelen büyük kuvvetle birlikte Vandalların üzerine yürüdü. Çarpışma Gezerichus'un savaşa katılmasıyla ve Roma'nın bozgunuyla sonuçlandı¹⁶⁷. Aspar'ın eşliğinde Roma'ya gelen Boniface doğrudan maruz kaldığı şüpheleri dağıttı. Fakat Afrika Vandalların yönetimi altında kaldı. Ve daha sonra Aspar'ın emri altında asker olan ve gelecekte imparator olacak olan Markianos, Gezerichus tarafından esir alındı¹⁶⁸.

Bütün Suriye'nin [İslam aleminin] 3 tane lideri vardır, bunlar; ilki merkezi Bağdat'ta olan ve Muhammed yada Mahomet'in ailesinden olan Arap imparatorluğu; ikincisi merkezi Afrika'da ve Muhammed yada Mahomet'in kızı Fatma ve Ali'in ailesinden olanlar bu yüzde Fatimiler denir ve üçüncüsü merkezi İspanya olup Muaviye'nin ailesinden olanlardır.

Başlangıçta, Araplar bütün Suriye üzerinde hâkimiyet kurduklarında halifenin merkezi Bağdat'ta idi. Halife, İran, Afrika, Mısır ve Arap yarımadası üzerinde tek güçtü. Ona bağlı büyük emirlikler ya da askeri eyaletler şöyleydi; birincisi, İran ya da Horasan emirliği; ikincisi; Afrika emirliği; üçüncüsü, Mısır emirliği; dördüncüsü, Filistin ya da Remle emirliği; beşincisi, Şam emirliği; altıncısı, Humus ya da Emesa emirliği; yedincisi, Halep emirliği; sekizincisi, Antakya emirliği; dokuzuncusu, Harran emirliği; onuncusu, Emet emirliği; onbirincisi, Esibe emirliği; on ikincisi, Musul Emirliği; On üçüncüsü, Tikrit emirliği idi. Fakat daha sonra Afrika, Bağdat'taki halife'nin yönetiminden ayrılıp kendi emirliğini ilan edince, o zaman İran emirliği önceden olduğu gibi birinci emirlik olarak kaldı ve Mısır ikinci emirlik oldu. Diğer emirlikler de yukarıda verildiği gibiydi. Fakat tekrar, Bağdat'taki halifenin zayıflığı nedeniyle İran ya da Horasan emirliği bağımsız hale geldi ve

¹⁶⁷ Vandalların 431 tarihinde Afrika'yı ele geçirmesiyle Theodosius Got asıllı Aspar'ın komutasında bir ordu yolladı ancak 433 tarihinde Doğu ve Batı Roma orduları ağır bir yenilgi aldı. Vandal kralı Geiserich Kartaca'yı ele geçirmiştir. Bkz. M.V. Levtchenko, **Bizans Tarihi**, s. 37; R. H. C. Davis, **a.g.e.**, s. 30.

¹⁶⁸ Markianos 450–457. Konstantinos'un Theophanes'ten aktardığı bu bilginin doğruluğu şüphelidir. İmparatorun alıntı yaptığı Theophanes'in eserini incelediğimizde bu konuyla ilgili olarak "...Markianos'u ele geçiren Gezerich (Gezerichus) onu öldürmenin kendisine bir yarar sağlamayacağını anlayınca Markianos'tan imparator olursa bir daha Vandallara karşı savaşmayacağına dair yemin almıştı..." **The Chronicle of Theophanes Confessor**, ed. Cyril Mango Oxford press, s. 161) diye aktarmaktadır. Theophanes'in kroniğine zeyl olarak yazılan bu eserin X. yüzyılda yazıldığı düşünülürse 5 yüzyıl önceki bu olayın ne derece doğru olduğu şüphelidir.

buradaki liderleri, halifenin yönetim biçimine el koyarak, boynuna kolye gibi tablette üzerinde kuran sayfalarının olduğu tabletler takardı. Ve o daha sonra Ali'nin ailesinden olduğunu söyledi. Bununla beraber her zaman Mısır emiri Arap Yarımadası emirinin yönetimi altında olurdu; fakat o da bağımsız oldu, halifenin emrinden ayrıldı ve Ali'nin soyundan olduğunu söyledi.

26

Meşhur Kral Hug'un Şeceresi

İtalya Kralı Yaşlı Lothair¹⁶⁹, meşhur Kral Hugh'un büyükbabası olup ailesinin soyu, şarkı ve hikâyelerde anlatılan ve yazarların savaşta yaptığı destansı işlerini anlattığı, en meşhur kişi olan Yaşlı Charles¹⁷⁰'e kadar iner. Bu Charles bütün krallıklar üzerinde tek başına hâkimiyet sağlamış ve Büyük Frank ülkesinde imparator gibi saltanat sürmüştü. Onun zamanın da diğer krallardan hiç biri onun yanında kendisine kral demeye cesaret edemezdi, hepsi onun vasalı idi. O, Filistin'e epeyce para ve zengin bir hazine gönderdi ve orada çok büyük bir manastır yaptırdı. Pekâlâ, [bunlara müteakip] Lothair güçlerini alıp Roma'ya karşı harekete geçti ve saldırıp burayı ele geçirdi ve o zamanki Papa tarafından taçlandırıldı. Ve ülkesine dönerken, yani, Papiya'ya, Papiya'dan 30 mil uzaklıktaki Piacenza şehrine ulaştığında orada öldü; Yaşlı Bertha¹⁷¹ ile evli Adalbert¹⁷² denilen bir oğlu vardı ve anlatıldığı üzere ondan da kral Hugh oldu. Şimdi, yaşlı Lothair'in ölümünden sonra, akrabası Lewis¹⁷³, Büyük Frank ülkesinden¹⁷⁴ geldi ve Papiya'yı alarak sahiplendi. Lewis taçlandırılmamıştı. Papiya'dan 120 mil uzaklıktaki Verona'ya geldikten sonra, onun varmasıyla şehir halkı ona karşı ayaklanarak onu yakalayıp kör ettiler. Sonra yönetim bu günkü Berengar¹⁷⁵, in büyük babası Berengar¹⁷⁶ tarafından ele geçirildi ve o, Roma'ya girerek taçlandırılmıştır. Bundan sonra, halkın büyük bir kısmı

¹⁶⁹ Kel Charles'in oğullarından biridi; babalarının ölümünden sonra Louis II, Kel Charles II, Louis II'nin genç oğlu Ludwig aradında siyasi çekişmeler yaşanmıştır. Bkz. Nezihe Araz, **Dünya Tarihi I**, İstanbul 1973, s. 175.

¹⁷⁰ Charles Martel (714–741)

¹⁷¹ Lothair'in gayri meşru olarak dünyaya gelmiş kızıdır.

¹⁷² Adalbert II, (875–915)

¹⁷³ Lothair'in kardeşi Louis II. zorla kuzey İtalya'yı ele geçirmişti.

¹⁷⁴ Bavaria.

¹⁷⁵ Berengar II.

¹⁷⁶ (902–924)

Burgundy’de olan Rodolf¹⁷⁷’a bir haber göndererek: “Buraya gel, krallığı sana vereceğiz ve Berengar’ı öldüreceğiz.” dediler. Böylece Berengar, Burgundy’den Pavia bölgesine geldi ve halkın bir kısmı onun yanında yer alırken geri kalanlarda Rodolf’un yanında yer aldılar. Savaşa başladılar ve ilk zafer Berengar’ın oldu ve tekrar savaştılar bu defa da Rodolf zafer elde etti. Berengar’ın ordusu kaçtı ve Berengar yalnız kaldı. Kendisini ölmüş gibi göstermek için ölülerin arasında yere kapandı ve kendisini kalkanı ile kapattı ama sol ayağı dışarı da kalmıştı. Rodolf’un askerlerinden birisi ona yaklaşarak bacağına mızrağını batırmış ama o bacağını kımıldatmayınca onun gerçekten öldüğünü zannederek onu bırakmıştır. Rodolf’un askerleri onun Berengar olduğunu anlamamışlardı. Savaş sona erdiğinde Berengar ayağa kalkıp yalnız bir şekilde sarayına gelmiş ve tekrar tahtına sahip olup, daha sonra Rodolf ile savaşıp ona karşı bir zafer kazanmıştı. Daha sonra onlar ülkenin ikiye bölünmesi konusunda mutabık kaldılar. Buna göre biri ülkenin bir bölümünü diğeri de kalan bölümünü alacaktı. Lakin Rodolf, Berengar’ın otoritesi ve konsüllüğü altında kalacaktı. Bundan sonra, Burgundy’den Pavia’ya buradaki yöneticiyi uzaklaştırarak kendileri sahip olmak amacıyla 3 tane markiz geldi; bunlar Hugh Tagliaferro, Boso ve daha öncede söylendiği gibi en soylu kral olan Boso’nun kardeşi Hugh idi. Ve onlar büyük bir orduyla gelmişti. Berengar bunu duyduğunda hazırlık yaptı ve savaş alanında onlarla buluşmak için ilerleyip, onları açlıkla sayılarını azaltmak için abluka altına aldı ve adamlarına hiçbirini öldürmemeleri için emir verdi; ama eğer onlardan herhangi birisi tutsak alınırsa burnu ve kulakları kesilecek ve gitmesine izin verilecekti. Adamları da aynen böyle yaptı. Onlar bunu görünce, 3 markiz yukarıda da söylendiği gibi ellerinde kutsal İncillerle yalınayak Berengar’a geldiler ve ona bağışlaması için yalvardılar ve eğer onların ülkelerine dönmesine izin verecek olursa bir daha asla buraya kadar gelmemeye yemin ettiler. Fakat daha sonra, Berengar Verona¹⁷⁸’ya gittiğinde, vaftiz kurnası önünde tuttuğu çocuk olan Flambert tarafından öldürüldü sonra krallığın bütün sahibi Rodolf oldu. Daha sonra bütün ülke halkı Burgundy’e, daha öncede bahsedildiği gibi Kral Hugh’a mesaj gönderdi ve: “Gel, bütün ülkeyi sana vereceğiz.” dediler. Ve o geldiğinde bütün halk onu yukarı kaldırarak saraya kadar getirip tekrar kral yaptılar. Onlar

¹⁷⁷ Burgundy Dükü Rodolf (923)

¹⁷⁸ Günümüzde Venedik’te bir şehir.

Rodolf'a: "Hazineyi al ve buradan ister kendi ÷lkene ya da nereye istersen oraya git." dediler. Böylece o Burgundy'e, kendi ÷lkesine dönerek orada çok büyük bir halkı yönetti. Ve o öldüğü zaman sözü edilen Kral Hugh, Burgundy'e gitti ve Bertha denilen Rodolf'un dul karısını, eş olarak aldı. Ve onun [Bertha'nın] Adelesa isimi kızını İtalya kralı olan Lothair'in oğluna verdi. Konstantinople'e kadar gelerek, İsa sever hükümdar Konstantin'in morlar içinde doğan oğlu Romanus'un düğününe katılan Meşhur Hugh'un kızına da büyük annesinden sonra Bertha denir, yani demek istediğim kocası Adalbert'in ölümünden sonra 10 yıl tahtta sahip olan Yaşlı Bertha; genç Bertha, İsa Sever Hükümdar Konstantinos'un kızkardeşi ve büyük annesinden sonra adını Eudocia olarak değiştirir¹⁷⁹.

27

Lombardiya Eyaletindeki Prenslük ve Hükümet Hakkında

Eski zamanlarda bütün İtalya'nın yönetimi; Naples¹⁸⁰, Capua¹⁸¹, Beneventum¹⁸², Salerno¹⁸³, Amalfi¹⁸⁴, Gaeta¹⁸⁵ ve bütün Lombardiya'nın sahibi Romalıları, yani demek istediğim Roma imparatorluk başkentiiken. Fakat imparatorluk makamı Konstantinople'e taşındıktan sonra, bütün bu bölgeler iki idareye bölündü. Bu yüzden buraların yönetimi için iki vali Konstantinople'deki imparator tarafından atanırdı; valinin birisi Sicilya'yı, Calabria, Naples, ve Amalfi'yi yönetirken diğeri de Beneventum'daki makamından Papia, Capua ve geri kalan şehirleri yönetirdi. Bu valiler de yılda bir kez hazinelerinden belli miktarda parayı imparatora gönderirlerdi. Yukarıda bahsedilen tüm bu ÷lkelerde Romalıları yaşardı.

¹⁷⁹ Romanos Lakapenos'un isteğiyle Romanos II. Provence dükü Hugue'un geyri meşru kızıyla evlenmişti. Romanos ile erken yaşta evlenen bu kız erken yaşta ölmüştür. Bkz. Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 264.

¹⁸⁰ Naples (Νεάπολις): Napoli.

¹⁸¹ Capua (Κάπυα): Campania bölgesindeki Roma döneminden kalma bir şehir.

¹⁸² Beneventum (Βενεβενδός): Campania bölgesinde bir şehir. Geç Roma döneminde Samnium eyaletinin başkentliğini yapmıştır. Bkz. "Beneventum", **ODB., I.**, s. 281.

¹⁸³ Salerno (Σαλερνόν): Güney İtalya kıyısında Campania bölgesinde bir kenttir. 625 tarihinden sonra Lombardlar tarafından işgal edilmiştir. bkz., "Salerno", **ODB., III.**, s. 1831.

¹⁸⁴ Amalfi (Αμάλφη): Güney İtalya'da bulunan kent, 839 tarihine kadar Bizans'a bağlı kalmış daha sonra bağımsızlığını elde etmiştir. Bkz., "Amalfi", **ODB., I.**, s. 73.

¹⁸⁵ Gaeta (Γαίτη): Güney İtalya'da bir kent. Bkz., "Gaeta", **ODB., II.**, s. 813.

Fakat İmparatoriçe İrene zamanında Patrikios Narses¹⁸⁶, Beneventum ve Papia'ya vali olarak atandı. Bu dönemde Atinalı Papa Zacharias¹⁸⁷ da Roma'yı yönetiyordu. Papia bölgesindeki savaş devam ederken, Patrikios Narses, hazine için toplanan vergileri ordu için harcadığından hazineye para yollayamamıştı. Narses bir mektup göndererek: “Sizden para istemeden kendi olanaklarımla topladığım vergileri bu savaş için kullanmama rağmen, siz bir de vergi talebinde bulunuyorsunuz” dedi. İmparatoriçe İrene bunu duyduğu zaman sinirlendi ve ona bir kirmen ve yün göndererek: “Romalılara önderlik edip çıkarlarını koruyan birisi olmaktansa sana yakışanın yün eğirmek olduğuna karar verdik, sana yolladığım bu şeyleri al! Sana uygun olanlar bunlardır” demişti. Bunun duyulması üzerine Patrikios Narses İmparatoriçeye cevaben: “Sizin tarafınızdan bir kadın gibi yün eğirmeye uygun görülerek, böyle yargılandığıma göre, ben de sizin başınıza bu kirmen ve yünle öyle bir çorap öreceğim ki böylece Romalılar ne kadar uğraşırlarsa uğraşınlar sökemecekler.” Tam bu zamanlarda Lombardlar Pannonia'ya, Türklerin [Macarların] şimdiki yaşadığı yerlere yerleşmişlerdi. Ve Patrikios Narses onlara bütün çeşitlerinden meyveler göndermiş ve onlara şu teklifi yapmıştı: “Buraya gelin ve kendinize bal ve süt akan topraklar bakın, şöyle ki bence hiçbir şey tanrıyı geçemez [geride bırakamaz] ve eğer bu sizi memnun ederse yerleşin, bana da asırlarca dua edersiniz.” Haberi alan ve buna riayet eden Lombardlar ailelerini aldılar ve Beneventum'a geldiler. Beneventum şehrinin sakinleri, onların şehir içine girmelerine izin vermediler ve onlar da şehir dışında, şehir suru ile nehir arasında küçük bir şehir inşa ettiler, bu sebepten dolayı buraya Civita Nova, yani Yeni şehir denmiştir ve bu şehir bu gün hala ayaktadır. Fakat daha sonra Lombardlar şehre ve kiliseye gelip gitmeye başlamışlar ve bir sonrada bir hileyle şehri ele geçirmişlerdi. Şehir halkı kilisedeyken etraflarını sarmışlar ve asalarının içinde sakladıkları kılıçları çekerek hepsini kılıçtan geçirmişlerdi. Ve daha sonra ilerleyen Lombardlar Otrando, Gallipoli, Rossano, Naples, Gaeta, Sorrento ve Amalfi dışındaki bütün yerleri Papia'ya ve Calabria'ya kadar zorla ele geçirmişlerdi. Bölgedeki önemli şehirler ise

¹⁸⁶ General Narses (Ναρσής): 480'de doğan Narses, Justinianus I. adına Bizans'ın düşmanlarıyla başarılı mücadeleler etmiştir. İtalya'ya yapılan (553–54) Frank saldırılarını durdumayı başarmış ama 566 yılında çıkan bir isyanı bastıramayınca görevinden alınmış ve geri kalan ömrünü İtalya'da geçirmiştir. Bkz. “Narses”, **ODB., II.**, s. 1438.

¹⁸⁷ Zacharias (Ζαχαρίας), (741–752)

İlk olarak antik ve güçlü şehir Capua idi, Naples ikinci, Beneventum üçüncü, Gaeta dördüncü, Amolfi beşinci idi. Lombardlar prensliklere bölündüğünde Sicardus'un zamanında, Salerno'ya yerleşmişti. Lombardiye'nin bölümünden bu güne kadar, yedinci onbeş yılda, dünyanın yaratıldığı 6457. Yıldan itibaren 200 yılı olmuştu. Sicon ve Sicardus diye iki tane erkek kardeş vardı. Sicon, Beneventum ve Bari, Sipontum bölgelerini, Sicardus ise Salerno, Capua ve Calabria bölgelerini yönetiyordu. Naples çok önceden Naplesi yöneten yöneticilerin karargâhıydı, ayrıca Sicilya, Naples valisinin altındaydı ve patrikios Naplese vardığında Naples dükü Sicilya'ya doğru yola çıkardı. Capua hakikaten çok büyük bir şehirdi ve burayı yıkan, Vandallar ya da Afrikalılar tarafından ele geçirilmişti. Şehir terk edilip ıssız bir yer olarak bırakıldığı zamanda Lombardlar buraya yerleşmişlerdi. Afrikalılar [Vandallar] bir kere daha bunların üzerine geldiğinden, Piskopos Landulf, nehrin üzerinde ki köprüünün yanında bir şehir inşa ettirdi ve bu günde ayakta olan buraya 'Yeni Capua' denir. Buranın yani Capua'nın kuruluşundan beri 73 yıl olmuştur. Naples, Amalfi ve Sorrento şehirleri her zaman Romalıların İmparatoruna bağlı kalmışlardı.

'Mastromilis'in Roma dilindeki anlamı ordu korgenerali'dir.

Eskiden Enetikoi denilen Venedikliler şimdiki yaşadıkları adaya geçip yerleşmeden önce, anakaradaki şu şehirlerde oturmaktaydılar; Concardia, Justiniana ve Nonum şehri başta olmak üzere daha birçok diğer şehirlerde ikamet etmekteydiler.

Şimdi Venedikli denilen ama aslında Enetikoi denilen bu insanlar karşıya geçtiklerinde Venedik doju¹⁸⁸,nun hala bu günde makamının bulunduğu bu yere güçlü bir şehir yapmaya başlamışlardı. Bu şehrin 6 mil etrafı denizle çevrili ve aynı zamanda 27 tane nehrin aktığı bir yerdedir. Ayrıca aynı şehrin doğusunda diğer adalar bulunur. Ve aynı bu adalar üzerine şimdi Venedikliler diye bilinenler: Büyük bir metropoliten kilisesi olan ve bir çok azizin röliği [hatırası, kutsal eşya] ile dolu olan Cogradon şehri, Rivalensis şehri, Lulianon şehri, Apsanon şehri, Romatina şehri, Licenzia şehri, Strobilos denilen Pinetai şehri, Biniola şehri, mukaddes havari

¹⁸⁸ Venedik başyargıci ya da en yüksek rütbeye sahip olan liderleri demektir.

Peter'in kilisesinin bulunduğu Boes şehri, Ilitoualba şehri, Litoumangersiz şehri, Bronion şehri, Madaucon şehri, Ebola şehri, Pristina şehri, Clugia şehri, Brundan şehri, Phosaon şehri ve Lauriton denilen şehirlerini inşa ettiler.

Aynı Venedik ülkesi içinde başka adalarda vardır.

Anakarada, İtalya içlerinde, Venediklilerin şehirleri şöyledir: Capre şehri, Neokastron şehri, Phines şehri, Aikylon şehri Aeimanos şehri, Torcello'nun büyük ticaret merkezi, Mouran şehri, 'Yüksek Burun [nokta]' manasına gelen, Venedik yargıcının oturduğu Rivalto şehri ve Caverzensiz şehri vardır. Birde orada ticaret merkezleri ve kaleler vardır.

28

Şimdi Venedik Denilen Yerin Yerleşimi Hakkında

Eskiden Venedik ıssız, boş ve bataklık bir yerd. Şimdi Venedikli diye bilinenler, Aquileia¹⁸⁹ ve Frank ülkesinden ve diğer yerlerden gelen Franklar idi. Bunlar Venedik'in karşısındaki karaya yerleşmişlerdi. Fakat ne zamanki Atilla, Avarların kralı, geldi ve Fransa'nın bütün kısmını tamamıyla yakıp yıktı, talan etti, bütün Franklar, Kral Atilla'nın korkusundan Aquileia'dan ve Frank ülkesinin diğer birçok yerinden Venedik'in ıssız adalarına kaçmaya başlamışlar ve oralarda kulübeler yapmışlardı. Kral Atilla ana karadaki bütün ülkeleri yakıp yıkıp, Venedik'i gerisinde bırakarak Roma ve Calabria'ya kadar ilerledi. Buralardan kaçan ve sığınacak bir yer arayan bu insanlar nefes alıp, kalplerindeki korkuyu dindirmek için, bu güne kadar oturdukları Venedik adalarına yerleşme kararı aldılar. Fakat daha sonra Atilla'nın geri çekmesinden birkaç sene sonra, o zamanlarda Papia ve diğer krallıklarda hüküm süren Kral Pepin bölgeye ulaşır. Bu Pepin'in 3 tane erkek kardeşi vardı ve onlar bütün Frank ve Slav bölgelerinde hüküm sürerlerdi. Şimdi Kral Pepin güçlü ve büyük bir orduyla Venediklilere karşı yaklaştığında, anakara boyunca Aeibolas denilen yer ile Venedik adalarının karşısına kadar olan yerleri abluka altına aldı. Venedikliler, Kral Pepin'in kendilerine karşı hazırlık yaptığını, Madamoucan

¹⁸⁹ Aquileia (Ακουίλεγιάς): Venediğin denizcilik ve ticaret merkezi, IV. ve V. yüzyıllarda doğu ile batı arasında bir köprü vasıfesi görmüştür. Bkz. "Aquileia", **ODB., I.**, s. 145.

adasına doğru gemilere atları bindirdiklerini (bu ada anakaranın yanındadır) gördüler, onlar bütün geçidi direklerle ve çitlerle çevirdiler. Kral Pepin'in ordusu yanında bir kürsü [Rampa, geçide kurulan asma rampa] getirmişti (onlar için başka bir noktadan geçiş yapmak mümkün olmadığı için) onları [Venediklileri] anakara boyunca 6 ay kuşattılar ve onlarla her gün savaştılar. Venedikliler gemileriyle beraber daha önce döşedikleri kazıkların arkasında yerlerini almışlardı ve Kral Pipin de ordusuyla beraber sahil boyunca yerini almıştı. Venedikliler onlara oklarla ve ciritlerle saldırarak adanın girişinden itibaren onları durdurdular. Böylece ağır kayıplar veren Kral Pepin, Venediklilere: “Benim ülkemde ve yönetimimde oldukça kanatlarımın ve ilahi takdirimin altındasınız” dedi. Fakat Venedikliler ona : “Biz Romalıların İmparatorunun hizmetinde olmak istiyoruz, senin değil” cevabını verdiler. Bununla birlikte, Venedikliler uzun süre başlarına gelen sorunlarla uğraştıklarından, Kral Pepin ile hatırı sayılır ölçüde haraç ödemek şartıyla bir anlaşma yapmışlardı. Fakat o günden beri ödenen haraç yıldan yıla azaldığı halde, bu gün bile ödenmeye devam edilmektedir. Venedikliler Papia'da hüküm süren İtalya krallığına yıllık olarak darp edilmemiş 36 pound¹⁹⁰ ağırlığında gümüşle iki penny ücret öderlerdi. Böylece Franklar ve Venedikliler arasındaki savaş sona erdi. Halk Venedik'e doğru kaçmaya ve orada toplanmaya başladığında, buraya gelenler yargıçlarının soylulukta diğerlerini geride bıraktığını iddia ettiler. Onlar arasındaki ilk yargıçları Kral Pepin'in onlara karşı harekete geçmesinden önce atanmıştı. O zamanda yargıcın ikametgâhı, Heraclea (Civitanova) denilen yani ‘Yeni Şehir’ manasına gelen yerdeydi. Fakat daha öncede değinildiği gibi bu adanın anakaraya yakınlığından dolayı ve at üzerindeki birinin rahatlıkla görülebileceği kadar uzaklıkta olmasından dolayı, müşterek kararlar onlar yargıcın evini -bu gün olduğu yere- bir başka adaya geçirdiler.

¹⁹⁰ 16.33 kg.

Dalmaçya ve Civarındaki Milletler Hakkında

İmparator Diokletianus¹⁹¹, Dalmaçya ülkesine delice gönül vermişti. Böylece o, Roma'dan insanları aileleri ile birlikte getirerek buralara yerleştirmişti. Bu insanlara Roma'dan geldikleri için Romanyalı (Romani) denmiştir ve onlara takılan bu isim bu güne kadar gelmiştir. İmparator Diokletianus, Spalato¹⁹² şehrini kurmuş ve onun içine herhangi bir sözcüğün ya da kelimenin tarif edemeyeceği güzellikte bir saray yaptırmış ve geçen uzun yılların tahribatına rağmen bu antik lüks yerin kalıntıları bu gün bile varlığını muhafaza etmiştir. Diokleia¹⁹³ şehri şimdi Diokletianlar tarafından ele geçirilmişti. İmparator Diokletianus'un yaptırdığı şehirden dolayı bu bölgeye Diokletia denmektedir. Romalılar tarafından sahiplenilen bu bölge Tuna Nehrine kadar uzanırdı, bir defasında bir grup nehrin ötesinde kimlerin oturduğunu keşfetmek maksadıyla nehri geçerler ve Slav milletlerinden olan aynı zamanda Avarlar da denilen silahsız bir millete rastlarlar. Tuna'nın berisinde ikamet eden Romalılar nehrin öteki yakasında oturanlar olduğunu bilmiyorlardı. Aynı şekilde nehrin diğer yakasında ki bu millette Romalıların varlığından haberdar değildi. Böylece bu Avarları silahsız ve savaşa hazırlıksız yakalayan Romanyalılar hepsinin üstesinden gelmişler ve ganimetleri ele geçirip, esirler olarak dönmüşlerdi. Ve o zamandan beri Romanyalılar bu sınırda paskalyadan paskalyaya adam değişimi yaparak hizmet verecek olan iki tane garnizon oluşturdular. Bu garnizonda hizmet verecek olan adamlar paskalyadan paskalyaya yani kutsal cumartesi günü görev değişimi yapacaklardı. Deniz kenarında Konstantinople'ün yarısı büyüklüğünde, Salona denilen bir şehir uzanırdı ve burada bütün Romanyalılar toplanarak, eksiklerini tamamlayıp oradan başlayarak bu şehre 4 mil uzaklıktaki bu günkü Kleisa denilen sınır geçidine gelirler ve bu geçidi kapatıp oradan nehre doğru ilerlerlerdi. Garnizonların bu değişimi yıllarca sürdürdü ve nehrin uzak yakasında ki Slavlar, aynı zamanda bunlara Avarlar da denir, kendi aralarında istişare ederek şöyle demişlerdi :

¹⁹¹ Gaius Aurelius Valerius Diokletianus. (245–312)

¹⁹² Spalato=Split (Ασπαλάθου): Dalmaçya kıyısında yer alan bir şehir. 305 yılı civarlarında İmparator Diokletianus emekliliğini geçirmek için kendisine bir saray yaptırmıştır. Bkz. "Split", **ODB., III.**, s. 1939.

¹⁹³ Diokleia (Διόκλεια): İlyricum'da bulunan bir kale, Zeta ve Morava nehirlerinin döküldüğü yerde bulunur. Bkz., "Diokleia", **ODB., I.**, s.628.

“O Romanyalılar geçidi aşarak ganimet buldular, bunlar gelecekte de durmayacaklar ve bize karşıda harekete geçecekler, bu yüzden onlara karşı bir plan tasarlamalıyız.” Böylece Slavlar ya da Avarlar, karar alıp harekete geçerek, Romanyalılar karşıya geçtikleri zaman tuzaklar kurdular ve saldırarak onları bozguna uğrattılar. Söylendiği gibi Slavlar Romalıların silahlarını, sancaklarını ve geri kalan askeri alametlerini aldılar ve nehri geçerek komşu geçide geldiler. Bunları gören Romanyalılar sancaklarına ve donanımlarına bakarak bunları kendi adamları sandılar ve yukarıda da bahsedildiği üzere Slavlar geçide ulaştıklarında onların geçişine izin verdiler. Yukarıda söylendiği gibi onlar hemen Romanyalıları kovup çıkartmışlar ve Salona şehrinin sahibi olmuşlardı. Onlar buraya yerleşmişler ve daha sonra buradan yağma atakları yaparak, ovalara ve yüksek yerlere yerleşmiş Romanyalıları yok ederek onların topraklarını ele geçirmeye başlamışlardı. Sağ kalan Romanyalılar kıyılardaki Decatera, Ragusa, Spalato, Diadora, Arbe, Vekla ve Opsara (Dalmaçya kıyılarında bulunan şehirler) (bkz. harita 2) adındaki hali hazırda bu gün de oturdukları şehirlere kaçarak sahip olmuşlardı ve bu gün burada yaşayanlara Romanyalı denir.

Roma İmparatoru Herakleios’un saltanatından itibaren Hırvatlar ve Sırlar hakkında ve tüm Dalmaçya halkları hakkında mesela Hırvatlar, Sırlar, Zakhlumiler, Trvounialılar (Terbouniotesler), Kanalitesler, Diokletianlar ve Pagani de denilen Arentaniler hakkında hikâyeler anlatıla gelir ****. Fakat ne zaman ki Roma İmparatorluğu tembellik ve tecrübesizlikle yönetilmeye başlandığında özellikle Amorionlu Michael Lisper¹⁹⁴ zamanında sınırlardaki çöküş artmıştı, Dalmaçya şehirleri bağımsız oldular ve ne Romalıları ne de bir başkasına boyun eğmişlerdi. Bu milletlerin prensleri yoktu sadece prens diye nitelenebilecek yaşlılarından olanlara ‘Zupan’ denirdi ki tıpkı iç bölgelerde yaşayan Slavlarda olduğu gibi. Bununla birlikte o Slavların çoğu Vaftiz bile olmamıştı ve uzun sürede vaftiz olmadan kaldılar. Fakat İsa sever imparator Basil¹⁹⁵,in zamanında, onlar Roma İmparatoruna elçi yollayarak vaftiz olmak ve Roma imparatoruna bağlanmak istediklerini bildirip bu hususta ricada bulunarak imparatora duacı olduklarını ilettiler. Böylece şerefli ve kutsanmış imparator Basil, onlara kulak vererek bir

¹⁹⁴ Mikhail II. (820–829).

¹⁹⁵ Basil I. (867–886).

imparatorluk elçisiyle birlikte rahipleri yollamış ve yukarıda söylendiği gibi vaftizsiz olan bu milletleri vaftiz ettirmiş ve daha sonra onların kendi aralarından sevdikleri ve saygı duydukları ailelerden seçtikleri kişileri prensleri olarak onların başına atamıştı. Ve o günden beri bu milletlerin prensleri, başka ailelerden değil seçilen ve atanan ilk ailelerinden gelmektedir. Fakat Roma dilinde Arentani denilen Pagani'nin anlamı 'Vaftiz olmadan kalanlar' demektir çünkü bu ülkenin erişilmez sarp yerde olmasından dolayı vaftizsiz olarak kalmışlardır. Slav dilinde de 'Pagani'nin anlamı 'Vaftizsiz' demektir. Fakat daha sonra onlarda aynı yüce imparatora elçilerle başvurarak vaftiz edilmek için ricada bulununca aynı imparatorun gönderdiği adamları tarafından vaftiz edilmişlerdir. Yukarıda da söylediğimiz gibi tembellik ve tecrübesizlik yüzünden Romalıların bu nüfuzları, güçleri yanlış yerlere kaymış ve Dalmaçya şehirlerinin sakinleri, ne Roma imparatoruna ne de başka birine bağlı kalmışlar ve sonuçta bağımsız hale gelmişlerdi. Fakat bir süre sonra yüce ve unutulmaz imparator Basil'in saltanatı sırasında, Araplar Afrika'dan, Soldan, Saba, ve Kalphus'tan 36 gemiyle gelip, Dalmaçya'ya ulaşarak Butova¹⁹⁶ şehrini, Rossa şehrini ve aşağı Decatera¹⁹⁷ şehrini aldılar. Onlar aynı zamanda Rogusa¹⁹⁸ şehrine gelmişler ve 15 ay boyunca burayı kuşatmışlardı. Daha sonra Ragusanlılar boğazlarından [Yaşadıkları yerden, şehirleri boğazda olduğu için] Romalıların imparatoruna, unutulmaz Basil'e bir haber yollayarak şöyle demişlerdir: " Bize merhamet et! Arapların bizi yok etmesine izin verme, İsa bizi esirgesin" dediler. Bunun üzerine İmparator merhametle hareket ederek ve Ooryphas soyadlı donanma amirali Patrikios Nicetas'ı 100 parça savaş gemisiyle yolladı. Araplar, filo amirali patrikios'ın savaş gemileriyle geldiğini öğrenince, Ragusa şehrini bırakıp uzaklaşarak Lombardiya içlerine geçmişler ve Bari şehrini kuşatarak almışlardı. Sultan, oraya bir saray yaptırdı ve 40 yıl boyunca Roma'ya kadar bütün Lombardiya'nın efendisi oldu. Bu yüzden İmparator, Fransa kralı Lewis¹⁹⁹'e ve Roma Papa'sına haber göndererek, kendisinin gönderdiği orduyla beraber ortak hareket etmeyi önerdi. Kral ve Papa imparatorun ricasına uyarak, her ikisi de büyük kuvvetlerle gelerek imparatorun gönderdiği Hırvat, Sırp, Zakhumi şefleri,

¹⁹⁶ Budva.

¹⁹⁷ Kotor.

¹⁹⁸ Dubrovnik.

¹⁹⁹ Ludwig II.

Terbouniotes, Kanalites ve Ragusa'dan gelen adamlar ve bütün Dalmaçya şehirlerinden gelenlere [bunların hepsi imparatorluk emriyle fermanıyla ona bağlıydı] ve imparatorluk ordusuna katıldılar. Tüm bunlar Lombardiya içlerine ilerlemiş ve Bari şehrini kuşatarak almıştı.

Slavların diğer şefleri ve Hırvatlar Ragusa şehri sakinleri tarafından kendi gemileriyle Lombardiya içlerine kadar taşındılar. Bari şehri ve ülkesi ve bütün savaş esirleri Romalıların İmparatoru tarafından alındı, fakat Sultan ve Arapların geri kalanları Fransa Kralı Lewis tarafından esir alınıp Capua ve Beneventum şehrinde sürülmüştü²⁰⁰. Ve bu olaydan sonra kimse Sultanı gülerken görmedi bunun üzerine kral: “Eğer herhangi birisi bana Sultanın güldüğünü gösterir ya da haber ederse ona çok para vereceğim” dedi. Daha sonra birisi Sultanın güldüğünü gördü ve Kral Lewis'e haber verdi. Kral, Sultanı çağırttı ve ona nasıl gülebildiğini sordu? Ve o da : “Ben bir araba ve dönen tekerleklerini gördüm bu yüzden güldüm, çünkü ben yukarıdayken şimdi hepsinin altındayım ama Tanrı beni tekrar yukarıya çıkartabilir.” dedi. Daha sonra Lewis beraber yemek için onu masasına davet eder. Capua ve Beneventum soyluları Sultana giderler ve ona yaşından ve tecrübesinden dolayı sürülerin bakımı ve diğer konular hakkında sorular sorarlardı. Sultan kurnaz, üçkâğıtçı biriydi ve onlara: “Size bir şey söylemek istiyorum ama sizin tarafınızdan Krala ele verilmekten korkuyorum bu yüzden hayatımı kaybedebilirim” dedi. Fakat onlar Sultan'a yeminler ettiler ve oda kalbini tutarak onlara: “Kral sizin hepinizi büyük Frank ülkesine sürgüne göndermeye niyetli, eğer buna inanmıyorsanız biraz bekleyin sizi ikna edeceğim” dedi. Ve daha sonra, Lewis'e giderek: Bu yerin soyluları şeytan ve sana karşı olanların gücünü yok etmedikçe bu yerin efendisi olamazsın; eğer şehrin önde gelenlerini tutuklayarak ülkene yollarsan geri kalanlar arzu ettiğin gibi sana itaat edeceklerdir” dedi. Onun bu tavsiyeleri kralı etkiledi ve kral, sürgün için demir zincirler yapılması talimatını verince Sultan soyluların yanına giderek onlara: “Hala kralın sizi sürgüne göndereceğine ve size ait hatıraların kayıplara karışacağına inanmıyor musunuz? Eğer tamamen memnun olacaksanız gidin ve demircilerin, kralın emriyle ne yaptıklarına bakın ve eğer onlar ayaklarınıza

²⁰⁰ Bizans Filosu Dalmaçya kıyılarına yapılan Arap saldırılarını önledikten sonra Basileios I., imparator Lewis (Ludwig II.) ortak hareket etmişti. Bu ittifak neticesinde Sicilya'da değişen bir şey olmamış, Araplar 876 yılında Malta adasını işgal etmişti. Bkz. Ostrogosky, **a.g.e.**, s. 221.

zincirler yapmıyorlarsa şunu bilin ki ben size yalan söyledim; ama eğer doğru söylediysem, kendinizi koruyun ve değerli ve hayırlı tavsiyelerim için beni ödüllendirin” dedi. Soylular sultanın sözlerine uydular, zincirleri ve prangaları gördüklerinde tamamıyla tatmin oldular ve daha sonra Kral Lewis’i yıkma planları tasarlamaya başladılar. Kral tüm bunlardan habersiz dışarıya, avlanmaya çıkmıştı. Fakat kral döndüğünde, soylular şehre sahip olmuş ve onun girişine izin vermemişti. Kral Lewis soyluların kendisine karşı olduğunu görünce kendi ülkesine geri döndü. Soylular sultana: “Senin sayende kurtulduk bunu karşılığında ne istersin, senin için ne yapalım” dediler. Sultan onlardan kendi ülkesine, Afrika’ya gitmek için izin verilmesini istedi ve onlar bu izni verince ülkesine gitti. Fakat kötü niyetli ihtiyar uzun bir yolculuktan sonra ordusuyla birlikte Capua ve Beneventum’a gelerek zorla buralara hakim olmak için buraları kuşatır. Bu şehir yöneticileri Fransa’ya, Kral Lewis’e elçiler göndererek, Sultana ve Afrikalılara karşı savaşta kendilerine yardım edip etmeyeceğini sorarlar. Fakat Kral Lewis Sultanın soyluları nasıl “Kral sizi zincirlerle Fransa’ya sürgünü gönderecek” diye ikna ettiğini öğrendiği zaman onlara şu cevabı gönderdi: “Size karşı olan eski davranışlarımdan dolayı pişmanım, ben sizi düşmanlarınızdan kurtarıırken siz menfaatiniz için bana sırtınızı dönüp, beni attınız, şimdi sizin bu yok oluşunuza doğrusu çok sevindim” dedi. Bunun üzerine, Kral Lewis’den yardım umudu kalmayınca şehir yöneticileri Roma İmparatoruna elçiler göndererek kendilerine bu tehlikeden kurtulmak için yardım verip vermeyeceğini sordular. İmparator onlara yardım edeceğine dair söz verdi. Elçi Konstantinople’ü terk edip eve doğru yola çıkıp, kendisini gönderenlere imparatorla yapılan ittifakı, iyi haberleri götürürken şehrin yakınlarında Sultan’ın keşif kolu tarafından yakalandı. Sultan, ele geçirdiği bu elçiden Romalıların imparatoruna hangi amaçla yollandığını öğrendi. Esir aldığı esirlerden birkaç gün içerisinde Romalıların İmparatorunun onların imdadına yetişeceğini öğrendi. Böylece Sultan bu elçilere: “Eğer size söylediğim şeyi yaparsanız özgürlük ve büyük hediyelerle ödüllendirileceksiniz; eğer yapmazsanız hayatınızı kaybedeceksiniz ve ölümünüz çok vahşice olacak” dedi. Adam onun emirlerini yerine getireceğine dair söz verdi ve Sultan kendisine: “Sana sur duvarına yakın durmanı ve seni göndereni çağırarak ona: ‘kendi adıma bana yüklenen görevi yerine getirdim ve ısrarla Roma İmparatorundan destek istedim; bununla birlikte şu bilin ki, yaptığım yolculuk nafile, İmparator yaptığınız yalvarışı

tamamıyla reddetti bu yüzden kurtuluş için imparatorun yardımını unutun” demeni istiyorum dedi.

Adam, Sultanın isteklerini memnuniyetle yerine getireceğini söylediği zaman Sultanın adamları şehre kadar ona eşlik ettiler. Elçi sultanın söylediği bu şeyleri ne önemsemiyor ne de kendisine yapacaklarından korku duyuyordu. Yalan yere yemin ettiğinden kalbine tanrı korkusu yerleşmişti böylece vicdaniyla sohbet etmeye başladı ve kendisine : “Sözlerimle birçok kişiyi tuzağa düşürüp onlara ihanet edip ölümlerine sebep olmaksızın yalnız ölmem daha uygun olur” dedi. Böylece, duvarlara yaklaştığında ve soyluları çağırttığında onlara -şehir yöneticilerine- : “Efendilerim, görevimi yerine getirdim, sizlere Romalıların İmparatorunun cevabını bildireceğim; fakat size, tanrının oğlunun ve bütün şehrin kurtuluşu üzerine yemin ederim ki, benim yerime çocuklarımı ve benim dönmemi bekleyen karımı ödüllendirin; onlarla iyi ilgilenin böylece sizlerin ödülünüz sadece dürüstleri mükâfatlandırarak ve tanrıdan olacaktır. O böyle konuşurken onları şu sözleri ile cesaretlendirdi: “Kendi adıma ben Sultan tarafından yok edileceğim ve ölüm tehlikesi benim üzerimde olacak; ama sizler pes etmeyeceksiniz ve zayıf kalpli olmayacaksınız, siz biraz daha dayanırken, birkaç gün içerisinde Roma İmparatorunun gönderdiği kurtuluş ulaşacak” dedi. Sultanın görevlendirdiği hizmetkârları ondan böyle beklenmedik sözleri duyunca bu konuşma karşısında ona dişlerini gıcırtilar ve elçi yüksek rütbeli birisi tarafından öldürüldü. Fakat elçiyi ortadan kaldırdıktan sonra, Sultan İmparatorun gücünden ve onun üzerine gelmesinden endişe duyduğu için kendi ülkesine geri çekildi. Ve o günden bu güne kadar kendilerine karşı yapılan bu büyük iyiliğin karşısında Capua ve Beneventum halkı Roma otoritesi altında mükemmel hizmetlerde bulunmuşlardır.

Ragusa şehrine Roma dilinde Ragusa denmez, çünkü orada uçurumlar mevcuttur, Roma dilinde uçurum, ‘Lau’ demektir, ‘Lausaioi’ yani ‘tahtı uçurumda olanlar’ demektir. Fakat sık sık mektuplarında adlarını yanlışlıkla değiştirerek müstehcen anlam içeren ‘Rausaioi’ şeklinde kullanırlar. Bu aynı Rausalılar eskiden Pitaura denilen şehre sahipti; ama diğer şehirler Slavlar tarafından ele geçirildiğinde bu şehirde ele geçirilmiş ve halkının bazıları katledilmiş, diğerleri tutsak alınmıştı. Buradan kaçabilen ve güvenle hemen hemen sarp noktada bulunan şehre

ulaşabilenler önce küçük bir şehir inşa ettiler ve daha sonra bu şehir yavaş yavaş dışarıya doğru yayıldı. Şehir halkı nüfusun artmasından dolayı daha sonra burayı büyüterek bu günkü boyutlarına uzattılar. Ragusa'ya göç edenler arasında şunlar vardır: Gregory, Arsaphius, Victorinus, Vitalius, başdiyakoz Valentine ve Stephen'in babası Protospatharius²⁰¹ Valentine idi. Onların Salona'dan Ragusa'ya göçleri, yedinci on beş yılda 6457. yaradılış yılında olmuş ve bu güne kadar 500 yıl geçmiştir. Bu aynı şehrin ortasında St. Stephen'in kilisesi olan St. Pancratius bulunur.

'Küçük Saray' manasına gelen Spalato şehri İmparator Diokletianus tarafından kurulmuştu; imparator burayı kendi yaşadığı bir mekân haline getirdi ve şehre bu gün pek çok kısmı yok olmuş mahkeme ve saray yaptırdı. Fakat günümüze kadar şehrin piskoposlara ait konutu, St. Domnus'un da içinde yattığı kilisesi ve İmparator Diokletianus'un dinlenme yeri gibi bir takım küçük şeyler kalmıştır. Şehrin altında, hapisane olarak kullanılan ve Diokletianus'un azizleri kapatıp acımasızca işkenceler yaptırdığı bir mahzen bulunur. Aynı zamanda St. Anastasius bu şehirde gömülüdür.

Bu şehrin sur duvarları ne tuğladan nede betondandır. Bunlar yerine kare şeklinde kesilmiş taş bloklardan yapılmıştır. Bir taraftan diğer tarafa, içine eritilmiş kurşun doldurulmuş iki kulaç uzunluğunda demir mengenerlerle çevrilidir. Aynı şehirde sıra sıra entablatur²⁰² sütunlar ve bunların üzerinde imparator yaşadığı yer iki ya da üç katlı olacak şekilde inşa edilmişti; böylece şehrin üstünün bir kısmı bu şekilde kapatılmıştı. Bu şehrin savunması için ne surlar yapılmış ne de siperlerle çevrilmiştir, sadece yüksek duvarlar ve bunların üzerlerinde de ok mevzileri vardır.

Tetrangourin²⁰³ şehri ise denizde küçük bir adadır. Şehir, yerlilerin geçerek buraya ulaştıkları, çok dar bir boyunla karaya bir köprü gibi uzanır. Buraya uzun

²⁰¹ Protostapharius (σπαθαροκανδιδάτοι): Spatharius ile Kandidatos'un birleşmesi sonucu kullanılan bir unvandır. Bkz., "Protospatharius", **ODB., III.**, s. 1936.

²⁰² Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında sütunların taşıdığı üst yapı öğelerinin bütününe verilen addır. Yukarıdan aşağıya korniş, friz ve arşitravdan oluşur. Bkz. Secda Saltuk, **Arkeoloji Sözlüğü**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993, s. 59.

²⁰³ Trogir: Dalmaçya kıyısında bulunan küçük bir şehir.

biçimden dolayı, tıpkı hıyar gibi olduğundan Tetrengourin denir. Ayrıca bu şehirde Başdiyakoz kutsal şehit Lawrence yatmaktadır.

Decatera²⁰⁴ şehrinin Roma dilindeki anlamı ‘Daralmış ve boğulmuş’ demektir. Çünkü deniz 15-20 mil kadar içeriye uzanır ve sanki şehir denize eklenmiş gibi durur. Bu şehir yüksek dağlarla çevrili olduğu için sadece yazları güneşi görebilir ve böylece dağların ortasındaki cennet olur ama kışın hiç güneş göremez. Aynı şehirde her türlü hastalığı, özellikle günahkâr ruhlarından dolayı ızdırap çekenleri iyileştiren Aziz Tryhon bu şehirde yatar ve onun kilisesi kubbelidir.

Diadora şehri Romalıların dilinde ‘Daha önce vardı’ anlamında ‘iam era’ manasındadır; yani Roma kurulduğunda zaten var olan bu şehir ondan önce kurulmuş büyük bir şehirdi. Bu şehre kaba kullanılışıyla Diadora adı verilmiştir. Bu şehirde o zaman tahta bulunan Eustathius’un kızı azize ve bakire Anastasia ile beraber, keşiş ve aziz şehit Chrysogonus yatmaktadır. Ayrıca Chrysogonus’un kutsal zinciri de burada bulunur. Anastasia kilisesi yeşil ve beyaz sütunlarıyla ve antik tarzda encaustic²⁰⁵ resimleri ve zeminindeki harika mozaikleriyle, Chalcopratia kilisesi gibi bir basilikadır. Bunun yanında bir diğer –Kutsal Trinity- kubbeli kilise bulunur. Ve bu kilisenin yukarısında da üç katlı, kubbeli ve içerisinde döner merdiven bulunan bir başka kilise mevcuttur.

Dalmaçya’nın kontrolündeki yerlere yakın birçok takımada Beneventum’a kadar uzanır, böylece gemiler bu bölgelerde tehlikeye düşmekten korkmazlar. O adalardan birinde Vekla şehri, diğerinde Arbe, diğer birinde Opsana ve diğer bir adada da Lumbricaton şehri bulunur ve buralarda hala yaşayanlar mevcuttur. Geri kalan adalar boş olup ve üzerlerinde metruk şehirler vardır ki isimleri şöyledir: Katautrebena, Pizouch, Selbo, Skerda, Aloep, Skirdakissa, Pyrotima, Meleta, Estiounez ve daha birçok ismi anlaşılmayan adalar vardır. Söylendiği gibi Slavların ana karada ele geçirdiği geri kalan şehirler ise şimdi ıssız, terk edilmiş ve üzerinde kimse yaşamamaktadır.

²⁰⁴ Kotor

²⁰⁵ Eritilmiş bal mumu ve reçinenin değişik boylarla karıştırılmasından sonra ortaya çıkan maddeden ısıtılarak yapılan resimlere verilen isim.

Dalmaçya Eyaletinin Hikâyesi

Eğer bilgi hepimiz için iyi bir şeyse, o zaman bizde olayların bilgisine ulaşmak için ona yaklaşıyoruz. Bu nedenle bizden sonra gelenlerin yararlanması için dikkat çektiğimiz konuların toplamı iyi sonuçlar verilmiştir.

Böylece Dalmaçya'nın Slav milletleri tarafından nasıl ele geçirildiğini öğrenmeye hevesli olanlar bunu takip eden bölümlerden öğrenebilir; ama önce tüm bu bölgelerin coğrafi durumları anlatılmalıdır. Eski zamanlarda Dalmaçya, Dyrrachium²⁰⁶ ya da Antibari²⁰⁷'nin sınırlarında başlayıp, Istria²⁰⁸ dağlarına kadar uzanır ve Tuna nehrine kadar yayılırdı. Tüm bu bölgeler Romalıların kontrolü altındaydı ve bu eyalet batıdaki tüm eyaletler içinde en meşhuru; bununla birlikte ilerleyen zamanlarda Slav milletleri tarafından ele geçirilmişti. Spalato'nun yanındaki Salona denilen şehir imparator Diokletianus tarafından inşa edildi ayrıca Spalato şehri de onun tarafından inşa ettirildi ve kendi sarayı buradaydı. O, Salona'ya kendi soylularını ve çok sayıda vatandaşını da yerleştirdi. Bu şehir bütün Dalmaçya'nın başıydı. Her sene Dalmaçya'nın diğer şehirlerinden süvari birlikleri toplanır ve sayıları binleri bulan bu birlikler, Tuna Nehrini Avarlardan korumak amacıyla Salona'dan gönderilirdi. Tuna Nehrinin uzak tarafları, şimdiki Türklerin [Macarlar] oldukları yerler, Avarların sık sık uğrak yeri ve buralarda kabile hayatı sürerlerdi. Her sene Tuna yakınlarına giden Dalmaçyalılar nehrin öte tarafında sık sık hayvanlar ve insanlar görmekteydi. Bu yüzden bir defasında orada kimlerin ikamet ettiğini araştırmak için oraya geçmeye karar verdiler. Böylece karşıya geçtiklerinde sadece Avarların kadınlarını ve çocuklarını buldular, erkekleri ve delikanlıları askeri seferdeydiler. Aniden onların üzerine saldırdılar ve onları tutsak alarak zorlanmadan ganimetlerini Salona'ya götürdüler. Avarlar askeri seferlerinden döndükleri zaman kayıplarını ve ne olduğunu öğrenince nereden geldiğini bilmedikleri bu felaket karşısında şaşkına dönmüşlerdi. Bu nedenle onlar uygun zamanı bekleyerek bu yolla

²⁰⁶ Dıraç.

²⁰⁷ Tivar.

²⁰⁸ Istria (Ιστρία ἰστρον): Kuzey doğu Adriyatik kıyısına kadar uzanan Dağ silsilesi. Bkz. "Istria", **ODB., II.**, s. 1020.

tüm olanları ortaya çıkarmaya karar verdiler. Böylece garnizon bir kez daha geleneğe uygun olarak Salona'dan gönderildiğinde, önceki görevlilerden farklı olan bu adamlarda seleflerinin yaptığı şeyleri yapmaya karar verdiler. Böylece Avarlara karşı harekete geçmişler ve onları önceden olduğu gibi dağınık halde değil de toplu halde bulmuşlardı ki bu durum karşısında sadece başarısızlığa uğramakla kalmamış aynı zamanda tam tersi korkunç acılara maruz kalmışlardı. Dalmaçyalıların bazıları öldürüldü bazıları da canlı ele geçirildi ama kimse Avarların elinden kurtulamadı. Avarların, kim olduklarını, nerede yaşadıklarını merak eden Dalmaçyalılar için bu en son imtihandı. Böylece Avarlar son tetkiklerinden sonra yukarıda bahsedildiği üzere daha önce kendilerine büyük acılar çektirmiş olan istilacıların kimler olduklarını öğrendiler. Canlı ele geçirdikleri esirlerden ülkeleri hakkında bilgiler edindikten sonra, onların kıyafetlerini giyip, atlarına bindiler ve yine onların yanlarında getirdikleri sancaklarını ve askeri teçhizatlarını yanlarına alarak askeri sıraya geçip Salona'ya doğru yola çıktılar. Birde onlar yaptıkları araştırmalar sonunda garnizonun âdet olduğu üzere Tuna'dan ne zaman döndüğünü [Büyük ve kutsal cumartesi] öğrenip aynı gün oraya vardılar. Avarlar şehre [Salona'ya] yaklaştıklarında ordularının büyük bir kısmını, gizlediler. Sadece daha önce bir hileyle Dalmaçyalıların atlarını ve üniformalarını ele geçirmiş olan bine yakın adam ordunun önünde ilerlemekteydi. Şehirdekiler ise onların işaretlerinden, elbiselerinden ve o güne kadar olduğu gibi alışılmış aynı günde dönmelerinden dolayı kapıları açarak onları sevinçle kabul ettiler. Fakat onlar içeri girer girmez kapıları tutarak, dışarıda gizlenen ordularına içeri girerek kendilerine katılmaları için işaret verdiler. Ve böylece onlar bütün şehri kılıç zoruyla aldılar ve daha sonra kendilerini bütün Dalmaçya ülkesinin efendileri yaparak buraya yerleştiler. Sadece kıyıdaki kasabada oturanlar onlara karşı direndiler ve oranın yönetimi Romalıların elinde kalmaya devam etmiştir, çünkü onlar yaşamlarını denizden sağlamaktadırlar. Daha sonra Avarlar bu güzel toprakları görürler ve buraya yerleşirler. O zamanda Hırvatlar Bavaria²⁰⁹'nın ötesine şimdiki Ak Hırvatların olduğu yere yerleşmişlerdi. Kloukas, Lobelos, Kosentzis, Mouchlo ve Chrobatos isimli beş erkek kardeşin ailelerinin ayrılmasıyla onlardan Touga ve Bouga isimli 2 kız kardeş halkıyla beraber

²⁰⁹ Günümüz Münih kentinin bulunduğu bölgenin eski ismi.

Dalmaçya'ya geldiğinde, bu topraklarda Avarları buldular. Birkaç yıl birbirleri ile mücadele ettikten sonra Hırvatlar üstün gelmiş ve Avarların bazılarını öldürmüş geri kalanları da zorla kendi vatandaşları yapmışlardı. Ve o zamandan beri bu topraklar Hırvatlar tarafından sahiplenilmiş ve hala Hırvatistan'da Avarların soyundan gelen ve Avar diye kabul edilenler vardır. Hırvatların geri kalanları Franklara karşı olan yerlerde otururlar, bunlara Belocroats denir yani beyaz [Ak] Hırvatlar denilmektedir. Ak Hırvatların kendi prensleri vardır; Frankların ya da Saksonya'nın büyük kralı vaftizsiz ve Türklerle [Macarlar] sıhriyet bağı olan Otto²¹⁰'nun vatandaşlarıdır. Dalmaçya'ya gelen Hıvatlardan ayrılan bir kol ise Illyricum²¹¹ ve Pannonia'yı sahiplenmişti; onlarında, Hırvatistan prensiyle bir elçi vasıtasıyla da olsa dostluk ilişkilerini sürdüren, kendi bağımsız prensleri vardı. Dalmaçya Hıvatları uzun yıllar daha önce kendi ülkelerinde olduğu gibi Frankların buyruğu altındaydılar; fakat Franklar onlara vahşice davranıp memedeki Hırvat bebeklerini öldürüp köpeklere fırlattılar. Hırvatlar Frankların böyle davranışlarına dayanamayarak onlara karşı ayaklandılar ve onlar tarafından atanan prenslerini öldürdüler. Bunun üzerine Frank ülkesinden büyük bir ordu olara karşı harekete geçti ve bir birleriyle yedi yıl savaştıktan sonra, sonunda Hırvatlar üstün gelmeyi becermişler ve bütün Frankları, Kotzilis denilen liderleri ile birlikte yok etmişlerdi. O zamandan beri bağımsız olup Roma piskoposundan kutsal vaftiz için ricada bulundular ve piskopos, Prensleri Porinos zamanında onları vaftiz edecek olan adamını gönderdi. Onların memleketleri 11 'zupanias²¹²'a bölündü, şöyle ki, Chlebiana²¹³, Tzenzina²¹⁴, Imota²¹⁵, Pleba²¹⁶, Pesenta²¹⁷, Parathalassia²¹⁸, Breberi²¹⁹, Nona²²⁰, Tnina²²¹, Sidraga, Nina; Kribasa²²²,

²¹⁰ Otto I.

²¹¹ Illyricum (Ιλλυρικόν): IV. yüzyıla kadar Panonya, Makedonya ve Dacia'yı kapsayan bir Roma eyaleti. Bkz. "Illyricum", **ODB., II.**, s. 987.

²¹² Kontluk, prenslik. 'Zupanias' ve Hırvatların bu küçük prenslikleri için daha detaylı bilgi için bkz., A. V. John, **A Study of Identity in Pre-Nationalist Croatia, Dalmatia and Slovenia in the Medieval Period and Early-Modern Periods**, University of Michigan Press, s. 24-25.

²¹³ Livno.

²¹⁴ Cetina.

²¹⁵ Imotski.

²¹⁶ Pliva.

²¹⁷ Psat

²¹⁸ Sahilde bulunan Primorje

²¹⁹ Bribir

²²⁰ Nin

²²¹ Knin

²²² Krbava.

Litza²²³ ve Goutziska²²⁴ prensliklerine sahip olmaları yasaklandı. Şimdi Hırvatistan denilen bölgenin ve geri kalan Slav bölgelerinin konumu şöyledir: Diocleia, Dyrrachium kalelerine komşudur, yani demek istediğim Elissus'a Helcynium'a ve Antibari'ye kadar ve oradan da Decatera'ya kadar uzanıp gelir. Hırvatlar dağlık tarafta bulunan ülke de komşusu Sırlardır. Terbounia'nın nüfuz alanı Decatera şehrinde başlayıp Ragusa ve Sırbistan'a komşu dağlık bölge boyunca uzanır. Zakhumi prensliği Ragusa'dan başlayarak Orontius nehri boyunca uzanır ve kıyı tarafında Pagani ile komşudur, ama kuzeyinde, dağlık tarafında ise Hırvatlar komşudur ve önde Sırbistan'a komşudur. Orantius nehrinden itibaren Pagania başlar ve Zetina Nehrine kadar uzanır. Buranın da Rhastotza, Mokros ve Dalen denilen üç tane prensliği vardır. Prensliklerinin iki tanesinin konumu şöyledir; Rhastotza ve Mokros denize sahilleri olup denizcilik yaparlar ama Dalenos denizden uzaktır ve geçimlerini tarımla sağlarlar. Bu prensliklere [Rhastotza ve Mokros] komşu dört tane ada vardır; Meleta, Kourkoura, Bratza ve Pharos, bu adalar üzerinde çok güzel ve verimli, terk edilmiş şehirler ve bunların yukarılarında zeytin bahçeleri vardır. Bu adalarda oturanlar sürülerini besleyerek yaşamlarını devam ettirirler. Hırvatistan ülkesi Zentina nehrinden başlayarak Istria sınırlarındaki Albunum şehrine kadar sahil boyunca uzanır. Ve dağlar tarafından da Istria iline dayanır ve Tzentina ve Chlebena ile Sırbistan'ın komşusu olur. Sırbistan yurdu geri kalan diğer ülkelerin önünde yer alır ama kuzeyinde Hırvatistan'a ve güneyinde de Bulgaristan'a komşudur. Yukarıda da bahsedildiği üzere Slavlar Dalmaçya'yı çevreleyen tüm bölgeleri alıp sahiplenmişler ve buralara yerleşmişlerdi. Slavlar ele geçirdikleri bu toprakları ve adaları işleyerek geçimlerini sağlamışlar ama Pagani prensliği tarafından köleleştirilip yok edilince adaları terk ederek iç kesimlere çekilmeye ve orada tarım yapmaya başladılar. Fakat Slavlar Hırvatlar'a vergi ödemeyince Hırvatlar tarafından tarım yapmalarına izin verilmedi ancak askeri vali aracılığıyla ödeme gerçekleştirildi şimdi Hırvatlar Slavlara ödeme yapıyorlar, zira yaşama imkanı kalmamış Slavlar bu durumu muzaffer imparator Basil'e şikayet etmişler ve imparator da gönderdiği bir fermanla Hırvatların Slavlara vergi ödemesini ve onlarla barış içinde yaşamalarını emretmişti. Ayrıca bu vergilerden sembolik bir miktarda imparatora ödeniyormuş

²²³ Lika.

²²⁴ Gacka.

gibi imparatorluk askeri valisine ödeme yapılacaktı. Ve o günde beri tüm o şehirler Slavlara vergi verir hale geldiler ve onlar sabit olarak ödeme yaparlardı: Spalato şehri 200 Nomismata, Tetrongourin şehri 100 Nomismata, Diadora şehri 110 Nomismata, Opsara şehri 100 Nomismata, Arbe şehri 100 Nomismata, Vekla şehri 100 Nomismata, böylece toplamda 710 Nomismata ve bazıları da fazla olan şarap ya da farklı ürünlerle peşin ödeme yapardı. Ragusa şehri Zakhumi ve Terbounia adlı iki ülke arasında bulunur ve her iki ülkede de kendi üzüm bağları bulunup, Zaclumi Prensine 36 Nomismata, ve Terbounia Prensine 36 Nomismata öderlerdi.

31

Hırvatlar ve Onların Hâlihazırda Buldukları Ülke Hakkında

Dalmaçya bölgesinde yaşayan şimdiki Hırvatlar Slavlar içinde, aynı zamanda ‘Beyaz’ denilen vaftizsiz Hırvatların soyundan gelmektedir ki bunlar Türkiye’nin [Macar ülkesi] ötesinde, Frank ülkesinin yanında vaftizsiz Sırp komşuları ile beraber yaşarlardı. Slav dilinde ‘Hırvat’ kelimesinin anlamı ‘Geniş bir alanda ikamet eden insanlar’ demektir. Diokletianus’un Roma’dan getirerek şimdiki Hırvatistan ve Sırbistan denilen yerlere yerleştirdiği insanlara Roma’dan geldikleri için Romalı denmekteydi. Avarlar burada yaşayanları kovunca Hırvatlar, Sırlardan önce davranarak Roma imparatoru Herakleius’tan koruma talebinde bulundular. Roma imparatoru Herakleius zamanında bu Romalılar Avarlar tarafından ülkelerinden kovulmuşlar ve toprakları yakılıp yıkılmıştı. Böylece imparator Herakleius’un buyruğuyla aynı Hırvatlar Avarları bozguna uğrattı ve o yerlerden kovmuşlar ve imparatorun fermanıya şimdiki ikamet ettikleri Avarların memleketlerine yerleşmişlerdi²²⁵. Hırvatların o zamanda ki prensleri Porgas’ın babasıydı. İmparator Heraklius Roma’dan rahipler getirerek onlara bir başpiskopos, bir piskopos ve yaşlılarına diyakoz vererek Hırvatları vaftiz etti. Bu zamanda Hırvatların prensleri Porgas idi.

²²⁵ Herakleios döneminde 10 Haziran 627 tarihinde İstanbul civarında Avarlara karşı kazanılan zafer Bizans’ın batıdaki itibarını arttırmıştır. Bu dönemde Hırvatların ve Sırların Heraklios’un da yönlendirmesiyle Avar topraklarında yurtlar edindiklerini görmekteyiz. Dalmaçya civarlarına yerleşen bu milletler, Bizans tabiiyetini kabul etmişler ve Hıristiyanlaştırılmaya başlanmıştır. Bkz., Ostrogorsky, a.g.e., s. 97-98.

Esasen Hırvatların yerleştikleri bu ülke Roma İmparatorunun egemenliği altındaydı, bu nedenle Hırvatların bu yurtlarında, Spalato'nun yanında bulunan Salona şehrindeki İmparator Diokletianus'un sarayı ve hipodromu hala muhafaza edilir.

Hırvatlar Roma imparatoru Herakleius zamanında Roma papasından kendileriyle ilgili kehanetine göre kendi sınırları dışında yabancı ülkelerde savaşmayacaklardı. Vaftiz edildikten sonra Hırvatlar asla başka bir memlekete gidip savaşmayacaklarına dair kendi elleriyle, Havari St. Peter'in üzerine yemin ettiler. Daha doğrusu barış isteyenlerle barış içinde yaşayacaklardı. Hırvatların bu hareketi Roma'daki aynı Papa tarafından kutsanmıştı. Eğer yabancı milletlerden onların ülkesine herhangi bir saldırı olacak olursa, o zaman tanrı Hırvatlar adına savaşıp onları koruyacak ve İsa'nın havarisi Peter onlara zafer verecekti. Ve birçok yıl sonra Prens Kasimer'in babası Prens Terpimer'in (845–864) zamanında Hırvatistan ve Venedik arasında bulunan bir yere Frank ülkesinden Martin adında bir adam geldi. Bu adam son derece dindar birisi olduğu halde dini kisveye bürünmeden normal insanlar gibi giyinirdi. Hırvatlar bu adamın pek çok yapılmış mucizesini gördüklerini ilan ettiler. Bu adam hasta ve bir ayağı olmadığı için dört hamal tarafından taşınırdı ve nereye isterse götürülürdü. Papanın kararıyla bu Hırvatlar kutsanarak kilisenin kanatları altına alınmıştı ve hayatları boyunca da ömürlerinin sonuna kadar kiliseye karşı olan sözlerini tutacaklardı. Ve bu adamda Papa'nın yaptığı gibi Hırvatları kutsamıştır. Böylece Hırvatlar herhangi bir saldırıya maruz kalmazlarsa gemileriyle için kimsenin üzerine gidemeyeceklerdi. Fakat ticaretle meşgul olup Pagania'da Dalmaçya körfezinden Venedik'e kadar olan şehirlerde dolaşmak isteyen Hırvatlar bu gemilerle gezerlerdi.

Hırvatistan prensliği başlangıçtan, yani İmparator Herakleius döneminden beri Roma imparatorluğuna bağlı kalmış ve asla Bulgar prensine itaat etmemiştir. Bulgarlar da prensleri Mikhail Boris'in dışında asla Hırvatlarla savaşa girmemişlerdi. Michael Boris Hırvatlarla savaştığında bir sonuç elde edemeyince onlarla barış yapmaya karar vermiş ve onlara hediyeler yollamış bunun karşılığında da Hırvatların yolladığı hediyeleri kabul etmişti. Fakat iki tarafın dostlukları gereği birbirine sık sık hediyeler göndermesine karşın Hırvatlar Bulgarlara asla haraç ödememişlerdi.

Vaftiz edilmiş Hırvatistan da ki ikamet edilen şehirler şöyledir Nona, Belgrade, Belitzin, Skordona, Chlebana, Stolpon, Tenin, Kori, Klaboka.

Vaftiz edilmiş Hırvatistan 60 bin kadar at, 100 bin kadar insan, 80 kadar gemi ve 100 kadar teknesi toplardı. Gemiler 40 adam, tekneler 20 vedaha küçük tekneler 10 kişi taşırdı.

Hırvatistan'ın bu büyük gücü ve adamlarının çokluğu Prens Krasimer zamanına kadar devam etti. Fakat o öldüğünde oğlu Miroslav'un 4 yıl yönetiminden sonra Pribounias'ın yasaklarıyla, çeşitli kavgalar, ihtilaflar patlak verdi ve ülkede at, insan, gemi ve tekne Hırvat egemenliği altında azaldı ve şimdi 30 gemi, büyük ve küçük *****tekne ve ***** at ve ***** insan kaldı.

“Beyaz” dahi denilen Büyük Hırvatistan, komşusu Sırplar bu gün daha hala vaftiz edilmemiştir. . Onlar vaftizli Hırvatistan'a göre da az at ve daha az insan toplarlar çünkü sürekli olarak Franklar, Türkler [Macarlar] ve Peçenekler tarafından yağmalanmışlardır. Denizden uzak oldukları için ne kadirgaya ya da kotraya ne de ticaret gemisine binerlerdi; onların yaşadıkları yer denizden 30 günlük mesafede idi. 30 günün sonunda geldikleri denize ‘karanlık’ diye tanımlarlar.

32

Sırplar ve Şimdiki Yaşadıkları Ülkeleri Hakkında

Sırplar, ‘Ak’ denilen vaftiz olmamış Sırpların soyundan gelirler. Bunlar Türkiye'nin [Macaristan] ötesinde Boiki dedikleri, ‘Ak’ denilen Büyük Hırvatistan gibi, Frank ülkesine komşu yerlerde yaşarlardı: bu yer Sırpların ilk başta yerleştikleri yerdı. Fakat iki kardeş babalarının yerine Sırbistan yönetimine geçtiğinde bir tanesi halkın yarısını alarak, Romalılardan İmparatoru Herakleios'tan koruma talebinde bulundu ve imparator Herakleios onun ricasını kabul ederek, ona Selanik (Thessalonica) eyaletinde yerleşmesi için, o zamandan beri bu adla anılacak olan, Sırbistan adında bir yer verdi²²⁶. Sırp'lara kalitesiz ve ucuz ayakkabı giydikleri için

²²⁶ Avarlar 27 Temmuz 626'da Bizans başkentini kuşatmışlar fakat başarılı olamamışlardı. Herakleios saltanatının başından beri Bizans için büyük tehlike teşkil eden Avarlar bu başarısızlıktan sonra eski güçlerini kaybetmişlerdi. Bkz., Ostrogosky, **a.g.e.**, s. 95. Konstantinos VII.'nin işaret ettiği Sırpların

‘tzerboulianoi’ ve köleye yakışan ayakkabılarından dolayı konuşma dilinde ‘Serbula’ denirdi, bu yüzden Roma dilinde ‘Sırlar’ demek ‘köleler’ demekti. Roma İmparatorunun kölesi olmalarından dolayı Sırlar bu adla anılır olmuşlardır. Bir süre sonra aynı Sırlar bu bölgeden ayrılmaya karar verdiler ve imparator onların ayrılmalarına izin verdi. Fakat Tuna nehrini geçerken fikir değiştirdiler ve kendilerine yerleşmek için toprak verecek olan Belgrad valisi aracılığıyla imparator Herakleius’a tekrardan ricada bulundular. Şimdiki Sırbistan, Pagani, Zakhumi, Terbounia, Kanalites diye bilinen ülkeler eskiden Roma imparatorluğunun egemenliği altındaydı. Bu bölgeler Avarlar tarafından viraneye çevrildiğinden (şimdiki Dalmaçya ve Dyrrachium’da yaşayan Romalılar bu bölgelerden kovuldukları için) bu yüzden imparator bu aynı Sırları bu bölgelere yerleştirdi ve bunlar Roma imparatoruna bağlıydılar. İmparator Roma’dan rahipler getirerek onları vaftiz ettirdi ve onlara Hıristiyanlık inancının inceliklerini izah ettirerek öğrettirdi. Bulgaristan Romalıların yönetimi altındaydı, ***** iken, bu yüzden, imparatorun hamilik talebinde bulunan Sırbistan prensi ölünce onun yerine yönetime oğlu geçti ve ondan sonra da torunu yönetime geçti ve böylece gelen tüm prensler bu ilk prensin ailesinden idi. Ve birkaç yıl sonra bu aileden Boiseslav prens oldu ve ondan Rodoslav, ondan da Prosigois ve ondan da Blastimer dünyaya geldi ve Blastimer’in zamanına kadar Bulgarlar komşuları ve ortak sınırdışları Sırlarla barış içinde yaşarlardı, birbirleriyle dostça ilişkiler içindeydiler ve Romalıların imparatoruna hizmet etmekteydiler²²⁷. Fakat Blastimer’in yönetimi esnasında, Bulgaristan Prensi Presiam, Sırlara boyun eğdirmek amacıyla savaşa girişti ama onlarla 3 yıla yakın savaştığı halde yinede hiçbir başarı elde edememiş, buna karşın birçok adamını kaybetmişti²²⁸. Prens Blastimer’in ölümünden sonra oğulları Muntimer, Stroemer (Stroimer) ve Goinic (Goinikos) onun yerine Sırbistan yönetimine geçtiler ve ülkeyi kendi aralarında bölüştüler. Onların zamanında Bulgaristan prensi olan Michael

ve Hırvatların imparator Herakleios zamanında balkanlarda yerleşecek yer verilmesi takriben bu döneme denk gelmektedir, yani Avar hakimiyetinin çökmeye başladığı dönemdir.

²²⁷ Vlastimer zamanında Sırlar yavaş yavaş siyasi bir güç olarak güçlenmeye başlamışlardı. Sırların bu güçlenmesinden rahatsız olan Bulgarlar, Sırların Roma imparatoru ile olan ilişkilerinden de rahatsızlık duymaktaydılar. Bkz. Steven Runciman, **A History of the First Bulgarian Empire**, London 1930, s. 88.

²²⁸ M.839 tarihinde Bulgarlar Presima idaresinde Sırbistan’ı işgal etmişler fakat Bulgarları dağlık alanlara çeken Sırlar bu savaşı kazanmışlardır. 3 yıl süren bu mücadeleden sonra Bulgarlar 842 tarihinde ülkelerine geri dönmek zorunda kalmışlardı. Bkz. Steven Runciman, **a.g.e.**, s. 88.

Boris, babası Presiam'ın [Sırlar tarafından] bozguna uğratılmasının öcünü almayı arzulamaktaydı ve Sırlarla savaş yaptı ama Sırlar onu yendiler hatta oğlu Vladimer'i ve 12 büyük Boyar²²⁹,ı ile birlikte tutsak aldılar. Daha sonra Boris, oğlunun kederinden dolayı mecburen Sırlarla barış yaptı. Fakat Bulgaristan'a dönüşü konusunda, Sırların kendisini yolda pusuya düşürmesinden endişelendiği için, kendisine güvenli bir şekilde Rase²³⁰ (Rasi) sınırlarına kadar rehberlik etmesi için Prens Muntimer, Borenas ve Stephen'in oğullarına ricada bulunmuştu. Bu iyilik karşısında Michael Boris onlara cömert hediyeler verdi ve onlarda iade olarak ona dostluklarının nişanesi olarak Bulgarların haraç olarak tanımladıkları 2 köle, 2 şahin, 2 köpek ve 80 kürk verdiler. Kısa bir süre sonra bu aynı Sırbistan prensi olan 3 kardeş'in arası bozuldu ve içlerinden biri, Muntimer, yönetimi elde etmek ve tek başına hükümdar olmak için diğer iki kardeşini yakalayarak Bulgarlara verdi, sadece yanında, kaçıp Hırvatistan'a gelecek olan ve kendisinden bahsedeceğimiz, Peter adındaki kardeşi Goinikos'un oğlunu bıraktı²³¹. Daha önce de bahsedildiği gibi Bulgaristan'da ki erkek kardeş Stroimer'in, Boris'in bir Bulgar eş verdiği, Klonimer adında bir oğlu vardı. Bulgaristan'da Klonimer'den Tzeeslav dünyaya geldi. İki erkek kardeşini kovarak yönetimi ele geçiren Muntimer'in Pribeslav, Branos ve Stephen adında 3 tane oğlu vardı. Ve o öldükten sonra yönetime büyük oğlu Pribeslav geçti. Bir yıl sonra yukarıda değinilen Goinikos'un oğlu, Peter Hırvatistan'dan gelerek yönetimden kuzeni Pribeslav ve iki kardeşini uzaklaştırarak kendisi yönetime geçmişti ve onlar kaçarak Hırvatistan'a sığındılar. Üç yıl sonra Branos, Peter ile mücadele için gelmiş ve bozguna uğrayarak onun tarafından tutsak alınıp kör edilmişti. Bundan iki yıl sonra da Tzeeslav'ın babası, Klonimer, Bulgaristan'dan kaçmış ve o da, ordusuyla beraber yönetimi ele geçirmek maksadıyla Sırbistan'ın şehirlerinden biri olan Dostinika'ya girmişti. Peter saldırarak onu öldürmüştü ve 20 yılda daha iktidarını sürdürmüştü ve onun yönetimi kutsal ve anılmaya değer İmparator Leo'nun saltanatı süresinde başlamış ve o imparatora bağlı kalıp hizmette bulunmuştu. Aynı zamanda o, Bulgaristan prensi Symeon ile barış yapmış hatta onu çocuğunun vaftiz babası bile yapmıştı. Lord Leo'nun saltanatından

²²⁹ Slavlar arasında soyluların kullandığı bir unvandır.

²³⁰ Novi-Bazar.

²³¹ 860 tarihi.

sonra, daha sonradan magister ve dış işleri bakanlığı (Office) rütbesiyle onurlandırılacak olan Dyrrachium askeri valisi protospatharius Leo Rhabduchos, bazı sorunlar üzerinde görüşmek ve tavsiyeler vermek için o zamanda Sırbistan prensliğinin kontrolünde olan Pagania'ya vardı. Zakhumi prensi Michael bu görüşmeden kıskançlık duyduğu için, Bulgaristan prensi Symeon'a haber göndererek, Roma imparatorunun Türkleri (Macarlar) de alarak Bulgaristan'a saldırması için prens Peter'e rüşvet verdiğini söyledi. Romalılar ile Bulgarlar arasında yapılan Achelo savaşı bu zamanda meydana gelmişti. Öfkeden çılgına dönen Symeon Sırbistan'a Prens Peter'e karşı Sigritzis Theodore ve bir orduyla beraber Marmais'i gönderdi ve onlarda yanlarına Sırbistan Prensi Peter'in kör ettiği Branos'un oğlu genç Prens Paul'u aldılar. Sırbistan prensine karşı ilerleyen Bulgarlar, bir hileyle prensi kandırarak kendilerinden zarar gelmeyeceğini ellerinde hiçbir şekilde acı çekmeyeceğine dair yemin ederek onun dışarı çıkmasını sağladılar ve derhal onu yakalayıp bağlayarak Bulgaristan'a götürdüler ve o orada hapiste öldü. Branos'un oğlu Paul onun yerine yönetime geçerek 3 yıl hüküm sürdü. İmparator Lord Romanus, Konstantinople'deki Sırbistan prensi Pribeslav'ın oğlu Zacharias'ı Sırbistan prensi olması için gönderdi ve o giderek savaştı ama Paul tarafından yenildi ve esir alınarak Bulgaristan'a hapisaneye gönderildi. Ve 3 yıl sonra Paul Bulgar'lara karşı muhalif olunca onlarda, zamanında Lord Romanus'un Konstantinople'den gönderdiği, Zacharias'ı serbest bıraktılar ve o, Paul'u sürerek Sırbistan yönetimini ele geçirdi. Bunun üzerine Zacharias çıkarlarına dikkat ederek Roma imparatorluğu ile yakın olmanın kendisine daha faydalı olacağını düşünerek Bulgarlarla olan ilişkileri kopardı, Roma İmparatoru efendisi olacakken, Bulgarlara bağlı kalmaya pek hevesli değildi. Böylece Symeon'un kendisine karşı Marmaem (Marmaim) ve Sigritze (Sigritzis) Theodore kumandası altında bir ordu gönderdiği zaman, Zacharias bunları yenerek kellelerini ve zırhlarını Roma imparatoruna (Romanos I. Lakapenos) göndererek, imparatora kendi zaferiymiş gibi bunları kabul etmesini istedi²³². (Bulgarlar ve Romalılar arasında ki savaş devam ettiği için) Kendisinden önceki prensler gibi imparatora elçiler yollayarak onun hizmetinde olduğunu belirtti. Sonra Symeon tekrar Kninos, Himnikos ve Itzboklias komutası

²³² 925 yılı.

altında ve onlarla beraber birde Tzeeslav komutasında prens Zacharias'a karşı bir ordu gönderdi. Bundan büyük korku duyan Zacharias Hırvatistan'a kaçtı ve Bulgarlar prene mesaj yollayarak kendilerine doğru gelip prensleri olarak Tzeeslav'ı kabul etmelerini söylediler. Bulgarlar onları da yeminler ederek kandırarak birinci köye kadar gelmelerini sağladılar ve derhal hepsini yakalayıp Sırbistan'a girdiler ve bütün halkı, genç yaşlı demeden Bulgaristan içlerine kadar götürdüler. Kaçabilen az sayıda insan Hırvatistan'a girdi ve bunların ülkeleri yakılıp yıkılmış bir şekilde metruk hale getirildi. Daha sonra Alogobotour idaresi altında aynı Bulgarlar savaşmak için Hırvatistan'a girdiler ve bu defa orada Bulgarların hepsi Hırvatlar tarafından öldürüldü²³³. 7 yıl sonra Tzeesthlav (Tzeeslav) 4 kişiyle beraber Bulgarlardan kaçarak²³⁴ Preslav'dan Sırbistan'a girdi ve ülkede elliden fazla yaşayan olmadığını gördü; bunlarda eşleri ve çocukları olmayan avcılıkla geçinene adamlardı. Bu adamlarla birlikte ülkenin yönetimini ele geçirdikten sonra Roma imparatoruna haber göndererek yardım ve imdadına yetişmesini rica etti ve daha önceki prenslerin yaptığı gibi ona hizmet edip emirlerine uyacağına dair yeminde etti²³⁵. Ve o böylece Roma imparatorları sürekli olarak Hırvatistan'da, Bulgaristan'da ve Symeon'un dağıttı yerlerdeki Sırlara yardım etti. İmparatorun bu desteğinin duyulmasıyla herkes onun etrafında toplandı. Bunun yanında pek çok Sırp da zamanında Bulgaristan'dan kaçarak Konstantinople'e gelmişti imparator bunlara giysiler verip ihtiyaçlarını karşılayıp Tzeeslav'a gönderdi. O, Roma imparatorluğundan gelen zengin hediyelerle ülkesini düzenleyip, iskân etti ve önceden de olduğu gibi Roma imparatorunun hizmetine girdi; imparatorun pek çok yardımıyla ülkesini birleştirip sükûneti sağlayarak yönetimi düzenledi.

Sırbistan prensi başlangıçtan beri yani imparator Herakleius zamanından beri Roma imparatoruna hizmet eder ve boyun eğdi ve asla Bulgaristan prensliğine tabi olmamıştı.

²³³ 926

²³⁴ 933

²³⁵ Bu dönem Bizans imparatoru olan Romanos Lakapenos I. (920–944) Tzeesthlav'a sadece maddi yardımlarda bulunmakla kalmamış bunun yanında, resmi kıyafetlerde yollayarak kendisine tabii hale getirmiştir. Bkz.S.Runciman, **a.g.e.**, 185.

Vaftiz edilmiş Sırbistan'da ki iskân edilen şehirler şöyledir: Destinikon, Tzernabouskei, Megyretous, Dresneik, Lesnik, Salines ve Bosona bölgesinde Katera ve Desnik şehirleri vardı.

33

Zakhlumiler ve Onların Şimdiki Yaşadıkları Yerler Hakkında

Zakhlumi ülkesinin sahibi önceden Romalıları, yani Hırvatlar'ın hikâyesinde anlatıldığı gibi imparator Diokletianus'ın Roma'dan getirdiği Romanlılar idi. Zakhlumi'nin bu toprakları Roma imparatoruna aitti, fakat buranın halkı Avarlar tarafından köleleştirildiğinde tamamıyla terk edilmiş duruma getirildi. Prenslerin imparator Herakleios'tan koruma talebinde bulunmasından itibaren Zakhlumi'de hali hazırda yaşayanlar Sırlardır. Chlumos dağından dolayı onlar buraya Zakhlumi derler ve gerçekte Slav dilinde 'Zakhlumi'nin anlamı o bölgedeki büyük dağdan ve tepesindeki iki şehirden, Bona ve Chlum'dan dolayı 'Dağın ardı' demektir ve bu dağın arkasında akan 'iyi' manasına gelen Bona nehri vardır.

Litziki denilen ve Visla nehri²³⁶ civarında oturan vaftizsiz olmamış Zakhlumi prensi Bouseboutzis'in oğlu prokonsul ve partici Michael'in ailesi Zakhluma denilen nehir civarına yerleşmişlerdi.

Zakhlumi bölgesindeki ikamet edilen şehirler: Stagnon, Mokriskik, Iosli, Galoumainik ve Dobriskik'tir.

34

Terbouniahlar²³⁷, Kanaliler²³⁸ ve Onların Hâlihazırda Oturdukları Yerler Hakkında

Terbounia ve Kanali ülkesi birdir ve buraların sakinleri, Sırbistan prensi Blastimer zamanına kadar imparator Herakleios'tan hamilik talebinde bulunan vaftiz olmamış Sırların soyundan gelmektedir. Prens Blastimer kızını, Terbounia'nın "Zupan'ı" Belaes'in oğlu Krainsa ile evlendirdi. Ve damadını soylu yapmak için ona

²³⁶ Günümüzde Polonya'da bulunan Vüstül nehri.

²³⁷ Günümüzde güney Dalmaçya kıyılarında kurulmuş olan küçük prenslik (Travunia).

²³⁸ Günümüzde güney Dalmaçya kıyılarında kurulmuş olan küçük prenslik (Konavli), Konstantine göre bu iki prenslik birdir.

Prens unvanı vererek onu bağımsız yaptı. Krainsa'dan Phalimer dünyaya geldi ve ondan da Tzouzimer oldu. Terbounia Prensi her zaman Sırbistan Prensini emri altındadır. Bu ülkede çok fazla güçlü savunma noktası olduğu için Terbounia'nın Slav dilindeki anlamı 'Güçlü Yer'dir.

Terbounia ülkesinin aşağısında kalan diğer ülkeye Kanali denir. Burası düzlük olduğu için bütün işlerini Vagonlar kullanarak taşıdıklarından Kanali'nin Slav dilindeki anlamı 'Vagon Yüğü' demektir.

Terbounia ve Kanali bölgesinde ikamet edilen şehirler: Terbounia, Ormos, Rhisena²³⁹, Loukabetai²⁴⁰ ve Zetlibi²⁴¹, dir.

35

Diokletianlar ve Onların şimdiki Yerleştikleri Yerler Hakkında

Diokleia ülkesinin önceki sahibi Roma imparatorluğuna bağlı Hırvatların hikâyesinde de anlatıldığı gibi imparator Diokletianus'un Roma'dan getirdiği Romalılarıdır. Bu memleket Avarlar tarafından köleleştirilip harap edildiğinde, buraya İmparator Herakleios zamanında tekrar tıpkı Hırvatistan, Sırbistan, Zakhumi, Terbouria ve Kanali yurtlarında olduğu gibi iskân edilmiştir. Diocleia, adını bu ülkedeki İmparator Diocletian'ın kurduğu şehirden alır; fakat burası bu gün terkedilmiş bir şehir olmasına rağmen hala Diocleia diye anılır.

Diocleia ülkesinde kalabalık yerleşimleri olan Gradetai, Nougrade ve Lontodokla şehirleri bulunur.

36

Arentani de Denilen Pagani ve Hâlihazırda Oturdıkları Yerler Hakkında

Pagani'nin hâlihazırda oturduğu yerler önceden imparator Diokletianus'un Roma'dan getirdiği ve Dalmaçya'ya yerleştirdiği Romalıları aitti. Bu aynı Pagani'lerin soyu, zamanında İmparator Herakleiusleius'dan koruma talebinde

²³⁹ Bu günkü Karadağ'daki Risan kenti.

²⁴⁰ Lukavete.

²⁴¹ Zetlivi.

bulunan Sırp prensine -vaftizsiz Sırlara- dayanır. Bu ülke Avarlar tarafından köleleştirilip, metruk hala getirilmiş ve İmparator Herakleius zamanında tekrardan iskân edilmişti. Bu halka Pagani denir çünkü bütün Sırlar vaftiz olduğunda onlar vaftiz olmayı kabul etmemişlerdi. ‘Pagani’nin Slav dilindeki anlamı ‘Vaftizsiz’ demektir ama Romalıların dilinde onların memleketine Arenta denirdi ve böylece onlar kendilerine Arentani dediler.

Pagania’da ikamet edilen şehirler Mokron, Beroullia, Ostrok ve Slavinetza’dır. Ayrıca onların sahip olduğu adalar şöyledir: üzerinde bir şehir bulunan Kourka ya da Kiker büyük adası; Aziz Luke’un ‘Havarinin Yaptıkları’ eserinde Melite adıyla bahsettiği, St. Paul’un üzerindeki engereği parmağıyla ateşe atarak yaktığı Meleta ya da Malozetai diye bilinen diğer büyük ada; ve diğer büyük adalarda Phara ve Bratzis’dir. Pagani’nin kontrolünde olmayan diğer adalar vardır ki bunlarda: Choara adası, Les adası ve Lastobon²⁴² adasıdır.

37

Peçenek Milleti Hakkında

Peçenekler ilk başta İtil (Atil) ve Yayık (Geich) nehirleri boyunca yaşıyorlardı; komşuları Hazarlar ve Oğuzlardı. Hazarlar bundan elli sene evvel Uz denilen kavimle ittifak kurarak, Peçeneklere savaş ilan etmişler ve onları hezimete uğratıp oturdukları yerlerinden çıkarmışlardı. Peçeneklerin işgal ettikleri yere Uzlar gelmişler ve bu güne kadar orada oturmaktadırlar. Peçenekler kaçmışlar ve yerleşebilecek bir yer aramağa koyulmuşlardı. Onlar, hali hazırda işgal etmekte oldukları yere gelmişler, burada buldukları Türklerle (Macarlar) savaşa girişerek Türkleri (Macarlar) mağlup etmek suretiyle yerlerinden çıkararak ileriye doğru sürmüşlerdi. Söylendiğine göre Peçenekler bundan elli beş sene evvel Türklerin (Macarlar) arazisini işgal ederek buraları hâkimiyetleri altına almışlardı. (bkz. harita 1)

²⁴² VII. yüzyıl itibariyle Adriyatik’te Hırvatların yerleştikleri adalardan biridir, modern Lastovo adası.

Bütün Peçenek memleketi sekiz boya ayrılmıştır ve büyük başbuğları vardır. Bu vilayetler şunlardır: birinci boyun adı Irtim²⁴³, ikincisinin Tzour²⁴⁴, üçüncüsünün Gyla²⁴⁵, dördüncüsünün Koulpei²⁴⁶, beşincisinin Charaboi²⁴⁷, altıncısının Talmat²⁴⁸, yedincisinin Chopon²⁴⁹ ve sekizincisinin Tzopon²⁵⁰. Peçenekler ilk oturdukları yerden atıldıkları zaman Irtim boyunun başında Baitzas²⁵¹, Tzour boyunun başında Kouel²⁵², Gyla boyunun başında Kourkoutai²⁵³, Koulpei boyunun başında Ipaos²⁵⁴, Charaboi boyunun başında Kaidoum²⁵⁵, Talmat boyunun başında Kostas²⁵⁶, Kopon boyunun başında Giazis²⁵⁷ ve Tzopon boyunun başında da Batas²⁵⁸ bulunuyorlardı. Bunların ölümünden sonra hâkimiyet kuzenlerine geçirdi. Çünkü eskiden beri bir gelenekleri vardı. Buna göre idareyi elinde bulunduran kimse hâkimiyetini oğullarına bırakamazdı; reisler hayatlarının sonuna kadar hâkimiyeti ellerinde bulundururlar ama öldükleri zaman bunu (hakimiyeti) ya kardeş çocuklarına veya kardeşlerinin torunlarına bırakırlardı. Bu suretle hâkimiyet ailenin yalnız bir kısmında kalmaz; bu makam sülalenin başka bir koluna da geçer. Aileye mensup olmayan bir kimse idare başına geçemez. Bu sekiz eyalet ayrıca kırk küçük kısma ayrılır ve her kısmın başında kendi (daha küçük) reisleri bulunur. Peçenek boylarından dördü; Kouartzitzour²⁵⁹ boyu, Syroukalpei²⁶⁰ boyu, Borotalmat²⁶¹ boyu ve Boulatzopon²⁶² boyu Dinyeper nehrinin ötesinde doğu ve kuzey tarafında Uz memleketi, Hazarya,

²⁴³ Irtim (Ηρτήμ): bkz., Gy. Moravcsik, **Byzantinoturcica II**, s. 133.

²⁴⁴ Tzour (Τζούρ, κουαρτζιτζούρ): bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.165, 315.

²⁴⁵ Gyla (Γύλα): *Gyula, Gyyla, Gvula, Gula, Gijula, Geula, Jul*. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 115.

²⁴⁶ Koulpei (Κουλπέη, Συρουχάλπειη); Suru-kül-bai, Kül-bai. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 166, 294.

²⁴⁷ Charaboi (Χαραβόη): "Qara-bai". Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.340.

²⁴⁸ Talmat (Ταλμάτ, Βοροταλμάτ): Boru-tolmac. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.97, 297.

²⁴⁹ Chopon (Χοπόν,Γιαζιχοπόν): Yazıqapan, Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.112, 346.

²⁵⁰ Tzopon (Τζοπόν):

²⁵¹ Baitzas (Βάιτζαν): Baica. Bkz. Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 84.

²⁵² Kouel (Κούελ), Kügal, Küal. Bkz. Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 166.

²⁵³ Kourkoutai (Κουρκοῦται). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 168.

²⁵⁴ Ipaos(Ιπαόν). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 140.

²⁵⁵ Kaidoum (Καϊδούμ). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 146.

²⁵⁶ Kostas (Κώσταν). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 176.

²⁵⁷ Giazis (Γιαζη) Yazı. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 112.

²⁵⁸ Batas (Βατάν): ?

²⁵⁹ Kouartzitzour (Κουαρτζιτζούρ) Küarci-cur. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 165.

²⁶⁰ Syroukalpei (Συρουκαλπέη), Suru-kül-bai. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 294.

²⁶¹ Borotalmat (Βοροταλμάτ), Boru-tal-mac. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 97.

²⁶² Boulatzopon, Bula-caban, bkz. Gy., Moravcsik, **a.g.e.**, s. 98.

Alan ülkesi, Kırım ve geri kalan bölgelere doğru uzanır. Diğer 4 boy ise Dinyeper Nehrinin beri tarafına batı ve kuzey kısımlarına doğru uzanır ki bunlardan; Giazichopon²⁶³ boyu Bulgaristan'a komşu, Kato Gyla²⁶⁴ boyu Türkiye'ye [Macaristan'a] komşu, Charaboi²⁶⁵ boyu Rusya'ya komşu, Iabdiertim²⁶⁶ boyu ise Rusya'ya vergi veren bölgelere, Oultines²⁶⁷, Dervlenines²⁶⁸, Lenzenines²⁶⁹ ve geri kalan Slavlara komşudur.

Peçenek memleketi Uz ve Hazar yurdundan beş günlük, Alanlardan altı günlük, Mordia'dan (Mordva) on günlük, Rus memleketinden bir günlük, Macarlardan dört günlük, Bulgaristan'dan da yarım günlük bir yol mesafesindedir. Kerson ve özellikle boğaza (Bosporos'a) yakındır.

Peçenekler kendi memleketlerinden kovuldukları zaman, bunların bir kısmı kendi arzuları ve kişisel tercihleriyle eski yerlerinde kalarak Uzlarla birlikte yaşamak istemişlerdi; bu ayrılanlar bugün bile onların arasında yaşamakta ve Uzlardan farklı olarak giydikleri bazı kıyafetleriyle boydaşlarından ayrılmasına rağmen gerçekte kim olduklarını göstermektedirler. Bunların elbiseleri kısa olup ancak dizlerine kadar uzanır ve kolları da omuzlarından ayrılmıştır; böyle giyinerek kendi boydaşlarından ayrıldıklarını göstermektedirler.

Dinyeper nehrinin Bulgaristan'a bakan tarafında, bu nehrin geçidinde kale harabeleri vardır; birinci kaleye Peçenekler Aspron derler- bembeyaz taşlarından dolayı, ikinci kaleye Tungatay derler; üçüncü kaleye Kraknakatay, dördüncüyü Salmakatay, beşinciye Sakakatay ve altıncı kaleye de Yavkatay derler. Bu eski kale binaları üzerinde kilise alametleri de bulunuyor, (bazı) mermer tuğla üzerine haç hak edilmiştir. Ve bundan dolayı burada vakti ile Bizanslıların yaşadıkları rivayet edilmektedir.

²⁶³ Giazichopon (Γιαζιχοπόν), Yazıqapan. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 112.

²⁶⁴ Kato Gyla (Γύλα), Gyula, Gyyla, Gvula, Gula, Gijula, Geula, Jula. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 115.

²⁶⁵ Charaboi(Χαραβόη, Χαβουζιγγυλα)', Qabugsinyula. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 332.

²⁶⁶ Iabdiertim (Ιαβδιερτιμ), Yavdi-ardim. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 134.

²⁶⁷ Ultin (Ugliç)

²⁶⁸ Derblen (Drevlen)

²⁶⁹ Lendzen(Lutiç)

Peçenekler'in hepsine olmasa da bazı boylara 'Kangar'²⁷⁰ denirdi; tüm Peçenek boyları arasında en cesur ve soylu olan üç boya yani Chabouxyngyla²⁷¹, Iabdierti ve Kouartzitzour boyları bu adla anılırdı.

38

Türk [Macar] Milletinin Şeceresi ve Nereden Ortaya Çıktıkları Hakkında

Türk [Macar] milletinin eski yerleşim yeri Hazaryanın yanındaki Lebedia²⁷² denilen bir yerdi ve bu yüzden ilk Voyvodalarının ismi Lebedias²⁷³ idi ve ona meziyet olarak da voivode rütbesi verildi ve ondan sonrada bu unvan kullanıldı. Şimdi bu yerde, yani bahsedilen Lebedia'da, aynı zamanda Chingilous da denilen Chidmas²⁷⁴ nehri akar. O zamanlar bazı nedenlerden dolayı onlara Türkler [Macarlar] denmeyip 'Sabartoi asphaloi'²⁷⁵ denmekteydi. Türkler [Macarlar] 7 klandı ve onların üstünde asla yerli ya da yabancı prensleri yoktu, onların arasında 'voyvodalık' vardı ki, ilk voyvodaları da yukarıda bahsedilen Lebedias'dır. Türkler (Macarlar) Hazarlarla beraber 3 yıl yaşamışlar ve Hazarların tüm savaşlarında onlarla ittifak yapmışlardır. Bunların cesareti ve yiğitliklerinden dolayı Hazar kağanı, Türklerin [Macarların] Lebedisas denilen ilk voyvodasının ünü, cesareti ve neslinin şanından dolayı, soylu bir Hazar kadınıyla evlenmesine razı oldu. Böylece kadın ondan bir çocuk sahibi olabilecekti; fakat kadınla kavga ettiği için arası bozulan Lebedias'ın bu Hazar kadından çocukları olmadı. 'Kangar' diye adlandırılan Peçenekler (Bu 'kangar' onların arasında cesareti, soyluluğu gösteren bir isim) Hazarlarla bir savaş yapmışlar ve yenilip kendi topraklarını terk ederek Türklerin [Macarların] topraklarına yerleşmeye zorlanmışlardı. Türkler [Macarlar] ve o zamanlar 'Kangar' denilen Peçenekler çarpışmaya başladığında Türklerin [Macarların] ordusu yenilmiş ve iki parçaya ayrılmıştır. Bir bölümü doğuya doğru

²⁷⁰ Kangar (Κάγγαρ): Güçlü, soylu Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 145.

²⁷¹ Chabouxyngyla (Χαβουξίγγυλα), Qabugsinyula. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 332.

²⁷² Lebedia (Λεβεδία), bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 177.

²⁷³ Lebedias (Λεβεδίας), bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 177.

²⁷⁴ Ural civarında akan Kama nehrinin o dönemki ismi.

²⁷⁵ Sabartoi asphaloi (Σάβαρτοι ἄσφαλοι): Türklerle bu ismin neden verildiği konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz bununla birlikte, Macarlar hakkında güzel bir çalışma yapmış olan C. A. Macartney (**The Magyars in the Ninth Century**, Cambridge 1968, s. 87) bu ifadenin Kafkas dağları eteklerinde, Ermenistan civarında yaşayan ve Arapların soyundan geldiğine ya da Araplarla akrabalık kurduklarına inanılan grup için kullanılabileceğini ifade eder.

giderek Pers bölgesine yerleşmişti ve onlar bu güne kadar Türklerin [Macarların] eski ismi olan ‘Sabartoi asphaloi’ ‘olarak adlandırılırlar; fakat diğerleri voyvodaları ve şefleri Lebedias önderliğinde, bu gün Peçenek milletinin yaşadığı yer olan, Atelkouzou²⁷⁶ denilen yerdeki batı bölgesine yerleşmişlerdir. Kısa bir zaman sonra Hazar Kağanı, Türklere [Macarlara] bir mesaj göndererek onların ilk voyvodası Lebedias’ın kendisine gönderilmesini talep etti. Bunun üzerine Lebedias, Hazar Kağanının huzuruna gelerek kendisini çağırma sebebini sordu. Kağan ona: “Seni çağırtmamı şöyle açıklayabilirim sen soylu, bilge, cesur ve Türklerin [Macarların] arasında önde gelen biri olduğun için seni kendi milletinin başına prens olarak atayabiliriz ve sende bizim sözumüze ve emirlerimize uyabilirsin diye seni davet ettik” dedi. Fakat Lebedias Kağana cevaben: “Benim ile ilgili bu niyetinize son derece saygı duydum ve size özellikle şükranlarımı ifade etmek isterim fakat ben yeterince güçlü olmadığım için bu görevde size itaat edemem. Bununla birlikte benden başka Almutzis denilen ve Arpad adında oğlu olan bir voyvoda daha var; benden ziyade onlardan bir tanesini, Almutzis ya da oğlu Arpad’ı, Prens yapın ve sözlerinize itaatkâr olsunlar” dedi. Kağan onun böyle konuşmasından memnun olmuştu ve kendi adamlarından bazılarını onunla gitmesi için verdi ve onları Türklere [Macarlara] gönderdi. Türkler [Macarlar] kendi aralarında durumu değerlendirdikten sonra prens olarak Almutzis’e oranla bilgeliği, görüşleri, cesareti ve yetenekleriyle fazlasıyla takdir edilen Arpad’ı bu göreve seçtiler ve böylece onu, geleneklerine göre ya da Hazar adetlerine (zakana) uygun olarak kalkanın üzerinde kaldırarak prens yaptılar. Arpad’dan önce Türklerin [Macarların] asla başka bir prensleri yoktu, hatta bu gün bile Türkiye [Macaristan] prensi Arpad’ın sülalesinden gelmektedir. Birkaç yıl sonra Peçenekler, Türklere [Macarlara] saldırarak onları prensleri Arpad ile birlikte kovmuşlardı. Türkler kaçarak ve yerleşecek bir yer arayarak, bu güne kadar yaşadıkları yerler olan Büyük Moravya’ya gelerek buranın sakinlerini kovmuşlar ve onların topraklarına yerleşmişlerdi. Ve bu zamandan sonra Türkler [Macarlar] Peçenekler tarafından herhangi bir saldırıya maruz kalmamışlardır. Daha önce bahsedilen doğuda Pers bölgesine yerleşmiş Türklere [Macarlara], batı bölgelerine doğru yerleşen Türkler [Macarlar], hala tüccarlar

²⁷⁶ Dinyeper yakınlarındaki Peçenek üssü.

yollayarak onları ziyaret ederler ve tüccarlar dönüşte onlardan resmi mesajlar getirirdi.

Türklerin [Macarların] eskiden yaşadıkları ve şimdilerde Peçeneklerin yaşamakta oldukları yerler yerel nehir isimleriyle anılır. Bu nehirler şunlardı: ilk nehre Barouch, ikinci nehre Koubou, üçüncü nehre Troullas, dördüncü nehre Broutos ve beşinci nehre de Seretos denir.

39

Kabarlar²⁷⁷ Milleti Hakkında

Kabarlar diye bilinen millet Hazarların soyundandır. Kendi aralarında ayrılıklar yaşayarak birbirlerinden ayrıldılar ve kendi yönetimlerini kurdular. İç savaş patlak verdiğinde ilk kurdukları yönetimleri üstün gelerek muhaliflerin bazılarını öldürdü, geri kalanlar ise kaçarak Peçenek topraklarında yaşayan Türklerin [Macarların] yanına geldiler ve yerleşip onlarla dost oldular. Bunlara ‘Kabarlar’ denir. Ve bu Türkler [Macarlar] onlara Hazar dilini öğrettiler ve onlar bu gün de aynı dili ve bunun yanında başka Türk dillerini de konuşmaktadırlar. Bu millet savaşlarda kendilerini sekiz klan içinde en güçlü ve en cesur olarak göstererek savaşların lideri olmuşlar ve terfi ederek sekiz klan içinde birinci sırayı almışlardır. Onların arasında bu gün de olduğu yani Kabarların üç klanı arasında bir prensleri vardır.

40

Türk [Macar] ve Kabar Klanları Hakkında

Kabarların ilk klanı yukarıda da bahsedilen Hazarlardan ayrılanlardır. İkinci Nekis²⁷⁸, üçüncü Megeris²⁷⁹, dördüncü Kourtougermatos²⁸⁰, beşinci Tarianos²⁸¹, altıncı Gerach²⁸², yedinci Kari²⁸³ ve sekizinci olarak da Kasi²⁸⁴ klanıdır. Bu klanların

²⁷⁷ Kabar (Κάβαροι): Kabaren, Qabar, Kavar. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 144.

²⁷⁸ Nekis (Νέκη), Nekis. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 210.

²⁷⁹ Megeris (Μεγέρη), Med’eri. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 186.

²⁸⁰ Kourtougermatos (Κουρτουγερμάτου), Kürtü-D’ermat. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 169.

²⁸¹ Tarianos (Ταριάνου), Targan, Kürtü-D’ermat, bkz. Gy., Moravcsik, **a.g.e.**, s. 299.

²⁸² Gerach (Γενάχ), Yanax. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 109.

²⁸³ Kari (Καρηί), Ker(i). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 155.

bir birleriyle birleşmesiyle Kabarlar, Türklerle [Macarlarla] birlikte Peçeneklerin topraklarına yerleştiler. Daha sonra şerefli ve İsa-sever imparator Leo'nun çağrısıyla, [Macarlar] harekete geçerek [Bulgar Kralı] Symeon ile savaşmışlar ve onu yenilgiye uğratıp, kovalayarak Breslav²⁸⁵ içlerine kadar ilerlemişler ve Breslav'ı Mounragon²⁸⁶ denilen şehre kapatıp, ülkelerine dönmüşlerdi. O zamanlar Türklerin [Macarların] Prensleri Arpad'ın oğlu Liountikas idi. Fakat daha sonra Roma İmparatoru ile barış yapan Symeon, rahat hareket etme fırsatını bulunca, Türkleri [Macarları] yok etmek için Peçeneklerle bir anlaşma yaptı. Türkler [Macarlar] askeri sefere çıktıklarında Peçenekler, Symeon ile birlikte onların topraklarına girerek ailelerini yok etmişler, kalanları ise bu topraklardan sürmüşlerdi. Seferden dönen Türkler [Macarlar] bu ülkelerinin halini görünce göç etmeye karar verdiler ve yukarıda da deninildiği gibi nehirler arasında olan – hâlihazırda oturdukları- yeni yurtlarına doğru yola çıktılar. Türklerin [Macarlar] eski yurtlarının adı ETEL ve Kouzou idi [Dinyeper nehri civarı]. Türklerin [Macarların] bu yerlerinde şimdi Peçenekler yaşamaktadır. Peçenekler tarafından yaşadıkları yerlerden çıkartılan Türkler [Macarlar] halihazırda yaşadıkları yerlere göç etmişlerdi. Bu yerlerin eskiden çeşitli sınır işaretleri vardı: ilk olarak, Türkiye'nin [Macarlar'ın ülkesi] başladığı yerde İmparator Trajan'ın köprüsü²⁸⁷; daha sonra bu köprüden 3 günlük bir yolculuk mesafede Kutsal ve Büyük İmparator Konstantin'in kulesinin bulunduğu Belgrad; daha sonra Belgrad'dan 2 günlük yolculukla meşhur Sirmium adıyla bilinen nehrin arka tarafları ve bunların ötesinde eskiden Sphendoplokos'un yönettiği ve Türklerin [Macarların] yok ettiği, vaftiz edilmemiş Büyük Moravia uzanır.

Tuna boyunca uzanan sınırların isimleri böyledir. Fakat bunların yukarısında Türkiye'nin [Macarlar] tüm yerleşim yerlerini içine alan bölgeler ise buralarda akan nehirlerin adıyla anılırlar. Bu nehirler şunlardır: ilk nehir Timisis, ikinci nehir Toutis, üçüncü nehir Morisis, dördüncü nehir Krisos ve diğer nehir ise Titza'dır. Türklerin [Macarlar] komşuları şöyledir: Doğu tarafında aralarından akan, Tuna da denilen Istros nehrinin geçtiği Bulgarlar; kuzeyde Peçenekler; batıda Franklar; ve

²⁸⁴ Kasi (Κασί), Kasü, kes (i). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 156.

²⁸⁵ Bulgaristan'da bir şehir.

²⁸⁶ Mundraga.

²⁸⁷ Tuna üzerindeki Apollodorus köprüsü. 19 m. yükseklikte, 15 m. genişliğinde

güneyde de Hırvatlar bulunur. Türklerin [Macalar] sekiz klanının başında ortak bir prensleri vardır ama Türkler [Macarlar] bu prenslerine karşı her zaman itaatkar değil, kendi kafalarına göre hareket ederler yalnız, kendi aralarında şöyle bir kanunları vardır; herhangi bir tehlike karşısında bu sekiz klan birleşerek, ortak hareket ederdi. Onların ilk şefleri ve prensleri Arpad'ın ailesinden gelmedir ve yargıç rütbesinde bulunan diğer ikisi gylas²⁸⁸ ve karchas²⁸⁹, dır. Her klanın kendi prensi vardır.

Gylas ve Karchas gerçek isimler değil asalet unvanlarıdır.

Türkiye'nin büyük prensi Arpad'ın 4 tane oğlu vardır: ilki Tarkatzous²⁹⁰; ikincisi Ielech²⁹¹; üçüncüsü Ioutotzas²⁹²; dördüncüsü Zaltas²⁹³, dır.

Arpad'ın en büyük oğlu Tarkatzous'un Tebelis²⁹⁴ diye bir oğlu, ikinci oğul Ielech'in Ezelech²⁹⁵ diye bir oğlu, üçüncü oğul Ioutotzas'ın da Phalitzis²⁹⁶ diye bir oğlu vardır ve bu günkü prens ve dördüncü olan oğul Zaltas'ında Taxis²⁹⁷ diye bir oğlu vardır.

Arpad'ın bütün oğulları ölmüş sadece torunları Phalis, Tasis ve onların kuzeni Taxis hayattadır.

Tebelis öldü ve geçenlerde buraya [Konstantinople'e] Boultzousi ile beraber dostluk için gelen oğlu Termatzous Türklerin [Macarların] üçüncü prensi ve karchas'ıdır.

Karchas Boultzous, karchas Kalis'in oğludur ve Kalis gerçek isimdir fakat karchas asalet unvanıdır tıpkı daha yüksek rütbe olan gylas gibi.

²⁸⁸ Gylas (γυλάς), Yıla, D'ila. Macarların kullandığı bir ünvan. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 115.

²⁸⁹ Karchas (καρχάς). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 155.

²⁹⁰ Tarkatzous (Ταρκατζούς), Arpad'ın oğullarından, Tarkacu. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 300.

²⁹¹ Ielech (Ιέλεχ), Arpad'ın oğullarından Elig. Bkz., Gy., Moravcsik, **a.g.e.**, s. 136.

²⁹² Loutotzas (Λουτοτζάς), Arpad'ın oğullarından Yutoca. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 140.

²⁹³ Zaltas (Ζαλτάς) Arpad'ın oğullarından Zulta, Zultus, Zoltan, Zaltan. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 129.

²⁹⁴ Tebelis (Τεβέλης), Arpad'ın torunu, Tevel. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 303.

²⁹⁵ Ezelech (Εζέλεχ), Arpad'ın torunu, Ezeley. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 121.

²⁹⁶ Phalitzis (Φαλίτζιν).

²⁹⁷ Taxis (Ταξίν), Arpad'ın torunu Togsin, Toksin, Thocsun. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 298.

Moravia Ülkesi ²⁹⁸ Hakkında

Moravya prensi Sphendoplokos cesur ve komşusu olan milletlere karşı korkunç acımasız biriydi. Sphendoplokos'un 3 oğlu vardı ve ölürken ülkesini 3 parçaya ayırarak her bir oğluna ayrı bir yerin yönetimini verip, en büyük olanı büyük prens olarak atamış ve diğerlerini de onun kontrolü altına vermişti. Ve onları birbirlerine düşmemeleri konusunda uyarılmış ve onlara temsili olarak şu misali vermişti: Üç tane değnek getirtip birbirine bağlamış ve kırması için ilk oğluna vermiş ama o bunları kıracak kadar güçlü olmadığı için ikinci kardeş kendisine yardım etmiş ve onlarda başaramayınca üçüncüsü yardım etmişti. Daha sonra değnekleri ayırarak her birine bir değnek vermiş ve kırmalarını emretmiş, onlarda kolaylıkla bir defada bunları kırmışlardı. Bu temsil ile onları uyarılmış ve onlara dönerek:

“Eğer uyum ve sevgi içinde bölünmeden kalırsanız düşmanlarınız tarafından yenilmez ve zapt edilemez olursunuz; ama eğer aranızda rekabet ve kavga meydana gelir ve kendinizi üç ayrı yönetime böler, en büyük kardeşinizin tabiiyetinden çıkarsanız, hepiniz teker teker yok olup, düşmanlarınız tarafından tamamıyla hezimetin eşiğine getirilirsiniz” demiştir.

Sphendoplokos'un ölümünden sonra oğulları bir yıl barış içinde kaldılar ve daha sonra kendi aralarında çekişmeler ve isyanlar meydana geldi ve birbirlerine karşı isyan edip iç savaş çıkardılar. Türkler [Macarlar] gelerek tamamıyla onları mahvederek, şimdiki yaşadıkları yer olan onların ülkesini ele geçirdiler. O halktan geri kalanlar ve sığınacak yer bulabilmek için kaçanlar komşu uluslara, Bulgarlara, Türklere [Macarlara], Hırvatlara ve geri kalan diğer uluslara sığındılar.

²⁹⁸ Büyük Moravya (Μεγαλη Μοραβια) : IX ve X. yüzyıllar arası yaşamış ve Macar akınlarıyla yıkılmış bir devlet.

Selanik'ten Tuna'ya ve Belgrat'a kadar olan yerlerin coğrafi betimlemesi; Türkiye [Macaristan] ve Peçenek Ülkesi'nden Hazardaki Sarkel şehrine kadar. Rusya ve Nekrophyla²⁹⁹,ya kadar olan bu yerler Karadeniz kıyısında ve Dinyeper nehri yakınlarındadır. Bosporus dâhil Kerson'a kadar olan yerlerin arasında bu bölgelerin şehirleri vardır, daha sonra Maetois³⁰⁰ gölüne kadar, -ki büyüklüğünden dolayı deniz olarak da adlandırılır- Tamatarcha denilen şehir ve Zichia üzerine dahası Sotirioupolis şehrine kadar Papagi, Kazachia, Alan ve Abasgia³⁰¹ şehirleri hakkında.

Selanik'ten Tuna Nehrine kadar Belgrad denilen şehrin bulunduğu yere eğer birisi acele değil de normal seyahat ederse yolculuk 8 gün sürer. Türkler [Macarlar] Tuna nehrinin ötesinde Moravya topraklarında, Tuna ve Save nehrinin arasındaki bölgeler de yaşarlar. Tuna nehrinin aşağı uzanan bölgeleri karşısında, Distr'a'dan itibaren bir Hazar şehri olan Sarkel'e kadar Peçenek ülkesi uzanır. Her sene 300 adamın nöbetleşe yerleştirildiği bir garnizon bulunan bu şehre kadar tüm bu bölgeler Peçeneklerin kontrolü altındadır. Sarkel'in onların [Peçenekler] arasındaki anlamı "Beyaz Ev" [Beyaz Kule] olup, Hazarlar'ın İmparator Theophilus³⁰²'dan kendileri için bir şehir yapılmasını rica etmeleri üzerine Camaterus soyadlı Spatharocandidate Petronas tarafından yaptırılmıştır. Hazar Kağanı, İmparator Theophilus'a elçiler yollayarak Sarkel şehrinin onlara yapılması için yalvardı ve imparator onun ricasını kabul edip yukarıda da söylendiği gibi Spatharocandidate Petronas'ı imparatorluk donanmasıyla ve ayrıca Paplagonia amiralini savaş gemileriyle onlara yolladı. Petronas, Kerson'a ulaştı ve savaş gemilerini ve diğer gemilerdeki yükleri ve adamlarını burada bırakarak şehri inşa ettiği yere, Tanais³⁰³ nehrine doğru yola çıktı. Bu yerde şehrin inşası için uygun taş olmadığı için şehirde birkaç fırın yapmış ve burada pişirdiği tuğlalarla, nehirden elde ettiği küçük kabuklarla [Kum] harç kararak

²⁹⁹ Azov denizinin Karadeniz'e açıldığı körfez.

³⁰⁰ Azov Denizi.

³⁰¹ Abasgia (Αβασγία): Karadeniz'in doğu kıyısında bulunan bölgeye verilen isim. Bkz., "Abchasia", **ODB., I.**, s. 3.

³⁰² Theophilus (822-842)

³⁰³ Don nehrinin bir kolu.

şehrin inşasını yapmıştır. Yukarıda da bahsedilen Spatharocandidate Petronas Sarkel şehrinin inşasını tamamladıktan sonra imparator Theophilus'a giderek ona:

“Eğer Kerson şehrinde ve bölgedeki yerler üzerinde egemenlik ve üstünlüğünüzü tastamam sağlamak istiyor ve buraların elinizden kaymasını istemiyorsanız, onların başpiskoposuna ve soylularına güvenmeyin ve buraya kendi askeri valinizi atanıyız” dedi.

İmparator Theophilus'un zamanına kadar hiçbir askeri vali buradan [Konstantinople'den] gönderilmemiş, buna karşılık tüm yönetim başpiskopos ya da şehrin babası denilen kişinin elindeydi. Bu durum karşısında imparator Theophilus tavsiyeye uymuş ve askeri vali olarak herhangi birini göndermektense, yerel yönetimi sırasında elde ettiği tecrübeden dolayı ve beceriksiz birisi olmadığı için Spatharocandidate Petronas'ın gönderilmesi gerektiğine karar vererek onu protospathariusluğa terfi ettirip, askeri vali olarak Kerson'a atadı. Yayınladığı bir fermanla da başpiskopos dahil herkesin ona itaat etmesini emretti. Böylece o günden bu güne Kerson'daki askeri valilerin yönetim ataması buradan [Konstantinople'den] yapılır. Sarkel şehrinin inşası üzerinde yeterince durduk. Yukarıda bahsettiğimiz Sarkel kalesi ile Tuna nehri arası 60 günlük yol tutar. Bu bölgeler arasında pek çok nehir vardır, bunların ikisi, Dinyester ve Dinyeper en büyükleridir. Bunlardan başka Syngoul, Hybyl, Almatai, Kouphis ve Bogou denilen nehirler ve daha pek çok nehir mevcuttur. Dinyeper nehrinin yukarı kısımlarında Ruslar yaşarlar ve bu nehri aşağı doğru takip ederek Romanyalıları ulaşırlar. Peçenek ülkesinin sahip olduğu topraklar ise: Rusya ve Bosporus'dan Kerson'a kadar ve Kerson'dan da Sarat'a, Bourat'a ve bunlardan başka 30 kadar yere uzanır. Tuna nehrinden Dinyester nehrine kadar deniz kıyısı uzunluğu 120 mildir. Dinyester nehrinden Dinyeper nehri 80 mil uzaklıkta olup, buralara “altın kıyı” denir. Dinyeper nehrinin ağzı Adara'ya gelir ve orada Nekropyyla denilen büyük bir körfez vardır ki buradan bir adamın doğrudan doğruya geçmesi imkânsızdır. Dinyeper nehrinden Kerson'a mesafe 300 mildir ve bunların arasında Kersonluların tuz işinde çalıştıkları bataklıklar ve limanlar mevcuttur. Kerson ve Bosphorus arasındaki bölgede şehirler olup mesafe 300 mildir. Bosphorus'dan sonra Mateos gölünün ağzı gelir ve büyüklüğünden dolayı herkes buraya deniz der. Bu Mateos denizine pek çok büyük nehir akar, doğu kıyısında

Rusların doğrudan Kara Bulgarya'ya, Hazaryaya ve Syria'ya geldikleri Dinyeper nehri bulunur. Maeotis körfezinin karşısında Nekropyla'nın yaklaşık 4 mil kadar içerisinde Dinyeper nehrinin yakınında eskiden kazılmış bir kanal onlara katılarak denize uzanarak Kerson'u ve Bosporos'u 1000 mil ya da belki daha fazla içine alarak gizler. Uzun yıllar boyunca bu kanal kum ve çamurla dolmuş ve büyük bir orman meydana gelmiş olup ve bu ormanın içinde Peçeneklerin Kerson'a, Bosphorus'a ve bu bölgelere geçtiği iki yol vardır. Maeotis gölüne doğu tarafından birçok nehir boşalır. Sarkel şehri dolaylarından gelen Tanais nehri ve mersin balığı avlanan Charakoul nehirleri buraya akar. Bunun dışında da Bal, Bourlik ve Chadir ve daha birçok nehir mevcuttur. Ayrıca Maeotis gölü ağzında Bourlik denilen bir nehir bulunur ve Bosporus'un olduğu yerden Pontus denizine dökülür. Bosphorus şehrinin karşısında Tamatarcha şehri vardır. Yukarıda bahsi geçen bu nehir ağzının genişliği [Bourlik] [Tamatarcha ve Bosphorus arasında] 18 mildir. Bunların ortasında 18 mil genişliğinde Atech denilen alçak bir ada vardır. Tamatarcha'dan sonra buraya 18 ya da 20 mil kadar uzaklıkta Zichia ve Tamatarcha'yı bölen Oukrouch denilen nehir mevcut olup, Oukrouch'tan Nikopsis nehrine kadar bulanık yerde bu nehrin ismiyle anılan şehrin Zichia ülkesine uzaklığı 300 mil'dir. Zichia'nın ötesinde Papagia denilen ülke bulunur ve buranında ötesinde Kasachia denilen ülke bulunur ve Kasachia'nın ötesinde de Kafkas dağları bulunur ve bu dağların ötesinde de Alania ülkesi bulunur. Zichia sahillerine yakın bir tanesi büyük üç tane ada uzanır, diğer adalara oranla sahile daha yakındırlar. Tourganirch adası, Tzarbaganin adası ve diğer adalar otlak olarak kullanılmış ve Zichialılar tarafından üzerine binalar yapılmıştır. Bir diğer ada olan Spalaton'un limanı mevcuttu ve Alan akınlarında Zichialılar sığınak olarak Pteleai adasını kullanıyorlardı. Zichia'nın kıyı sınırlarının alanı şöyledir: Nikopsis nehrinden Abasgia ülkesinden Sotirioupolis şehrine kadar toplamda 300 mildir.

Taron³⁰⁴ Ülkesi Hakkında

Kuzey İskitleri ile ilgili olarak yeteri kadar bilgi verildi sevgili çocuğum, ihtiyacın olduğunda verdiğim bu bilgilerin sana her zaman büyük avantajlar ve yararlar sağlayacağını göreceksin. Bundan başka güneşin doğduğu yerlere kadar olan bölgeleri de ihmal etmemeli ve bu bölgelerde yaşayanların kendi kontrollerini kaybederek hangi nedenlerle Romalılara tabii olduklarını bilmelisin.

Roma imparatorunun huzurunda ilk eğilen ve ona tâbi olan Taron prensi merhum Krikorikios idi. O aslında ikiyüzlü birisiydi. İmparatorun dostluğuna saygı duyduğunu iddia etse de aslında Arapların şefini memnun etmek içi rol yapıyordu ve değişik zamanlarda Roma imparatoruna bağlı eyaletlere karşı Suriye'den gelen ordulara kılavuzluk yapmakta ve Romalıların gizli planlarını Suriye'de ki Arap düşmanlara ifşa etmekteydi. Halifeye gönderdiği mektuplarla bizim aramızda olan olayları anlatıyor ve onları bilgilendiriyordu. Roma davasına tarafgir olarak görünmeyi dilerken, bilakis Arap davasına iyilik yapmayı yeğlemiş olarak bulunuyordu. Bununla birlikte o, sürekli o bölgedeki barbarların hoşuna gidecek değerli hediyeler göndermekteydi. Roma İmparatorları arasında şerefli ve dindar bir imparator olan Leo (Leon VI.) , sık sık ona mektuplar göndererek, imparatorluk baş şehrine gelip kendisini görmesini ve ihsan edeceği onuru ve cömertliğini paylaşmasını istiyordu. Fakat Krikorikios, Arapların bu duruma gücenebileceğini ve kızacağını düşünerek bir bahane uydurdu ve imparatora bunun mümkün olmadığını çünkü ülkesinden ayrılması durumunda Arapların saldırabileceğini ve ülkesinin kendisine ihtiyacı olduğunu iddia ederek, imparatorun teklifini kabul etmedi.

Daha sonra bir gün, yapılan bir savaşta bu aynı Taron prensi, protospatharius Asotios'un babası ve patrikios Krikorikios'un kuzeni Arkaikas'ın oğullarını yakalayarak mahkûm etti. Bu durum karşısında presler prensi Symbatios, bahsi geçen Arkaikas'ın oğulları yani yeğenleri için imparatora mektup yollayarak Taron'a akrabası olan patrikios Grigorios'u göndermesi ve yeğenlerini geri alması için

³⁰⁴ Taron (Ταρών): Güney-batı Ermenistan'da bulunana bir bölge. Prens Asot I. zamanında 966 yılında Bizans'a bağlanmıştır. Bkz., "Taron", **ODB., III.**, s.2012.

yalvardı aksi halde yeğenleri Araplara yollanmayabilirdi. İmparator Leo, Symbatios'un bu ricasını kabul ederek dış işleri sorumlusu olan merhum hadım Sinoutis'i bu meseleyle görevlendirerek Taron prensine ve ayrıca başka konuları da halletmesi için İberyia kuropalatesi Adranasir'e gönderdi. Sinoutis, hem Taron presine hem de Adranasir'e uygun hediyeleri alarak hazırlıklarını tamamlayıp yola çıktı. Fakat Ermeni tercüman Theodora tarafından, Sinoutis hakkında ileri süren iddialar karşısında imparator, onun yerine -Hali hazırda patrikios ve prokonsul ve protospatharius Konstantinos Lips'i emirlerini yerine getirmesi için hediyelerle birlikte Taron prensi Krikorikios'a yolladı. Konstantinos, Taron'a ilerlerdi kendisinden yapılması istenen şeyi yaparak, Sinoutis'e İberyia kuropalates'i Ardanasir'e gitmesi için emir verdi. Bahsedilen protospatharius Taron'a vardı ve Krikorikios'a imparatorun gönderdiği hediyeleri ve mektubu verdikten sonra Taronite'nin Asotios denilen piç oğlunu alarak imparatorluk baş şehrine getirdi. İmparator onu [Asotios'u] protospatharius rütbesiyle onurlandırıp bol bol ikramlarda bulunduktan sonra aynı protospatharius Konstantinos'un kılavuzluğunda babasına gönderdir. Daha sonra Konstantine oradan Taron prensi Krikorikios'un kardeşi Apoganem'i, Arkaikas'ın iki oğluluyla birlikte imparatora getirdi; imparator bunları da protospatharius rütbesiyle onurlandırdıktan sonra bol bol ikramlarda bulunduktan sonra yine aynı Konstantinos'un kılavuzluğunda ülkelerine yolladı.

Konstantinos Chaldia³⁰⁵, da bir süre durduktan sonra, Taron prensi Krikorikios'a gidip onu alarak imparatorluk şehrine getirmesi için imparatorluk fermanyla görevlendirildi. Kosntantinos görevini yerine getirdi ve Krikorikios'u baş şehre getirdi. Tanrının koruduğu şehre giren Taron prensi, magister ve Taron şehri askeri valisi rütbeleriyle onurlandırıldı ve ayrıca ona 'Barbaros'un Evi' diye adlandırılan bir ikametgâh tahsis edildi ki şimdi bu ev imparatorun yatak odası sorumlusu Basil'in evidir. Bunun yanında o, yıllık papaz maaşı olan 10 pound altına ilaveten 10 pound daha ücret alma hakkı verildi yani toplamda 20 pound altınla onurlandırıldı. İmparatorluk başşehirindeki ikametinden sonra tekrar protospatharius Konstantinos'un eşliğinde ülkesine döndü.

³⁰⁵ Chaldia (Χαλδία): Armenikon themasına ait bir şehirken 800 yılından sonra thema statüsü verilmiş olan kuzey Anadolu'da bulunan thema. Bkz. "Chaldia", **ODB., I.**, s. 404.

Bundan sonra Apoganem bir kere daha imparatoru görmeye geldi. Bu gelişinde patrikios rütbesine terfi ettirildi. Ayrıca bahsi geçen protospatharius Konstantinos'un [Elçi, kılavuz] kızıyla evlenme izni aldı ve buna dayanarak kalacak bir ev istedi. Apoganem'e de kalması için 'Barbaros'un Evi' verildi. İmparatorun cömert ikramlarından sonra, geri dönüp evlilik törenini tamamlamak için ülkesine döndü fakat kısa bir süre sonra, ülkesine döndükten birkaç gün sonra, hayatı sona erdi. Kardeşi Krikorikios imparatora bir mektup yollayarak imparatorluk şehrine gelip kutsal imparatorun elinden maaş alabilmek ve rızası olursa tanrının koruduğu şehirde ikamet edebilmek için izin istedi. Bunun üzerine kardeşine tahsis edilmiş olan evi talep etti ve mukaddes imparator istediğini ona verdi, çünkü o son zamanlarda doğunun prensi olarak Romalılara boyun eğmeye istekliydi. Fakat ona ikametgâhı altın mühürlü fermanla teslim edilmedi.

Birkaç yıl sonra imparator Romanus, Romalıların imparatorluk esasını eline aldığı anda, Krikorikios imparatora bir haber yollayarak 'Barbaros'un Evi'ni istemediğini onun yerine Keltzini³⁰⁶ çevresinde ya da Tatzates'de ya da imparatorun uygun gördüğü herhangi bir yerden bir ikametgâh istemişti, sebep olarak Araplar saldırdığı zaman buralara yakın akrabalarını güvenle gönderebileceğini bir yer istediğini söylemişti. Bu konuda gerçekleri tam anlamıyla bilmeyen imparator, Taron'un Barbaros Evine sahip olmasının imparatorluğun yararına bir durum olduğunu zannederek ona istediğini yani Keltzini'de Grigoras'da bir malikane verdi ve evi geri aldı; fakat imparator da malikane vererek yaptığı yardım karşılığında altın mühürlü ferman yayınlamadı. Bunun üzerine merhum Apoganem'in oğlu ve Taron'un yeğeni olan Tornikis imparatora bir mektup yazarak: "Barbaros Evi imparator Leo tarafından babama verilmişti ve babam öldüğünde ben henüz çok küçük yaşta bir öksüz olduğum için amcam gücünü kullanarak onun evine sahip oldu. Amcam, bana büyüdüğüm zaman bu evi vereceğine dair yemin etti bu yüzden babadan kalma bu evi ben almalıyım ve şimdi amcamın bu evi Keltzini'de ki Grigoras'daki malikânesi ile değiştirerek siz imparator majestelerine verdiğini öğreniyorum" dedi.

³⁰⁶ Erzincan.

Bu imparatorluk hediyelerinin Taron prensine ihsan edilmesinden dolayı, Basparaka prensi Kakikios, İberyaya kuropales'i Adranasir ve prensler prensi Asotikios, Taron prensine karşı olan kıskançlıklarından imparatora mektup yolladılar ve Taron'un bu imparatorluk nimetlerinden yararlanırken kendilerinin hiçbir şeyleri olmadığından şikâyet ettiler. Onlar şunları dediler. "Taron prensinin bizden daha fazla yaptığı hizmeti ne ki? Ya da onun Romalılara bizden daha fazla yardımcı olduğu konu ne? Bu yüzden bizde en az onun kadar bu nimetlerden yararlanmalıyız ya da oda bu nimetlerden mahrum edilmelidir." İmparator mukaddes Romanus, onlara cevap yazdı ve Taron'a yapılan imparatorluk yardımlarını kendisinin rızasıyla yapılmadığını ve kendisinden önceki imparatorlar devrinde başlayan bu uygulamanın kesilmesinin doğru olmayacağını söyledi. Bununla birlikte imparator Taron'a bir mektup yazarak bahsi geçen kişilerin sıkıntılarını ve kızdıkları noktalardan haberdar olmasını sağladı. O cevaben, altın ve gümüş sağlayabileceğini bundan başka da düzenli olarak hediyeler vereceğini ve tunikler, on pound değerinde altın dolu bronz kaplar vereceğine yemin etti ve üç ya da dört yıl bunları verdi. Fakat daha sonra o bu vergileri toplayamadığını bildirerek imparator Leo zamanında olduğu gibi düzenli bir şekilde maaş almak istediğini söyledi yoksa vergilerin kesileceğini bildirdi. İmparator onu avutmak için oğlu Asotios, Konstantinople'de iken onu evine yollamadan önce patrikios rütbesiyle onurlandırıp misafir ederek cömert ikramlarda bulunmuştu.

Magister Krikorikios'in ölümü üzerine Apoganem'in oğlu Tornikios, içten bir mektup yollayarak başşehre gelerek imparatoru görmeyi arzuladığını bildirdi. Bunun üzerine imparator tercüman protospatharius Krinitis'i yolladı ve o da Tornikios'u Konstantinople'e getirdi ve imparator Tornikios'u patrikios rütbesiyle onurlandırdı. O kendi mallarının amcası tarafından Keltzini çevresinde bir malikaneye karşılık olarak imparatora verdiğini ve amcasının babasından kalan bu malları değiş tokuş edecek kadar güçlü olmadığını ve bu yüzden tüm bu malları ve Barbaros evini talep etti, böylece kuzenlerinin bunlara sahip olmaması gerektiğini belirtti. Yaşlı Taronite'nin ölümünden dolayı imparator, banliyö malikanesinin durumunun kaldığı yerden devam ettirilmesine karar kıldı ama bu değişimde Barbaros evini vermedi

çünkü yukarıda da ifade edilmiş olduğu gibi bu değiş tokuş altın mühürlü fermanla sağlama bağlanmamıştı.

Bundan sonra Taronlu magister Krikorikios'un oğlu merhum Pankratios imparatorluk şehrine gelmiş ve imparator tarafından Taron'un askeri valisi yapılmıştı. Pankratios, imparatorluk ailesine akraba olan bir kadınla evlenmek için izin istedi ve bunun üzerine imparator ona eş olarak magister Theophylact'ın kız kardeşini verdi. Düğünden sonra Pankratios: "Eğer bu kadından bir çocuğum olursa ona miras olarak sahip olduğum tüm ata topraklarını bırakacağım." diye ifade ettiği bir vasiyetname yazdı. Bunun üzerine Pankratios imparatora, Grigoras'da ki malikânesini ikamet etmesi için patrikios lady'e, eşine, verilmesini istedi ve eşinin ölümünden sonra da buranın tekrar imparator majestelerine geri verileceğini söyledi. İmparator bunu da onayladıktan sonra ona pek çok hediyeler ihsan ederek eşiyile birlikte onu ülkesine yolladı. Daha sonra magister Krikorikios'un oğulları, bu aynı patrikios Pankratios ve patrikios Asotios, kuzenlerini saldırgan tavırları ve baskılarıyla bunaltmışlardı. Onların bu dayanılmaz saldırıları karşısında patrikios Tornikios, imparatora bir haber yollayarak ülkesini alması, kendisine, eşine ve çocuklarına majestelerinin yanına kadar eşlik etmesi için güvenilir bir hizmetkârını yollamasını talep etmişti. Bunun üzerine imparator, Tornikios'u alması ve tanrının koruduğu şehre kadar ona eşlik etmesi ve taleplerinin karşılanması için tercüman protospatharius Krinitis'i gönderdi. Fakat Krinitis oraya vardığı zaman Tornikios'un hayattan ayrıldığını ve ölmeden önce vasiyet olarak tüm ülkesinin Roma imparatoruna tabi olmasını, eşinin ve çocuğunun imparatora gitmesini istediğini öğrendi. Eşine imparator tarafından, eskiden Chaldia tahsildarlığı yapmış olan protospatharius Michael'in Psomathia'da ki manastırında kalacak bir yer tahsis edilmesini istemişti. Daha sonra bahsi geçen Krinitis imparator tarafından tekrar Apoganem'in ülkesine el koyması için geri gönderildi çünkü burası da patrikios Tornikios'un hissesiydi. Fakat Taronite'nin oğullarının, merhumun kuzenleri, Oultnotin'e sahip olma talepleri geri çevrildi ve Eğer imparator bunların kuzenlerine ait olan yerleri işgal ederek kendi ülkesi gibi davransaydı onların hayatta kalmaları zor olurdu, bu yüzden yaşamlarını sürdürebilmeleri için kuzenlerinin sahip olmuş olduğu yerlerin yönetimini devam ettirmelerine karar verildi. İmparator kalbindeki

merhamet duygusundan dolayı onların tüm ricalarını kabul edip Apoganem'in ülkesini kuzenlerine verdi ve kendisi sadece Oulnoutin'i ve çevresindeki bölgeleri aldı. Tüm Taron ülkesi iki parçaya bölünmüştü; bir yarısı magister Krikorikios'u oğulları tarafından, diğer yarısı da kuzenleri, Apoganem'in oğulları, tarafından idare edilirdi.

44

Apachounis³⁰⁷ Ülkesi ve Malazgirt, Perkri, Chliat, Chaliat, Arzes, Tibi, Chert, Salamas ve Tzermatzou Şehirleri Hakkında³⁰⁸

Prensler prensi Symbations'un babası Asotoios'un zamanından önce, Persia emiri Aposatai iken boynu vurulan ve iki oğlu olan ve ondan sonra prensler prensi olan Asotios ve sonradan Perslerin kontrolü altında olan Perkri, Chaliat ve Arses adlı üç şehrin magisteri rütbesiyle onurlandırılan Apasakios.

Prensler prensinin tahtı Büyük Ermenistan'da Kars şehrindeydi ve daha öncede belirtildiği üzere Perkri, Chaliat ve Arzes şehirlerinin üçüne, ayrıca Tibi, Chert ve Salamas'a sahipti.

Apelbarth, prensler prensi Symbatios'un babası prensler prensi Asotios'un yönetimi altında Manzikiert'e sahip olmuştu. Prensler prensi bu aynı Asotios, Apelbart'a aynı zamanda Chliat, Arzes ve Perkri şehirlerini verdi ve kendisi doğudaki bütün toprakları aldı. Apelbart'ın ölümü üzerine oğlu Abelchamit onun yönetimine sahip oldu ve Abelchamit'in ölümünden sonra da büyük oğlu Aposebatas onun yönetimine sahip oldu. Prensler prensi Symbatios'un Pers emiri Aposatai tarafından öldürülmesinden sonra Pers emiri bağımsız bir hükümdar gibi Malazgirt şehri ve geri kalan topraklar üzerinde tam bir özerkliğe sahip oldu. Apasatai, iki erkek kardeşiyle -Apolesphouet ve Aposelmis- beraber, ülkelerinin Romalı başkomutan tarafından çeşitli istilalar ve yıkımlara uğramamış olmasından dolayı imparatora boyun eğdiler ve Roma imparatoruna şehirleri ve bölgeleri için haraç ödediler. Fakat daha önce değinildiği üzere Symbations'un babası, Asotios II'nin ve

³⁰⁷ Ermenistan'da bir bölge.

³⁰⁸ Doğu Anadolu'da Armenia themasında bulunan şehirler.

magister Apasakios'un büyük babası, prensler prensi Asotios I'in zamanından beri, prensler prensi Asotios II'nin ömrünün sonuna kadar bu üç şehir prensler prensinin egemenliği altında bulunurdu ve prensler prensi onlardan vergi alırdı. Bununla birlikte Malazgirt şehri, Apachouris ülkesi, Kori ve Charka'nın egemenliği ve kontrolü, Malazgirt emiri Aposebatas ve onun iki kardeşi Apolesphouet ve Aposelmis'in imparatora boyun eğerek şehirleri ve bölgeleri için haraç verene kadar, aynı prensler prensine aitti. Prensler prensi Roma imparatorunun hizmetine girdiği andan beri onun tarafından atanır ve rütbe verilirdi. Bahsi geçen tüm bu şehirler, kasabalar ve bölgenin efendisi prensler prensidir ama aynı zamanda buralar Roma imparatoruna aittir.

Büyük Ermenistan'ın prensler prensi Symbatios, Pers emiri Aposatai tarafından yakalanıp boynu vurulduğunda, Malazgirt şehrinin sahibi olan Aposebatas, Chaliat ve Perkri şehirleriyle Arzes kasabasına sahipliğini de almıştı.

Aposebatas'ın ikinci kardeşi Apoleshouet ve hem yeğeni hem de üvey oğlu olan Achmet ile birlikte Chliat, Arzes ve Altzike şehirlerinin aldılar ve bunlarda Roma İmparatoruna boyun eğerek onun yönetimi altına girip, tıpkı büyük kardeşleri Aposebatas gibi şehirleri ve bölgeleri için vergi ödediler.

Aposebatas ve Apolesphouet'in üçüncü kardeşleri Aposelmis, Tzermatzou şehrinin sahibiydi ve oda bölgesi için tıpkı büyük kardeşi Aposebatas ve diğer kardeşi Apolesphouet gibi Roma İmparatoruna itaat ederek vergi ödemiştir.

Aposebatas'ın ölümüyle oğlu Abderacheim, Malazgirt şehri ve civarı bölgenin yönetimine sahip oldu ve onun ölümünden sonrada Aposebatas'ın ikinci kardeşi ve Abderacheim'in amcası Apolesphouet Malazgirt şehrini ve yukarıda ifade edilen bütün bölgelerin yönetimine sahip olmuştu. Onun ölümüyle de üçüncü kardeşi Aposebatas ve Apolesphouet'in kardeşi Aposelmis, Malazgirt ve bahsi geçen bölgelerin idaresini devralmıştı.

Aposebatas'ın Abderacheim ve Apelmouze isimli oğulları vardı.

Apolesphouet, oğlu olmadığı için, yeğeni Achamet'i üvey evlat edinmişti.

Apolsemis'in Apelbart adında şimdi Malazgirt'e sahip olan bir oğlu vardı.

Aposebatas ölmeden önce küçük oğlu Apelmouze bebek olduğu için abisinin ya da babasının yerine geçmesi mümkün olmayacağından büyük oğlu Abderacheim'i emir olarak bırakmıştı.

En büyük kardeş Aposebatas'ın tahtı Malazgirt şehrinde idi ve buranın sahibiydi. Bahsedildiği üzere bu memleketler için yani Apachouris, Kori ve Charka şehirleriyle ilgili olarak Romalıların İmparatoruna vergi ödemekteydi ve onun ölümünden sonrada oğlu Abderacheim yönetimi ele aldı ve o da bahsedilen vergileri ödedi. Kardeşi Apelmouze söylendiği gibi henüz bebektir.

Abderacheim'in ölümü üzerine kardeşi Apelmouze'nin çocukluğu geçene kadar [ergenliği atlatıp büyüyene kadar] Malazgirt şehri ve yukarıda söylendiği gibi diğer şehirler Aposebatas'ın ikinci kardeşine kalmıştı. Aposebatas, Abderacheim dayısıydı. Kardeşi Apelmouze küçük olduğu için yönetim ona geçmişti.

Apolesphouet'in ölümüyle Aposebatas'ın üçüncü kardeşi Aposelmis, Malazgirt şehriyle o bölgeleri yukarıda da söylendiği gibi ele geçirmiştir. Daha öncede bahsedilen, Apolesphouet'in hem yeğeni hem de üvey oğlu olan Achamet, Apolesphouet'in vasiyeti ve rızasıyla Chliat'ın, Arzes'in ve Perkri'nin hâkimiyetini ele aldı. Apolesphouet'in daha önce bahsedildiği üzere oğlu yoktu, o da yeğeni ve üvey oğlu Achamet'i şehirlerinin ve bölgelerinin gerçek mirasçısı yapmıştı.

Aposelmis'in ölümünden sonra oğlu Apelbart Malazgirt şehrini ve onu çevreleyen bölgelere sahip oldu. Fakat Achmet şu üç şehre: Chliat, Arzes ve Altzike şehirlerine sahip idi.

Achmet de İmparatorun hizmetine girmiş, yukarıda da değinildiği gibi kendi yararına ve amcası Apolesphout'in yararına vergi ödemişti. Fakat Abelbart hile ve yalanla onu öldürerek şu üç şehri; Chliat, Arzes ve Altzike'yi almıştı ama bu topraklar imparatorun malı olduğu için o da imparatora ödeme zorundaydı.

Yukarı adı geçen tüm bu şehirler ve bölgeler asla Pers ya da halifenin egemenliği altında olmadı ve söylendiği gibi Lord Leo zamanında idaresi, prensler

prensi Symbations'a daha sonrada kardeşleri emirler Aposebotas, Apolesphouet ve Aposelmis'e verildi: tüm bunlar da Romalıların imparatorunun egemenliği altında kalarak vergiler ödenmişti.

Eğer bu üç şehrin Chliat, Arzes ve Perkri'nin yönetimi Roma imparatorlarında olursa Pers ordusu Roma'ya karşı gelemezdi çünkü buralar Roma toprakları ve Ermenistan arasında olup askeri bariyer olarak hizmet etmekteydiler.

45

Gürcüler (İberyalılar) Hakkında

Gürcüler, yani, kuropalates'e bağlı olanlar kendilerinin peygamber ve kral David ile zina işleyen Uriah'ın karısının soyundan geldiklerini söylerler. Soylarını David'in doğan bu çocuğuna dayandırarak, en kutsal annenin de [Hz. Meryem] David'in tohumlarından olduğuna göre, onunla akraba olduklarını iddia ederler. Bu sebepten Gürcülerin önde gelenleri bayan akrabaları ile evlenmede hiçbir mani görmeyerek eski düzenin muhafaza edildiğine inanırlar. Gürcüler Kudüs'ten çıktıklarını söylerler. Bir rüyanın kehanetiyle göç ederek Pers bölgesinin karşısına hâlihazırda yaşadıkları topraklara yerleşmişlerdir. Gürcüler, David ve kardeşi Spandiatis'in kehanetiyle uyarılmış ve Kudüs'ten ayrılmıştı, Spandiatis tanrıdan lütf almıştı ve onların iddia ettikleri gibi savaşta onun vücudunun herhangi bir yerine, örtüyle koruduğu kalbi dışında kılıç dokunmazdı. Bu anlatıma göre Persliler dehşete düşmüşler ve ondan korkmuşlardı ve o Perslerin hakkından gelmiş ve Gürcü akrabalarını bu gün sahip oldukları zorlu bölgelere yerleştirmiş; onlar da burada yavaş yavaş gelişerek büyük bir millet olmuşlardı. Daha sona İmparator Herakleisos (610–641) Perslere karşı harekete geçtiğinde Persler ona karşı birleşip onunla mücadele ettiler ve sonuç olarak Roma imparatoru Herakleisos tarafından persler üzerinde büyük bir korku uyandırıldı ve pers ülkesinin şehirleri zorlada olsa yola getirildi³⁰⁹. Bir kere İmparator Herakleisos Persler üzerine yönelmiş ve bu imparatorluğu sona erdirmeye yaklaşmıştı, Gürcüler ve Araplar Perslerin üzerine

³⁰⁹ 622 sonbaharında Ermenistan'a ilerleyen Herkalisos İran kumandanı Şahbârâz'ı yenerek parlak büyük bir zafer kazanmış ve Anadolu'yu düşmandan temizlemiştir. Ostrogorsky, a.g.e., s. 95

yürümüş ve onların üstesinden gelmişti³¹⁰. Gürcülerin de söyledikleri gibi, Kudüs'ten çıktıklarını iddia ettiklerinden, bu nedenle efendimiz İsa'nın kabrine çok sadıktılar ve o günden beri Kutsal şehirdeki Patriğe ve burada ki Hıristiyanlara çok miktarda paralar yollarlardı. Daha öncede bahsedilen David'in -Spandiatıs'in kardeşi- Pankratios adında bir oğlu vardı ve Pankratios'unda Asotios adında bir oğlu vardı ve Asotios'unda Romalıların İsa sever İmparatoru Leo tarafından rütbesiyle onurlandırılan Adranasi adında bir oğlu vardı. Spandiatıs, David'in kardeşi, çocuksuz ölmüştü. Ve onların Kudüs'ten şimdi ki yaşadıkları yerlere göçleri 400 yada 500 yıldan bu güne kadar olmuştu ki bu 10. onbeş yılda, dünyanın 6460. yaradılış yılında ve Mor purpurlar içinde doğan Romaların İsa sever imparatoru Konstantinos'un (324–337) devrinde olmuştur.

Mor purpurlar içinde doğan İsa sever şerefli imparator Leo, Arapların Phasiane denilen yere ulaştıklarını ve kiliseleri ele geçirip buraya kaleler inşa ettiğini işitince Patrik Lalakon'u, Ermenistan askeri valisi, Koloneia³¹¹ askeri valisi, Mesopotamia askeri valisi ve Khaldi (Chaldia) askeri valilerini bahsi geçen bölgelere gönderdi. Askeri valiler burada ki kiliseleri özgürlüğüne kavuşturarak, kaleleri yok ettiler ve Arapların sahip oldukları Phasiane'yi Ermenistan'da bir bölge) yakıp yıktılar. İmparator daha sonra tekrardan, Erzurum şehrine varıp bu bölgeyi yakıp yıkan ve büyük bir darbeye Araplara acı çektirdikten sonra dönen ve Phasiane bölgesini yakıp yıkan, Katakalon magister'ini gönderir. İmparator Lord Romanus³¹²,un (920–944) saltanatında magister John Kourkouas, Tibi (Ermenistan'da bir şehir) şehrine doğru hareket etmiş ve buraları tamamıyla harap etmişti. Onun bu seferine kadar Phasiane yurdunun tüm sahibi Araplar idi. Bununla birlikte Magister John'un kardeşi Patrik Theophilus ilk defa Chadia'nın askeri valisi olduğunda Phasiane yurdunu yağmalamıştır çünkü buranın da kontrolü Arapların elinde idi. O zamandan beri Erzurumlular ile Phasiane yurdunun etrafında ya da Abnikon (Ermenistan'da bir şehir) şehrinin etrafında hiçbir köy olmayacağına dair bir anlaşma yapılmıştı. Ve Gürcüler her zaman Erzurum şehri, Abnikon şehri,

³¹⁰ İmparator 623 baharında bir önceki yıla daha büyük bir orduyla İran üzerine yürümek için hazırlıklar yapmıştı. Bu yeni orduya takviye olarak Kafkas kabilelerinden Laz, Abaza ve Gürcülerden oluşan askerlerde almıştı. Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 95.

³¹¹ Şebinkarahisar

³¹² Romanos I. Lakapenos (920–944)

Malazgirt şehri ve tüm Pers halkıyla ilgili olarak sevgi ve dostluğa dayanan ilişkileri olduğunu ileri sürerler ama Phasiane’de hiçbir bölgeyi elde edememişlerdir.

İmparator Lord Leo, imparator Lord Romanus ve bizim kendi imparator majestelerimiz birçok defa Ketzon (Erzurum yakınlarında bir şehir) şehrine Erzurumluları durdurmak ve yönetimi ele alabilmek için garnizon yerleştirmek için kuropalates ve kardeşine teklifte bulunmuşlar ve burayı aldıktan sonra tekrar size vereceğiz demişlerdi. Fakat Gürcüler Erzurumlulara olan sevgilerinden dolayı buna razı olmadılar ve Erzurum’un alınmaması için cevap olarak Hükümdar Romanus’a, İmparator Majestelerine şu cevabı verdiler: “Eğer biz bunu yaparsak, Abasgia ve Basparakanite (Ermenistan’da bir bölge) yöneticileri ve Ermenistan potentates’i gibi komşularımızın gözünde şerefimiz lekelenir ve onlar bu durumda ‘İmparator Gürcülere sahip oldu. Kuropalates ve kardeşleri sadakatsiz ve onlara güvenilmediği için imparator bu yüzden şehirleri onlardan geri aldı’ derler. İmparator korgeneral yada elçisini göndereceğine Ketzeon şehrinde onları gözetleyip hareketlerini takip edecek bir mahalle alsında daha iyi.” dediler.

Ve onlar imparatorluk fermanıyla bunun etkisini öğrenmişlerdi: “Bizim korgeneral ya da elçi yollamamızın faydası ne olabilir? Korgeneral ya da elçi şehre girip onlara sağlayacağınız odalara yerleşse onlara Erzurum’a kadar kılavuzluk etseniz bile onlar yeterli olanaklara sahip olamayacakları içim kervanların Erzurum’a girdiğini göremeyeceklerdir. Kervanlar gece bile şehre girebilir.” Erzurum’un ele geçirildikten sonra bu şehrin onlara verileceğine dair yazılı yemin verilmesine rağmen İberyalılar bu şehrin alınmasını arzu etmediler ve böylece Romalılara itaat etmeyerek Ketzeon şehri teklifinden vazgeçmediler.

İberyalılar asla Erzurum şehri dolaylarına ya da Abnikion şehri bölgesine ya da Malazgirt şehrinin kontrolünde olan bölgelere baskınlar yapmaya ya da esirler almaya razı olmadı.

Oysa kuropalates bütün Phasiane bölgesi ve Abnikon şehrinde ısrar ederek Lord Romanus’tan buralar için altın mühürlü bir ferman aldığı konusunda iddiada bulunur. Bunun üzerine bizim imparator majestelerimiz, onun ‘azat’ı protospatharius Zourbanelis vasıtasıyla yolladığı nüshayı inceler ve onların kendisine yardımcı

olmadığını anlar. İlk olarak kayın pederinin bu altın mühürlü fermanında curopalate'nin vermiş olduğu sözler vardı. Buna göre o, kendi el yazısıyla verdiği garantilere göre imparator majestelerine sadakat ile bağlı kalacağına ve buna göre hareket edeceğine dair sözler vermişti. İmparatorun düşmanlarına karşı savaşıacak, dostlarını koruyacak ve imparator için doğunun asi şehirlerini hizaya getirecek ve bizim yararımız için elinden geleni yapacaktı. Bizim tarafımızdan ise imparator kendisine, eğer hizmetlerine devam ederse onun ailesinin hükümranlığına herhangi bir zarar gelmeyeceğine, ülke sınırlarına ve bölgelerine karşı bir ihlalde bulunulmayacağına dair söz vermişti. Eğer onlar anlaşmaya uymazlarsa ne Erzurumlular tarafından yapılan saldırıların durdurulması için yardımda bulunulacaktı nede komşu şehirlerden gelen saldırılardan kurtulmak için yardım alabileceklerdi, kendi güçleriyle bunlara karşı savunma yapmak zorunda bırakılacaktılar. Altın mühürlü fermanlardaki konuların ana noktaları böyleydi ve fermanlardan çıkarıldığına göre curopalate umduğunu elde edemedi. Kayınpederimiz bu fermana eskiden beri geçerli olan sınırlarına dokunmayacağıma dair ve eğer onlar isterlerse yalnız başlarına ya da bizim ordumuzun desteğiyle Erzurum'u ve civarındaki düşman kentlerini kuşatabileceklerine ama tam anlamıyla bir özerkliğe sahip olamayacaklarına dair bir madde koymuştu. Bundan başka imparator majestelerimiz fermanında Araplara ait bölgelere, İberyalı curopalate'e ve onun yeğeni magister Adranase'ye karşı tedbir olarak bir madde dâhil etmişti. Buna göre onların güçleri azaltılacaktı ya da gelecekte azaltılarak sadece bir özerk lord kadar askeri güce sahip olacaktı. Bundan dolayı gücünü kullanarak ne Erzurum şehrine ne Abnikion'a ne de Mastaton'a zor kullanarak sahip olabilecekti. Bahsi geçen bu yerler Erax ya da Phasis nehrinin berisinde duracaklardı; çünkü Abnikon şehri şimdiye kadar bağımsız ve kendi emiri altında özerkti. Birkaç defa bizim imparatorluk ordularımız buraya baskınlar yapmışlar, evet! ve askeri vali protospatharius John Arrhabonitis, şimdiki Erzurum şehri askeri valisi olan patrikios Theophilus ve geri kalan diğer askeri valiler buraya baskınlar yapıp büyük yapmalarda bulunup pek çok tutsak alarak, köylerini yakmışlardı ama curupalate buraya hiçbir zaman baskın yapmamıştı. Ve ne zamanki bu köyler imparatorluk majesteleri tarafından harap edildi, İberyalılar sinsice buralara sahip olarak daha sonra şehre de sahip olmak istemişlerdi. Patrikios ve askeri vali Theophilus tarafından birkaç defa uyarılan emir,

kurtuluş umudunun kalmadığının görünce kendi rızasıyla imparator majestelerinin hizmetine girmeye karar verdi ve oğlunu ona tutsak olarak gönderdi. Diğer taraftan Mastaton Erzurumlulara aitti; magister John 7 ay boyunca Erzurum'u kuşattığında burayı alamadığından dolayı adamlarını göndererek Mastaton şehrini alarak, Nicopolis'in captain generali protospatharius Petronas Boilas'a sundu. Magister John ile Erzurum kuşatmasına katılan magister Pankratios, magister John çekilirken ona Mastaton şehrinin kendisine verilmesi için yalvararak, magister John'a bu şehri elinde tutacağına ve asla Araplara vermeyeceğine dair yemin ederek yazılı bir belge verdi. Bahsi geçen magister Pankratios imparator majestelerinin hizmetinde olan bir Hıristiyan idi ve magister John onun yemine güvenerek istediği şehri kendisine verdi ve oda burayı tekrardan Erzurumlulara geri verdi. Erzurumluların burayı alması üzerine İberyalılar harekete geçerek Mastaton şehrini aldılar; bu nedenden dolayı onların Mastaton şehrini ya da Abrikon şehrini talep etme yetkileri yoktur. Kuropalate bizim sadık ve dürüst hizmetkarımız olduğu için onun Phasiane'ye komşu yerler için yaptığı ricası, Erax ya da Phasis nehrinin sol tarafından Illyria'a kadar olan yerleri almasına izin verildi. Buna mukabil, bu nehrin sağ tarafından Erzurum şehrine kadar olan yerler, köyler bizim imparator majestelerine ait olmalıdır. Bahsi geçen bu nehir İberyalılar ve Romalılar arasında sınır bölgesi olarak kalmalıdır. Mukaddes kuropalates John Kourkous'da ömrünün sonlarına doğru bu bu nehirlerin sınır olmasının her iki taraf için de iyi bir şey olduğunu rapor etmişti. Bu yüzden iki taraf arasındaki anlaşmanın sonucu imparatorun orduları Erzurum şehri civarındaki köyleri yağmaladı ve yakıp yıktı. İberyalılar asla imparatorluk orduları olmadan nehrin bu yanına geçemeyeceklerdi. Bununla birlikte imparator majestelerimiz, kuropalates'e olan sevgimizden dolayı bahsedildiği gibi Erax ya da Phasis nehrinin sınır olmasına rıza gösterdi ve onlar memnun olmalıdırlar ki ellerindeki değerini bilerek başka şeyler talep etmezlerdi.

Gürcistan'lıların Şeceresi ve Ardanoutzi³¹³ Şehri Hakkında

'Hepsi Kutanmış' diye anılan, Pankratios ve Mapalisli David, Gürcistanlı yaşlı Symbatios'un oğullarıdır. Ardonoutzi, miras olarak Pankratios'a ve diğer topraklar da David'e düştü. Pankratios'un üç tane oğlu vardı. Ülkesini oğulları arasında bölüştürdü ve Ardanoutzi şehri oğlu Kourkenios'a düştü. Kourkenios'da çocuksuz öldüğü için burasını, Kiskasis denilen kardeşi Asotios'a bıraktı. Kiskasis denilen patrikios Asotios, isyan başlatarak Ardanoutzili kayın pederi Asotios'la, Kolorin³¹⁴,de Roma sınırına komşu olan Atzaras³¹⁵ nehri civarını ve Tyrokastron³¹⁶u değiş tokuş eden merhum magister Kourkenios'i kızıyla evlendirdi. Kiskasis denilen patrikios Asotios, Abazya yöneticisi magister George'nin kız kardeşiyle evliydi. Abazya yöneticisi magister George ve magister Kourkenios birbirlerine düştüklerinde patrikios Asotios Abazya yöneticisinin tarafını tuttu ve bu nedenle Kourkenios üstünlüğü ele geçirmek için değiş tokuşla verdiği Ardanoutzi'den onu kovarak Abazya'ya doğru hareket etti. Magister Kourkenios'un ölümü üzerine Ardanoutzi'yi, Kiskasis denilen patrikios Asotios'un kızı olan eşine bıraktı. Asotios, kuropalates ve Abazya yöneticisi magister Gorge ve magister Pankratios, bahsi geçen kuropalates'nin kardeşi, Magister Kourkenios'un ülkesini askeri güçleriyle bölüştüler ve her biri ona yakın bir yerde kalacak yer ayarladı. Ardanoutzi, bahsi geçen David'in oğlu Symbatios'un yakınında kalmıştı. Daha sonra hepsi, Kiskasis denilen patrikios Asotios'un kızının, magister Kourkenios'un dul eşinin mallarını gasp ettiler. Yani, ona: "Sen bir kadın olduğun için şehre sahip olamazsın." dediler. Daha sonra Symbatios kadına şehrin değiş tokuşu için bir şeyler vererek Ardanoutzin şehrini aldı.

Bu Gürcüler birbirleriyle şöyle akrabadırlar: David'in annesi ve kuropalates Adranase'nin annesi ile birlikte şimdiki kuropalates Asotios'un babasının iki oğlu kuzendiler. Şimdi ki magister Adranasi'nin babası magister Pankratios'un kızı,

³¹³ Bu günkü Ardanuç.

³¹⁴ Bizans hududunda bir şehir.

³¹⁵ Gürcistan'da bir nehir.

³¹⁶ Gürcistan'da bir şehir.

David'in oğlu Symbatios ile evliydi ve onun ölümünden sonra Adranasi, David'in oğlu Symbatios'un kızıyla evlendi.

Ardanoutzin şehri çok güçlü bir savunmaya sahipti ve bununla birlikte taşra vilayeti gibi önemli bir dış mahallesi vardı. Ve buradan Trabzon, Gürcistan ve Abazya ile ticaret yapılır ve bütün Ermenistan ve Suriye'den tüccarlar buraya gelirdi. Böylece bu ticareten muazzam gelir elde ederlerdi. Ardanoutzin şehri geniş ve verimli topraklara sahipti ve Gürcistan'ın, Abazya'nın ve Mischian'ın anahtarı konumundaydı.

Kutsanmış imparator Romanus, o zamanki protospatharius ve lictor olan amiral patrikios Konstantinos'u magisterlik tuniğiyle birlikte, Kourkenios'u Gürcistan magister'i yapmak için yolladı. Patrikios amiral Konstantinos İzmit'e (Nikomedia) ulaştığında, o zamanlarda kutsal şehri ziyaret etmeye yemin etmiş Kyminaslı keşiş Agapios'u gördü. Amiral Konstantinos Gürcistan'a geçişinde Ardanoutzin şehrine geldi. Patrikios Asotios damadı Kourkenios'a olan husumetinden dolayı keşiş Agapios'a : "Tanrı adına ve şerefli hayat verilmiş haçın gücü adına sana yalvarıyorum, Konstantinople'e git ve imparatora söyle, adamlarını göndersin ve şehrimi yönetimi altına alsın." dedi. Keşiş Agapios, Konstantinopol'e gelerek imparatora patrikios Asotios'un ona anlattıklarını anlattı. Kourkenios'u İbery magisterliğine getirmekle görevli patrikios amiral Konstantin İzmit'te iken, imparatorluk baş şansölyesi patrikios Symeon'dan, imparatorun emirlerinin olduğu bir mektup aldı. Mektupta: " Kutsal imparatorumuz orada oyalanmamamı ve acele bir şekilde Kiskasis denilen patrikios Asotios'a giderek şehri almanı emretti. Asotios'un, kendisi keşiş Agapios'un ağzından bize güvenilir bir görevlinin gönderilerek şehrin teslim alınmasını istediğini söyledi. Chaldia³¹⁷,ya git, cesur ve güvenilir bildiğin yetenekli adamları alarak şehre gir ve burayı al!" yazıyordu. Bunun üzerine patrikios Lord Amiral Konstantinos, Chaldia'ya giderek yetenekli korgeneralleri, subayları ve 300 adam alarak Gürcistan'a girdi ve hâlihazırda kuropalates olan Asotios'un kardeşi kutsanmış David'in eline düştü. David: "İmparator tarafından nereye gönderildin ve yanında bu kadar adam

³¹⁷ Doğu Karadenizde Eyalet.

getirdiğine göre görevin ne?” diye sordu. Kuropalates Adranase öldüğü ve imparatorun Kourkenios’u, kuropalates rütbesiyle onurlandırabilecek olmasından şüphelenmişlerdi; çünkü bu arada kuropalates Adranase’in oğulları babalarının ölümünün ardından kuzenleri ile çekişme içindeydi. Kourkenios baş danışmanını değerli hediyelerle imparatora göndermiş, kendisinin kuropalates ya da magister rütbesiyle onurlandırılması ricasında bulunmuştu. Bundan dolayı, Adranase’nin dört oğlu patrikios Konstantinos’un kendilerine: “Bu kadar adam getirmemin sebebi Kourkenios’u magister rütbesiyle onurlandıracağım içindir.” Diyeceğini zannetmişlerdi. Daha sonra patrikios Konstantinos, Kourkenios’un ülkesine gitti ve onu magister rütbesiyle onurlandırıp ona veda ederek: “Ben magister David’e gidiyorum” dedi. Ayrıca patrikios Konstantinos’un David’e imparatorun bir fermanı ve hediyeleri vardı. Ve o, Kiskasis denilen patrikios Asotios’un şehri olan Ardanoutzin’e girdi ve onun için gönderilen imparatorluk fermanını verdi ama bu fermanda Ardanoutzin şehriyle ilgili değil başka konularla ilgili bilgiler vardı. Fakat patrikios Konstantinos kendisine: “Fermanda şehirle ilgili bir şey olmamasına rağmen, keşiş Agapios imparatora gelerek, senin Ardanoutzin şehri hakkında söylediklerini rapor etti. Bu yüzden imparator şehri almam ve yanımda getirdiğim adamları buraya yerleştirmem için beni gönderdi.” dedi. Yukarıda da söylendiği gibi Kiskasis denilen patrikios Asotios, damadı Kourkenios ile ihtilaf halinde olduğundan dolayı şehri imparatora vermeye karar vermişti. Patrikios Konstantinos yanında getirdiği [İmparatorluk] sancaklarından birini Kiskasis denilen patrikios Asotios’a verdi. Asotios’da sancağı bir mızrağın ucuna geçirerek patrikios Konstantinos’a verdi ve : “Bunu burçlara dik, böylece herkes artık bu günden itibaren şehrin imparatora ait olduğunu bilsin” dedi. Patrikios Konstantinos sancağı surların tepesine dikti ve geleklerle uyararak Roma imparatorunu selamladı. Böylece Kiskasis denilen patrikios Asotios’un Ardonoutzin şehrini imparatora teslim ettiği anlaşıldı. Yaşlı David kendi ülkesini imparatora sunmamasına rağmen Akampsis³¹⁸ ve Mourgouli³¹⁹ eyaletine doğru ilerledi. Bunun üzerine patrikios Konstantinos imparatora rapor olarak iki tane mektup yolladı. İlki, Kourkenios’un nasıl magister rütbesiyle

³¹⁸ Chaldia Eyaletinde bulunan il.

³¹⁹ Chaldia Eyaletinde bulunan il.

onurlandırıldığını ve Kourkenios'un bunu kabul ederek imparatoru selamlaması hakkında bilgiler içeriyordu. Diğerinde de Ardonoutzin şehri ve buranın Kiskasis denilen patrikios Asotios'dan alınması ve patrikios Asotios'un damadı magister Kourkenios ile olan büyük çekişmesiyle birbirlerine olan düşmanlıkları ve imparatorun bu şehrin imdadına kulak vererek başkomutanını buraya göndermesi hakkında bilgiler içermekteydi. Gürcistanlı magister Kourkenios ve kuropalates Asotios'un kardeşi magister David gelişen bu olayları görünce imparatora bir mektup yazarak: "Eğer siz imparator majesteleri ülkemize girecek olursanız, biz de sizin hizmetinizden ayrılp, Araplarla birleşerek Romalılara karşı savaşacağız ve mecburen Ardanoutzin şehrine ve ona ait olan bölgelere ve Romalıların topraklarına karşı saldıracağız." dediler. İmparator adı geçen bu prenslerin yazdıklarını öğrenince onların belki de Araplarla işbirliğine giderek Romalılara karşı Arap ordularına kılavuzluk edebilecekleri ihtimalinden dolayı tedirgin olmuştu. Bunun üzerine imparator bu iddiaları inkâr ederek onlara: "Ben lictor protospatharius Konstantinos'a söz konu şehri ve civarını ele geçirmesiyle ilgili bir emir vermedim. Bu tamamıyla onun kendi budalalığıdır, yani bu o kendi inisiyatifini kullanmıştır." dedi. Böylece imparator bu konuşmasıyla onlara duymak istedikleri, memnun olacakları şeyleri söyledi ve Lictor protospatharius Konstantinos, imparatorundan tehdit dolu bir ferman aldı. Buna göre imparator: "Bunu sana yapman için kim talimat verdi? Buraya gelmeden önce kuropalates Adranase'nin oğlu Asotios'u al ve buraya kadar eşlik et. Böylece onu babasının rütbesi olan kuropalates unvanıyla onurlandırabiliriz." demekteydi. Bu emirleri alan patrikios Konstantinos, Kiskasis denilen patrikios Asotios'u şehri Ardanoutzin'de bırakarak, yaşlı David'in yanına giderek onun için olan emirleri ileterek geri döndü ve Gürcistan'a girdi. Burada, kuropalates Asotios'un kardeşi magister David'i ve magister Kourkenios'u beraber aynı yerde buldu. Ve onlar patrikios Konstantinos ile münakaşaya başlayarak ona hakaretlerde bulundular ve: "Sen çok sinsî ve kötü bir adamsın, bize belli etmeden Ardanoutzin şehrine sahip oldun" ve "Biz bu durumu imparatora bildirdik, fakat imparator bu konuda kendisinin hiçbir şey bilmediğini söyledi. Fakat sen Kiskasis denilen patrikios Asotios'a olan düşmanlığından dolayı bunu yaptın." dediler. Patrikios Konstantios bu suçlamaları makul cevaplarla savuşturdu ve daha sonra

kuropalates Adranase'nin oğlu Asotios'u alarak ona Konstantinople'e kadar eşlik etti ve Asotios, imparator tarafından kuropalates asalet unvanıyla onurlandırıldı.

Peki, Romalılar ile diğer milletler arasında hangi zamanlarda ne tür olaylar meydana gelmiştir? Sevgili oğlum, senin için kaydettiğim bu bilgiler çok değerli olup, aklından çıkarmamalısın. Aynı olaylar aynı sonuçlara yol açacağından önceden bazı şeyleri bilmen, zamanı geldiğinde bu sorunlara çare bulmana yardımcı olur.

47

Kıbrıslı Göçmenlerin Hikâyesi

Kıbrıs Adası Araplar tarafından ele geçirilip³²⁰ 7 yıl boş kaldıktan sonra başpiskopos John halkıyla beraber İmparatorluk şehrine geldiğinde, İmparator Justinianos³²¹ tarafından 6. kutsal konsülde, başpiskopos John'a piskoposları ve ada halkıyla birlikte Kapıdağ yarımadasına (Kyzikos) yerleşme izni verdi³²². Bunun yanında Piskopos John, herhangi bir engellemeye maruz kalmadan, ne zaman isterse Kıbrıs adasına piskopos atama hakkını elde etti. (İmparator Justinianos'un kendisi de Kıbrıslı olduğu için eski Kıbrıslıların bu hikâyesi bu güne kadar sürüp gelmiştir.) Ve böylece 6. kutsal konsülün³²³ 39. Bölümünde de kaydedildiği gibi Kıbrıs başpiskoposu Kapıdağ yarımadası yöneticiliğine atanmıştır.

Fakat 7 yıl sonra İmparator Tanrının izniyle Kıbrıs'ı tekrar yaşanır bir yer haline getirmiş ve Bağdat halifesine imparatorluk elçisi olarak Phangoumeis denilen

³²⁰ I. Muâviye b. Ebî Süfyan idaresindeki İslam donanması 649 tarihinde Kıbrıs'a ilerleyerek adanın merkezi olan Konstantia'yı ele geçirmiştir. Ostrogorsky, a.g.e., s.108.

³²¹ Justinianus II.

³²² Justinianus II. takriben 689 yıllarında Kıbrıs halkının büyük bir kısmını getirerek Çanakkale civarında kurduğu Justiniapolis ve Arap saldırıları sırasında savunmasız kalan ve tahrip edilen Kapıdağ yarımadasına yerleştirmiştir. İmparatorun bu uygulamasına Emevi halifesi Abdilmelik b. Mervan şiddetle karşı çıkmıştır ve bundan hemen vazgeçirilmesini teklif etmiş fakat Justinianus II. bunu kabul etmemiş üstelik Kıbrıs adası için ödenen haracın, Arapların bastığı üzerinde Kurân ayetleri olan sikkelerle ödenmesine karşı çıkmıştı. Bu gibi nedenlerle iki taraf arasında 692 tarihinde bir savaş çıkmıştır. Bkz. Theophanes, a.g.e., 63; Ostrogorsky, a.g.e., 123. Justinianus dinine çok bağlı bir hükümdardı. İlk defa Bizans hükümdarları arasında sikkelerin arka yüzüne 'Servus Christi' (İsa'nın Hizmetkârı) yazdırmış ve arka yüzüne de İsa tasviri nakşettirmişti. (Bkz. Ostrogorsky, a.g.e., s. 129). Bu yüzden Araplardan alınacak haracın kendi bastırıldığı sikkelerle ödenmesini ve böylece üstünlüğünü onlara kabul ettirmeye çalışmış olması da ihtimal dâhilindedir.

³²³ (680/681)

adanın yerlisi olan zeki ve ünlü 3 tane Kıbrıslı göndererek ve Halifeye mektup yazarak Suriye'deki Kıbrıslıların tekrar memleketlerine dönmelerine izin verilmesini istedi. Halife imparatorun bu mektubuna uyarak ünlü Arapları bütün Suriye bölgelerine yolladı ve tüm Kıbrıslıları bir araya getirerek kendi memleketlerine gönderdi. Ve İmparator da kendi adına bir elçisini göndererek Kapıdağ yarımadası, Kıbyrrhaiote³²⁴ ve Thrakesian³²⁵ eyaletleri gibi Roma topraklarına yerleşmiş olan, bu insanları alarak adaya iskân etti.

48

Bölüm 39, Altıncı Kutsal Toplantının Kubbeli Muhteşem Sarayda Yapılması

Kıbrıs adası yöneticisi kardeşimiz John, barbar saldırılarından ve kâfirlerin köleliğinden, en büyük Hıristiyan majestelerinin esasına samimiyetle bağlanarak, halkıyla birlikte adan göç ederek, tanrının inayeti ve merhameti sayesinde dini bütün İsa-sever, tanrının hizmetkârı imparatorumuz tarafından Hellespont eyaletine yerleştirilerek kurtuldu. Biz bu durumu şöyle çözdük: yeni kurulan Justinianopolis kenti Konstantinople gibi bazı haklar elde edecekti. Bu dindar piskopos John, kendi piskoposları tarafından seçilebilecek ve bölgenin idaresinde ve dini toplantılarda başkanlık edebilecekti. Kyzikos biskoposu ve diğer piskoposlar Justinianopolis piskoposu John'a bağlı olacaktı.

Fakat şimdi biz, senin yabancı milletlerle ilgili bilgiler edinmeden önce kesinlikle ve doğru bir şekilde bazı noktaları tespit etmeliyiz. Sadece başkentte olan olayları değil aynı zamanda Roma imparatorluğunun topraklarında değişik zamanlarda meydana gelmiş olayları da bilmelisin ve böylece iç meselelere hâkim olarak vatandaşlarına karşı daha fazla şefkat gösterebilirsin.

Konstantine'nin oğlu, Pogonatus diye bilinen Konstantin'in zamanında, Callinicus Helioupolis'ten Romalılara sığındı ve tüplerin içinden fırlatılan sıvı ateşi imal etti böylece Romalılar bununla Kapıdağ yarımadası açıklarında Arapların donanmasını yok ederek zafer kazanmıştır.

³²⁴ Kıbyration Theması. Bkz. Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 96.

³²⁵ Thrakeson Theması. Bkz. Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 96.

**Slavların Nasıl Hâkimiyet Altına Alındığını ve Patras Kilisesinin Kontrolü
Altına Sokulduğunu Araştıran Kişiler Bu Bölümden Öğrenir.**

Romalıların imparatorluk esasını Nicephoros tutarken, Peloponnesus eyaletinde yaşayan Slavlar ayaklanmaya karar verdiler. Bu Slavlar ilk olarak komşuları Greklerin evlerini yağmalamak için ilerlediler ve yağmayla onları pes ettirerek daha sonra Patras şehri sakinlerine karşı harekete geçtiler ve onlar sur çekmeden önce düzlükleri yakıp yıktılar ve aynı zamanda Afrikalı Araplar bunlarla birlikteydi ve şehri kuşatma altına aldılar. Ve hayli bir zaman geçtikten sonra surların içindekiler arasında hayati önemi olan hem su hem de yiyecek kıtlığı baş gösterdi ve onlar kendi aralarında, İslavların boyunduruğunda şehrin teslimine karşı dokunulmazlık vaadi elde etmek için müzakere ettiler. Ve böylece askeri vali Korint şehri eyaletinin uç noktasındayken, asillerden İslavların saldırılarına dair erken bilgi aldığından onun gelerek İslavları bozguna uğratması beklenmekteydi. Şehir sakinleri ilk olarak dağların doğu kıyısına gözcülük yapıp keşiflerde bulunması ve askeri valinin gelip gelmediğini öğrenmesi için bir izci gönderdiler. Ve eğer izci askeri valinin geldiğini görürse dönüşte sancağını indirerek işaret vermesini öğütlediler. Böylece askeri valinin gelişinden haberdar olacaklardı fakat eğer gelmezse de sancağı yukarıda tutarak askeri valinin gelmesinin beklenmemesi gerektiği belirtecekti. Böylece keşif kolu yola çıkmış ve askeri valinin gelmediğini görünce sancak yukarıda dönmeye başlamıştı. Fakat tanrının kutsal Havari Andrew vasıtasıyla araya girmesiyle at kaymış ve binicisi yere düşmüştü ve bayrakta aşağı inmişti, bunu gören şehir halkı şüphesiz askeri valinin geldiği için sinyal verildiğine inanarak, şehir kapılarını açmış ve aniden cesaretle dışarı doğru, İslavlara doğru hücumla geçtiler; ve bir mucizeyle bahsedilen havarinin atına binerek barbarları ateşe tuttuğunu gördüler, Ole!!, ve havari onları tamamıyla dağıtmış ve şehirden çok uzağa, drave nehrine doğru onları kovalayarak uzaklaştırmıştı. Ve barbarlar adı geçen havari Andrew'in muzaffer, zapt edilemez, yenilmez bir savaşçı olduğunu ve şiddetle kendilerine saldırdığını görünce hayretler içinde şaşkına dönmüşler ve kargaşaya düşüp, sarsılmış, ürpermiş bir şekilde onun en kutsal tapınağına sığınmak için kaçtılar.

Şimdi, bozgunun 3 gün sonra şehre ulaşan askeri vali havarinin zaferini öğrendiğinde, İmparator Nicephorus'a İslavların saldırılarının başlangıcını, esir toplamalarını, yıkımlarını ve Achaea bölgesindeki diğer akınlarında yaptıkları dehşet dolu olayları ve çekilen acıları ve bir de kuşatmanın pek çok gününde şehir halkına yapılan saldırıların ardı arkasının kesilmediğini bildirdi; havarinin tamamıyla zafer kazanması, barbarları bozguna uğratması bizi ziyareti ve savaşta bize yardım edip, düşmana kendisini göstererek arkalarından kovalayarak onları bozguna uğratmasıyla, barbarlar havarinin bizi ziyaret ettiğini ve savaşta bize yardım ettiğinin farkına vardılar ve böylece kaçmış ve onun kutsal tapınağına sığınmışlardı. İmparator bu olayları öğrenince yerine getirilmesi için şu emirleri verdi: “Havari tarafından bozguna uğratılarak, bize tamamıyla bir zafer ihsan edildiğine göre bizim görevimiz onun için düşmanın tüm yağma ve ganimetlerini ele geçirebilir kılmaktır.” Ve İmparator, düşmanların aileleriyle, akrabaları ve onlara ait ne varsa malları da dâhil, Patras kentinde ki tapınağı [Aziz Andreas kilisesine], daha önce bahsedilen, İsa'nın havarisinin kahramanca bir mücadele yaptığı yere, yerleştirilmesi emrini verdi; ve aynı kente bu meseleyle ilgili olarak bir ferman yayınladı.

Tüm bu eski ve antik hikâyeler, o zamandan sonra yaşayanlara kuşaktan kuşağı aktarılan yazısız ananelerdir, böylece peygamberinde [kahininde?] söylediği gibi gelecek nesil havari aracılığıyla yapılmış mucizeyi bilmeli ve kendi evlatlarına bu olayı bildirmeli, böylece tanrının aracılığıyla havarinin yaptığı yararlı işler unutulmamalıdır. Ve o zamandan beri bu kente [Patras] yerleştirilen İslavlar, askeri valinin, imparatorluk elçilerinin ve dışarıdan gelen diplomatların tutsakları gibiydiler. Bunların kendi uşakları, aşçıları, hizmetkârları ve masaya yiyecek hazırlayanların her çeşit hizmetlileri vardı. İslavlar ihtiyaçları olan parayı kendi birlikleri arasında bölüştürerek veya bağış yoluyla toplarlardı ve şehri yöneticileri bu meselelerin hiç birine müdahale etmezdi. Unutulmaz ve en bilge imparator Leo da Patras kenti yöneticilerine bu İslavlarla ilgili olarak ayrıntılı bir ferman gönderdi ve onlara karşı haksız yere sert davranılmamasını, incitilmemelerini buyurdu.

**Mora Eyaletindeki Ezeritai³²⁶ ve Milingoi³²⁷ Slavları Tarafından Ödenen Vergi
ve Aynı Şekilde Maina³²⁸ Sakinlerinin Ödedikleri Vergiler Hakkında**

Peloponez eyaletindeki Slavlar İmparator Theophilus³²⁹ ve oğlu Michael³³⁰ zamanında bu bölgede ayaklanarak, yağmalar yapıp, esirler alarak talanlarda bulunup bağımsız olmuşlardı. Ve Theophilus'un oğlu Michael'in devrinde Bryennius soyadlı, protospatharius Theoctistus, askeri vali olarak büyük bir güçle birlikte, yani Trakyalılar, Makedonlar ve geri kalan batı eyaletlerinden aldığı güçlerle, isyancı Slavları kontrol altına almak için harekete geçti. O, Peloponez ilindeki diğer asileri ve Slavları kontrol altına alıp üstesinden geldi ama sadece Lakedaimon³³¹ ve Helos³³², a kadar uzanan Ezeritai ve Milingoi Slavlarını itaat altına alamadı. Çünkü burada Pentadaktylos³³³ diye bilinip denizin içine kadar bir boyun gibi uzanan çok büyük ve yüksek bir dağ olması ve bu yerin zorlu şartlarında dolayı, buraya yerleşmiş olan Milingoi ve Ezeritai Slavları itaat altına alınamamıştı. Fakat yukarıda bahsedilen Peloponnesus askeri valisi protospatharius Theoctistus, zorda olsa Milingoi ve Ezeritai'yi de vergiye bağlamayı başardı. Buna göre, Milingoi'nin 60 nomismata ve Ezeritai'in 300 nomismata vergi ödemesi kararlaştırıldı. Bu Slavlar onun askeri valiliği boyunca vergilerini ödemişler ve hatta bu gün bile orada oturan halk tarafından bu vergiler ödenmeye devam edilmektedir. Fakat imparator lord Romanos'un devrinde bu aynı eyaletin askeri yöneticisi protospatharios John Proteuon, Milingoi ve Ezeritai ile ilgili olarak Lord Romanos'a, onların isyan ettiklerini ve askeriye valiye itaat etmeyip, imparatorluk emirlerini hiçe sayarak yarı bağımsız bir devlet gibi hareket ederek ve vergi vermeyi reddettiklerini bildirdi.

³²⁶ Ezeritai (Εζερίται): Peloponez'de bulunan Slav gruplarından bir tanesi. Romanos I.'in zamanında isyan etmişler ama isyanları bastırılarak vergiye bağlanmışlardır. Bkz., "Ezeritai", **ODB., II.**, s. 772.

³²⁷ Milingoi: Peloponez'de bulunan bir diğer Slav grubudur.

³²⁸ Maina (Μαίνα): Güney Yunanistan'da Mani bölgesinde bulunan kale. Bkz., "Maina", **ODB., II.**, s. 1268.

³²⁹ (829–842)

³³⁰ Michael III. (842–867.)

³³¹ Lakedaimon (λακεδαίμων): Güney Peloponez'de bir zamanlar antik Sparta'nın başkentliğini de yapmış bir şehir. Bkz., "Lakedaimon", **ODB., II.**, s. 1168.

³³² Hellas (Έλλος)

³³³ Pentaktylos (Πενταδάκτυλος): Güney Yunanistan'da ki Taygetus dağları Bizans döneminde Pentaktylos yani beş parmak dağları diye anılmıştır.

Protospatharios John Proteuon'un bu haberi henüz yoldayken, protospatharius Krinitis Arotas Peloponez'e askeri vali olarak atanmıştı. Eski askeri valinin [protospatharius John proteuon] bu haberi imparator Lord Romanus'a ulaştığında gelişen bu olayları öğrenen imparator, yeni vali Krinitis'e Slavlara baş eğdirip, isyanı sonlandırana kadar onların üzerine gitmesi için emir verdi. Ve böylece, askeri vali Krinitis'in Slavlarla olan mücadelesi mart ayında başladı. Slavlara ait tüm mahsuller yakılıp, arazileri yağmalandı ve isyancıları şehirde mahsur tuttu. Slavların direnişleri kasım ayına kadar sürdü, sonlarının geldiğini gören isyancılar, Krinitis ile görüşüp teslimiyet şartlarını görüşüp, geçmişteki hatalarından özür dilemek için ricada bulundular. Ve böylece yukarıda adı bahsedilen askeri vali protospatharius Krinitis, daha önceki ödediklerinden daha fazla vergi vermelerine karar verdi. Böylece, Milingoi daha önceki ödediği 60 nomismatanın yanı sıra 540 nomismata daha ödeme yapacaktı böylece onların ödeyeceği toplam vergi 600 nomismata olacaktı. Ezeritai ise, önceki 300 nomismatanın yanı sıra 300 nomismata daha ödeyecek, yani toplamda 600 nomismata ödeyecekti ki, toplanan bu vergileri aynı protospatharius Krinitis Tanrının muhafaza ettiği hazineye gönderdi. Fakat protospatharius Krinitis Hellas eyaletine atanıp, protospatharius Bardas Platypodis Peloponez askeri valiliğine atandığında, Bardas Platypodis ve protospatharius Leo Agelastos tarafından kargaşaya ve çatışmaya çıkarıldı. Soylular Bardas'ın tarafını tutarak protospatharius Leo Agelastos'u eyaletten kovdular. Bunun üzerine Slavlar hemen bu aynı eyalete karşı bir saldırı düzenlediler ve daha sonra hem Milingoi hem de Ezeritai Slavları imparator lord Romanus'a bir haber göndererek vergilerindeki artışın bağışlanması için duacı olduklarını söyleyerek, önceden ödedikleri haline getirilmesi için ricada bulundular. Yukarıda da söylendiği gibi Slavlar Peloponnesus eyaletine girmişlerdi, imparator onların, [Ezeritai ve Milingoi Slavları ile] Slavların güçleriyle birleşmesinden ve bu vilayette büyük yıkımlar yapmasından korktuğu için ikincisine [Slavlara] altın mühürlü bir ferman göndererek onların önceden olduğu gibi vergilerini ödeyebileceklerini bildirdi, yani Milingoi 60 ve Ezeritai 300 nomismata ödeyecekti. Milingoi ve Ezeritai'nin vergisinin yükseltilmesi ve azaltılmasının sebebi budur.

Maina şehri sakinlerinin soyu yukarıda söylenen Slavlara değil eski Romalılara dayanır, bu gün bile buranın yerel sakinlerine Helenler (Hellenes) denir. Çünkü onlar çok eski zamanlarda putperesttiler ve daha önceki eski Greklerin yaptığı gibi putlara ibadet ederlerdi ve onlar yüce Basil zamanında vaftiz edilerek Hıristiyan olmuşlardır. Onların yaşadıkları bu yer susuz ve ulaşılması güç bir yerdi ama bununla beraber onların rahatlıkla geçimlerini sağlayan zeytin yetiştirilen bir yerdi. Bu yer Malea³³⁴'nın uç noktasında bulunur ve Ezeron'un ötesinde deniz kıyısına kadar uzanır. Onların tamamen itaatli oldukları ve askeri vali tarafından atanacak yöneticiye de kabul edip, askeri valinin emirlerine dikkat ederek uyacakları görüldüğü için, onlar çok eski zamanlarda ödedikleri 400 nomismata vergi ödemeye uygun görüldüler.

Kapadokya³³⁵ eyaleti eskiden Anadolu eyaletinin bir ili³³⁶ idi.

Kephalenia³³⁷ ili ya da adaları Lombardy eyaletinin eski bir ili³³⁸ idi ama İsa-sever hükümdar Leo³³⁸ zamanında burası eyalet oldu.

Calabria³³⁹ eyaleti, Sicilya eyaletinin eski bir dukalığıydı.

Kharsinon³⁴⁰ eyaleti, Armeniakon³⁴¹ eyaletinin eski bir ili³⁴¹ idi.

İsa sever hükümdar Leo'nun zamanında Boukellarioi³⁴² eyaletinden Kapadokya eyaletine yüzlerce yurttaş nakledildi yani, Baretta garnizonuna,

³³⁴ Peloponez'in güney doğusunda bulunan Malea burnu.

³³⁵ Cappadocia (καππαδοκίας); Tuz gölünden Fırat nehrine kadar uzanan arazide kurulmuş thema. Bkz., "Cappadoia", **ODB., I.**, s. 378.

³³⁶ Tema sisteminin ilk temelleri Herakleius zamında atıldığında Anadolu dört büyük Thema sistemine bölünmüştü. Herakleios zamanında dört olan thema sayısı Leon III. zamanında artırılmıştır. Buna göre Kapadokya ilk başlarda Anadolu themasının normal bir ili durumundayken thema yapılmıştı. Bkz., ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 146.

³³⁷ Kephallenia (Κεφαλληνία): Kephallonia, Ege denizinde bir adadır. Konstaninos burayı karıştırmıştır. Çünkü Kephallonia asla thema olmamıştır. Bkz., "Kephalenia", **ODB., II.**, s. 1122.

³³⁸ (717–741)

³³⁹ Calabria (Καλαβρία): Güney İtalya'da bir bölge. Ravenna eksarhlığı altındayken 700 yılında Sicilya dukalığına bağlanmıştır. Bkz., "Calabria", **ODB., I.**, s. 365. .

³⁴⁰ Charsianon (Χαρσιανου): Kapadokya ile Kayseri arasında bir kaledir. İsmi Justinianus'un Perslere karşı savaşan generali Charsios'dan almıştır. Bu isimle kurulan şehir 863 tarihinden sonar bu themanın merkezini teşkil etmiştir. Bkz., "Charsianon", **ODB., I.**, s. 415.

³⁴¹ Armenikon (Αρμενιάκων): Kapadokya'dan Karadeniz'e ve oradan da güneyde Fırat nehrine kadar uzanan themadır, merkezi Amasya'dır. Bkz., "Armenikon", **ODB., I.**, s. 177.

Balbadona garnizonuna, Aspona garnizonuna, ve Akarkous garnizonuna nakledildi. Anadolu eyaletinden de Kapadokya eyaletine yüzlercesi nakledildi yani, Eudokias garnizonuna, Haghios Agapitos garnizonuna, Aphrazeia garnizonuna nakledildiler ve onlardan 700 ü, şöyle ki, 400 Boukellarioi'den ve 300 Anatolikoi'den alınarak şimdi Kommata denilen bir vilayet kuruldu.

İsa-sever hükümdar Leo'nun zamanında yüzlerce vatandaş Boukellarioi eyaletinden Charsianon eyaletine nakledildi yani, Myriokephalon garnizonuna, Timios Stauros garnizonuna ve Berinoupolis garnizonuna nakledildiler ve burası şimdi Saiana denilen vilayet oldu. Ve Ermenistan eyaletinden Charsianon eyaletine pek çok vatandaş nakledildi, şöyle ki, Komodromos garnizonuna, Tabia garnizonuna ve bunlar Charsianon vilayetine eklendi. Kapadokya eyaletinden Kharsianon eyaletine pek çok vatandaş nakledildi, yani Kasi vilayetine ve Nyssa garnizonuna ve Caesareis'ya.

Eski zamanlarda Chozanon ve Asmosaton eyaleti Arapların kontrolü altındaydı. Chanzit ve Romanopolis³⁴³, Melitenian³⁴⁴, a komşu geçitlerdi. Ve Phatilanon dağından ötesindeki bütün yerler Araplara aitti; Tekis Manuel'e aitti. Kamacha³⁴⁵, Kolonia³⁴⁶,nın uç noktasındaki vilayeti ve Keltzini³⁴⁷ vilayeti, Chaldia³⁴⁸,nın kontrolündeydi. O zamanlar Mesopotamia eyalet değildi. Fakat unutulmaz imparator İsa-sever Leo, eski Manuel'i dokunulmazlık sözüyle Tekis'den, Konstantinople'e getirerek onu Protospatharius yaptı. Bu aynı Manuel'in, Pankratoukas, Iachnoukas, Moudaphar ve John isimli 4 oğlu vardı. İmparator, Pankratoukas'ı önce Hicanati komutanı ve daha sonra Boukellaria'ya askeri yönetici yaptı ve Iachnoukas'ı Nicopolis askeri yöneticisi yaptı ve Moudaphar ve John'a Trapezus'da hükümdarlık arazisi verdi ve böylece onların yararlarına olan itibarlı unvanlarla onurlandırdı. Ve o Mesopotamia'yı eyalet yaptı ve Charsianite askeri

³⁴² Boukellarioi (Βουκελλαρίων): VIII. Yüzyılda Opsikon themasından ayrılarak thema haline getirilmiştir, Ankara ve sınırları içine almaktadır. Bkz., "Boulkeria", **ODB**, I., s.316.

³⁴³ Palu.

³⁴⁴ Malatya.

³⁴⁵ Kemah.

³⁴⁶ Şebinkarahisar.

³⁴⁷ Erzincan.

³⁴⁸ Kuzey doğu Anadolu'da bulunan bir thema.

yöneticisi olarak da late Orestes'i atadı ve Kamacha vilayetini Mesopotamia eyaletine verdi ve birde daha sonra Keltzini vilayetini de Mesopotamia eyaleti yönetimi altına aldı. Tüm bu yerler şimdi Romalıların egemenliği altındadır ve hükümdar Romanus zamanında Romanopolis ve Chanzit, Mesopotamia eyaletine eklenmiştir.

İsa-sever Hükümdar Leo zamanında Larissa, Sebasteia'nın vilayeti idi ve Kymbalaios da Charsianon'un vilayeti idi ve ıssız Symposion bitişiğindeki Lykandos bölgesine bırakıldı. Ve İsa-sever hükümdar Leo'nun saltanatı zamanında Melias hala Malatya'da Baasakios ve iki kardeşi Krikorikios ve Pazouris ve birde Ermeni late Ismael Armenian gibi sürgündeyken, Eustathius Argyrus sürgünden geri çağrıldı ve Charsianon'a askeri yönetici olarak atandı. Bunlar imparatora ve yukarıda bahsedilen Argyrus'a bir mektup yazarak kendileri için dokunulmazlıklarını garantiye alan altın mühürlü bir ferman alabilme ihtimalini sordular. Böylece, Baasakios ve kardeşleri Larissa'da mevkilerine sahip olabilecek ve Baasakios tamamlanan Larissa'ya sınır müdürü olabilecekti. Ve Ismael de tamamlanan Symposion'a sınır müdürü ve Melias, Euphrateia ve Trypia'nın çölün korgenerali olabilecekti. Fakat Malatyalılar gelerek Ismael'i yok ettiler ve Symposion terk edilmiş kaldı.

Baasakios entrika çevirmekten ihanetle suçlanıp sürgündeyken, Larissa bir kez daha Sebasteia'nın altında vilayet oldu ve sonradan magister ve başkomutan olacak olan Eustathius'un oğlu Leo Argyrus buraya askeri yönetici olarak atandı. Fakat Melias'ın makamı Euphrateia'daydı ve Constantine Dux, Charsianon'a atandığında daha önce bahsedilen bu Melias gelerek eski Lykandos şehrini almış ve buranın tahkimatını yaparak makamını buraya almıştı ve İsa-sever imparator Leo tarafından burası hudut geçidi ilan edildi. O daha sonra Lykandos'dan Tzamandos dağına geçerek burada şimdi bulunan şehri inşa etti ve bu da tıpkı bir sınır geçidi gibi tasarlandı. Birde Symposion'u alarak içine bir kontluk yaptı. Ve İsa-sever hükümdar Constantin'in ilk devrinde annesi Zoe'nin kendisiyle görüşmesiyle Lykandos eyalet oldu ve buraya atanan ilk askeri yönetici ise beklendiği üzere o dönemde Lykandos'un hudut görevlisi olan patrikios Melias oldu. Ve bu aynı Melias, Roma imparatoruna karşı olan sadakati ve Araplara karşı pek çok muazzam cesaretli başarılarından sonra magister rütbesiyle onurlandırılmıştı.

Abara eskiden Sebasteia eyaletinin altında bir kontluk iken, Hükümdar Romanus zamanında hudut geçidi oldu.

Attalialı Merdîlerin captan-generalinin imparator tarafından atanması çok eski bir gelenektir ve bu yüzden mukaddes imparator Leo, uzun yıllar üstün hizmetlerde bulunan ama yanlış işlere bulaşarak sonunu hazırlayan Stauracius Platys'i captain-general olarak atadı. İmparatorluk şansölyesi protospatharius Eustathius askeri yönetici vekili olarak Kibyrrhaiotai eyaletine gönderildiğinde, [Eustathius ile Staracius Platys] onlar arasında bazı kıskançlıklar ve arbedeler meydana geldi: ve bazen kendisi için imparatorla arabuluculuk yaptığından dolayı dış işleri bakanı patrikios Himerius'a güvenen Stauracius Platys, vekil Eustathius ile çatışmış ve gerçeği söylemek gerekirse onun vekilliğine, verdiği emirlere ve yetkilerine karşı kayıtsız kalmış; ve bazen de diğer taraftan vekil Eustathius'un Stauracius'a karşı ihmalkar olduğunu söyleyerek, ona karşı pek çok kurnazca suçlamalarla saldırı planlamıştı.

Bu nedenle yukarıda bahsedilen Eustathius, Stauracius hakkında olumsuz bir rapor bildirdi ve: "Kibyrrhaiotai eyaletinde 2 tane askeri yönetici olmaz, yani ben ve Merdailerin captain-general'i Stauracius; ben bir takım emirler vererek onları idare etmeye çalışırken, Merdailerin captain-general'i farklı şeyler yapıp, kendi kendinin efendisi gibi uygun gördüğü şekilde asi davranıyor" dedi. Bundan başka diğer sahte suçlamalarda da bulundu ve ona karşı ararındaki husumetten dolayı çılgınca iftiralar atarak pek çok kurnazca suçlamalar tertip etti. O yazdığı bu raporda şüphesiz dış işleri bakanı Patrikios Himerius'a, güveniyordu. Ve o zamanlar patrikios Himerius'un, Eustathius ile dostluğu Stauracius'tan fazla olduğu halde sonradan ikilinin arası bozuldu ve tamamıyla düşman olup birbirlerine karşı nefretle dolmuşlardı. İmparator, Eustathius'un bu raporunu aldı ve patrikios Himerius'un protospatharius Eustathius için ricasını kabul ederek, Eustathius'a captain-general yetkisini verdi.

Fakat hatırlanmaya değer imparator, bazı şeylerin değişmesiyle aşağıdan yukarıya değiştiğinde, kardeşi Alexander kıdemli imparator mevkiini aldı. Patrikios Damian'ın kölesi olan ve Arapların soyundan gelip onların örflerini ve dinini aslına

uygun olarak devam ettiren merhum protospatharius Chase, İmparator Lord Alexander tarafından Kibyrrhaiotai askeri yöneticisi yapılan kardeşi protospatharius Niketas gibi, imparator lord Alexander ile görüşerek büyük bir özgürlük elde etmiştir; yukarıda bahsedilen merhum Chase'in kardeşi Niketas imparatorlardan bir ricada bulunarak: “Ben sizin eski bir arkadaşınız olduğum için, bana bir iyilik yapmanız uygun olur; siz imparator majestelerinden bir ricam var ve bunu benim için kabul etmelisiniz” demişti. Ve imparator sürpriz bir şekilde ona dönerek onu ne mutlu ederse etsin kabul edebileceğini söyledi ve Niketas : “Siz imparator majestelerinden oğlumu Attalia Merdailerinin captain-general'i yapmanızı rica ediyorum” dedi. ve imparator onun ricasına razı olarak Niketas'ın oğlu Chrysotriclinus'u (Spatharocandidate Abercius) Attalia Merdailerinin captain-generalliğine atadı, tıpkı blessed memory imparator Leo'nun önceden Platys soyadlı Stauracius'u atadığı gibi. Başta da söylendiği gibi Merdailerin captain-generalinin atanmasının imparator tarafından yapılması çok eski bir gelenektir. İmparator Theophilus zamanında kapıcı Scholasticus haznedardı ve Theophilus'un oğlu Michael'in zamanında Patrikios Damian haznedardı ve ondan sonra aynı saltanat devrinde İsa-sever imparator Basil zamanında da haznedardı. İsa-sever hükümdar Basil'in zamanında saltanatı boyunca haznedar yoktu. İsa-sever hükümdar Leo'nun zamanında Patrikios Samonas haznedardı ve ondan sonrada yine aynı imparator zamanında patrikios Constantine haznedardı. İmparator Alexander zamanında patrikios Barbatos haznedardı; ve İsa-sever hükümdar Constantine zamanında daha önce Leo zamanında bahsedilen patrikios Constantine tekrar haznedardı; ve hükümdar Romanus zamanında patrikios Theophanes haznedardı; ve Constantin'in ikinci saltanat döneminde patrikios Basil haznedardı.

Unutulmaz imparator İsa-sever Leo zamanında, yeni kilisede o zamanda hiç olmadığı kadar iyi bir şekilde koroda ilahiler okuyan yaşlı ve çok zengin bir papaz olan merhum Knetas yaşardı. Bu aynı Knetas, o zamanda görevli olan haznedar patrikios Samonas'a kendisi için imparatorla görüşmesi için yalvardı. Böylece [imparator] onu protospatharius yapabilir ve gömlek giyerek bir protospatharius gibi Loussiocus'un mevkinin alıp, bir pound maaş yerine imparator kendisine 40 pound verebilecekti. Fakat imparator kendisini bu göreve getirmeyerek: “Eğer bir papaz

protospatharius olursa bu benim imparatorluk majesteliğime büyük bir yüz karası olur” diyerek böyle bir şeyi yapmaya gücünün yetmeyeceğini söyledi. Patrikios Samonas’tan bunları duyan bu aynı Knetas kırk pounda ilaveten on pound değerinde bir çift küpe ve birde üzerinde altın kabartmalı hayvanlar olan bir gümüş tepsi ekledi. Ve böylece İmparator, haznedar patrikios Samonas’ın yalvararak ricada bulunması üzerine kırk pound altını ve bir çift küpeyi ve gümüş üzerine altın işlemeli tepsiyi aldı böylece Knetas’ın hediyelerinin toplamı 60 pound miktarındaydı. Daha sonra imparator onu protospatharius yaptı ve o zaman [Knetas] 1 pound maaş aldı. Knetas, Protospatharius rütbesiyle onurlandırıldıktan sonra 2 yıl yaşadı ve öldü; ve her iki yılda bir 1 pound maaş aldı.

51

İmparatorluk Kalyonunun Yapılması, Kalyon Dümencileri ve Kalyondaki Protospatharius Hakkında

Şerefli ve en bilge imparator Leo’nun saltanatına kadar, İsa sever hükümdar Basil dışında, imparatorların bindiği kalyonlar yoktu. Bunun yerine imparatorlar kırmızı mavnaya³⁴⁹ binerlerdi. Basil, Prousa³⁵⁰,nın sıcak banyolarını ziyaret ederken ve Rhegion³⁵¹ köprüsünün yapımını teftiş ederken – bu köprü onun emri ve tanrının inayetiyle yapılmaya başlanmıştı- bir kalyona binmiş ve diğer bir kalyonda arkadan onu takip etmişti. Kalyona binen kürekçiler imparatorluk mavnasından ve denizciler de boğazın denizcilerindedir. Bu eski denizcilerin imparatorluk donanmasında 10’dan fazla savaş gemisi vardı. Mukaddes imparator Basil çoğu zaman gezerdi ve her zaman Pega³⁵²,’ye yaptırdığı sarayı ziyarete ve aynı şekilde Hebdomon³⁵³,a, Hierieia³⁵⁴,ya ve Bryas³⁵⁵,a giderken de eski geleneklere uygun olarak mavnaya binerek yolculuk ederdi. Fakat uzun yolculuklarından sonra Prousa’unun sıcak banyolarına ve Rhegion köprüsünün teftişine giderken yukarda da söylendiği gibi bir

³⁴⁹ Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük tekne.

³⁵⁰ Bursa.

³⁵¹ Küçük Çekmece.

³⁵² Karabiga.

³⁵³ Bakırköy.

³⁵⁴ Fenerbahçe.

³⁵⁵ Maltepe.

kalyona binmiş ve başka bir kalyonda onu takip etmişti. Böylece, soyluların bir kısmı imparatorun kalyonuna binebilmiş geri kalanlarda ikinci kalyona binebilmişlerdi. Fakat şerefli ve en bilge imparator Leo, magistroslar, patrikioslar ve senatörlerin ailelerine karşı oldukça konukseverdi ve bu yüzden her zaman onlarla imparatorluk lütuflarını paylaşma arzusu taşımakta idi. Bu mavnalarda çok sayıda misafiri aynı anda ağırlamak mümkün olmadığı için daha büyük olan kalyonların yapılmasını emretti. Böylece imparator nereye isterse gidebilecek ve kendisiyle gelmek isteyen soylularda ona katılabileceklerdi. Eski adetler gereği bu mavnalara sadece imparatorla birlikte askeri gözcüler, albay, amiral, dış işleri bakanı, askeri komutanlar, özel sekreteri ve imparator Konstantinople’de iken Başkomutan, özel odacısı, giyim kuşamdan sorumlu adamı, baş mabeyincisi, yatak odası sorumlusu ve imparatorluk emrinde olan üst düzey yöneticiler binebilmekte idi. Bu sebeple şerefli ve en bilge imparator Leo, bir kalyon yaptırdı ve bir süre sonra da ‘ikinci’ diye bilinen ve vaftiz edilerek ‘Attache³⁵⁶’ adı verilen ikinci kalyonu yaptırttı. İmparator Leo İzmit’e giderken ya da örneğin Olympos’a ve Pythia³⁵⁷,ya gibi uzak yerlere giderken kendisi ve soylularına hizmet edecek olan iki kalyonla beraber yol alırdı. İmparator kısa yolculuklara çıktığı zaman ise çoğu kez kalyonlardan birini arkasında, sarayını koruması için hipodromda bırakırdı; çünkü eski bir geleneğe göre Arithmos³⁵⁸ tugayı sıradan yolculuklarda imparatora eşlik etmez herhangi bir tehlikeye karşı hipodromda beklerdi.

Eski adetlere göre tekneci protospatharius imparatorluk tarafından atanır ve hem kırmızı hem de siyah imparatorluk mavnasındaki tüm kürekçiler onun kontrolü altında olurdu. Sadece imparatoriçenin (Augusta) kırmızı ve siyah mavnasındaki kontrol ve yönetim imparatoriçenin emrinde olan görevli tarafından idare edilirdi. Şerefli ve en bilge imparator Leo’nun zamanında, imparatorluk fermanıyla bu kalyonlar yapıldığı zaman tekne sorumlusu olan Protospatharius yine imparatora bağlanarak kürekçilerin idaresi ona verilmişti. Şimdi yukarıda bahsi geçen Protospatharius eski adetlere uygun olarak her gün teknede yerini alır (bu yüzden ona

³⁵⁶ ἄκολουθος: Taraftar, yandaş demektir.

³⁵⁷ Yalova.

³⁵⁸ Arithmos (Ἀριθμός): X. ve XII. yüzyıl dönemi kayıtlarına göre, bu dönemlerde kullanılan mali bir terimdir. İmparator ya da kiliseden maaş alırlardı. Bkz., “Arithmos”, **ODB., I.**, s. 171. .

tekneci protospatharius denirdi.) ve hem mavnadaki hem de kalyonlardaki kürekçiler arasında çıkan soruları değerlendirip kararlar vererek yasalara göre idareyi sürdürürdü. Ne zaman kürekçilerden herhangi birini yetkisi dışında hareket ederken bulursa ya da görevini ihmal ettiğini görürse onu sopalayarak cezalandırırdı. Ve daha öncede bahsedildiği gibi kalyonlardaki ve kırmızı ve siyah imparatorluk mavnalarındaki tüm kürekçilerin denetimi ve sorumluluğu tekneci protospatharius'a aitti. Lakin imparatoriçenin siyah ve kırmızı mavnasının denetimi, onun kendi adamına ait olsa da bu mavnalarla ilgili önemli konularda imparatoriçeye değil, imparatora hesap verirlerdi. Şerefli ve en bilge imparator Leo zamanında John Thalasson tekneci protospatharius idi ve ondan sonra da bu göreve protospatharius Podaron gelmiş ve ondan sonra da lictor Protospatharius Arsenius'un babası Leo Armenius getirilmiştir. Protospatharius Padoran ve Protospatharius Leo Armenius, amiral patrikios Nasar'ın kürekçilerinin şefiydi ve İsa-sever hükümdar Basil zamanında donanmadan terfi ettirilerek imparatorluk mavnalarına kürekçilerin şefi olarak atandılar. Şerefli ve en bilge imparator Leo zamanında kalyonlar yapılırca imparator, Padoran ve Leo Armenius'u, cesaretleri ve gemicilik deneyimlerinden dolayı kalyonlarına dümenci olarak atadı. Savaş vakti geldiğinde ise imparator bu iki kalyondaki kürekçileri ve dümencilerini savaşa hazır hale getirdi. Şöyle ki kalkanlar, deriden yapılmış hafif kalkanlar, çok güze zırhlar ve daha pek çok denizcilikte gerekli olabilecek malzemeleri sağladıktan sonra Padoran ve Leo Armenius'u, amiral Eustathius ile birlikte düşmana karşı gönderdi. Padoran ve Leo Armenius'un yerine ise kürekçilerin şefi olarak merhum becerikli Michael atanmıştı. Savaştan dönen kürekçiler tekrardan önceki yaptıkları işlerine devam ettiler. Daha sonra imparator, savaşta göstermiş olduğu üstün cesareten dolayı ve amiral Eustathius'un savaş alanında kimsenin onun kadar cesur olmadığına şahitlik etmesi, imparatora olan bağlılığı ve bunun gibi daha pek çok erdemlerinden dolayı protospatharius Podaron'ı ödüllendirdi. İmparator, protospatharius Podaron'a tekneci Protospatharius yetkisini verdi. Lakin onun okuma yazma bilmemesinden dolayı imparatorun emriyle, hipodromdan bir yargıç onunla birlikte gidecek ve kürekçileri teftiş ederek yargılanacak olanları yargılayacaktı. Daha öncede değinildiği gibi imparatoriçenin mavnasının kontrolü bizzat kendisine baplı olan bir adamı tarafından yapılmakta idi. Daha sonra imparator, Podaron ve Leo Armenius'u amiral yardımcılığına atadı.

İmparator kendi kalyonuna dümenci olarak da merhum becerikli Michael'i atadı. İsa-sever hükümdar Basil'in zamanında, amiral Eustathius'un kürekçilerinin şefi olan ve Bulgar prensi Symeon'a karşı Türkleri taşıyarak onu yenilgiye uğratan Michael Barkalas'ı da kendi kalyonunda bir görev verdi. Bulgaristan prensi Symeon, Roma donanmasının nehre ulaştığını ve kendisine karşı Türkleri [Macarlar] taşıdığını öğrenince, nehir geçidine dallardan örülmüş çok güçlü çitler yaptırtarak geçidi tutmuş ve böylece Türkler [Macarlar] geçitten geçememişlerdi. Böylece bahsi geçen Michael Barkalas ve diğer iki denizci kalkanlarını ve kılıçlarını alıp gemiden sıçrayarak, kahramanca ve tüm güçleriyle saldırarak dallardan örülmüş engeli açarak geçidi Türklerin geçişine açtılar. Barkalas'ı izleyen Türkler onun cesaretine hayran kalmışlardı, çünkü o tek başına iki adamının önünde çitleri kesen ilk kişiydi. Bundan fazlasıyla etkilenen Türkler donanma liderine olanları aktarmış olmalıdırlar. Olanları, bu cesaret dolu olayı öğrenen imparator, Barkalas'ı imparatorluk kalyonuna ikinci kürekçi yaptı. Daha sonra Podaron ve Leo Armenius'u yardımcı amiral olarak atamış, merhum Michael ve bu Barkalas'ı da imparatorluk kalyonuna dümenci olarak atamıştı.

Yukarıda bahsi geçen yardımcı amiral Leo Armenius, merhum lictor protospatharius Arsenius'un babası, ölünce birkaç yıl sonra protospatharius Podaron, Kibyrrhaiotai askeri valisi olarak tayin edilmişti.

Podaron yardımcı amiral olduğunda protospatharius Theophylact Bimbidis, protospatharius John Thalasson'un yeğeni, tekneçi protospatharius olarak atandı ve onun bu görevi birkaç sene İsa-sever hükümdar Konstaninos Porphyrogenitus'un saltanatının ilk yıllarına kadar sürdü. Yukarıda bahsi geçen yaşlı Michael hakikaten çok uzun yıllar bu alanda dümenci olarak hizmet verdi ve daha sonra protospatharius rütbesiyle onurlandırıldı ve aynı zamanda tekneçi protospatharius olarak tayin edilmişti. İmparator kalyonda yerini aldığı anda, hatırlanmaya değer bu yaşlı iyi adam geminin ortasında yerini alarak kürekçilerine yapmaları gerekeni söyleyerek kendisinde kürekleri alarak tüm gücüyle, cesaretle asılır ve aynı zamanda da dümende duran adamına dümeni nasıl idare etmesi gerektiğini ve rüzgar estiği zaman imparatorluk kalyonunu nasıl yönlendirmesi gerektiğini anlatırdı. Pekâlâ, o öldü ve imparatorun henüz küçük olmasından ve naibi patrikios Konstantinos'un

düşüncesizce hareketinden dolayı, merhum Michael'in damadı Theodotus kürekçilerin şefi iken, strator, spatharius, spathora ve daha sonra da tekneçi protospatharius unvanlarını elde etmişti. Eski adetlere göre bir dümenci asla protospatharius rütbesiyle hatta spatharocandidate rütbesiyle onurlandırılmazdı. Bunun yerine strator ya da en fazla Spatharius rütbesi verilirdi. Şerefli ve en bilge imparator Leo zamanında sadece bu Michael önce spatharius ve sonra da spatharocandidate rütbesiyle onurlandırılmıştı. Fakat söylendiği gibi imparatorun çocukluğu ve patrikios Konstantinos'un düşünmeden hareket etmesiyle dümenci spathaocandidates ve bu Michael da protospatharius oldu. Lakin, imparator Lord Romanos her nasıl yaptıysa bir yolunu bularak saraya çıkmayı başardı. Romanos, tahtı eline geçirince, İsa-sever imparator Konstantinos'a olan bağlılığından dolayı Thodotus'u kırbaçlatmış, bununla da yetinmeyerek başını tıraş ettirdikten sonra süresiz olarak onu kovarak sürgüne yollamıştı. Fakat Lord Romanos, kendisine karşı sadık olan dümenci Konstantinos Loricatus'a dokunmamıştı. Çünkü Loricatus korkuyla yerini terk etmemiş ve imparator Konstantinos'a olan sadakati üzerine yemin etmişti. Lord Romanos onu ilk olarak Spatharocandidate rütbesiyle onurlandırmış ve daha sonra da onu ilk dümenci yapmış ve tekneçi protospatharius atadıktan kısa bir süre sonra da protospatharius rütbesiyle onurlandırmıştır. Şimdi papaz John, tanrının papaz olması için izin verdiği bu adam, hatırlanmaya değer imparator Lord Romanos'dan önce bir fikir öne sürdü, buna göre: “ Protospatharius Theophylact -imparatoriçenin adamı- imparatorun annesi tarafından atanıp desteklendiğine ve imparatorun bunu ister istemez kabul ettiğine göre, bu mavnalardaki tekneçi protospatharius'un yetkisini engellemeye ne gerek var? İmparatoriçenin adamı, imparatora ve imparatoriçeye olan sevgisiyle hareket edeceği için, idaresi altındaki kürekçilere karşı nasıl davranacağını anlamayabilir ve o adamlar siz imparator majestelerine karşı isyana kalkışabilirler” dedi. O kötü ve düzenbaz papazın bu sözleri imparator üzerinde etkili oldu. Bu konuşmasından sonra bu adama imparatoriçenin mavnalarının yetkisi verilmişti. Böylece imparatorluk kalyonlarının ve imparatoriçenin mavnasının tek sorumlusu olmuş, tekneçi protospatharius olmuştu.

İsa-sever ve hatırlanmaya değer imparator Leo zamanında batı eyaletlerinden, eski askeri vali olan Protospatharius Leo Tzikanes aracılığıyla, askeri hizmette bulunmama karşılığında nakit para talebinde bulunuldu.

Daha sonra tekrar İsa-sever ve hatırlanmaya değer imparator Leo zamanında, batı eyaletlerinden daha sonradan patrikios olacak olan magister John Eledas aracılığıyla nakit para talebinde bulunuldu.

Daha sonra tekrardan Peloponeslileri Lombardiya’da askeri hizmete almak isteyen, Hükümdar Romanos’un zamanında, John Proteunon Peloponez askeri valisi oldu ve Peloponezliler askeri hizmete seçilmemelerine karşılık olarak bin adet eyerli, başlıklı at yerine yüz pound nakit para vermeye hazır olduklarını ilettiler.

52

Hükümdar Romanos’un Zamanında, Yukarıda da Bahsedildiği gibi Peloponez Eyaletinden Talep Edilen Atlar Hakkında

Korinth³⁵⁹ metropolinden³⁶⁰ dört at; Patras³⁶¹ metropolinden dört at; eyaletteki tüm piskoposluklardan ikişer at; protospathariuslardan üçer at; spatharocandidateslerden³⁶² ikişer at; spatharilerden³⁶³ ve stratorlardan³⁶⁴ birer at; imparatorluk ve patriklik manastırlarından ikişer at; başpiskoposluk, metropolitlik ve piskoposluk manastırlarından ikişer at; manastırlardan servetleri dışında her iki manastırdan bir at.

Askeri hizmette bulunmak istemeyen her kişiden beş nomismata talep edildi ve böylece, yukarıda da değinildiği gibi yüz pound para elde edildi.

³⁵⁹ Peloponez yarımadasının Yunan anakarasına bağlandığı noktada bulunan yerleşim yeri.

³⁶⁰ Piskoposların başına Metropolit denir ve Metropolitlerin ikamet ettiklere yere Metropolitan adı verilmiştir. Sivil yerel yönetimlerle aynı manaya gelmektedir. Bkz., “Metropolit”, **ODB., II.**, s. 1359.

³⁶¹ Güney Peloponez’de Korint körfezinin ağzında bir şehir. Bkz., “Patras”, **ODB., III.**, s. 1597.

³⁶² Protostapharius (σπαθαροκανδιδᾶτοι): Spatharius ile Kandidatos’un birleşmesi sonucu kullanılan bir unvandır. Bkz., “Protospatharius”, **ODB., III.**, s. 1936.

³⁶³ Spathario (σπαθάριοι): “Kılıç taşıyıcısı” anlamına gelmektedir. Koubikoularioi’lere ait kılıç taşıyıcılarına bağlıdır. Theodosius II. Zamanından beri kullanılmaktadır. Bkz., “Spathario”, **DOB., III.**, s. 1935.

³⁶⁴ Strator (στράτωρες): Bizans devlet yönetiminde ve eyalet yönetimlerinde görev alan üst düzey yönetici. Bkz., “Strator”, **ODB., III.**, s. 1967.

Kerson Şehrinin Hikâyesi

Diokletianus Roma'da imparator iken, Themistus'un oğlu Themistus Kerson'da magistros ve başpiskopos idi. Criscoronus'un oğlu Bosporoslu Sauromatus, Azov denizi civarında oturan sarmatları bir araya getirerek Romalılara karşı harekete geçmiş ve Lazi ülkesini işgal edip Halys nehrine³⁶⁵ kadar ilerlemişti. Bu olayı, yani Lazi ülkesinin ve Karadeniz kıyılarının yakılıp yıkıldığını, öğrenen Diokletianus Sarmatlara karşı bir ordu gönderdi. Bu ordunun başında tirbün Konstans vardı. Konstans idaresindeki Roma ordusu Halys'e ulaşmış ve bu Sarmatların burayı geçmesini engellemişti. Azov denizi civarında oturan halkın kedisine yardım etmedikçe Sarmatları yenilgiye uğratamayacağını anlayan Konstans, imparatora haber yollayarak Kersonluların da, Sarmatlara karşı ayaklanarak ailelerine saldırımları için emir yollamasını istedi. Böylece bölge halklarının kendilerine karşı ayaklandığını öğrenecek olan Sarmatların savaştan çekilmesi mümkün olabilecekti. Bu haberi alan imparator, Kersonluların savaşa katılarak Sarmatların ve Bosporosluların üzerine yürümelerini ve Konstans ile beraber hareket ederek bu milletlerin ailelerini esir almalarını buyurdu. Bu dönemde Kerson magistrosu ve başpiskoposu Papias'ın oğlu Chrestus idi. İmparatorun bu isteğine uyan Kersonlular ordu hazırlayarak Sauromatus şehrini, Bosporus'u ve Azov civarındaki kaleleri ele geçirmek için harekete geçtiler. Kersonlular civar kalelerden adamlar toplayıp, askeri amaçlı arabalar yaptılar ve arbalet³⁶⁶ dedikleri silahlarını bu arabalara koyarak harekete geçtiler. Bosporus şehrine ulaşip, burayı kuşatma altına aldılar. Gece vakti az bir asker şehirde mücadeleye başladı. Surların üzerinde aşağı yukarı sabaha kadar mücadele eden bu gurup sabaha karşı sahte bir çekilmeyle kaçmaya başlamışler ama hazırlamış oldukları arbaletleri şehir sakinlerine göstermeden arabalarında saklamışlardı. Kersonluların yenilgiye uğradığını zanneden Bosporoslular, onları tamamıyla bozguna uğratmak ve için kalelerinden çıkararak taarruza başladılar. Kersonluların istediği olmuştu. Kaçıyormuş gibi yapan

³⁶⁵ Kızılırmak.

³⁶⁶ Arbalet (χειροβολίστρας): Burda arbaletin nasıl kullanıldığı ya da nasıl bir şekle sahip olduğu hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz ama elle kullanılabilen arbaletlerin çok daha sonraları yapıldığı düşünülürse arabalara yerleştirilen bu silahların çok daha büyük olması muhtemeldir.

Kersonlular, taarruza kalkan Bosporosluları dışarı çıktıklarında arbaletleriyle yok etmişlerdi. Daha önce şehir dışında saklanmış olanlarda dışarı çıkan şehir ahalisinin etraflarını sararak hepsini kılıçtan geçirdiler. Böylece Kersonlular aynı yöntemle Azov denizi civarında pek çok kaleye hakim olmuşlar ve Sarmatların ailelerini tutsak almışlardı. Kersonlular, bu mücadelelerinden sonra Bosporus civarının dörtte birini almışlar ve kendilerine karşı koyan kimseyi canlı bırakmamışlardı. Bir süre sonra Papias'ın oğlu Chretus, Sarmatyalı kadınlara: “Bizim sizinle savaşmak gibi bir amacımız yoktu. Fakat Sauromatus Romalılara ait toprakları işgal ettiği için Roma imparatorunun emriyle –hepimiz onun vatandaşlarıyız- size karşı savaştık. Şimdi siz eğer kendi şehirlerinizde yaşamaya devam etmek istiyorsanız, sizlerden birinin efendiniz Sauromatus'a elçi olarak yollanmasına razı olun! Eğer o, Roma imparatoruyla anlaşarak işgal ettiği topraklardan çıkmayı kabul ederse, bizde sizleri özgür bırakarak kendi şehirlerimize döneceğiz. Fakat bizzat Sauromatus'un bizim elçimize eşlik etmesi ve barış görüşmeleri için kendi adamlarını göndermesi karşılığında sizi bırakırız. Eğer Sauromatus bize karşı en küçük bir oyun yapmaya kalkışırsa o anlık kazançlı görünebilir fakat biz ajanlarımız vasıtasıyla neyin ne olduğunu ve nerede olduğunuzu öğrenir ve tekrar gelerek küçük, büyük demeden hepimizi kılıçtan geçiririz. Tüm ailelerin öldürüldüğünü ve şehirlerinin yakıldığını görmenin Saouromatus'a ne gibi bir faydası olacaktır ki?” dedi. Bunları duyan Saoromatus'un kadını bu haberi ulaştırmak için şevkle hazırlıklara başladı. Bosporianslılar ile birlikte Kersonlular da kendilerinden beş elçiyi Sauromatus'a yapılanlar hakkında bilgiler vermek maksadıyla yolladılar. Pekala sonunda elçiler Halys nehri civarında ki Sauromatus'a ulaşarak Bosporianslılara karşı Kersonluların yaptıkları hakkında bilgiler verdiler. Bunları öğrenen Sauromatus son derece rahatsız olmuştu fakat bunu belli etmeyip Kersonlu elçilere dönerek: “ uzun bir yolculuk yaptınız, bu yüzden yorgunsunuzdur, birkaç gün dinlenin daha sonra söylediğiniz her şeyi yapacağım dedi; **** bu nedenle Roma'nın adamına ve benim sözlerimin doğru olduğuna ve yalan söylemeyeceğime” dedi. Kersonlular, Sauromatus'un elçileriyle birlikte Konstans'a giderek, Bosporos ve Azov denizi ciavarında ki milletlerin nasıl anlaştıklarını, barış yaptıklarını, tüm olanları kendisine anlattılar. Bu iki taraf arasındaki yakınlaşmayı gören Konstans'ın biraz canı sıkılmıştı ve Kersonlulara dönerek: “ Aman ne güzel şimdi de bana karşı beraber ittifak mı

kuruluyor? Ne yani bu durum karşısında anlaşma yaparak daha fazla altın mı bekliyorlar?” dedi. Kersonlular: “Efendimiz! Siz hiç canınızı sıkmayınız, eğer arzu ederseniz biz anlaşmayla sizden koparılmaya çalışılan haracı ortadan kaldıracabiliriz” dediler. Konstans: “ Bu nasıl olacak?” dedi. Kersonlular: “Siz kendi adınıza, Saoromatus’a şu haberi yollayacaksınız: ‘Bizim aramızdaki anlaşma zaten yapılmıştı, bu yüzden bir daha görüşecek bir şey yok. Eğer siz bu anlaşmaya uymaz ve beni zarara uğratabilecek bir anlaşma peşindeyseniz nafîle, Roma’dan başka ordular yola çıktı bile, bana ödemenizi yapın ve ailelerinizi size teslim edeyim” deyin dediler. Konstans bu mesajı Saoromatus’a yolladı. Saoromatus bu mesajı alınca tedirgin olmuştu. O da cevaben Konstans’a: “Ben ne bir şey ödemek ne de karşılığında bir şey alma arzusunda değilim siz sadece bana Kersonluları geri yollayın” dedi. Kersonlular bunun üzerine Konstans’a: “Tüm esirlerinizi kurtarana kadar sakın bizi göndermeyin” dediler. Bunun üzerinde Konstans bir kere daha mesaj yollayarak: “ Bana aldığın tüm esirleri yolla bende sana Kersonluları yollayayım” dedi. Bunun üzerine Saoromatus tüm esirleri adamları eşliğinde yolladı. Konstans da aldığı esirleri yolladı. Böylece Saoromatus, Roma bölgesinden çekilmiş ve işgal ettiği toprakları boşaltmıştı. Konstans, Roma’ya doğru yola çıkmıştı ve yanında da Kerson’dan iki tane elçi vardı. Kersonlu elçileri kabul eden imparator, Kersonluların yaptıkları kahramanca işleri duymuş bu yüzden onlara minnetlerini sunmak için şöyle dedi: “Sizler ve şehriniz için ne yapabilirim, ne arzu edersiniz?” Kersonlular: “Sevgili efendimiz! Biz sizden sadece özgürlüğümüzü ve ödediğimiz vergilerin azltilmasını talep ediyoruz” dediler. Bunu memnuniyetle karşılayan imparator Kersonluların, Romalılara sadık kalma kaşılığında iç işlerinde özgür hareket edebilmeleri ve vergilerinin indirilmesini kabul ederek, bunun yanında onlara pek değerli hediyelerde vermeyi de ihmal etmedi. Sarmatlara karşı yaptığı kahramanca yaptığı mücadele karşısında Konstans’da imparatorun bahşettiği hediyelerle onurlandırıldı ve iyi bir şekilde ağırlanarak soylu unvanı verildi. Daha sonra Diokletianus Nicomedia’ya (İzmit) çekilerek orada emekliliğinin sefasını sürdürdü.

Konstans³⁶⁷,ın ölümünden sonra oğlu Konstantinos³⁶⁸ Roma’da imparator oldu ve Bizans’a geldiğinde İskitler kendisine karşı ayaklanmışlardı. Konstantinos’da

³⁶⁷ Konstans Klor.

babası gibi yaparak Kerson'a haber göndermiş ve isyancı İskitlere karşı bu şehir halkından yardım istemişti. O zamanlarda Kerson magistrosu ve başpiskoposu Diogenes'in oğlu Diogenes idi. imparatorun bu ricasına uyan Kersonlular şevkle hazırlıklara başladılar ve askeri amaçlı vagonlar yaparak bunların içine arbaletlerini koydular ve isyancı İskitlerle savaşmak için Ister nehrine³⁶⁹ doğru yola çıktılar. Nehri geçen Kersonlular savaş düzenine girdiler ve isyancıların üzerine saldırdılar ve onları geri püskürtmeyi başardılar. Bu zaferi öğrenen imparator, Kersonlulara şehirlerine dönmeleri için emir verdi. Şehir piskoposu ise Konstantinople'e çağrıldı ve kendisine cömert ikramlarda bulunularak teşekkür edildi. İmparator piskoposa: “ siz sadık bir şekilde bizim için çalışıp, hizmetlerde bulunduğunuz için daha önceden size verilen özgürlük hakkını ve Roma'ya ödediğiniz vergilerde yapılan indirimi biz de onaylıyoruz. Sizin şehrinizi Roma imparatorluğunun bir şehri gibi kabul ederek, bunun yanında sizin güzel şehriniz ve kahraman denizcileriniz adına altın heykelcikler ve altın kopçalı pelerinler veriyoruz. Bunun yanında bizim piskoposlarımızın taktığı altın yüzüklerden veriyoruz. Ayrıca her yıl ok yapımında kullanabileceğiniz sicim, kenevir, demir ve yağ da vereceğiz. Okçularınızın yiyecek masraflarını da karşılayacağız. Böylece saydığımız tüm bu şeyleri her yıl bizden temin edebileceksiniz” dedi. Kersonesliler imparatorun bu hediyelerini kabul ettiler ve bunları aileleri ve askerleri arasında paylaştırdılar. Diokletianus ve Konstantinos'un bahsettiği bu hediyelerle Kerson şehri ilahi imparatorluğu bağlanmış oldu.

Tüm bu olaylar yaşandıktan birkaç yıl sonra Sauromatus'un torunu, Criscoronus'un oğlu Sauromatus Lazika'ya saldırdı. Amacı Diokletianus zamanında büyük babasına yapılan saldırının ve halkından alınan esirlerin intikamını almaktı. Bu amaçla Azov denizi çevresinde yaşayan milletleri toplayarak Kerson'a karşı harekete geçti. O dönem Kerson valisi ve başpiskoposu olan Supolichus'un oğlu Byscus, bunları öğrenince güçlerini toplayarak şehir dışında Sauromatus ile buluşmak için harekete geçti. Tanrının da yardımıyla Kersonlular Kapha³⁷⁰ denilen yerde Sauromatus'u ağır bir yenilgiye uğrattılar ve geri püskürttüler. Bu yenilgiden

³⁶⁸ Büyük Konstantinos.

³⁶⁹ Tuna nehri.

³⁷⁰ Kefe.

sonra Sauromatus bir daha Kersonlulara karşı askeri sefere çıkmayacağına dair yemin etti. Ve iki taraf arasında Kapha kayalıkları sınır oldu. Bu olaydan sonra Kersonlular şehirlerine, Sauromatus da Bosphorus'a döndü.

Bu olay yaşandıktan birkaç yıl sonra başka bir Sauromatus Azov denizi civarındaki insanları arkasına alarak Kapha sınır kayalıklarını geçip Kerson üzerine doğru ilerledi. Daha önceki Sauromatus zamanında kesinlikle bu sınırların aşılmayacağına dair bir anlaşma olmasına rağmen, bu Sauromatus da intikam duygularıyla hareket etmişti. O dönemde Kerson valisi ve başpiskoposu Pharnacus'un oğlu Pharnacus idi. hazırlıklar yapan Kersonlular daha öncede değinilen Kapha bölgesinde, dağlarda yerlerini aldılar. Sauromatus son derece küstah, iri yapılı, kendine güvenen bir adamdı ve söylendiğine göre yanında büyük bir kalabalık vardı. Fakat Pharnacus, Sauromatus'a oranla daha çelimsizdi. Bu kalabalık karşısında kendi ordusundan homurtular yükselmeye başlamıştı. Pharnacus'un kendi ordusu onun Sauromatus ile teke tek dövüşmesini istemiştir. Pharnacus'un adamları karşı tarafın kalabalığından korktukları için böyle bir yöntemle savaşın sonlanmasını istemişti. Bu karar karşısında Pharnacus, Sauromatus'un kalabalığına dönerek: “ Bu kadar çok kişinin ölmesine ne gerek var? Siz bu savaşa kendi seçiminizle gelmediniz fakat Sauromatus, sizi buraya gelmeniz için zorladı. Bu yüzden onu benimle teke tek savaşması için zorlayınız. Böylece siz zarar görmeden evinize dönebilirsiniz ve ben Tanrının yardımıyla onun hakkından gelerek, şehirlerine el koyabilirim. Eğer o beni yenerse siz de benim mallarımı alabilirsiniz” dedi. Bunun üzerine Sarmatlar onun bu teklifini kabul ederek Sauromatus'u onunla dövüşmesi için ikna ettiler. Pharnacus'un cılız bir yapıya sahip olduğunu öğrenen Sauromatus kendisi dev gibi olduğu için bu durum karşısında memnun olmuştu. Pharnacus kendi adamlarına dönerek: “Tanrının izniyle ben aşağı inip onun karşısına çıktığım zaman benim yüzüm size dönükken, yani Sauromatus'un sırtı size, yüzü bana dönükken hep bir ağızdan Ah! Ah! diye bağıracaksınız ve susacaksınız. İki savaşçı karşı karşıya geldiğinde Pharnacus'un adamları birden Ah! Ah! diye bağırmaya başladı ve bunu merak eden Sauromatus ne olduğunu öğrenmek için arkasını döndü. Arkasını dönen Sauromatus merakını gidermek için miğferini çıkarttığı bir an, Pharnacus kendisine ser bir darbe indirdi.

Pharnacus yere düşen rakibine acımamış kafasını kesmişti. Bu olaydan sonra Sauromatus'un ordusunun bir kısmı tutsak alındı kalanların gitmelerine izin verildi. Sınır olarak yine daha önce olduğu gibi Kapha kayalıkları kabul edildi.

İlerleyen yıllarda Kerson valisi ve başpiskoposu Lamascus idi. Bosporian ülkesinin şefi de Asander idi. Bu Asander Kerson'a karşı kötü niyetleri olan biriydi. Lamascus'un bir kızı olduğunu öğrendiği zaman bu kızla bir oğlunu evlendirerek Kerson'a en azından bu yolla ayak basmayı düşündü. Kerson'a bir elçiyle şu haberi yolladı: "Yıllardır düşmanız, bunu sona erdirmek için sizden kızınızı oğluma istiyorum bu yolla akraba olabilir ve aradaki buzları eritebiliriz". Bunun üzerine Kersonlular cevaben: "Size bu şartlarda bu kızını vermeye rıza gösteremeyiz. Fakat Asander'in oğullarından biri bizimle akrabalık kurmak isterse de buraya gelsin ona kızını verelim ama damadın burada kalmasını arzu ederiz. Her ne nedenle olursa olsun ister babasını ziyaret için, ister tebrikleri kabul etmek için buradan ayrılarak kendi ülkesine dönemez, eğer böyle bir şeyi yapmaya karar verirse onu o an öldürürüz" dediler. Elçiler dönerek bunu Asander'e bildirince o da, Kersonlulara geri cevap gönderdi ve: "Eğer doğru konuşuyorsanız ve Lamachus'un kızını oğluma vererek büyük oğlumu boyunduruğu altına alma konusunda samimi ise ben de size düğün için oğlumu yollayacağım" dedi. O günlerde görüldüğü kadarıyla Lamachus çok zengin bir adamdı ve altınlar, gümüşler, hayvan sürüleri, kadın ve erkek köleleriyle gurur duyardı. Sahip olduğu topraklar ev mülkler Sosae denilen yerin aşağısına kadar uzanırdı ve bu malikanelerde aygırların, kısrakların, sığırların, düvelerin ve koyunların ahırlarına giriş çıkış yaptıkları kapılar bulunurdu. Bu yüzden Kersonlular, yani bu adamın zenginliğinden, Asander'in oğlunun damadı olması için Lamachus'a yalvardılar. Bunun üzerine Lamachus Asander'in oğlunun Kerson'a gelerek Gykia ile evlenmesine razı oldu. İki yıl gibi bir zaman geçtikten sonra Lamachus öldü; Gykia'nın annesi Lamachus'dan önce ölmüştü. Bir yıl geçtikten sonra Gykia'nın babasının ölüm yıl dönümü yaklaştığında, Gykia babasına yakışır bir şekilde bir anma töreninin yapılması için Kerson şehri yöneticisi olan Zethon'un oğlu Zethus'a ricada bulundu. Buna göre halkın kendisinden şarap, ekmek somunu, yağ, et, ev hayvanları, balık kısacası Lamachus'un anma töreni için gerekli olabilecek olan ne varsa tüm vatandaşların aileleri ve çocukları için temin edilmesini ve herkezin işini

bırakarak sokaklarda dans ederek, yiyip içerek eğlenmesi için ne gerekirse her şeyin sağlanmasını istedi ve her sene bu törenlerin yapılacağına söz verdi. Bu olay Gykia'nın kocası -Asander'in oğlu- ve onun yeminiyle onaylandı. Daha sonradan bu anma töreni yapılırken, Asander'ın oğlu kölesiyle Bosporoslulara bir haber yollarayarak onlara şöyle dedi: “ Hiçbir sorunla karşılaşmadan Kerson'u ele geçirme yolunu buldum. Bana 10 ya da 12 tane genç korsan yollayınız ve bu adamları gemilere bindirerek, bana hediye yollama bahanesiyle Symbolon'a yollayınız. Ben bu adamlara şehre kadar eşlik edeceğim ve şehirde bana hediyeleri sunmalarını sağlayacağım.” Böylece iki yıl boyunca Bosporoslular şehre adam göndermeye devam ettiler ve Asander bu adamlara şehre kadar eşlik etti. Ve akşam olduğu zamanda bu adamları kimseye göstermeden şehrin dışına yolladı. Şehirden uzaklaştırılan bu adamlar üç mil kadar yol aldıktan sonra Limon denilen yere ulaştıncaya bu adamlara tekne ile eşlik ederek Sosae'ye kadar ilerledi. Bu adamları kendi kölesinin evinde sakladıktan sonra bir adam oradan ayrıldı ve Symbolon'a giderek buradaki gemilere yola çıkmaları için haber verdi. Bu adam yola çıkan Bosporoslulara Limon'a kadar eşlik etti ve Lamachus'un anma töreninden sonra şehri halkı uykuya dalınca şehre girerek bütün herkezi kılıçtan geçirmişler ve şehri yakmışlardı.

Tamataarcha şehri dışında pek çok yanıcı maddeler temin edilen bir kuyu vardır.

Zichia'da, Zichianlıların yaşadığı Pagi denilen yerde dokuz tane bu kuyulardan vardır. Fakat bu yağların hepsi aynı renkte olmayıp bazıları kırmızı, bazıları sarı, bazıları da siyahımsı renktedir.

Zichia'a da, Pagagi denilen yerde, 'toz' manasına gelen Sapaxi kasabasının yanında yanıcı maddelerin fişkırdığı bir kuyu vardır.

Chamouch denilen köyde de yanıcı sıvının bulunduğu bir kuyu vardır. Bu köye ismini veren Chamouch çok öncelerde yaşamış bir adamdı. Bu yere ulaşabilmek için denizden at üzerinde bir gün yolculuk yapmak gerekmektedir.

Derzene eyaletinde, Sapikion köyünün hemen yanında Episkopion köyü vardır. Bu köyde de yanıcı sıvının bulunduğu bir kuyu mevcuttur.

Tziliapert eyaletine ait olan Srechiabarax köyünde deyimici sıvının bulunduğu kuyular vardır.

Eğer Kerson'da Roma imparatorluğuna karşı bir isyan çıkacak olursa, Konstantinople'de bulunan tüm Kerson gemileri, denizcileri, malları, yolcuları denetim altına alınıp, adamlar hapse atılmalıdır. Daha sonra üç tane imparatorluk elçisi doğuya yollanmalıdır. Şöyle ki, bir tanesi Armeniakoi'ye diğeri Paphlagonia'ya, diğeri de Boukellarioi eyaletine. Bu elçiler bahsi geçen noktalarda Kersonlulara ait olan ticaret gemilerine ve mallarına el koymalıdır. Bunun yanında bu elçiler Kerson'a gidecek olan ticaret gemilerinin Karadeniz üzerinden Kerson'a mal götürmelerini de engellemelidir. Askeri vali de Kersonlulara ait olan konaklama noktalarına baskınlar yaparak imparatorluk içerisinde dolaşmalarına sınırlama getirmelidir.

Eğer Kersonlular Romanya'ya gelip Peçeneklere kürk, bal mumu satıp onlarla ticaret yapamazlarsa yaşamlarını sürdüremezler.

Eğer Paphlagonia, Boukellarioi ve Armeniakoi'den gelen hububat Aminsos üzerinden Kerson'a gitmezse, Kersonlular yaşamlarını sürdüremezler.

Değerlendirme ve Sonuç

Bizans İmparatoru Konstantinos VII.'nin oğlu Romanos II.'ye itafen yazdığı ve bizim tercümesini yaptığımız bu eserin değerlendirmesini yaparken, Konstantinos'un izlediği sırayla gitmeye çalıştık. İmparator eserine, bilgi ve eğitimin önemini anlatarak başlamış, bunu tercümesiyle elde ettiğimiz sonuçlarla birlikte sunmaya çalışacağız. Kuzey komşuları hakkında verdiği bilgilerle, bu milletleri oğluna tanıtmaya çalışmıştır. Daha sonra da Theophanes'den alıntılar yaparak Arap dünyasıyla ilgili bilgiler vermiştir. Daha sonra da sırasıyla İspanya, İtalya, Dalmaçya kıyıları ve Avarların yıkılmasından sonra bu bölgede meydana gelen siyasi oluşumlar, Venedik, Kabar Türkleri, Moravya, Gürcüler, Ermeniler ve Kerson şehri hakkında bilgiler vermiştir. Biz de, eser ve tercümesi hakkında genel bir değerlendirme ile elde ettiğimiz sonuçları bu sıraya sadık kalarak vermeye çalıştık. Eseri değerlendirmeye çalışacağız.

A) Kuzey Milletleri Hakkında

Konstantinos VII., oğluna tavsiyeler verirken özellikle kuzey milletlerine karşı çok dikkatli bir siyaset izlemesini istemiş ve bu konuda *“Sevgili oğlum! Kuzeyin aç gözlü ve her şeyi isteyen milletlerinin utanmaz talepleri karşısında makul konuşmalarla, onların bu istemlerini boşa çıkartmalısın.”* diyerek bu milletlere karşı nasıl bir politika izlenmesi gerektiğinin haritasını çizmeye çalışmıştır. İmparator, Bizans'a özgü bazı kavramların kutsallığı üzerinde durmuş ya da en azından dışarıdan bakıldığı zaman kutsal görünmesi için çalışmıştır. Mesela, bazı hizmetleri karşılığında bu milletlere yollanan imparatorluğun resmi kıyafetleri, taçları v.b. Bizans'a özgü bu imgelerin ruhani bir yönünün olduğu, bunların bizzat Tanrı tarafından meleştiği aracılığıyla Büyük Konstantinos'a verildiğini iddia etmiştir. Büyük Konstantinos ile birlikte Bizans yaşamının biçimlendiğini iddia eden Konstantinos VII., Hıristiyan olmayan milletlere karşı nasıl bir gözle bakıldığını çarpıcı biçimde aktarmıştır. Bizanslı olmayan ya da Hıristiyan olmayan milletlerle evlilik yapılmasının bile yasaklandığını söylerken, bir taraftan da Balkan milletlerinin [Sırp, Hırvatlar, Slavlar ve Dalmaçya kıyılarında yaşayanlar] Herakleios zamanından beri Balkanlardan oturmalarına izin verildiğini ve vaftiz edilmeleri için

papazların yollandığı belirtilmektedir. Eğer yabancı milletlere mensup birisi bir Bizanslı ile evlenmek isterse demek ki vaftiz olmak zorunda kalacaktı. Büyük Konstantinos'un koyduğunu söylediği pek çok yasak hakkında bilgiler vermekte, bunları abartarak bazen tarihi gerçeklerle örtüşmeyen örneklerle pekiştirme yoluna gitmiştir. İmparator bir yerde kendi kafasında kurduğu yaşam biçiminin doğruluğunu ispatlamaya çalışırken, Büyük Konstantinos'un koyduğunu söylediği kanunlardan destek alarak bunu eserine koymuştur. Özellikle Emeviler dönemindeki şiddetli kuşatmalar sırasında Konstantinopolis, Grek ateşi sayesinde kurtulmuştu. Ve bundan sonra da ne zamanki başşehir tehlikeye düşse, Bizanslıların en büyük kozu güvendikleri silahları bu ateş olmuştur. Bizans' özgü değerlerin ruhaniyetine inanan imparator, bu konuda da aynı tavrı takınmıştır. Bu ateşin bizzat Tanrı tarafından Büyük Konstantinos'a verildiğini ve kesinlikle Bizans başkenti dışında üretilmesinin, kullanılmasının hatta bir başka millete öğretilmesinin bizzat tanrı tarafından yasaklandığını vurgulamaktadır³⁷¹. İmparatorun oğluna anlattığı bu bilgilerden yola çıkarak X. yüzyıl Bizans dünyasını tanıma ve siyasi düşüncesini anlama adına son derece önemlidir. Bahsi geçen dönemin ortaçağ, yani dinler çağı, olduğunu göz önünde tutarsak bazı kavramların insanlar üzerinde daha etkili olması adına dinsel motiflerle süslenerek anlatılması pek tabidir. İmparator da bunu yapmıştır. Eserde kuzey kavimlerine verilen önem çok büyük olmuştur. İmparator bölgedeki her türlü siyasi, sosyal ve ekonomik olayı yakından takip ederek eserine kaydetmiştir. Bu kavimlerin Bizans'a karşı birleşerek harekete etmemeleri için de her türlü fedakârlığın yapılmasına dikkat çekmektedir.

İmparatorun bahsettiği kuzey milletleri arasında kuşkusuz en önemlisi Peçenek milletidir. Nitekim eserine “*Roma imparatorunun Peçeneklerle olan barışı korumasının avantajları hakkında*” diye başlayan Konstantinos, Peçenek milletiyle yapılan ittifakın ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalışırken, onlar hakkında oldukça orijinal bilgiler vermektedir. Eserde sadece Peçenekler için 10 bölüm ayrılmış, meşhur 37. bölümde de Peçeneklerin ortaya çıkışı, kendilerine yurt aramak için yaptıkları göçler, kaç boya ayrıldıkları ve sosyal hayatları bahis Konusu edilmiştir.

³⁷¹ Bkz., D. A. I., bölüm 13.

Konstantinos'a göre Peçenekler önceleri İtil ve Yayık boylarında yaşarlarken Hazarlar ve Oğuzlarla komşuydular. Takriben 898–902 yılları arasında Hazarlar, Uzlarla ittifak yaparak Peçeneklere saldırmış ve onları yurtlarından çıkartmışlardır³⁷². (bkz. Harita 1) Peçenekleri yerinden çıkartan Uzlar, onların topraklarına yerleşmişler ve 950'li yıllarda da hala bu topraklarda bulunmaktadır. Yurtlarından çıkartılan Peçeneklerin bir kısmı batıya göç etmemiş ve Uzlarla yaşamaya karar verip, topraklarında kalmışlardı. İmparatora göre Uzlarla kalan bu Peçenekler, kendi milletinden ayrıldığı için Uzlar'dan farklı olarak dizlerine kadar uzanan ve kolları omuzlarından ayrılmış elbiseler giymekteydiler. Diğer Peçenekler ise kendilerine yeni yurtlar aramak amacıyla batıya doğru hareket etmişler ve Macarların bulunduğu topraklara gelerek onlarla savaşmışlardır³⁷³. Bu mücadeleyi kaybeden Macarlar daha batıya, Dinyester boylarına doğru hareket etmişlerdi. Macarları yerinden eden Peçenekler Don'dan Tuna'ya kadar olan yerleri ele geçirmişler ve bu bölgelere yerleşmişlerdi. Peçeneklerin yerleştikleri bu yerler "Atelkuzu" olarak belirtilmektedir³⁷⁴.

Bütün Peçenek memleketi sekiz boya ayrılmıştır ve büyük başbuğları vardır. Bu vilayetler şunlardır: birinci boyun adı Irtim³⁷⁵, ikincisinin Tzour³⁷⁶, üçüncüsünün Gyla³⁷⁷, dördüncüsünün Koulpei³⁷⁸, beşincisinin Charaboi³⁷⁹, altıncısının Talmat³⁸⁰, yedincisin Chopon³⁸¹ ve sekizincisinin Tzopon³⁸². Peçenekler ilk oturdukları yerden

³⁷² İmparator bu olayı "55 sene kadar önce gerçekleşmiştir." demektedir. Eserin 949 ya da 951 yılları arasında yazıldığı kabul edildiğine göre (Bkz., **D.A.I.**, s. 111) bu olayın da 898 yada 902 dolaylarında gerçekleşmiş olması muhtemeldir.

³⁷³ Bkz., Macarlar hakkında yapılmış çok değerli bir çalışma olup, Peçeneklerin batıya hareketleri hakkında önemli bilgiler veren ve dönemin siyasi olaylarını incelerken çağdaş doğu kaynaklarından da yararlanılarak hazırlanmış olan, C.A. Macartney, **a.g.e.**, s. 22–25.

³⁷⁴ Atelkuzu, "Nehirler arası" manasına gelip, Dinyester ve Tuna nehirleri arasındaki bölgeye verilen addır. Bkz. A.N.Kurat, **a.g.e.**, s.46.

³⁷⁵ Irtim (Ἰρτήμη): bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 133.

³⁷⁶ Tzour (Τζούρ, κουαρζιτζούρ): bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.165, 315.

³⁷⁷ Gyla (Γύλα): *Gyula, Gyyla, Gvula, Gula, Gijula, Geula, Jul*. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 115.

³⁷⁸ Koulpei (Κουλέπη, Συρουχάλληπη); Suru-kül-bai, Kül-bai. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 166, 294.

³⁷⁹ Charaboi (Χαραβόη): "Qara-bai". Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.340.

³⁸⁰ Talmat (Ταλμάτ, Βοροταλμάτ): Boru-tolmac. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.97, 297.

³⁸¹ Chopon (Χοπόν,Γιαζιχοπόν): Yazıqapan, Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s.112, 346.

³⁸² Tzopon (Τζοπόν)

atıldıkları zaman Irtim boyunun başında Baitzas³⁸³, Tzour boyunun başında Kouel³⁸⁴, Gyla boyunun başında Kourkoutai³⁸⁵, Koulpei boyunun başında Ipaos³⁸⁶, Charaboi boyunun başında Kaidoum³⁸⁷, Talmat boyunun başında Kostas³⁸⁸, Kopon boyunun başında Giazis³⁸⁹ ve Tzopon boyunun başında da Batas³⁹⁰ bulunuyorlardı. Aynı zamanda A.N. Kurat³⁹¹, Peçenekler adlı çalışmasında bu boy ve beylerinin isimlerini günümüz Türkçesiyle ifade etmeye çalışmıştır. Konstantinos'a göre bu boy beyleri öldüğü zaman yönetim kesinlikle boy beylerinin oğullarına kalmayıp, bunun yerine hanedan ailesinin diğer üyelerine geçerdi. Bu makam sırayla bütün aile üyeleri arasında dolaşır ve kesinlikle yönetici ailenin dışından birisi Peçeneklerin başına geçemezdi.

Konstantinos'un Peçenekler hakkında verdiği bilgiler bunlarla sınırlı değildir. Ona göre Peçenek boylarının buldukların yerler ve mesafeleri ise şöyledir: Sekiz Peçenek boyunun kırk küçük boya ayrıldığını ve bu küçük boyların da kendi reisleri olduğunu söyler. Peçenekler boylarından dördü; Kouartzitzour³⁹² boyu, Syroukalpei³⁹³ boyu, Borotalmat³⁹⁴ boyu ve Boulatzopon³⁹⁵ boyu Dinyeper nehrinin ötesinde doğu ve kuzey tarafında Uz memleketi, Hazarya, Alan ülkesi, Kırım ve geri kalan bölgelere doğru uzanır. Diğer 4 boy ise Dinyeper Nehrinin beri tarafına batı ve kuzey kısımlarına doğru uzanır ki bunlardan; Giazichopon³⁹⁶ boyu Bulgaristan'a komşu, Kato Gyla³⁹⁷ boyu Türkiye'ye [Macaristan'a] komşu, Charaboi³⁹⁸ boyu

³⁸³ Baitzas (Βάιτζαν): Baica. Bkz. Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 84.

³⁸⁴ Kouel (Κούελ), Kūgal, Kūal. Bkz. Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 166.

³⁸⁵ Kourkoutai (Κουρκούται). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 168.

³⁸⁶ Ipaos(Ιπαόν). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 140.

³⁸⁷ Kaidoum (Καϊδούμ). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 146.

³⁸⁸ Kostas (Κώσταν). Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 176.

³⁸⁹ Giazis (Γιαζή) Yazı. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 112.

³⁹⁰ Batas (Βατάν)

³⁹¹ Krş., A.N. Kurat, **a.g.e.**, s. 257-258.

³⁹² Kouartzitzour (Κουαρτζιτζούρ) Küarci-cur. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 165.

³⁹³ Syroukalpei (Συρουκαλπεί), Suru-kül-bai. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 294.

³⁹⁴ Borotalmat (Βοροταλάτ), Boru-tal-mac. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 97.

³⁹⁵ Βουλατζοπόν, Bula-caban, bkz. Gy., Moravcsik, **a.g.e.**, s. 98.

³⁹⁶ Giazichopon (Γιαζιχοπόν), Yazıqapan. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 112.

³⁹⁷ Kato Gyla (Γύλα), Gyula, Gyyla, Gvula, Gula, Gijula, Geula, Jula. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 115.

³⁹⁸ Charaboi(Χαραβόη, Χαβουζιγγυλα)', Qabugsinyula. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 332.

Rusya'ya komşu, Iabdiertim³⁹⁹ boyu ise Rusya'ya vergi veren bölgelere, Oultines⁴⁰⁰, Dervlenines⁴⁰¹, Lenzenines⁴⁰² ve geri kalan Slavlara komşudur.

Peçenek memleketi Uz ve Hazar yurdundan beş günlük, Alanlardan altı günlük, Mordia'dan (Mordva) on günlük, Rus memleketinden bir günlük, Macarlardan dört günlük, Bulgaristan'dan da yarım günlük bir yol mesafesindedir. Kerson ve özellikle boğaza (Bosporos'a) yakındır.

İmparatora göre Peçenekler arasında üç kavim “Kangar” diye belirtilerek diğerlerinden ayrı tutulmuştur. Bu kelimenin soylu, güçlü anlama geldiği vurgulanır. Ona göre bu unvanla anılan boylar şunlardır: Chabouxyngyla⁴⁰³, Iabdierti ve Kouartzitzour.

Verdiği bu değerli bilgilerle Konstantinos VII.'nin bu eseri Peçenek tarihi için ayrı bir önem arz etmektedir. İmparatorun Peçenekler hakkında detaylı bilgilere sahip olması, döneminde Bizans-Peçenek münasebetlerinin oldukça canlı olmasına bağlanabilir. Özellikle kuzeyin diğer kavimlerine karşı Peçenek ittifakına çok önem veren Bizans, bu milletle olan ilişkisini canlı tutmaya çalışmıştır. Yukarıda da değindiğimiz gibi imparator daha eserinin ilk bölümünde, Peçeneklerle olan barışın öneminden bahsetmiştir. Bizans bu milleti yanına çekebilmek için her sene değerli hediyeler, elçiler yollamıştır. Peçenek soylularından da alınan rehinler ve İstanbul'da misafir edilen Peçenekler iyi ağırlanmıştır. Konstantinos'un ifadesine göre “..İmparatorun ihsan ettiği hediyelerin sefasını sürmüşlerdir⁴⁰⁴...” Alınan bu rehinlerden, kendi milletleri ile ilgili bilgiler alınmış olması, bunun yanında Peçeneklere yollanan elçilerin de aktardığı bilgilerin bu eserde kullanılmış olması kuvvetli bir ihtimaldir. İmparator Peçenek ülkesine yollanan elçilere, Peçeneklerin ilk sordukları sorunun kendileri ve eşleri için imparatorun yolladığı hediyeler olduğunu söyleyerek, bu milletin ne kadar mal düşkünü olduğundan yakınır.

³⁹⁹ Iabdiertim (Ιαβδιερτιμ), Yavdi-ardim. Bkz., Gy. Moravcsik, **a.g.e.**, s. 134.

⁴⁰⁰ Ultin (Ugliç)

⁴⁰¹ Derblen (Drevlen)

⁴⁰² Lendzen(Lutiç)

⁴⁰³ Chabouxyngyla (Χαβουξιγγυλά.): Qabugsinyula, bkz. Gy., Moravcsik, **a.g.e.**, s. 332.

⁴⁰⁴ Bkz. **D.A.I.**, bölüm 8.

İmparatora göre Peçenek milleti özgür insanlar oldukları için karşılığını almadan asla hiçbir iş yapmamaktadır.

Peçeneklerle bölgedeki diğer milletler arasındaki ilişkilere de değinilen eserde anlatılanlara göre, Bulgarlar, Macarlar, Ruslar ve Hazarlar bu milletin gücünden çekinmektedirler. Bu milletlerin Peçeneklerle olan ilişkileri alt başlıklar altında değerlendirilecektir.

Sonuç itibariyle Peçenekler buldukları bölgede önemli bir güç teşkil etmişlerdi. Bunun farkında olan İmparator, ısrarla oğlu Romanos II.'ye bu millete karşı nasıl bir siyaset izlemesi gerektiğini anlatmış, savını güçlendirmek için de Peçenek hezimetine uğramış olan diğer milletlerden örnekler vermeyi ihmal etmemiştir. Özellikle Slav etkisinin Kiev'den Karadeniz ve daha kuzeye yayılmasını engellemiş olan Peçenekler, bu yönleriyle bile tarihte önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Konstantinos'a göre Macarlar ilk başta Hazarların yanında Lebedia denilen yerde yaşamaktadırlar. Peçeneklerin 'kangar' diye bilinen boyları Macarlara saldırınca bunlar iki kısma ayrılmışlardır. Konstantinos VII. bu olaydan sonra bir takım sebeplerden dolayı artık bunlara Türk denmediğinden bahseder. Peçenek saldırısından sonra ikiye ayrılan Macarlardan bir grup güneye inmek zorunda bırakılmıştır. Bunlar Peçenek baskısından bu şekilde kurtulabilmişlerdir. Güneye Kafkas dağlarının eteklerine giden bu grubu Konstantinos VII. 'Svartoi asphaloi'⁴⁰⁵ olarak adlandırmıştır. Diğer bir grupta Macar ise Atelkouzou denilen yere doğru, batıya gitmiştir. Macarların, Peçenekler tarafından batıya sürülmeleri takriben 888 ya da 889 yılında olmuştur⁴⁰⁶. Macarların bu dönemdeki ilk önderlerin de Lebedias olduğunu öğrenmekteyiz. Macarların savaş alanında ki başarılarından dolayı kendileriyle ittifakı bozmamak ve evlilik yoluyla da akrabalık kurmak isteyen Hazar kağanının bu Lebedias'a soylu bir Hazar kadını eş olarak verdiğini görmekteyiz. Hazar kağanı bununla da yetinmeyip Macar lideri Lebedias'ı, Macarların başına

⁴⁰⁵ Svartoi asphaloi (Σάβαρτοι ἄσφαλοι): Türklere bu ismin neden verildiği konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz bununla birlikte, Macarlar hakkında güzel bir çalışma yapmış olan C. A. Macartney (a.g.e., s. 87) bu ifadenin Kafkas dağları eteklerinde, Ermenistan civarında yaşayan ve Arapların soyundan geldiğine ya da Araplarla akrabalık kurduklarına inanılan grup için kullanılabileceğini ifade etmektedir.

⁴⁰⁶ C. A. Macartney, a.g.e., s.87.

prens olarak atamak istemiş fakat Lebedias bunu kabul etmeyerek kendisinden daha güçlü olduğunu söylediği kişileri bu görev için işaret etmiştir. Konstantinos VII. eserinde kesinlikle ‘Macar’ kelimesini kullanmamış bunun yerine onları ‘Türk’ olarak göstermiştir. Oğluna vasiyetinde diğer kavimlere olduğu gibi Macarlara karşı da nasıl bir yol izlemesi gerektiğini belirtmiştir. Peçeneklere ayırdığı 37. Bölümünde Peçeneklerin, Hazar-Uz ittifakı sonucu batıya ilerlemeleri anlatılmıştı. Kendilerine yeni yurtlar arayan Peçenekler ikinci defa Macarları yerlerinden sürmüşlerdi. Macarlar, Hazar bölgesi yakınlarında yaşarken ilk Peçenek saldırısından sonra ikiye ayrılmışlar, bir grup batıya Atelkozu denilen yere gitmişti. İkinci Peçenek saldırısında ise Macarlar yine topraklarını Peçeneklere bırakarak daha batıya, Panonya içlerine sürülmüşler, burada da Büyük Moravya prensliğini yıkarak buralara yerleşmişlerdi. Macarlar belki hiçbir milletten, Peçenekler kadar zarar görmemişlerdir. Peçenek saldırıları sonucu iki defa yurtlarından atılmışlardır. Oğlu Romanos II’ye Peçeneklerle olan ittifakın ne kadar önemli olduğunu ispatlamaya çalışan Konstatinos VII., Macar-Peçenek münasebetleriyle ilgili olarak misaller vermiştir. Bir defasında papaz Gabriel adında bir Bizans elçisinin Peçeneklere karşı Macarları harekete geçirmek için gönderildiğini ama bunu duyan Macar resilerinin hep bir ağızdan şiddetle bu teklife karşı çıtıklarını söylemektedir. Konstantinos VII. tüm bu siyasi olayların yanında Macarların yaşadıkları yerleri, kaç boya ayrıldıklarını, reislerinin isimlerini, siyasi münasebetler kurdukları milletleri de anlatmıştır⁴⁰⁷.

Hazarların bölgedeki faaliyetlerinin de denetim altında tutulmaya çalışılması önemli bir konudur. Bizans imparatorunun ifadesine göre Hazarların dokuz önemli bölgesi, Alanlara bitişiktir ve Hazarlara karşı bu Alanlarla ittifak yapılması gerekmektedir. Alanların, Hazarlar yerine Bizans ile barış içinde olmasının önemine dikkat çekmiştir. Bunun yanında iki devlet arasında ki siyasi ilişkilerden de söz eden

⁴⁰⁷ Bkz., D. A. I., bölüm 38, 39, 40.

imparator, Hazarların önemli bir kalesi olan Sarkel'in yapımının bizzat Bizans tarafından, imparator Theophilus zamanında yapıldığına işaret eder⁴⁰⁸.

Konstantinos VII.'nin kuzey kaimleri hakkında verdiği bilgiler bunlarla sınırlı değildir. Özellikle Ruslar hakkında da önemli bilgiler vermiştir. Novgorod'dan ve bu bölgedeki diğer şehirlerden yola çıkan Rusların kanolarıyla Dinyeper nehri çağlayanlarında yaptıkları inanılmaz maceralarla dolu yolculuğundan bahseder. Güneye inip mallarını satmak isteyen Ruslar, kış aylarında kestikleri büyük ağaçlardan kanolar yapmakta ve bahar geldiği zaman toplanarak yola çıkmaktadırlar. Konstantinos VII. bu bölgedeki Rus kabilelerinin isimlerini vermektedir⁴⁰⁹. Ruslar Dinyeper nehrinin çağlayanlarında zorlu bir yolculuk yaparak güneye inebilmektedirler⁴¹⁰. Rusların bölge halklarıyla olan siyasi ilişkilerine önemle değinilmiştir. Konstantinos'a göre Ruslar sık sık Peçeneklerle birlikte askeri seferlere çıkmakta, beraber hareket etmektedirler. Fakat iki taraf arasında barış olmadığı zamanda Peçenekler, Ruslara saldırarak onlara büyük zararlar vermektedirler. Peçenek tehlikesinin farkında olan Ruslarda buna göre hareket etmektedirler. Peçeneklerle olan ilişkileri düzeltmeden Ruslar ne askeri bir sefere ne de ticaret için ülkelerinden ayrılamamaktadırlar. Ruslarla Peçenekler arasında ticari münasebetlerin varlığına da dikkat çeken imparator, Rusların Peçeneklerden at, koyun, sığır gibi hayvanlar aldıklarını ve bu hayvanların Rusya'da bulunmadığını belirtmektedir.

Bu milletlerle bağlantılı olarak o dönem için önemli bir ticaret merkezi ve Bizans'ın Karadeniz'deki sürgün yeri olan Kerson şehri hakkında da önemli bilgiler verilmiştir. Kerson üzerinden yapılan ticaretin önemine değinilirken, Kerson civarındaki milletlerin, Kerson şehriyle olan münasebetleri de anlatılmıştır.

B) Balkanlar Milletleri Hakkında

Konstantinos VII., bir zamanlar Roma imparatorluğuna ait olan ama daha sonra Slav milletleri tarafından işgal edilen Dalmaçya kıyıları ve Balkan bölgeleri hakkında da çok canlı betimlemelerde bulunmuştur. Bu bölge de oturan Sırp,lar,

⁴⁰⁸ Bkz., D. A. I., bölüm 10, 12, 42.

⁴⁰⁹ Krivichianlar, Lenzanenler.

⁴¹⁰ Bkz., D. A. I., 2, 4, 9. bölümler.

Hırvatlar, Zakhlumiler, Trvounialılar (Terbouniotesler), Kanalitesler, Diokletianlar ve Pagani de diye bilinen Arentaniler'in oturdukları bölgelerin coğrafi konumu, kentlerinin isimleri, birbirleriyle olan siyasi ve sosyal münasebetleri hakkında bilgiler aktarılmıştır⁴¹¹. Ayrıca dönem itibariyle bölge ticaretinde çok önemli bir rol oynayan Dinyeper nehri üzerinde bulunan ticaret güzergâhları hakkında da önemli bilgiler vermiştir.⁴¹²

Avar hâkimiyetinin Balkanlarda zayıflamaya başlamasıyla, Sırp ve Hırvat milletinin Bizans imparatoru Herakleios'un izniyle balkanlara yerleşmişlerdir.⁴¹³ Konstantinos'a göre bu Sırlar komik, köleye yakışan ayakkabılar giyerler, bu nedenle de onlara 'Serbula' denildiğini söyler. Yine imparatora göre bu milletler her zaman Roma imparatoruna bağlı kalmışlardı. IX. yüzyıl başlarında Yunanistan'da ki Slavların ayaklandığını görmekteyiz Bizans komutanı Stavrakios Pelopones'e girerek bu Slavları haraca bağlamayı başarmıştır. Özellikle Pelopones bölgesine yerleşmiş olan Slavlar her zaman Bizans için sorun olmuştur. Mesela 805 tarihinde ayaklanarak yerli halkın oturduğu yerleri yakıp yıkan Slavlar daha sonra Patras üzerine yürümüşler ve burayı şiddetle kuşatma altına almışlardı. Slavlara bu saldırılarında Afrikalı Arapların yardım ettiği de belirtilir. Patras sakinlerinin bu kuşatmadan kurtulması bir mucizeyle açıklanır. Konstantinos VII.'ye göre havari Andreas bizzat kendisi barbarlarla savaşmış ve şehir halkını korumuştur⁴¹⁴.

Mora yarımadasında bulunan Slav kabilelerinden olan Ezeritai ve Milingoi kabilelerinden alınan vergiler ve onların yaşadıkları yerler hakkında bilgiler aktarılmıştır⁴¹⁵. Buna göre bu Slavlardan yıllık 360 nomismata haraç alındığı kaydedilmektedir. Yine bu bölgede de Hıristiyanlaştırma politikasının sürdürüldüğünü görmekteyiz. Konstantinos'a göre Maina⁴¹⁶ şehri sakinleri Basil I. zamanında vaftiz edilerek kutsanmışlardı. Bu Maina'luların yaşam şartlarının zor olduğunu ve zeytincilikle geçimlerini sağladıklarını görmekteyiz. Romanos I.

⁴¹¹ Bkz., **D. A. I.**, bölüm 30.

⁴¹² Leo Bagrov, "The First Maps of the Dnieper Cataracts", **Imago Mundi**, Vol. 10, 1953 s. 87-97; A. A. Vasiliev, "The Second Russian Attack on Constantinople", **Dumbarton Oaks Papers**, Vol 6, 1951 s. 161.

⁴¹³ Bkz., Ostrogosky, **a.g.e.**, s. 95.

⁴¹⁴ Bkz., **D. A. I.**, bölüm 49.

⁴¹⁵ Bkz., **D. A. I.**, bölüm 50.

⁴¹⁶ Güney Yunanistan'da Mani bölgesinde bulunan kale. Bkz., "Maina", **ODB.**, **II.**, s. 1268.

zamanında Pelopones eyaletinden alınan vergiler hakkında da bilgiler verilmiştir. Buna göre Korinth⁴¹⁷ metropolinden⁴¹⁸ dört at; Patras⁴¹⁹ metropolinden dört at; eyaletteki tüm piskoposluklardan ikişer at; protospathariuslardan üçer at; spatharocandidateslerden⁴²⁰ ikişer at; spatharilerden⁴²¹ ve stratorslardan⁴²² birer at; imparatorluk ve patriklik manastırlarından ikişer at; başpiskoposluk, metropolitlik ve piskoposluk manastırlarından ikişer at; her iki manastırdan bir at alınırdı. Bu bölgedeki Slavlardan askeri hizmette bulunmak istemeyenlerden de vergi alınmıştır⁴²³.

Bizans ile önemli ticari münasebetleri olan Venedik hakkında da önemli bilgiler aktarılmıştır. Konstantinos sonraları Venedikli diye bilinenlerin aslında orijinal adının Enetikoi olduğunu belirterek bu insanların nasıl ve nereden gelerek bu bölgeye yerleştiklerini aktarmaktadır. Konstantinos VII.'nin Venedik hakkında verdiği bu çok orijinal bilgiler pek değerlidir. Venediklilerin inşa ettikleri şehirleri, kral Pepin ile olan yaptıkları mücadeleyi ve bölge coğrafyasını ayrıntılarıyla aktarmıştır⁴²⁴.

Doğu Milletleri Hakkında

Batı ve kuzey bölgeleri hakkında öğretici bilgiler aktaran imparator “*Kuzey İskitleri ile ilgili olarak yeteri kadar bilgi verildi sevgili çocuğum, ihtiyacın olduğunda verdiğim bu bilgilerin sana her zaman büyük avantajlar ve yararlar sağlayacağını göreceksin. Bundan başka güneşin doğduğu yerlere kadar olan bölgeleri de ihmal etmemeli ve bu bölgelerde yaşayanların kendi kontrollerini*

⁴¹⁷ Peloponez yarımadasının Yunan anakarasına bağlandığı noktada bulunan yerleşim yeri.

⁴¹⁸ Piskoposların başına Metropolit denir ve Metropolitlerin ikamet ettiklere yere Metropolitan adı verilmiştir. Sivil yerel yönetimlerle aynı manaya gelmektedir. Bkz., **The Dictionary of Byzantium II**, s. 1359.

⁴¹⁹ Güney Peloponez’de Korint körfezinin ağzında bir şehir. Bkz., **The Dictionary of Byzantium III**, s. 1597.

⁴²⁰ **σπαθαροκανδιδᾶτοι**: Spatharius ile Kandidatos’un birleşmesi sonucu kullanılan bir unvandır. **The Dictionary of Byzantium III**, s. 1936.

⁴²¹ **σπαθάριοι**: “Kılıç taşıyıcısı” anlamına gelmektedir. Koubikoularioi’lere ait kılıç taşıyıcılarına bağlıdır. Theodosius II. Zamanından beri kullanılmaktadır. **The Dictionary of Byzantium III**, s. 1935.

⁴²² **στράτορες**: Bizans devlet yönetiminde ve eyalet yönetimlerinde görev alan üst düzey yönetici. **The Dictionary of Byzantium III**, s. 1967.

⁴²³ Bkz., **D. A. I.**, bölüm 52.

⁴²⁴ Bkz., **D. A. I.**, bölüm 27, 28.

kaybederek hangi nedenlerle Romalılara tabii olduklarını bilmelisin” sözleriyle başlayarak güneşin doğduğu topraklar yani doğu milletlerinden de bahsetmektedir. Özellikle Ermeniler ve Gürcüler hakkında bilinmesi gereken belli başlı olaylar, bölge siyasetinde oynadıkları rol aktarılmıştır. Bizans’ın doğu sınırlarında ki en büyük düşmanları olan önce Sasani sonra da Müslüman Araplarla yaptığı mücadelelerde bu bölgenin önemi çok büyüktü. Bu yüzden yaşanmış olaylardan örnekler veren imparator, burada bulunan Ermeni ve Gürcü prenslikleriyle iyi geçinmenin, onları Bizans bayrağı altında tutabilmek için neler yapılması gerektiğini anlatmaktadır⁴²⁵.

Güney Milletleri Hakkında

Konstantinos VII. İslamiyet ve Arap fetihleri hakkında Theophanes ve Nikephorus kroniklerinden alıntılar yaparak bilgiler vermiştir. İmparatorun verdiği bu bilgiler bazı noktalarda alıntı yaptığı kaynaklarla çelişmektedir. Metin kısmında bu çelişkiler ve tutarsızlıklar dipnotlarda açıklanmıştır⁴²⁶.

Metinde, komşu milletler hakkında verilen bilgiler dışında imparatorluk içerisinde değişik zamanlarda meydana gelmiş olan belli başlı olaylarda anlatılmıştır. Mesela Leon III. zamanında thema sisteminde yapılan değişiklikler, özellikle doğu sınırlarındaki garnizonların kurulduğu noktalar ve Anadolu’da themalar arası nüfuz kaydırılması gibi olaylar anlatılmıştır.

Sonuç itibarıyla incelemesini yaptığımız bu eser vermiş olduğu bilgilerle ve felsefi amacıyla Bizans dünyasının en önemli eserlerinin başında gelmektedir. Bütün yaşamı başkalarının kontrolü altında geçmiş, vücut sağlığı iyi olmayan bir imparatorun kendisini bilime adayarak, en azından oğlunun kendisi gibi ezilmiş bir hayat değil de, bir imparatora yakışır bir şekilde sağlam, güçlü ve bilgili yetişmesini istemiştir. Kendisinin yapamadıklarını oğlunun yapmasını istemiştir.

⁴²⁵ Bkz., D. A. I., bölüm 43-46.

⁴²⁶ Bkz., D. A. I., bölüm 14-22.

KAYNAKLAR

A. A. Vasiliev, “The Second Russian Attack on Constantinople, **Dumbarton Oaks Papers**, Vol 6, 1951.

ARAZ, Nezihe.; **Dünya Tarihi I**, İstanbul 1973.

AVCI, Casim.; **İslam Bizans İlişkileri**; Klasik Yayınları, İstanbul 2003.

Bagrov, Leo, “The First Maps of the Dnieper Cataracts”, **Imago Mundi**, Vol. 10, 1953.

BLOCH, Marc, **Feodal Toplum**, çev. Memet Ali Kılıçbay, Ankara 1997.

C. A. Macartney.; **The Magyars in the Ninth Century**, Cambridge 1968.

C. TAYLOR, Samuel.; **History of Rome**, London, 1852.

CLAYTON, P- M. Price, **Antik Dünyanın Yedi Harikası**, çev. Betül Avunç, İstanbul 2000.

ÇAĞATAY, Neşet, **İslam Tarihi**, TTK, Ankara 1993.

DAVIES, Norman.; **Avrupa Tarihi**, İmge Yayınları, Ankara 2006.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İstanbul 1999.

El-Belâzurî, **Fütûhu'l-Büldân**, çev. Mustafa Fayda, 1987.

HALDON, John, **The Palgrave Atlas of Byzantine History**, Palgrave Macmillan Press U.S.A 2005.

Horace White, **Roman History The Foreign Wars I**, London, 1899.

KURAT, Nimet Akdes.; **Peçenek Tarihi**, Devlet Basımevi, İstanbul 1937.

KAZDAN, Alexander P.; **The Oxford Dictionary of Byzantium**, Oxford University Press, New York 1991.

LEVTCHENKO, M. V.; **Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Bizans Tarihi**, çev. Maide Selen, Özne Yayınları, İstanbul 1999.

MORAVSİK, Gyula.; **Byzantinoturcica II**, Verlag Akademi Berlin 1958.

NİCOL, Donald MacGillivray; **Byzantium and Venice: a Study in Diplomatic and Cultural Relations**, Cambridge University Press, England 1992.

O. NAMİK, Hüseyin.; **Peçenekler**, Remzi Kitapevi, İstanbul 1933

OSTROGORSKY, George.; **Bizans Devleti Tarihi**, çev. Fikret Işıltan., TTK, Ankara 1999.

R. TALBOT, Tamara.; **Bizans'ta Günlük Yaşam**, Özne Yayıncılık, Ankara 2000.

RUNCIMAN, Steven.; **Haçlı Seferleri Tarihi**, çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 1998.

_____, **A History of the First Bulgarian Empire**, London 1930.

R. H. C. Davis, **A History of Medieval Europe**, England 2006.

SHAID, Irfan.; **Rome and the Arabs: A Prologomenon to the Study of Byzantium and the Arabs**, Washington D.C 1984.

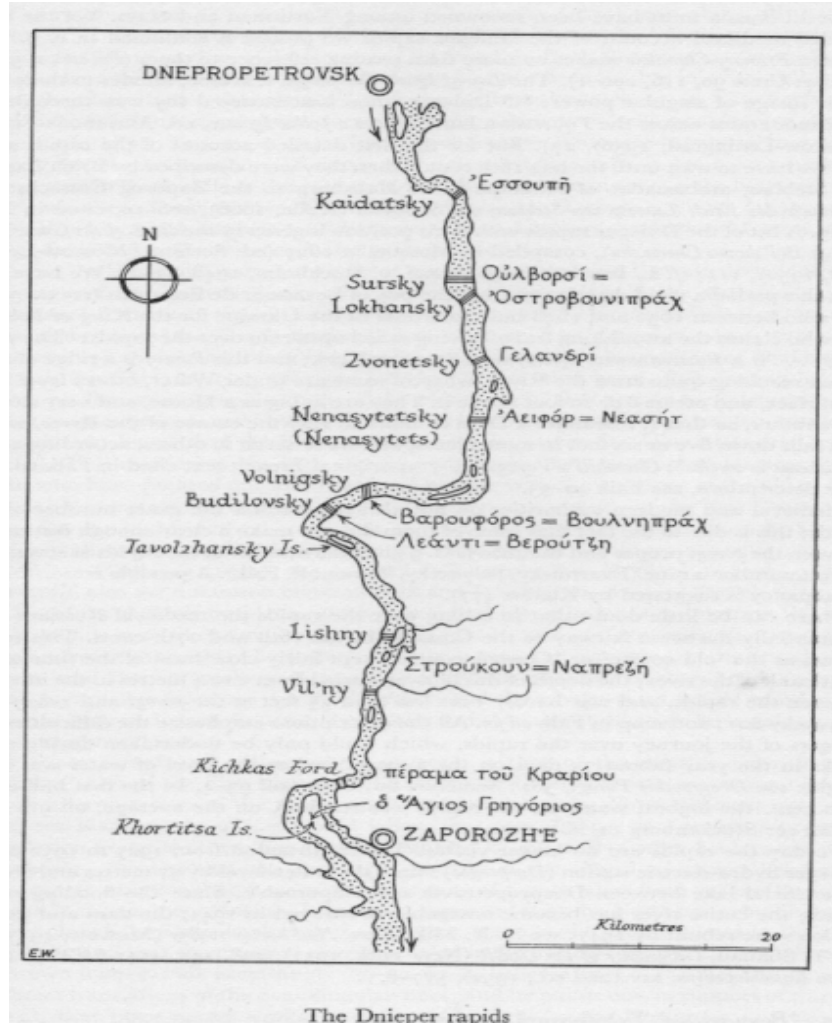
TOYNBEE, Arnold Josep; **Constantine Porphyrogenitus and His World**, Oxford University Press, London 1973.

The Chronicle of Theophanes, ed. Harry Turtledove , Philadelphia, 1982.

The Chronicle of Theophanes Confessor, ed. Cyril Mango Oxford press, 1997.

V. John, **A Study of Identity in Pre-Nationalist Croatia, Dalmatia and Slovenia in the Medieval Period and Early-Modern Periods**, University of Michigan Press, 1992.

HARİTALAR VE RESİMLER

Resim 1.

Paul Stephenson'un çizdiği Dinyeper çağlayanlarını gösteren kroki .

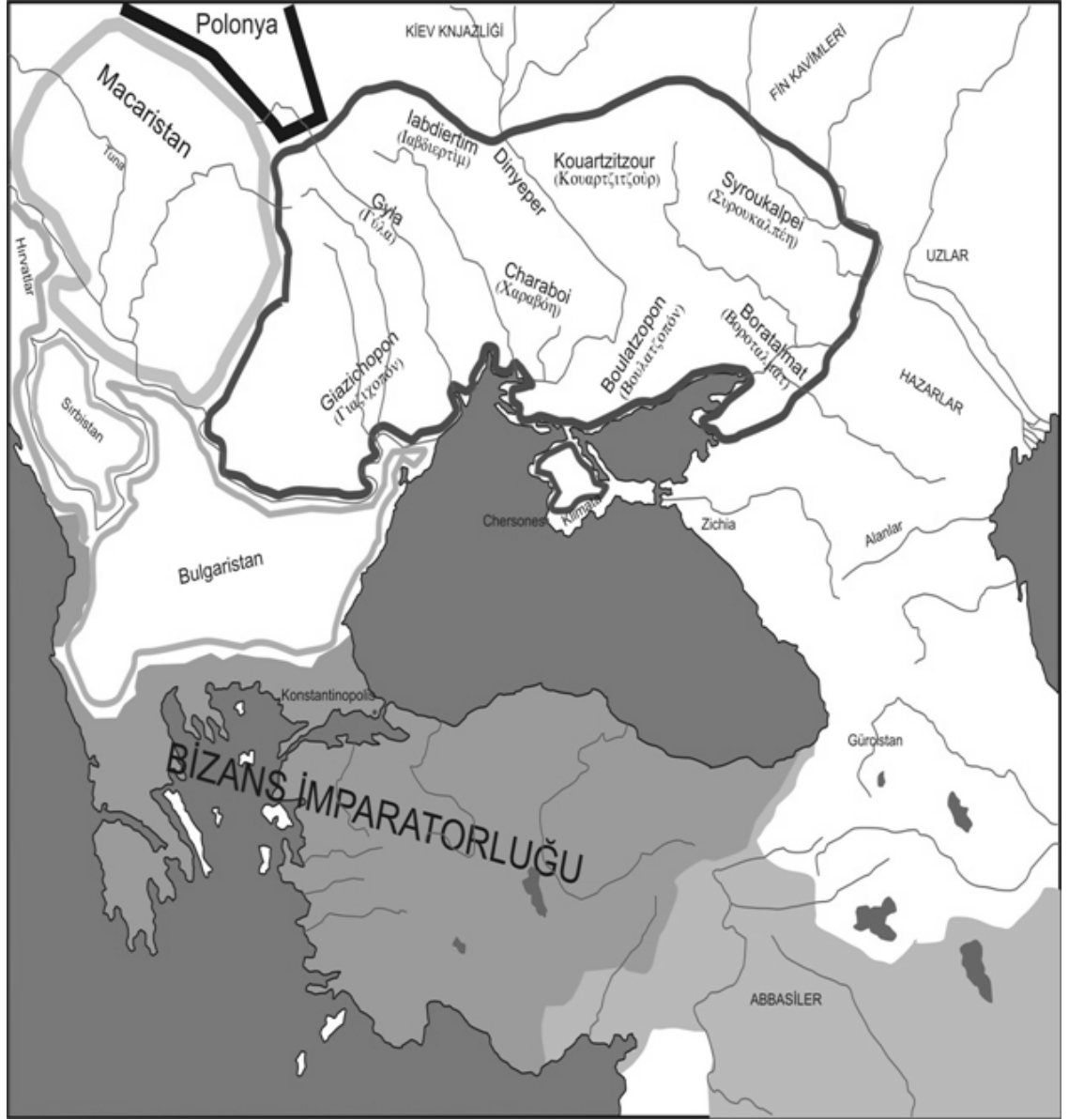

Resim 2.

St. Gregor Adası: Ukrayna'daki Berezan şehrinde bulunan büyük Khortytsia Adası. Dnyeper nehri üzerinde bulunan büyük bir adadır. Uzunluğu 12 km'den fazla ve 2.500 m genişliğinde bir adadır. Ada üzerinde büyük meşe ağaçlarının bulunduğu bir orman vardır.

Resim 3: Ruad Adası

Harita 1: Peçenek boylarının yeri.

Harita 2: Dalmaçya Kıyıları.